МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ДОСЛІДЖЕННЯХ СТУДЕНТІВ

Збірник статей

Випуск 14

Харків 2018

УДК 81 (082)

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради факультету іноземних мов Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (протокол № 7 від 21 червня 2018 р.)

Редакційна колегія

Відповідальні редактори:
Пасинок В.Г. (проф., декан факультету іноземних мов),
Оніщенко Н.А. (доц., заст. декана)

Безугла Л.Р. (проф.)
Бондаренко Є.В. (проф.)
Криворучко С.К. (проф.)
Морозова О.І. (проф.)
Піхтовнікова Л.С. (проф.)
Самохіна В.О. (проф.)
Солощук Л.В. (проф.)
Шевченко І.С. (проф.)

Тарасова С.О. *(відповідальний секретар)*

Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та методики навчання іноземних мов в дослідженнях студентів : збірник статей. – Вип. 14. – Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2018. – 216 с.

ISBN _____

До збірника увійшли студентські статті, які досліджують проблеми семантики та прагматики мовних одиниць, особливості міжкультурної комунікації, концепти та їх дискурсивні реалізації, комунікативні стратегії в дискурсі, питання перекладу мовних одиниць, аспекти творів зарубіжної літератури, а також навчання іноземних мов у середніх та вищих навчальних закладах.
Для студентів старших курсів факультетів іноземних мов, молодих науковців.

Адреса редакційної колегії:

61022, м. Харків-22, майдан Свободи, 4,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
факультет іноземних мов,
тел. (057) 707-53-43

Текст подано у авторській редакції

ISBN _____

© Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна, 2018

УДК 811.111+811.161.2]:077:004.032.6

МЕМ В АНГЛІЙСЬКОМОВНІЙ ТА УКРАЇНСЬКОМОВНІЙ МУЛЬТИМЕДІЙНІЙ РЕКЛАМІ

Барабашова А.Г. (Харків)
Науковий керівник:
докт. філол.наук, проф. Є. В. Бондаренко

Барабашова А.Г. Мем в англійськомовній та українськомовній мультимедійній рекламі. У статті висвітлено поняття мема з урахуванням його значення в сучасному суспільстві. Презентовано результати компаративного аналізу англійськомовних та українськомовних мемів у мультимедійній рекламі за критеріями: ступенем креолізації, ступенем розвитку, тематичною приналежністю, прагматичною спрямованістю, лексичним складом, уживанням художніх засобів.

Ключові слова: креолізованість, мультімедіа, мем, полімодальність, реклама.

Barabashova A.H. 'Memes in Ukrainian and English Multimedia Advertising'. This article is focused on meme as a sociological and cultural linguistic unit in multimedia. The results of comparative analysis of Ukrainian and English memes in multimedia advertising are presented. The basic criteria of comparative analysis are the following: degree of creolization, degree of development, thematic affiliation, pragmatic orientation, lexical composition, use of stylistic means.

Key words: advertisement, creolization, multimedia, meme, polymodality.

Дослідження присвячено вивченню порівняльних характеристик мема як полімодального явища в англійськомовній та українськомовній рекламі.

Актуальність роботи зумовлено по-перше, чільною роллю ЗМІ у формуванні картини світу носія мови; по-друге, необхідністю вивчати інформаційних вплив сучасних ЗМІ у комплексі семіотичних кодів, які мем, власне, і презентує.

Метою нашої роботи є визначення базових характеристик мема як полімодального явища в англійськомовній та українськомовній мультимедійній рекламі. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

- означити соціокультурні та лінгвістичні характеристики мультимедійного дискурсу;
- уточнити релевантне для дослідження визначення та характеристики мема як полімодального явища;
- виокремити базові принципи та методику вивчення мема в англійськомовній та українськомовній мультимедійній рекламі;
- виявити порівняльні характеристики мема як полімодального явища в англійськомовній та українськомовній мультимедійній рекламі.

Об'єктом дослідження є лексичні засоби реалізації мемів в англійськомовній та українськомовній мультимедійній рекламі.

Предметом дослідження обрано порівняльні характеристики мема як полімодального явища в англійськомовній та українськомовній мультимедійній рекламі.

Поява поняття мема завдячує книзі Р. Докінза «Егоїстичний ген». Згідно із теорією автора, подібно тому, як гени керують вчинками та зумовлюють появу тої чи іншої характеристики у загальному генофонді, меми діють у середовищі культури [5].Таким чином, поряд з геном – одиницею трансмісії біологічних характеристик –, Р. Докінз впроваджує поняття, що виражає ідею одиниці культурної трансмісії або одиниці імітації та називає його мемом.Прикладами мемів з точки зору Р. Докінза слугують культурні здобутки людства на різних етапах існування, від його зародження і до сьогодення [6, с. 190].

Успішний мем має такі характеристики, як живучість (тривале існування у суспільній свідомості), плодючість (частота використання та посилання), точність при копіюванні (точна передача ідейного смислу).

З розвитком інтернет-комунікації поняття мема еволюціонувало у технічному напрямку, саме тому для вивчення мемів, які існують у цьому середовищі, використовується вужче поняття – інтеренет-мем.

Таке явище як інтеренет-мем з'явилось відносно нещодавно. Синонімічний йому терміном уважається техно-мем або Т-мем [5]. Т-мем також називають реплікатором і ставлять на одному щаблі з геном та мемом. Основними характеристиками інтернет-мема є лаконізм, видовищність, емоційність та експресивність.

Мем як явище, породжене цифровою культурою, є полімодальним [8], адже сполучає у собі три модуси: візуальний, аудіальний та вербальний. Зображення та відеоряд у ньому є джерелами візуального впливу, текст – джерелом вербального впливу, а звукоряд – джерелом впливу аудіального. Інакше кажучи, у творенні мема залучається

декілька семіотичних систем: візуальна, звукова та вербальна.

Завдяки своїй полімодальності, мем як потужне та ефективне знаряддя впливу використовується для реклами товарів та послуг.

Для дослідження було обрано 50 мемів, використаних в українськомовній та англійськомовній рекламі (25 українськомовних та 25 англійськомовних).

Меми проаналізовано за таким критеріями:

- Ступінь креолізації, тобто кількість модусів, які містить мем, а також модус, який є основним носієм значення. За цим критерієм виділено 3 групи мемів, де:
  - основним носієм інформації є зображення;
  - основним виразником інформації є текст;
  - наявне рівноцінне розподілення інформації між текстом та зображенням.
- Ступінь розвитку мема: виділено меми, які знаходяться на трьох різних стадіях: зародження, розвитку та зрілості. Ступінь розвитку мема визначався за методом Б. Віггінса та Б. Боуерса, згідно з яким ступінь зрілості мема визначається наявністю модифікацій [10, с.15].
- Тематична приналежність вихідних мемів. За цим критерієм виокремлено такі тематичні блоки мемів, як: кіно-меми, меми відомих брендів, пісень, відео, відомих особистостей та ін.
- Прагматична спрямованість мемів, яка визначалась згідно з превалюючим мовленнєвим актом у тексті рекламного мема. Прагматичний аналіз текстів рекламних мемів, здійснено згідно з класифікацією мовленнєвих актів, Дж. Сьорля, яка є універсальною для комунікативних ситуацій [9]. У межах його теорії виділяються такі мовленнєві акти як асертиви (відображення стану речей), декларативи (висловлення, що супроводжується дією), експресиви (вираження емоцій), директиви (наказ, спонукання до дій) та комісиви (обіцянки). Подану класифікацію було доповнено мовленнєвим актом квестивом. Таке доповнення пояснюється тим, що наразі в рекламах часто застосовуються риторичні питання для спонукання до дії.
- Лексичний склад (за типом лексики, притаманним мемам у рекламі). Згідно із цим критерієм загалом виокремлюються такі регістри лексики, як розмовний та нейтральний. Це пояснюється спрямованістю реклами на широку аудиторію, яка легше сприймає інформацію, подану приниженою чи розмовною лексикою. Художні засоби. У нашому дослідженні в центрі уваги знаходяться тропи, тобто такі художні засоби, які допомагають створити та підсилити

вплив створеного образу, згідно з класифікацією І.Р. Гальперіна [7].

Дослідження меми за ознченими критеріями дало можливість отримали такі результати:

За ступінем креолізації англійськомовні та українськомовні меми майже не відрізняються. Тож, для англійськомовних та українськомовних рекламних мемів типовою є *креолізація мемів*.

Згідно із критерієм ступеня зрілості, для українськомовних рекламних мемів характерним є утворення шляхом використання *зрілих мемів*, в той час, як для англійськомовних рекламних мемів типовим явищем є використання *мемів на стадії розвитку*;

За тематичною спрямованістю найпоширенішими вихідними мемами в українській рекламі є меми з кіно, фрази та соціальні проблеми, проте для англійськомовних рекламних мемів найрозповсюдженішими виявилися вихідні фото-меми, меми з кіно та меми брендів. Отже, у порівнянні прослідковується лише одна спільна характеристика: *використання мемів з кіносфери*.

У аспекті прагматичної спрямованості виявлено збіг у превалюючій актуалізації такого мовленнєвого акту, як *асертив*;

Дослідження лексичного складу мемів мультимедійної реклами виявило превалювання двох основних регістрів: нейтрального та розмовного. Для англійськомовної реклами більш поширеним є *нейтральний* стиль, в той час як у лексичному складі українськомовних мемів виявлено *рівноцінний розподіл* між обома регістрами;

З точки зору наявності художніх засобів у мемах реклами виявлено, що серед текстових мемів в українськомовній рекламі 64% містять художні засоби, і найпоширеніший з них – *гіпербола*. Серед англійськомовних текстових мемів, лише 24% містять художні засоби, з яких переважає *персоніфікація*.

Отже, було відмічено відмінності у *стадії розвитку* використовуваних мемів та у використанні *художніх засобів*. Відмінності у стадії розвитку використовуваних мемів пояснюються тим, що мем давно став дієвим рекламним засобом в межах американської культури, в той час як в Україні застосування мемів в рекламі тільки набирає поширеності.

В українськомовних рекламних мемах задіяно більше художніх засобів, ніж в англійськомовних, це явище пояснюється впливом різних культурних традицій у межах національних картин світу [2].

Перспективою дослідження вбачаємо залучення більш широкого кола тематик мемів у межах різних мовно-культурних середовищ.

Література

1. Интернет-мем [Электронный ресурс]. – Режим доступу: http://www. phluder.ucoz.ru/publ/2-1-0-21. 2. Корнилов О.А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов / О.А. Корнилов. – М., 2003. – 287 с. 3. Савицкая Т.Е. Интернет-мемы как феномен массовой культуры [Електронний ресурс] / Т.Е. Савицкая. – Режим доступу: http://infoculture.rsl.ru. 4. Щурина Ю. В. Интернет-мемы как феномен интернет-коммуникации [Електронний ресурс] / Ю.В. Щурина – Режим доступу: http://www.nauka-dialog.ru/userFiles/file/. 5. Blackmore S. The Power of Memes / Susan Blackmore // Scientific Journal. – 2000. – P. 52–61. 6. Dawkins R. The Selfish Gene / R. Dawkins. – Oxford: Oxford University Press, 1976. 7. Galperin I.R. Stylistics / I.R. Galperin. – M.: Higher School, 1977. – 331 p. 8. Kress G. Multimodality: A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication / G. Kress. – London : Routledge, 2010. 9. Searle J.R. Speech Acts, Mind and Social Reality / J.R. Searle // G. Meggle, G. Grewendorf (ed.) Speech Acts, Mind and Social Reality. Discussions with John R. Searle. – Dordrecht et al. : Kluwer, 2002. – P. 3–16. 10. Wiggins B.E. Memes as genre: A structurational analysis of the memescape [Electronic Resource] / B. E. Wiggins, G. B. Bowers. – Access : http://nms.sagepub.com/content/early/2014/05/23/1461444814535194.

УДК 821.112.2’06-31Петров.09

МІСЦЯ ПАМ’ЯТІ В РОМАНІ КАТІ ПЕТРОВСЬКОЇ «МАБУТЬ ЕСТЕР»

Барило В.В. (Харків)
Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц. Мірошниченко М.Ю.

Барило В.В. Місця пам’яті в романі Каті Петровської «Мабуть Естер». У статті досліджено місця пам’яті в романі Каті Петровської «Мабуть Естер» на основі теорії місць пам’яті французького історика П’єра Нора та німецького культуролога та історика Аляйди Ассман.

Ключові слова: Катя Петровська, місця пам’яті, студії пам’яті, травматичні місця, Lieu de Mйmoire.

Barylo V. V. Memory spaces in the Novel of Katja Petrovskaja Maybe Esther. In the research there are studied memory spaces in the novel «Maybe Esther» of Katja Petrovskaja on the ground of works of French historian Pierre Nora and German researcher of literature and culture Aleida Assmann.

Keywords: Katja Petrovskaja, memory spaces, memory studies, traumatic spaces, Lieu de Мйmoire.

З кінця XX ст. усе більшу популярність у гуманітаристиці набирає такий напрям досліджень як студії пам'яті (англ. *Memory Studies*), тобто наукові розвідки з вивчення національної та історичної пам'яті. Він є міждисциплінарним, адже ним активно займаються історики, соціологи, філософи, літературознавці. Вагомий внесок до сучасних студій пам'яті зробив французький історик П'єр Нора, який запропонував концепцію «місць пам'яті». Явище місць пам'яті вивчали як зарубіжні, так і українські дослідники: Б. Андерсон, А. Ассман, О. Любовець, П. Нора, П. Рікер, В. Свириденко, Ф. Шенк.

Актуальність роботи зумовлена, по-перше, зростаючим інтересом дослідників до вивчення феномену репрезентації пам'яті в художній літературі. По-друге, роман Каті Петровської «Мабуть Естер» належить до творів сучасної літератури і є одним із найцікавіших й найактуальніших зразків літератури «третього покоління». У ньому авторка здійснює спробу пошуку власної ідентичності, власного минулого крізь призму історії своєї сім'ї на тлі подій епохального значення. По-третє, події та місця, що згадуються в романі, стосуються різних країн та різних часів, а це дозволяє дослідити місця пам'яті на теренах різних держав упродовж майже двох століть.

Об'єктом дослідження є роман К. Петровської «Мабуть Естер» (2014).

Предметом дослідження виступають місця пам'яті в художньому світі роману.

Метою роботи є описати та класифікувати місця пам'яті в романі К. Петровської «Мабуть Естер» на основі концепцій місць пам'яті П. Нора та А. Ассман.

Методичною базою дослідження слугують герменевтичний, типологічний, культурно-історичний та бібліографічний підходи.

Методологічною основою дослідження послугували представлені в працях зарубіжних та вітчизняних дослідників концепції місць пам'яті (Б. Андерсон, А. Ассман, О. Любовець, П. Нора, П. Рікер, В. Свириденко, Ф. Шенк).

Наукова новизна полягає в тому, що в роботі вперше у вітчизняному літературознавстві здійснюється класифікація місць пам'яті в романі К. Петровської «Мабуть Естер».

Основоположником концепції місць пам'яті вважають відомого французького історика П. Нора, завдяки якому упродовж 1984–1992 років було видано семитомну працю «Місця пам'яті» (фр. *Les Lieux de mémoire*), що була присвячена дослідженню національної пам'яті Франції. Відповідно до концепції П. Нора, «колективна пам'ять концентрується і репрезентується в так званих «місцях пам'яті», які розуміються як буквально, так і метафорично. Тобто місця пам'яті – це своєрідні точки актуальної кристалізації пам'яті суспільства» [8, с. 55]. Головною функцією таких місць П. Нора вбачає у збереженні пам'яті групи людей.

Поняття «місце» у традиційному розумінні поступово втратило своє значення, воно стало незалежним від простору. Місце пам'яті для П. Нора – це не лише фізичне, топографічне місце, але й символічне [5]. Місцем пам'яті може бути що завгодно, якщо це «щось» несе в собі особливе значення: події, дати, пісні, традиції, люди, споруди, предмети, слова тощо. «В системі мнемоісторії «місце пам'яті» – це не обов'язково матеріальний об'єкт, але й символ, знак» [5, с. 50]. Місце пам'яті – це своєрідний символ, що рефлектує до минулого, до історії, це щось, що «оточене символічною аурою» [4, с. 25] та посідає особливе місце в історії. П. Нора у своїй праці дав наступне визначення поняттю «*lieu de mémoire*»: «це будь-яке значуще явище, уречевлене чи нематеріальне за своєю природою, яке за людською волею чи під впливом часу набуло значення символу в меморіальній спадщині того чи іншого співтовариства» [5, с. 26]. Корнелія Зібек у своїй статті «Erinnerungsorte. Lieux de Mémoire» стверджує, що «у місцях пам'яті від самого початку не закладено певної символічності, вона їм приписується поступово. А їхнє значення не залишається статичним. Воно знаходиться у постійному русі» [10, с. 10]. Таким чином, одне й те ж місце пам'яті для різних націй та в різні часи мало різне значення.

П. Нора виділяє три форми місць пам'яті: матеріальну, функціональну та символічну. Матеріальні місця пам'яті створені з метою збереження пам'яті. До таких об'єктів належать пам'ятники, монументи загиблим, меморіали. Прикладом функціональних місць пам'яті є зображення на банкнотах, присвоєння імен історичних діячів чи визначних подій вулицям, установам. Символічними місцями являються об'єкти, які несуть в собі відображення нації [7].

Концепція місць пам'яті, створена П. Нора, отримала подальше теоретичне обґрунтування в працях німецького культуролога та історика А. Ассман. У своїй книзі «Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті» дослідниця зазначає, що коли говорять про «пам'ять місця, використовують формулу, водночас зручну й неоднозначну. Такий вираз зручний, бо лишає без уточнення: йдеться або про *genetivus objectivus*, пам'ять про місце, або ж про *genetivus subjectivus* і, отже, про пам'ять, що локалізована в певному місці» [1, с. 328]. Отож, місце пам'яті може бути носієм інформації, спогадів. Однак цей символізм, що закарбований у певному місці, має бути завжди уточнений, пояснений, адже нові покоління можуть не пам'ятати ряд подій, з якими пов'язане певне місце пам'яті, або й узагалі не знати, що те чи інше місце являє собою місце пам'яті.

А. Ассман дає наступне визначення поняттю «місце пам'яті»: «це розкидані фрагменти втрачених і зруйнованих життєвих зв'язків. Адже з руйнацією місця його історія не припиняється; воно зберігає в собі матеріальні рештки, які стають елементами розповідей, а разом з тим вихідними точками нових культурних спогадів» [1, с. 328]. Час іде, змінюються покоління, свідки подій вмирають. Але завдяки місцям пам'яті можна відтворити минуле життя. Місце спогадів – особливе поєднання «простору й часу, присутнього з відсутнім, реального теперішнього з історичним минулим» [1, с. 356]. Місця пам'яті не підвладні часу. Вони несуть пам'ять про минулі події крізь покоління, віки.

А. Ассман створює власну класифікацію мість пам'яті, виділяючи «місця поколінь, місця спогадів, священні місця та міфічні ландшафти, могили й могильні камені, травматичні місця» [2, с. 108]. Дослідниця акцентує увагу на тому, що варто розрізняти такі поняття як «пам'ятні місця» та «травматичні місця». Різниця полягає у тому, що останні «блокують позитивне смислоутворення» [1, с. 346]. Його історія не може бути розказана, адже вона блокується психологічно. У випадку ж пам'ятних місць історія, що закладена в них, підтверджує доцільність називати ці місця пам'ятними.

Українська дослідниця О.В. Любовець дає власне визначення поняттю «місця пам'яті»: «це суб'єкти та носії інформації про історичне минуле, які на певному історичному [етапі] перетворюються на символ чи образ уособлення або героїчні звитяги, або травматичної рани, стають своєрідним маркером соціальної або національної ідентичності та виконують функцію увічнення пам'яті» [2, с. 109]. Також вона вказує

на те, що існує п'ять рівнів місць пам'яті: особистісний, локальний, регіональний, загальнонаціональний та міждержавний [2], опис кожного рівня наведено в її статті.

Одним із важливих культурних середовищ репрезентації пам'яті є художній простір літературного твору, де усі можливі різновиди місць пам'яті співіснують у складному взаємозв'язку. Новаторська книга К. Петровської «Мабуть Естер», що стоїть на межі між фактами та фікцією, романом і автобіографією, правдою та вимислом і є яскравим прикладом сучасної літератури «третього покоління», становить у цьому сенсі безумовний науковий інтерес. Роман, за який письменниця була нагороджена престижною літературною премією Інґеборг Бахман та трохи пізніше ще однією премією – Стрега –, вийшов друком у 2014 році та відразу ж викликав неабиякий резонанс. Твір, написаний німецькою мовою, був виданий українською у 2015 році в перекладі Юрка Прохаська. У романі «Мабуть Естер» авторка намагається дослідити історію своєї сім'ї та віднайти свою ідентичність, своє минуле. Однак К. Петровська описує не лише історію своєї родини, а й події міжнародного значення, які, проте, мали значний вплив на долю її сім'ї. У романі наявна велика кількість місць пам'яті, які однак, є не завжди експліцитними. Усі місця пам'яті в романі можна поділити на декілька категорій:

- постаті;
- поняття;
- установи;
- предмети;
- події;
- місця.

Постаті як «місця пам'яті», мали вплив не лише на членів родини оповідачки. Вони відносяться також до рівня міждержавного. Так, наприклад, *В'ячеслав Молотов*, який 1939 року підписав угоду про ненапад між Німеччиною та Радянським Союзом, відомий також як пакт Молотова-Риббентропа, «на початку двадцятих років, коли Рита [бабуся] жила в Харкові... й захотіла вступити в партію, дав їй рекомендацію. Якийсь час вони мешкали двері-в-двері на одній сходовій клітці» [6, с. 147]. *Януш Корчак* [педагог, публіцист, письменник єврейського походження] був «колегою Розиного батька Озіеля у Варшаві» [6, с. 55]. А пізніше, під час Першої світової війни, перебуваючи в евакуації у Києві «почав книжку на вулиці, де пізніше мешкала бабуся» [6, с. 55]. А ось інший приклад. На честь *Леніна*

назвали дядька оповідачки. «...Ленін живий, і його ім'я обертає турбіни електростанцій, хай ім'я твоє буде Ленін – і спалахнули жарівки. Тож мої дідусь з бабусею назвали свого первістка Віль, за першими літерами імені покійного Владіміра Ілліча Леніна...» [6, с. 28]. У той час досить часто називали дітей на честь відомий діячів або подій, як от *Нінель* – «паліндром від Ленін» [6, с. 28], *Гертруд, Сталіна* тощо.

Поняття як місця пам'яті. Сюди можна віднести такі поняття як *куркуль, жид, селекція* тощо. Словом «куркуль» позначали раніше заможних селян. «Жидами» називали євреїв. І ці поняття були звичними, їх використовували лише на позначення класу, до якого належала та чи інша особа. Зараз же ці слова отримали пейоративне значення. Слово *селекція* не є однозначним. З одного боку письменниця наголошує, що її книга тяжіє до невтручання, тобто вона намагається бути максимально об'єктивною. З іншого боку, слово має негативний підтекст. Оповідачка говорить про те, що «прізвища деяких родичів були такими поширеними,... що не можливо було відділити своїх від чужих, як зерна від полови, тоді б це була *селекція*, а я не хотіла *селекції*, навіть слова цього не хотіла» [6, с. 22]. Тож ми бачимо, що тут є імпліцитний натяк на політику, яку провадив Гітлер.

Наступний пункт – це установи як місця пам'яті. *Архів служби безпеки на Луб'янці в Москві*. Там оповідачка побувала лише один раз, в середині дев'яностих, «в легковажній надії, що служба безпеки покається. Натомість дістала урок безперервності й наступництва ЧК, ҐПУ, НКВД, КҐБ і ФСБ» [6, с. 112]. Оповідачка наголошує на тому, що ця установа має безпосередній зв'язок з одним із її родичів: Юдою Штерном [двоюрідним дідусем]. Це була «головна тюрма й катівня, де канув і Юда Штерн» [6, с. 113]. Наступна установа – це *Бутирська в'язниця в Москві* [6, с. 135]. Вона знову ж стосується Ю. Штерна. За те, що він скоїв замах на *німецького дипломата в Москві* [6, с. 111] його запроторили туди. Ця операція була нібито запланована державною верхівкою. Після цього замаху Ю. Штерна мали судити та розстріляти холостими патронами. Після чого він мав почати нове життя, під новим ім'ям, з новим паспортом. Однак усе сталося зовсім не так. «Отож обидва [Штерн і Васільєв] стоять лицем до стіни. В останню мить Юда Штерн відчуває, що страта – не інсценізація. Він обертається до розстрілювачів, кричить: Братці! Що я... – і падає мертвий... Невідомий розповідав про криваві лантухи вивезені з Бутирки...» [65, с. 135]. Отож тут загинув двоюрідний дідусь оповідачки Ю. Штерн. Ще один заклад, який стосується уже безпосередньо життя самої письменниці –

Жовтневий палац у Києві [6, с. 178]. Там оповідачка, будучи ще дитиною, займалася танцями, співами. Пізніше вона довідалася про трагічну історію, що пов'язана з цим місцем. «...мій палац у тридцятих роках був головною катівнею НКВД, тут замордовані тисячі» [6, с. 179]. Оповідачка навіть не підозрювала, які таємниці приховує її рідним будинок культури.

До предметів належить у першу чергу *могендовід, або зірка Давида* [6, с. 58] – шестикутна зірка, як символ іудаїзму. Пізніше, коли у Варшаві з'явилось ґетто, тобто квартал, де жили євреї, усі вони мусили носити пов'язку на якій зображалась зірка Давида [6, с. 96]. Ті євреї, які потрапляли до концентраційних таборів, також отримували такі пов'язки. Це робилось для того, аби мати змогу швидко визначити, якої національності той чи інший полонений. Ще одним, але вже особистісним, пам'ятним предметом є фортеп'яно. «Ціле дитинство я боялася фортеп'яна, що військовим трофеєм прибуло до Києва і в шістдесятих роках прибилося до нашої сім'ї. Воно стояло як невідомий об'єкт з чужих світів у моїй кімнаті, з написом *Kaiserlicher Hoflieferant C. Hoffmann* золотими літерами» [6, с. 152]. Фортеп'яно було німим спомином про війну, подію, яка тісно пов'язана з історією родини Петровських.

Усі події, які описано в романі К. Петровської, можна віднести до загальнонаціонального та міждержавного рівнів. Однією з найважливіших тем книги є Друга світова війна. Однак у творі ця подія називається просто *війною*. Як зазначає сама оповідачка: «...усі втрати ми приписували давно минулій війні, тій війні без артикля і без означення, ми казали просто війна, і російською не потрібно було додаткового означення...» [6, с. 19]. Війна торкнулася багатьох родичів Петровської. Одним вдалося повернутися живими, інші – були вбиті. Члени її родини також пережили *Першу світову війну, Голокост* [6, с. 90]*, перебудову* [6, с. 50] *та Велику Чистку* [6, с. 172], *Голодомор*.

Одне з центральних місць у романі відводиться місцям пам'яті у локальному, географічному розумінні. У першу чергу це травматичні місця, переважно концентраційні табори. Одним з найтрагічніших місць є концентраційний табір Аушвіц-Біркенау, або Освєнцім. У цьому таборі нацисти замордували велику кількість людей, переважно євреїв. А. Ассман так написала про цей табір: «Наскільки однозначне й безсумнівне мовне значення цієї назви, настільки ж неясним є значення цього місця» [1, с. 347]. Для кожної нації цей табір має своє значення, різні народи згадують його по-своєму.

Концентраційний табір Освєнцім не оминув і родину Петровських. Там побували родичі оповідачки. Вони пережили ті жахи, вони змогли вийти звідти живими. Члени родини оповідачки побували також в таких таборах як *Катинь, Треблінка, Майданек, Ґінденбург, Бухенвальд, Сирець, Маутгаузен, Дахау.* Дідусь Петровської Василь пережив «півтора року Дулаґу Володимир-Волинський, з літа 1943 Шталаґ XVIII Санкт-Йоганн в Понґау, з 8 березня 1945 Маутгаузен, з 25 березня 1945 Гунскірхен» [6, с. 181]. Коли дідусь повернувся з концентраційного табору до Радянського Союзу, «його послали у фільтраційний табір і там допитували. Одна жінка допомогла уникнути наших таборів. Наші табори – це звучало для мене мало не ніжно, так, я не знала, що для цього було безжальне слово – Ґулаґ» [6, с. 171]. Ті радянські військові, що потрапляли у полон, навіть якщо вони поверталися, були приречені на смерть. «Потрапити в полон заборонено, а якщо вже потрапив – заборонено вижити...» [6, с. 174].

Іншим прикладом травматичного місця є *Бабин Яр*. Саме тут була вбита прабабуся оповідачки Анна. У цьому місці була розстріляна велика кількість мирного населення Києва. «За різними підрахунками в Бабиному Яру замордовано від ста до двохсот тисяч людей. Ось такий плюс-мінус сто тисяч – невідомо навіть, чи був один Бабин Яр, чи два» [6, с.142]. У Бабиному Яру вбивали не лише мирне населення Києва, а й радянських військовополонених, громадських активістів, євреїв, циган. «...Кажуть, то була найбільша бійня Голокосту» [6, с.141]. Оповідачка наголошує, що ця трагедія завдала болю багатьом сім'ям. «У кожної людини хтось тут є» [6, с. 140]. У романі Бабин Яр розглядається з декількох перспектив: єврейської, української та німецької. Однак найбільш релевантною для оповідачки є саме єврейська перспектива, адже бабуся Анна була єврейкою за походженням, мирною жителькою окупованого Києва, якій не дали жодного шансу вижити. Тож К. Петровська намагається показати цю трагедію саме з точки зору єврейського народу.

Ось так виглядає історія родини оповідачки, родини, яка пережила і Голокост, і війну, і Голодомор. Книга «Мабуть Естер» наповнена різними місцями пам'яті, як особистими й національними, так і міждержавними. Як зазначає оповідачка, «...люди не просто зникали, майже не збереглося вказівок на те, що вони колись існували...» [6, с. 81]. Люди вмирають, залишаються лише місця пам'яті, німі свідки подій. Завдяки цим місцям можна зберегти пам'ять про події, групову та колективну пам'ять. К. Петровська – письменниця єврейського

походження, саме тому найбільш релевантною перспективою для розгляду місць пам'яті являється єврейська. Однак, авторка не намагається засуджувати когось. Вона прагне показати історію своєї родини, віднайти свою ідентичність.

Отже, проаналізувавши концепції місць пам'яті А. Ассман та П.Нора, та розглянувши роман К. Петровської «Мабуть Естер» ми дійшли наступних висновків. По-перше, місце пам'яті не обов'язково тлумачиться у географічному контексті. Це може бути що завгодно, якщо воно посідає особливе місце в історії та оточене символічною аурою, наприклад, події, постаті, поняття. По-друге, твір К. Петровської наповнений місцями пам'яті, які відносяться не лише до особистісного рівня, а й до міждержавного: Освєнцім, Бабин Яр, Голокост. Роман «Мабуть Естер» охоплює події, що відбувалися упродовж двох століть на території Австрії, Кавказу, Литви, Польщі, Росії, Туркменістану, України, Франції. Саме в цих країнах побували члени родини Петровських.

У перспективі здається цікавим дослідити цей роман з точки зору інших концепцій пам'яті, а також порівняти твір К. Петровської з іншими романами-спогадами про Голокост, що належать до «третього покоління».

Література

1. Ассман А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті / А. Ассман ; пер. з нім. К. Дмитренко, Л. Доронічева, О. Юдіна. – К. : Ніка-Центр, 2012. – 440 с. 2. Любовець О. М. Місця пам'яті: інструменталізація поняття / О. М. Любовець // Національна та історична пам'ять. – 2012. – № 5. – С. 107-112. 3. Нора П. Историки поняли, что законы – очень опасная вещь / П. Нора [Електронный ресурс]. – Режим доступа : http://urokiistorii.ru/current/view/2010/31/nora-ui. 4. Нора П. Теперішнє, нація, пам'ять / П. Нора ; пер. із фр. А. Рєпа. – К. : Кліо, 2014. – 272 с. 5. Нора П. Франция-память / П. Нора, М. Озуф, Ж. де Пюимеж, М. Винюк ; пер. с фр. Д. Хапаева. – П. : Новая Петербургская библиотека, 1999. – 333 с. 6. Петровська К. Мабуть Естер. Історії / К. Петровська ; пер. з нім. Ю. Прохаська. – Чернівці : Книги – XXI, 2015. – 228 с. 7. Поняття «місце пам'яті» в системі memory studies [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://history.vn.ua/book/regionalna/3.html. 8. Свириденко В. О. Болгарське відродження як «місце пам'яті» / В. О. Свириденко // ВІСНИК Харківського національного

університету імені В.Н. Каразіна. – 2014. – №1119. – С. 55–62. 9. Шенк Ф.Б. Концепция «lieux de memoire» / Ф.Б. Шенк [Електронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.hist.vsu.ru/cdh/Articles/02-11.htm. 10. Siebeck C. Erinnerungsorte, Lieux de Mémoire / C. Siebeck [Elektronische Quelle]. : Zugang über: http://docupedia.de/zg/Siebeck_erinnerungsorte_v1_de_2017.

УДК 811.111'37

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ "ОДЯГ" В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У XIX–XXI СТ.

Безугла К.В. (Харків)
Науковий керівник:
докт. філол..наук, проф. Бондаренко Є.В.

Безугла К.В. Лексико-семантичне поле "Одяг" в англійській мові Великої Британії у XIX–XXI ст. Статтю присвячено лінгвокогнітивному дослідженню лексико-семантичного поля "Одяг" з обраним доменом ВЗУТТЯ в англійській мові Великої Британії періоду XIX–XXI ст.

Ключові слова: архісема, діахронія, домен, компонентний аналіз, лексико-семантичне поле, лінгвокогнітивний аналіз, польовий аналіз, пропозиції базисних фреймів, сема, семантична мережа.

Bezuhla K.V. Lexical Semantic Field "Clothing" in the English language of Great Britain in the 19th-21st Centuries. The article deals with with the linguo-cognitive analysis of the lexical semantic field "Clothing" with the defined domain FOOTWEAR in the English language of Great Britain in the 19th-21st Centuries.

Key words: archiseme, component analysis, diachrony, domain, lexical semantic field, linguo-cognitive analysis, semantic field analysis, semantic network, seme, the propositions of the basic frames.

Системний характер лексики обумовлює необхідність вивчення лексичної одиниці у зв'язку з іншими одиницями, які належать до одного кола уявлень [3, с. 75]. Для дослідження груп лексики лінгвісти застосовують метод семантичного поля (Ю.М. Караулов [2], Дж. Лайонз [8]). На сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки спостерігається тенденція до розширення сфери застосування методу

семантичного поля для дослідження різних рівнів мовної системи та інтеграція теорії семантичного поля з іншими підходами з позицій когнітивної семантики (С.А. Жаботинська [1], В. Еванс [7]).

Однак, проблема лінгвокогнітивного підходу до дослідження структури лексико-семантичного поля ще перебуває на стадії розробки і потребує більш детального виопрацювання. Це зумовлює актуальність дослідження, адже під час його проведення для виявлення та окреслення трансформацій еволюційного типу в межах лексико-семантичного поля була залучена новітня когнітивно-дискурсивна парадигма в її діахронічному аспекті.

Метою дослідження є визначення та порівняння базових структур та складових лексико-семантичного поля "Одяг" в англійській мові у XIX, XX та XXI ст. Відповідно, об'єктом дослідження є лексичні одиниці англійської мови із архісемою "Одяг" в англійській мові Великої Британії у XIX, XX та XXI ст., а предметом – трансформації структури та складових лексико-семантичного поля "Одяг" протягом XIX–XXI ст.

Досягнення мети передбачає розв'язання таких завдань:

- означення методологічних та методичних підвалин діахронічного вивчення лексико-семантичного поля "Одяг" в англійській мові;
- уточнення визначення та підходів до вивчення базових складових лексико-семантичного поля;
- виявлення та порівняння характерних рис лексико-семантичного поля "Одяг" в англійській мові у XIX, XX та XXI ст.;
- формулювання тенденцій у трансформаціях структури та складових лексико-семантичного поля "Одяг" в англійській мові Великої Британії у XIX–XXI ст.

Дослідженні має діахронічний характер, адже фокусується на історичних трансформаціях у визначеному семантичному просторі у межах трьох століть. У центрі уваги постає лексико-семантичне поле "Одяг" з обраним доменом ВЗУТТЯ.

Теоретичною базою дослідження є метод компонентного аналізу, теорія семантичних полів та сучасні когнітивні підходи, що є їхнім логічним розвитком.

Компонентний аналіз окреслює необхідну кількість ознак для найбільш повного визначення слова шляхом розщеплення значення слова на складові компоненти – семи [4, с. 264–265]. У межах методу компонентного аналізу у дослідженні було встановлено семну структуру 150 лексичних одиниць на позначення взуття, відібраних зі словників, тезаурусів англійської мови (OED [9] та ін.), і виділено їхні спільні компоненти.

Польовий аналіз дає можливість глибинно дослідити семантичні взаємозв'язки лексем, встановити ієрархічні взаємозалежності концептів та їхніх значень, а також закономірності використання мовленнєвих одиниць у процесі вербального спілкування. З використанням методу польового моделювання виділені лексеми згруповано у поле, яке у дослідженні розглядається як його лексико-семантичний різновид, та визначається як відкрита динамічна система, представлена ієрархічною структурною єдністю взаємопов'язаних та взаємозалежних лексичних елементів, наділених загальною семантичною ознакою.

Архісемою поля "Одяг" з обраним доменом ВЗУТТЯ. визначено «*outer covering for the foot*».Семантична структура сформованого поля складається із таких компонентів:

– за ядро поля узяті лексичні одиниці *shoes, boots*. Їхнє виділення базується на пропозиційній схемі класифікації. У якості класифікатора в даному випадку виступає значення – «взуття, яке покриває кісточки». Відповідно до цього, у понятті *boots* це значення наявне, а у понятті *shoes* воно відсутнє.

– центр поля представлений лексемами, що мають інтегральне, спільне з ядром значення, і є найбільш уживаними у визначений проміжок часу;

– периферія поля включає менш частотні одиниці на позначення взуття у певному періоді.

В той час, коли ядро поля ВЗУТТЯ залишається відносно сталим протягом XIX–XXI століть, його центр і периферія є динамічними. Їх склад змінюється залежно від популярності того чи іншого предмету взуття у досліджуваному періоді. Саме наявні зсуви у центрі поля ВЗУТТЯ стали основою для даного дослідження трансформацій структури лексико-семантичного поля "Одяг" в англійській мові Великої Британії у XIX–XXI ст.

Лінгвокогнітивний підхід до центру польової структури передбачає систематизацію інформації,яка стоїть за відібраними лексемами, у семантичних мережах. Семантичні мережі будуються відповідно до трьох аргументних ролей: Y-виробник, X-взуття та Z-власник, із залученням методу реконструкції пропозицій базисних фреймів. Базисні фрейми:предметний, акціональний, посесивний, ідентифікаційний та компаративний, постають як набори пропозицій і мають найвищий рівень схемності, що слугує підставою для їхнього застосовування з метою моделювання інформації, активованої мовними знаками [1].

Наявні семантичні мережі кожного з досліджуваних періодів співставлено і виявлено тенденції у трансформаціях структури та складових поля у періоди з XIX до XXI ст.

Прослідковується тенденція до зменшення розгалужень локативної схеми («X є TAM»). Тож, на сучасному етапі представлено два розгалуження: місце на тілі (*over-the-knee boots*) та місце призначення (*boatshoes*), в той час, коли у семантичній мережі вікторіанської епохи наявні також локатив походження (*Oxfords*) та локатив відносно іншого предмету одягу (*overshoes*).

Базова для взаємодії аргументних ролей, схема контактної дії («AG-агенс діє на PT-пацієнснс») у представлених семантичних мережах є поширеною стимулом (*ridingboots, go-goboots)*, локативом (*desert boots, all-terrains sandals),* та темпоративом (*pumps* походить від слова *pomp* – пишна церемонія [9]).

Міжгендерний стиль унісекс (англ. – *Unisex*), який став важливою зміною в ідентифікаційному фреймі XX ст., продовжує послаблювати пропозиції класифікаційної схеми («ID-індивід/вид є CL-класифікатор: стать»), і тим самим ускладнює процес категоризації на сучасному етапі.

Проведене дослідження загальновживаної лексики у сфері одягу доводить, що мисленнєвим процесам властивий метафоричний хід думок, а саме лінгвокогнітивне явище метафори базується на щоденному досвіді людини [6]. У зв'язку із цим, у семантичній мережі XX ст. можна спостерігати помітне розширення компаративного фрейму у порівнянні з попереднім століттям. Тут наявні такі приклади схожості та подібності «CV-компаратив є наче/начебто MT-корелят», як у *stilet toes, winkle-pickers, granny boots*. Сучасна семантична мережа демонструє збільшення репрезентативності цього фрейму вдвічі. У межах метафори проводиться аналогія за формою: (*blockheels, wedges, plimsolls*), розміром (*kitten heels*) зовнішнім виглядом (*ballerinas, sockboots*), призначенням (*all-terrain shoes*).

Тенденцію до широкого вживання уособлення як різновиду метафори можна віднести до провідних у сучасних номінаціях предметів одягу. Вона представлена у схемі персоніфікації («ID-індивід є PS-персоніфікатор»), в якій персоніфікатором виступає людина (*Chuck Taylors*), група людей (*the Beatles*) або літературний герой (*Mary Janes*). У цьому випадку можна говорити, що неживий предмет – взуття, ототожнюється із живою істотою. Подібна схильність до персоніфікації простежується і у схемі стану/процесу («X/AG-агенс діє»): *loafers,*

flip-flops, sneakers. Наведені приклади наочно демонструють, як неживий предмет уособлюється, шляхом наділення його властивістю діяти.

Згідно новітніх теорій у когнітивній лінгвістиці, метонімія передує метафорі у концептуальній системі мислення [5]. У досліджуваних семантичних мережах активується різновид метонімії – синекдоха, який полягає у заміні поняття у трьох напрямках: частина замість цілого – схема партитивності («WH-ціле має PR-частину»): *stilettoes, highheels, platforms;* матеріал замість речі – квалітативна схема («X є ТАКЕ-матеріал»): *creepers, espadrilles;* частина замість частини – схема персоніфікації, в якій назва фірми вживається на позначення предмету взуття, яке вона виробляє: *Dr. Martens, Adidas, Nike, UGGs.*

Отже, вивчення загальних тенденцій у структурі та складових лексико-семантичного поля "Одяг" з обраним доменом ВЗУТТЯ, яке представлене лексикою побутової сфери, дозволяє стверджувати, що рутинним розумовим процесам властиве образне сприйняття дійсності. Про це свідчать такі лінгвокогнітивні феномени, як метафора, уособлення, метонімія, синекдоха, які складають базис семантичного простору поля на кожному з досліджуваних періодів. Загальну тенденцію історичного розвитку лексико-семантичного поля "Одяг" визначено у подальшому розгалуженні лінгвокогнітивних явищ у кожному наступному періоді.

Перспективу дослідження вбачаємо у подальшому вивченні структури інших доменів поля "Одяг", втіленого в англійській лексиці різних країн, з позиції когнітивної лінгвістики.

Література

1. Жаботинская С.А. Лексичні поля й нелінійна динаміка когнітивних структур / С.А. Жаботинская // Вісник Львівського університету. Серія: Філологія. – 2011. – Вип. 52. – С. 3–11. 2. Караулов Ю.Н. Структура лексико-семантического поля / Ю.Н. Караулов // Научные доклады высшей школы. Филологические науки. – М. : Высшая школа, 1972. – № 1. – С. 57–68. 3. Покровский М.М. Избранные работы по языкознанию / М.М. Покровский. – М. : Изд-во Академии Наук СССР, 1959. – 382 с. 4. Українська мова : енциклопедія / В.М. Русанівський, О.О. Тараненко, М.П. Зяблюк. – 2-е вид., виправл. та доп. – К. : Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2004. – 824 с. 5. Barcelona A. Metaphor and Metonymy at the Crossroads:

a Cognitive Perspective / A. Barcelona. – Berlin – N. Y. : Mouton de Gruyter, 2000. – P. 1–28. 6. Derrida J. White Mythology: Metaphor in the Text of Philosophy / J. Derrida // Margins of Philosophy: trans. from French. – Chicago : The University of Chicago Press, 1982. – P. 209–271. 7. Evans V. Semantic Representation in LCCM Theory / V. Evans // New Directions in Cognitive Linguistics. – Amsterdam – Philadelphia : John Benjamin's Publishing Company, 2009. – № 24. – P. 27–56. 8. Lyons J. Introduction to Theoretical Linguistics / J. Lyons. – Cambridge, United Kingdom : Cambridge University Press, 1968. – 519 p. 9. OED – Online Etymology Dictionary [Electronic resource].2001–2015. Douglas Harper. – Access : http://www.etymonline.com.

УДК 811.111: 42-22

ПРОСОДИЧНІ АСПЕКТИ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЖІНОК ТА ЧОЛОВІКІВ – СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ (на матеріалі англомовного діалогічного дискурсу)

Бородіна Г.Д. (Харків)
Науковий керівник:
докт. філол. наук, проф. Солощук Л.В.

Бородіна Г.Д. Просодичні аспекти комунікативної діяльності жінок та чоловіків – спільне та відмінне (на матеріалі англомовного діалогічного дискурсу). Статтю присвячено дослідженню використання просодичних компонентів комунікації та їхньої взаємодії з вербальними компонентами в англомовному діалогічному дискурсі в залежності від гендерної приналежності мовця.

Ключові слова: англомовний діалогічний дискурс, вербальні компоненти комунікації, гендер, невербальні компоненти комунікації, просодичні компоненти комунікації.

Borodina H.D. Prosodic Aspects of Communication Activity of Women and Men: General and Distinctive Features (on the basis of the English Dialogic Discourse). The article investigates the usage of prosodic components of communication and their interaction with verbal components in the English dialogic discourse depending on gender identity of the speaker.

Key words: English dialogic discourse, gender, nonverbal components of communication, prosodic components of communication, verbal components of communication.

З давніх часів наука лінгвістика займалася вивчанням мови, і не дарма – саме мова дає людям можливість спілкуватися, а то й міркувати на високому, недоступному тваринам рівні. Спілкування – це чи не найважливіша діяльність в будь-якому суспільстві, адже вона дозволяє людям співпрацювати та обмінюватися інформацією, від рівня сім'ї до, в сучасному глобалізованому світі, рівня всього людства.

З розвитком суспільства комунікація стає все важливішим аспектом людської діяльності, потребуючи більше уваги до її вивчання. І лінгвістика в її місії вивчати мову, а отже спілкування, не може обмежувати себе лише саме мовою у вузькому смислі, словами, вербальним аспектом комунікації.

У межах сучасної лінгвістики дослідження невербальних компонентів комунікації почалося порівняно недавно. Хоча роботи з дослідженнями на цю тему з'являлися ще в античні часи [1], ці знання до останніх століть були розрізнені й несистематизовані. Ключову роль у зібранні всіх аспектів лінгвістики до купи зіграло введення концепції «дискурсу» – дуже гнучкого поняття з багатьма можливими визначеннями, що по суті означає деякий текст або набір текстів, відібраних за певними критеріями, разом зі всіма обставинами та умовами, що впливають на їх створення й розуміння – тобто це поняття включає в себе весь процес комунікації у заданій ситуації, і крім різниці в масштабі, що варіюється від підходу до підходу, може бути визначене як принципово відрізнене від поняття «текст» аналогічно тому, як поняття «мовлення» відрізняється від поняття «мова» [3, с. 22–23].

Дискурс може варіюватися в залежності від будь-яких критеріїв, якими люди розрізняють свою діяльність, від найпринциповіших (науковий дискурс та побутовий дискурс) до найнезначніших (два різні діалоги на одну й ту ж тему можуть бути визначені як два різні дискурси). Одним із факторів, на який зазвичай звертають увагу, коли говорять про комунікацію між людьми, є гендерна приналежність комунікантів.

Гендер є складним поняттям, що варіюється між культурами і в сучасному світі є об'єктом досліджень і дебатів. Воно обертається навколо «гендерної ідентичності» індивіда – поняття, яке можна

визначити як самовизначення індивіда щодо соціальних, культурних, психологічних, емоційних та інших аспектів чоловічих та жіночих соціальних ролей, що стереотипно нав'язується йому/їй соціокультурним соціумом [4, с. 3]. Головним фактором у цьому нав'язуванні є мова, мовлення й процес комунікації – як у самому лексичному запасі та граматичних правилах мови [4], так і в невербальних аспектах спілкування [5]. Соціум очікує від людей, що вони використовуватимуть різні засоби спілкування залежно від гендеру, що має нормативний вплив на їх реальну поведінку як в продукуванні дискурсу [4, 5, 6, 7], так і в його інтерпретації [8; 9].

Вплив цього явища як на ефективність, так і на сам процес комунікації, у тому числі на його невербальні аспекти, становить одну з тем, на які звертає увагу сучасна наука. Цей вплив може мати значні наслідки для як професіонального [6; 7; 10], так і буденного [8; 9] життя людей, що пояснює актуальність цієї роботи.

Метою дослідження є виявлення особливостей використання просодичних компонентів комунікації в англомовному діалогічному дискурсі у залежності від гендерної приналежності мовця.

Об'єктом дослідження є просодичні компоненти комунікації в англомовному діалогічному дискурсі. Предметом дослідження є виявлення особливостей використання просодичних компонентів комунікації та встановлення принципів їхньої взаємодії з вербальними компонентами в англомовному діалогічному дискурсі в залежності від гендерної приналежності мовця.

Невербальні компоненти комунікації поділяються на кінесичні (жести, міміка, пози тощо), проксемічні (відстань між комунікативними партнерами) та просодичні (інтонаційні) [3]. До просодичних компонентів можна також віднести всі немовні звуки, що їх видають в процесі комунікації і які несуть комунікативне значення для його учасників – такі як регот, зітхання, виск [2].

Просодичні компоненти комунікації, на відміну від інших невербальних компонентів, майже ніколи не можуть функціонувати автономно від вербальних компонентів. Вони можуть надавати одному й тому ж за структурною та семантичною організацією висловленню різні комунікативні значення: погрозу, прохання, питання, докір або похвалу.

1) *"Hey!" I protested [3, p. 176].*

У цьому прикладі комунікативне значення протесту передається через виклик «гей», що не має його сам по собі – воно надається йому через інтонаційне оформлення мовцем.

Є ситуації, де комунікативне значення висловлювання можна повністю передати на вербальному рівні, і невербальний компонент можна не приймати до уваги, навіть якщо він суперечить цьому значенню. Але це є виключенням із правила і стосується щонайбільше регламентованого, «ритуалізованого» дискурсу, де особисті почуття та емоції комунікантів не відіграють особливої ролі в організації комунікативного процесу:

2) *"Extra pay," Annabeth promised. "Three more drachma on arrival." "Done!" the woman* <u>*screamed*</u>*.*
Reluctantly I got in the cab [4, p. 27].

У цьому прикладі слово *«Done!»,* що означає укладання угоди, перемагає над незвичайним просодичним оформленням (криком) саме через ритуалізованість договору з таксистом щодо вартості проїзду.

Основне комунікативне значення просодичних компонентів – емоційне: комуніканти свідомо чи несвідомо виражають емоції, що очікуються чи не очікуються від них в даній ситуації. Це робить вплив гендерної ідентичності комунікантів на їх використання дуже значним, адже значна частина концепції гендеру в культурній свідомості англомовного соціуму пов'язана саме з відчуванням та вираженням емоцій [1].

В англомовному соціумі панують такі стереотипи щодо гендерних ролей у вираженні емоцій [1]:

1) жінки в цілому емоційніші, ніж чоловіки, і виражають емоції більше;

2) жінки слабкіше контролюють емоції, ніж чоловіки;

3) жінки ніжніші, ніж чоловіки, їх легше злякати або образити;

4) жінки турботливіші, ніж чоловіки, і частіше піклуються про інших;

5) жінки істеричніші, ніж чоловіки, й частіше кричать або нудять;

6) чоловіки більш упевнені в собі, ніж жінки, і менше піклуються про думку інших та/або краще розуміють, про що говорять;

7) чоловіки мають більше влади та сили, ніж жінки, та мають тенденцію домінувати в спілкуванні з ними;

8) чоловіки частіше, ніж жінки, полягаються на фізичну силу, погрози та налякування для розв'язання конфліктів.

У цьому дослідженні перевірений вплив цих стереотипів на діалог в художній літературі, що вважається досить реалістичною моделлю реального діалогу [3]. Цей підхід має обмеження, адже «нормальні» [3] в конкретній ситуації емоції найчастіше не будуть описані, адже читач розуміє їх з контексту, і конкретна різниця в просодичних засобах,

що вважаються «нормою» в даній ситуації для чоловіка або жінки, не буде помітна. Але комунікативне значення несе саме відхилення від «норми», і саме таке використання досліджується в даній роботі.

У результаті дослідження виявлені тенденції у використанні просодичних компонентів комунікації, що відповідають стереотипам (1), (3), (4) та (8). (Варто зазначити, що такі тенденції свідчать не тільки й стільки про наявність у чоловіків та жінок певних різних емоцій, а перш за все про стратегії їх вираження в комунікації – див. нижче).

Стереотипу (1), тобто більшій емоційності жінок, відповідає використання жінками різноманітніших просодичних засобів, в той час як чоловіки частіше використовують такі «приглушені» засоби, як «casually», «offhandedly», «dryly»; «mutter», «mumble», «muse», та інші.

3) *«I'm glad you like it,» Charlie said gruffly, embarrassed again [2, c. 8].*
4) *"Busted," Grover muttered.*
   "Shut up," Nancy hissed, her face even brighter red than her hair [3, p. 9].

Стереотип (3) пов'язаний зі стереотипом (1) в тому, що він відповідає більш вільному використанню жінками просодичних засобів, яких чоловіки уникають – вираженню образи, ляку та інших негативних емоцій, крім гніву (який, згідно з цим стереотипом, виражають і чоловіки).

1) *«Yes!» Jessica agreed with another giggle. «They're all together though – Emmett and Rosalie, and Jasper and Alice, I mean. And they live together.» Her voice held all the shock and condemnation of the small town, I thought critically [2, p. 21].*
6) *"Life is a little bit like that too. Always full of surprises, sometimes good, sometimes not so good," her father said quietly [5, c. 24].*

Стереотип (4) пов'язаний з використанням жінками таких просодичних засобів, як «maternally», «warmly», «softly» набагато частіше, ніж це роблять чоловіки; варто зазначити також, що слово «maternally» містить в собі пряме відсилання до гендеру, і може використовуватись лише жінками (чоловічий еквівалент – «paternally», і зустрічається набагато рідше).

7) *"Would you come?" she asked him softly. "With me, I mean. It's in New York." [5, p. 281]*
8) *«How did your first day go, dear?» the receptionist asked maternally [5, c. 28].*

Стереотип (8) має цікаву взаємодію зі стереотипом (2): стереотип (2) стверджує, що жінки гірші за чоловіків у стримуванні емоцій, але

в даному дослідженні виявлена тенденція навмисного стримування жінками емоцій частіше, ніж це роблять чоловіки, і саме гендерні ролі, описані стереотипом (8), пояснюють це протиріччя. Різниця у статусі впливає на використання невербальних компонентів комунікації [10], і саме від людини з «нижчим» статусом очікується стримання емоцій та підстроювання під людину з «вищим» статусом. Зокрема, у спілкуванні з чоловіками жінки стримують такі «недозволені» емоції, як гнів, та імітують очікувані за стереотипом (4) просодичні засоби. Це також відбивається у більш частому використанні чоловіками таких просодичних засобів, як «derision», «disparaging tone», «smugly», зокрема у спілкуванні саме з жінками.

9) *«I'm not going to be in town, Tyler.» My voice sounded a little sharp. I had to remember it wasn't his fault that Mike and Eric had already used up my quota of patience for the day.*
«Yeah, Mike said that,» he admitted.
«Then why —»
He shrugged. «I was hoping you were just letting him down easy.» Okay, it was completely his fault.
«Sorry, Tyler,» I said, working to hide my irritation. «I really am going out of town» [2, p. 81]

10) *«You think I lifted a van off you?» His tone questioned my sanity, but it only made me more suspicious. It was like a perfectly delivered line by a skilled actor.*
I merely nodded once, jaw tight.
«Nobody will believe that, you know.» His voice held an edge of derision now [2, c. 68].

У даному досліджені не виявлено помітних тенденцій у використанні просодичних засобів, пов'язаних зі стереотипами (5), (6) та (7).

Отже, в результаті дослідження виявлено, що гендер комунікантів має помітний на використання просодичних компонентів комунікації. Жінки використовують більш різноманітні просодичні засоби, ніж чоловіки, і ця тенденція ще помітніша для просодичних засоби, що виражають такі емоції, як образа та сумність, які чоловіки використовують набагато рідше; жінки частіше, ніж чоловіки, використовують такі просодичні особливості інтонації, як *«maternally», «warmly», «softly»*. Тенденції, специфічні до міжгендерної комунікації, тобто комунікації «жінка-чоловік», здебільшого відображають різницю в статусі між чоловіками та жінками: чоловіки частіше виражають неповагу до жінок, використовуючи такі невербальні засоби, як *«derision*

in voice», «disparaging tone», «smugly» і так далі; жінки в спілкуванні з чоловіками мають тенденцію приховувати гнів та роздратованість, свідомо й навмисно обираючи менш конфронтаційну стратегію спілкування.

Таким чином, були визначені просодичні компоненти комунікації та виявлені тенденції у їх використанні чоловіками та жінками як взагалі. так і в залежності від гендеру співрозмовника.

Перспективним вважаємо дослідження впливу гендерного фактору на функціонування невербальних компонентів комунікації у різних типах діалогічного дискурсу.

Література

1. Мартинюк А.П. Конструювання гендеру в англомовному дискурсі / А.П. Мартинюк. – Харків : Константа, 2004. – 292 с. 2. Крейдлин Г.Е. Невербальная семиотика: язык тела и естественный язык / Григорий Ефимович Крейдлин. – М. : Новое литературное обозрение, 2002. – 592 с. 3. Солощук Л.В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англомовному дискурсі. / Л.В. Солощук. – Харків : Константа, 2006. – 300 с. 4. Brink-Muinen A. Gender and Communication Style in General Practice: Differences between Women's Health Care and Regular Health Care / A. Brink-Muinen, J.M. Bensing, J.J. Kerssens // Medical Care. – Vol. 36. – No. 1. – 1998. – P. 100-106. – Режим доступу до ресурсу: http://www.jstor.org/stable/3766993 5. Brody G.H. Parental Nonverbal Behavior within the Family Context / G.H. Brody, Z. Stoneman // Family Relations. – Vol. 30. – No. 2. – 1981. – Режим доступу до ресурсу : http://www.jstor.org/stable/584129 6. Cahill S.E. Cross-sex Pseudocommunication / S.E. Cahill // Berkeley Journal of Sociology. – Vol. 26. – 1981. – P. 75–88. – Режим доступу до ресурсу : http://www.jstor.org/stable/4103528. 7. Farris C. Perceptual Mechanisms That Characterize Gender Differences in Decoding Women's Sexual Intent / C. Farris, T.A. Treat, R.J. Viken, R.M. McFall // Psychological Science. – Vol. 19. – No. 4. – 2008. – P. 348–354. – Режим доступу до ресурсу : http://www.jstor.org/stable/40064937 8. Fogen T. Ancient theorizing on nonverbal communication / T. Fogen // LACUS Forum. – Vol. 27. – 2000. – P. 203+. – Режим доступу до ресурсу : elibraryusa.state.gov/primo?url=http://go.galegroup.com/ps/i.do?p=AONE&sw=w&u=wash89460&v=2.1&id=GALE%7CA307270792&it=r&asid=3046f692103730cf9ea6d4e232431960. 9. Kraft-Todd G.T. Empathic nonverbal behavior increases ratings of

both warmth and competence in a medical context. / [G.T. Kraft-Todd, D.A. Reinero, J.M. Kelley et al] // PLoS ONE. – Vol. 12. – No. 5. – 2017. – Режим доступу до ресурсу : elibraryusa.state.gov/primo?url=http://go.galegroup.com/ps/i.do?p=AONE&sw=w&u=wash89460&v=2.1&id=GALE%7CA491761799&it=r&asid=7dcc56b63ce675257d21ab8fd6011265. – pe0177758. 10. Lefler A. The Effects of Status Differentiation on Nonverbal Behavior / A. Leffler, D.L. Gillespie, J.C. Conaty // Social Psychology Quarterly. – Vol. 45. – No. 3. – 1982. – P. 153–161 – Режим доступу до ресурсу : http://www.jstor.org/stable/3033648

Список джерел ілюстративного матеріалу

1. James E.L. Fifty Shades of Grey / E.L. James – New York : Vintage Books, 2012. 2. Meyer S. Twilight / S. Meyer – New York ; Boston : Little, Brown and Company, 2005. 3. Riordan R. The Lightning Thief (Percy Jackson and the Olympians #1) / R. Riordan – New York : Hyperion Books For Children, 2005. 4. Riordan R. The Sea of Monsters (Percy Jackson and the Olympians #2) / R. Riordan – New York : Hyperion Books For Children, 2006. 5. Steel D. The Right Time / D. Steel – New York : Delacorte Press, 2017. – 325 p.

УДК 821.111-31Міт.09

ЕКОЛОГІЧНІСТЬ КОМУНІКАТИВНОГО КОНТАКТУ В ЖІНОЧОМУ СПІЛКУВАННІ (на матеріалі роману Маргарет Мітчелл «Віднесені вітром»)

Вакула А.О. (Харків)
Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц. Шпак О.В.

Вакула А.О. Екологічність комунікативного контакту в жіночому спілкуванні (на матеріалі роману Маргарет Мітчелл «Віднесені вітром»). На основі аналізу жіночого дискурсу у романі Маргарет Мітчелл «Віднесені вітром» висвітлюються основні риси жіночого комунікативного контакту, зокрема співвідношення унісонного та дисонансного спілкування, його фатичності та інформативності. Досліджується також екологічність жіночого контакту у контексті війни та мирного часу.

Ключові слова: війна, дисонансне спілкування, еколінгвістика, жінка, інформативність, комунікативний контакт, мирний час, унісонне спілкування, фатичність.

Vakula A.O. The ecological essence of the communicative contact in feminine discourse (based on the novel "Gone with the Wind" by Margaret Mitchell). Due to the analysis of feminine discourse in the novel "Gone with the Wind", the article covers major features of feminine communicative contact, particularly the correlation of consonant and dissonant communication, its phatic and informational content. In addition, it explores the ecological nature of feminine communication in the context of war and peace time.

Key words: communicative contact, consonant communication, dissonant communication, ecological linguistics, informational content, peace time, phatic content, war, woman.

Ця стаття присвячена проблемі екологічності комунікативного контакту у жіночому дискурсі. Еколінгвістика належить до найперспективніших напрямків сучасності, оскільки її теми є злободенними і водночас недостатньо дослідженими. Роман М. Мітчелл «Віднесені вітром» ще не розглядався у світлі аналізу жіночого спілкування з позицій еколінгвістики, тому представляє певну цікавість для дослідження й обумовлює його актуальність. Метою роботи є аналіз екологічності жіночого комунікативного контакту у художньому дискурсі М. Мітчелл. Об'єктом дослідження є комунікативний контакт у різних ситуаціях спілкування жінок під час війни та миру. Предметом дослідження є екологічність жіночого спілкування, відображене у гостросоціальному романі американської письменниці Маргарет Мітчелл «Віднесені вітром». Новизна роботи полягає у виявленні основних рис екологічності жіночого комунікативного контакту в епоху історичних подій громадянської війни 1861–1865 років у США.

Виникнення еколінгвістики як нового наукового напрямку зумовлено зростанням цікавості до вивчення мови не лише як лінгвістичного феномену, але й набагато ширшого явища, що становить повноцінну частину людського буття. Однак проблема полягає в тому, що мовний всесвіт будь-якого соціуму наділений тими ж параметрами, що й природна екосистема [4, с. 5]. Це означає, що його чистота також може бути порушена, як і чистота лісу чи озера. У такому разі чинником «забруднення» виступає неекологічне спілкування, серед чиїх ознак виокремлюють словесні образи, грубість, надлишкову категоричність

тощо [1, с. 6]. На противагу цьому, екологічність активізується категорією ввічливості, яка тісно пов'язана з комунікативною категорією КОНТАКТ.

Контакт визначають як «репрезентацію комунікативної події спілкування суб'єктів комунікації з метою фатичного та інформативного обміну» [2, с. 110]. Головними параметрами комунікативної категорії КОНТАКТ є, з одного боку, його унісонність та дисонансність, а з іншого – фатичність та інформативність. Виступаючи в опозиції один до одного й водночас функціонуючи як єдине ціле, ці аспекти підтверджують амбівалентну природу категорії КОНТАКТ [3, с. 63], якій властива полярність функцій, що виконують засоби контакту мовців під час спілкування: як підтримка, так і розривання контакту, як передача інформації, так і спілкування без чіткої інформативної мети. У своєму розвитку повноцінний контакт проходить фази встановлення, підтримання та розмикання (фатика – інформатика – фатика). Досліджено, що при ускладненні умов та ситуацій спілкування фази фатичного встановлення та розмикання контакту можуть бути відсутні.

З точки зору модусу комунікації контакт поділяють на унісонний та дисонансний. Унісонний контакт демонструє установку комунікантів на кооперацію та підтримання стосунків, тоді як дисонансний – комунікативний збій у спілкуванні – спрямований на опозицію, з'ясування або навіть розрив зв'язків [там само]. Саме тому матеріалом обрано роман – бестселер «Віднесені вітром», чия система жіночих образів яскраво виділяється на тлі найбільш важкої для США історичної епохи. До того ж, роман написаний авторкою – жінкою, чия творчість викликає захоплення читачів усього світу.

Особливості контакту значною мірою обумовлено зовнішніми обставинами та історичним контекстом. Довоєнний період США демонструє усталений порядок патріархального суспільства, у якому манери відіграють вирішальну роль, а прямі дисонансні контакти підлягають осуду. Це зумовлює підвищену фатичність спілкування, за якої діалог може вичерпуватися обміном ритуальних формул:

(1) *«With young girls and young married women, you slopped over with sugar and kissed them every time you met them. And you put your arms about their waists and suffered them to do the same to you. You admired their frocks or their babies and complimented husbands and denied that you had any charms at all compared with theirs»*

(Mitchell M. Gone with the Wind, c. 159).

Інструктивний характер прикладу промовисто свідчить, наскільки важливим у соціумі лишається фатичний аспект комунікації та наскільки жорстким є контроль за його невербальними та вербальними складниками. У вказаному фрагменті чітко зазначаються теми, на які належало говорити з молодими жінками, а також обов'язкові кінесичні компоненти комунікації, такі як поцілунки, обійми за талію. Більшість контактів у цей період часу носить фатичний (65%) й унісонний (70%) характер.

Під час тривалої громадянської війни 1861-1865 років життя у країні ускладнюється й контакти між жінками видозмінюються під впливом екстраординарних ситуацій. Вони спрощуються, манерність та переважна фатичність замінюються сухою інформативністю у спілкуванні:

(2) *"Scarlett! Scarlett! The Yankees are coming! I saw them! Down the road! The Yankees—»*
«Mother of God! The horse! The cow! They shan't have them!
"What shall I do, Scarlett?" Melanie's voice was calm amid the wailing and tears and scurrying feet.
"Go on! Go on! Get the cow! Take the horse and drive them into the swamp. I'll look after the baby!" (с. 425)

Наведена ситуація контакту позбавлена елементів фатичного контактовстановлення: єдиною метою жінки є передача інформації, яку вона реалізує у вигляді коротких речень та синтагм. Разом з експресивними вигуками, що виражають нервове напруження, дискурс жінок насичений наказовими репліками *(Go on! Get the cow! Take the horse*). Вживання імперативних висловлень підкреслює необхідність зосередитись на подоланні екстраординарної ситуації, тож у цьому випадку інформативність виконує також мобілізуючу функцію. Таке спілкування, у якому обрано стиль поведінки відповідно до ситуації, має всі ознаки ефективності, оскільки реалізує інтенцію мовців: Мелані (обрання лідера та виконання його наказів) та Скарлетт (домінуюча позиція лідера та виконавця дій одночасно).

Так само змінюється частка дисонансних контактів. Залишившись у соціумі без чоловіків, жіноча половина населення переймає на себе їхні зобов'язання, що призводить до змін характеру та появи маскулінних рис. Відповідно, комунікативна поведінка також перелаштовується на чоловічий тип. За тяжких воєнних реалій жіноча конфліктність зростає, та, з огляду на маскулінну роль, яку жінкам довелося на себе взяти, вона навіть набуває рис відкритої чоловічої

агресії. Неекологічність жіночого контакту зростає, що виявляється у нехтуванні культурою мовлення та категорією ввічливості, вживанні вербальних і невербальних конфліктогенів. Результатом цього є зниження ефективності комунікації:

(3) *Suellen, sullen and tearful, pretended to faint too, but came back to consciousness spitting like an angry cat when Scarlett poured a gourdful of water in her face.*
"I won't work in the fields like a darky! You can't make me. Oh, if Mother knew about this—"
"You just mention Mother's name once more, Suellen O'Hara, and I'll slap you flat," cried Scarlett.
"You can't make me. I'll tell Papa on you and he won't make me work!"
"Don't you dare go bothering Pa with any of our troubles!" cried Scarlett, distracted between indignation at her sister and fear for Gerald
(с. 421).

Наведений фрагмент жіночого дискурсу демонструє відкритий конфлікт між сестрами Скарлетт та Сьюлін. Спершу Сьюлін демонструє невдоволення невербально за допомогою демонстративного мовчання, сліз, та потім вдається до прямої мовленнєвої агресії з використанням таких просодичних тактик, як підвищення голосу, категоричний тон, та стратегії маніпулювання (*I'll tell Papa*). З огляду на контекст ситуації (необхідність працювати через голод та втрату матері) поведінка жінки є провокативною та діє на Скарлетт як конфліктоген, зумовлюючи подальший взаємообмін вербальною агресією. Такий контакт є порушенням екологічності спілкування, оскільки не отримує успішного розв'язання та призводить до дисгармонізації стосунків. У цей період контакт демонструє переважно інформативність (69%) та елементи дисонансу (73%).

Таку ж саму маскулінну агресію демонструє фрагмент жіночої комунікації, що відбувся по завершенню війни:

(4) «*Why, it's Emmie Slattery!*»
«Yes'm, it's me».
«Get off those steps, you trashy wench! Get off this land! Get out!»
(с. 496).

На це вказує вживання жінкою слів зниженого регістру для інтенсифікації образи (*trashy wench*) та ампліфікація наказових сполук із конотацією «забирайся». Показовим є динамічний характер діалогу, що миттєво переходить із контактовстановлюючої фази у фазу розриву

контакту. Така мовленнєва ситуація не отримує шансу на ефективний розвиток спілкування, оскільки особиста неприхильність мовця стає на заваді взаєморозумінню.

У повоєнний час комунікація поступово вливається у звичне фатичне русло. Жінки роблять спроби до повернення безтурботної фатики мирних часів, запрошуючи гостей та ведучи за столом невимушені світські бесіди. Однак модифікації жіночого характеру позначаються й на суспільних відносинах. Зокрема, розмежування соціальних кіл на «своїх» і «чужинців», «янкі», з одного боку, згуртовує жінок, а з іншого – насичує соціум негативом, прихованою ворожістю. Результатом стає поширення неекологічності, що знаходить вираження як у вигляді відкритої опозиції, так і у формі «холодної війни». За результатами аналізу, у післявоєнний період жіноче спілкування демонструє більшу, ніж у воєнні часи кількість фатичних контактів (46%), які все ж таки поступаються кількісно інформативним (54%), та все ще переважну кількість дисонансних контактів (68%).

Висновки. Екологічність жіночого спілкування в романі Маргаретт Мітчелл підтверджується домінантністю категорії ввічливості й незабрудненою природою жінки-леді. Однак її природна фатичність у мирний час контрастує з підвищеною інформативністю та високим рівнем вербальних і невербальних конфліктів під час та після війни. Результати дослідження демонструють, що екологічність жіночого контакту була вищою у довоєнний період (70% унісонного спілкування проти 27% і 32% у воєнні та повоєнниі часи). Це зумовлено роллю жінки, що у важкі часи намагається вижити та виборює собі місце в соціумі. Причиною зниження екологічності є екстремальні воєнні реалії, які змусили жінку виконувати чоловічу роль, їй не властиву, що й відобразилося на її манері встановлювати, підтримувати та розмикати контакти. Екологічність спілкування у воєнні часи досягається переважно за рахунок жіночої солідарності.

Перспективою роботи є контрастивний аналіз жіночого контакту 1890-х років та спілкування жінок у сучасному комунікативному просторі США.

Література

1. Шаховский В.И. Экологическая функция языка / В.И. Шаховский, Н.Г. Солодовникова. // Материалы 2-й Всерос. науч. конф. «Экология русского языка». – Пенза, 2009. – С. 5–16. 2. Шпак О.В. Комунікативна категорія КОНТАКТ з позицій еколінгвістики /

О.В. Шпак. // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2017. – № 85. – С. 108–115. 3. Шпак О.В. Реалізація комунікативноі? категоріі? КОНТАКТ у сучасному англомовному дискурсі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». – Харків, 2015. – 19 с. 4. Haugen E. The Ecology of Language / E. Haugen. – N. Y: Stanford University Press, 1972. – 366 p. 5. Mitchell M. Gone with the Wind / M. Mitchell. – Scribner, 1936. – 1037 p.

УДК 811.112.2'42:070.446

МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТІВ СПОРТИВНИХ ПОВІДОМЛЕНЬ У НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ПРЕСІ

Владимирова М.А. (Харків)
Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц. Сотникова С.І.

Владимирова М.А. Мовні особливості текстів спортивних повідомлень у німецькомовній пресі. У роботі було досліджено лексичні, граматичні та стилістичні особливості спортивних повідомлень у німецькомовній пресі, визначено найбільш поширені тенденції у написанні статей на спортивну тематику, такі як вживання англіцизмів, спортивної термінології, визначено синтаксичні характеристики текстів, проведений аналіз тексту спортивного повідомлення українською мовою та німецькою.

Ключові слова: англіцизм, граматичні структури, лексичні особливості, публіцистична література, синтаксичні характеристики, спортивна термінологія, стаття.

Vladimirova M.A. Language features of texts of sports messages in the German-language press. In the research there are studied lexical, grammatical and stylistic features of sports messages in the German-language press, there are determined the most common tendencies in writing articles on sports topics, such as the use of Anglicisms, sports terminology, there are also defined the syntactic characteristics of texts and there is the analysis of the text of a sports article in Ukrainian and German languages.

Key words: Anglicism, article, grammatical structures, lexical features, publicistic literature, sports terminology, syntactic characteristics.

Упродовж багатьох років вивчається німецька мова, особливості її вживання, встановлюються функції мови як засобу пошуку, встановлення, передачі та вивчення інформації. Кожен текст має свої особливості, функцію, структуру та актуальність. Статті на спортивну тематику у пресі країн, де однією з мов є німецька, відрізняються від інших типів та видів текстів, мають інформативну функцію та є достатньо поширеними.

Актуальність даного дослідження полягає – з одного боку – у широкій розповсюдженості спортивних статей у німецькомовній пресі і – з іншого боку – недостатньою вивченістю їх мовних особливостей.

Об'єктом вивчення є тексти статей зі спортивної тематики як засіб передачі інформації у німецькомовних друкованих ЗМІ.

Предметом дослідження є вживання словотвірних, синтаксичних та лексичні засобів у текстах спортивних повідомлень німецькомовних ЗМІ.

Мета дослідження полягає у ідентифікації мовних особливостей спортивних статей німецькомовної преси та встановленні функцій словотворчих засобів, а також у вивченні поняття «текст» та аналізі питання класифікації текстів, визначенні функції публіцистичного стилю, описі функцій тексту у німецькомовній пресі зі спортивної тематики, характеристиці способу словотвору, аналізі зразків німецької публіцистики на предмет вживання запозичених із англійської мови слів, виявленні прикладів вживання спортивної термінології у спортивній публіцистиці та її функції.

Матеріалом дослідження слугують видання німецькомовної преси.

Наукова новизна даної роботи полягає у розширенні та доповненні досліджень щодо лексичних, синтаксичних та граматичних особливостей текстів публіцистичного стилю, а саме спортивних статей у німецькомовній пресі, виявленні іншомовних запозичень, композит та термінологічної лексики.

Публіцистичний стиль має на меті вплив на людей через ЗМІ (газети, журнали, телебачення, афіші, буклети). Він характеризується наявністю суспільно-політичної лексики, логічністю, емоційністю, оцінкою подій, закликом до певних дій. Його основна мета: повідомлення важливої інформації про події у країні або світі через засоби масової інформації.

«Публіцистичний стиль – функціональний стиль мовлення, який використовується в жанрах: стаття, нарис, репортаж, фейлетон, інтерв'ю, памфлет,ораторська мова» [7].

Мета стилю: дати інформацію про останні актуальні події в країні і в світі, впливати на аудиторію, формувати громадську думку. Цей стиль може бути як в письмовій, так і в усній формі (монолог, діалог, полілог).

Повідомлення визначається як «жанр тексту, який висвітлює досягнення» [8]. Спортивне повідомлення є одним з типів тексту з публіцистичною функцією. Мета спортивного повідомлення: донести інформацію до читача або слухача про спортивні події, які відбуваються у місті, країні або світі.

Дослідження мовних засобів газети свідчать про те, що газетні статті мають свою особливу специфіку створення, інформування та впливу.

Сама лексика спортивних повідомлень є доволі специфічною, адже вона насичена професійними термінами, запозиченнями, словами, утвореними за допомогою словоскладання, а також, не дивлячись на її складність, є доступною для широкого кола людей, які можуть бути або тісно пов'язані із спортом, або просто зацікавлені у ньому на рівні читача спортивних статей, журналів, глядача передач, змагань та слухача конференцій, радіопередач, трансляцій.

«Можна говорити про газетний стиль як про цілісну сукупність стилістико-функціональних явищ, які створюють мовну сторону газети і у той самий час газетну сторону мови <…>. Обидва аспекти виходять із однієї реальності – існування газетної мови як системи явищ, повністю неповторної в жодній іншій сфері спілкування» [2, с. 121].

Для газети характерні пошуки влучних оцінок, вживання метафор, метонімії. Експресивність досягається через використання високої книжкової лексики, через оцінну лексику (образні епітети), через вживання метафор,афоризмів, прислів'їв та приказок, які будуть зрозумілими тому, хто буде отримувати інформацію.

Статус спортивної термінології по-різному висвітлюється в роботах лінгвістів-термінологів. Р.В. Попов вважає, що спортивна лексика належить до термінів, оскільки вона «називає професійно-наукове, а не наївне поняття і функціонує як одиниця відповідного спеціального мови» [3].

Спортивна лексики характеризується розгалуженою структурою. Інвентар одиниць спортивної лексики може бути поділений на ряд тематичних груп з різних видів спорту. Наприклад:

у фігурному катанні вживаються терміни *аксель – der Axel, кожух – der Pelz;*

у художній гімнастиці*: хвиля – die Weile, змійка – die Schlange,*

спіраль – die Spirale.

Існують і загально спортивні поняття, наприклад:

фінал – das Finale;

чемпіонат – die Meisterschaft;

суддя – der Schiedrichter.

Граматичні структури німецької мови значно відрізняються від української. У спортивній пресі ці структура є специфічними, вони відрізняються від структур розмовного або наукового стилю. Це можна побачити на прикладі:

«Die Europameisterschaft in Frankreich (10. Juni bis 10. Juli) steht unmittelbar bevor…. Doch welche Vereine sind noch mit Spielern bei der EM vertreten? Und welche Klubmannschaft stellt die meisten Akteure in Frankreich? Ein Überblick.» [4].

У цьому уривку статті можемо побачити одну з характерних особливостей німецької мови – існування дієслів, префікси яких є відокремлюваними (*bevorstehen*). Також присутня пасивна конструкція, а саме пасив стану: «…*Vereine sind…vertreten*.».

Словоскладання – достатньо поширений спосіб словотворення у німецькій мові, досить продуктивний у різних функціональних стилях.

Кожна мова має певний набір варіантів утворення таких складних слів. Метод словоскладання належить до найбільш продуктивних методів збагачення словникового складу мови. Результатом словоскладання є складні слова, або «композити», напр.:

Trainingslager

Gesundheitszustand

Offensivallrounders.

Для синтаксису публіцистичного стилю мови характерне використання однорідних членів речення, вступних слів і речень, що є частинами дієприкметникових оборотів, складних синтаксичних конструкцій, наприклад:

спонукальні пропозиції: *«Lass alles so sein! Üben Sie Toleranz!» [6];*

мовні кліше: *прогресивне людство – die fortschrittliche Menschheit, жовта преса – die Klatschpresse та ін.*

У статтях зі спортивної тематики спостерігається широке використання іноземної лексики, найчастіше з англійської мови – англіцизмів.

«Англіцизм, чол., лінгв. Слово або зворот, запозичені з англійської мови» [1, с. 44] У німецькій мові існує окремий термін, який характеризує використання англійських слів у німецьких текстах – Denglisch.

Наприклад:

«Manuel Neuer nimmt die spanische Perspektive ein, sein Chef beim FC Bayern spricht über «das absolute Toplos». In Dortmund will man nicht klagen.» [5].

Мовленнєві одиниці із англіцизмом «*top*», характерні для сучасної англійської мови, з'явилися у німецькій мові відносно нещодавно. «*Top*» означає «*найкращий; найвищий результат; найвища точка*».

Щодо спортивної термінології, вона є тією системою лексичних одиниць, що постійно розвивається через її поповнення іноземною лексикою, виникнення нових видів спорту та сленгу, який іноді може переходити із усного мовлення в письмове. Наприклад:

Beidbeinig – слово із футбольної термінології, означає *«той, хто добре грає обома ногами».*

«Laufender Keiler» перекладається як *«кабан, що біжить».* У спортивній термінології цей вираз означає «*щільний захист*» у футболі.

Окрім того, у дослідженні був виконаний порівняльний аналіз двох спортивних статей, написаних українською та німецькою мовою, з метою виявлення схожих рис та розбіжностей у німецькомовній та україномовній пресі. На основі проведеного аналізу можна зробити висновки, що характерною рисою спортивних газетних статей у німецьких ЗМІ є використання різних моделей словотвору, найчастіше на матеріалі іменників. Використовуючи їх, можна зробити текст доступнішим, більш зрозумілим, не переобтяженим складними граматичними конструкціям, які іноді можуть заважати швидко зрозуміти зміст повідомлення.

Статті зі спортивної тематики у німецькомовній пресі характеризуються вживанням значної кількості композит, запозичень з англійської мови та термінологічної лексики. Особливість вживання спортивної термінології полягає у тому, що вона є зрозумілою для певної групи людей, що якимось чином пов'язана із спортом.

Проведений нами аналіз має перспективи подальшого дослідження, зокрема, у вивченні способів інтеграції запозичень до системи німецької мови та використання спортивної термінології в інших типах текстів.

Література

1. Академічний тлумачний словник [гл. ред. Бурячок А.А.]. – К. : Наукова думка,1970. – 667 с. 2. Костомаров В.Г. Русский Язык на газетной полосе. Некоторые особенности языка современной

газетной публицистики / В.Г. Костомаров. – М.: Изд-во МГУ, 1971. – 267 с. 3. Попов Р.В. Изучение терминов в когнитивном аспекте (на материале баскетбольной терминологии) / Р.В. Попов. – Архангельск: ПГУ, 2004. –203 с. 4. Von Garics bis Müller: EM-Fahrer der 1. und 2. Liga [Електронний ресурс] // Kicker – Режим доступу до ресурсу: http://www.kicker.de/news/fussball/3liga/spieltag/653086/2/slideshow_von-garics-bis-mueller_em-fahrer-der-1-und-2-liga.html. 5. Auslosung zur Champions League: «Toplos» für FC Bayern [Електронний ресурс] // Süddeutsche Zeitung – Режим доступу до ресурсу: http://www.sueddeutsche.de/sport/auslosung-zur-champions-league-ich-glaube-nicht-dass-sich-real-ueber-bayern-freut-1.3424711# redirectedFromLandingpage. 6. Erziehung Kinder müssen Toleranz trainieren [Електронний ресурс] // T Online – Режим доступу до ресурсу: https://www.t-online.de/leben/familie/erziehung/id_53416328/erziehung-vorurteile-nein-danke-so-lernen-kinder-toleranz.html. 7. Штельмах М.Л. Жанрова диференціація стилю масової інформації: сучасна аспектологія / М.Л. Штельмах. – 2005. – № 12. – С. 133–143. 8. Великий тлумачний словник сучасної української мови [гол. ред. Бусел В.Т.]. – Ірпінь : Перун, 2005. – 1728 с.

УДК 821.134.2 – 31 Маркес.09

ІДЕЯ КОХАННЯ У РОМАНІ ҐАБРІЕЛЯ ҐАРСІЯ МАРКЕСА «СТО РОКІВ САМОТНОСТІ»

Водяницька Д.М. (Харків)
Науковий керівник:
докт. філол.наук, проф. Криворучко С.К.

Водяницька Д.М. Ідея кохання у романі Ґабріеля Ґарсія Маркеса «Сто років самотності». Ця робота присвячена осмисленню та аналізу ідеї кохання, яке набуло руйнівної та пагубної сили і де бажання бути щасливим перекреслювало усілякі канони та устави згідно яким повинен був жити рід Буендіа.

Ключові слова: Ґабріель Ґарсія Маркес, ідея, кохання, магічний реалізм, феномен самотності, художній образ.

Vodianitskaya D. M. The idea of love in the novel of Gabriel Garcia Marquez "One Hundred Years of Solitude". This work is devoted to the comprehension and analysis of the idea of love, that becomes destructive and harmful, and where the desire to be happy crosses out all the canons and statutes according to which the Buendia family should live.

Key words: Gabriel Garcia Marquez, idea, imagery, love, magic realism, phenomenon of loneliness.

Актуальність дослідження зумовлена створенням особливої системи художніх образів у романі «Сто років самотності» Ґ. Ґарсія Маркеса, зокрема жіночих, що відкриває перспективу аналізу на засадах феміністської та постколоніальної критики. В романі виникає новий художній образ – «кохання».

Ґ. Ґарсія Маркес відрізняється своєю формою написання романів, яка характеризується незвичністю та унікальністю. Вона є універсальною і завдяки їй можна ідентифікувати автора: легка до прочитання, цікава, захоплююча – слова, якими можна описати поетику письма. Ця майстерність, яка притаманна лише Ґ. Ґарсія Маркесу визначила нові принципи поетики. Його творчість встановила новий, переломний етап для колумбійської літератури. Цей прорив та тяга до нового світогляду передумовили подальший розвиток латиноамериканської літератури.

Наукова новизна. У роботі надана характеристика феномену самотності та кохання та викладено осмислення поведінки головних героїв роману, для виокремлення ідей, які впроваджував письменник.

Об'єктом дослідження є роман Ґ. Ґарсія Маркеса «Сто років самотності» (1967 рік).

Предметом дослідження є проблематика, ідіостиль Ґ. Ґарсія Маркеса, своєрідність образів.

Метою дослідження є аналіз образу кохання у переплетінні з феноменом самотності у романі «Сто років самотності».

«Сто років самотності» – захоплює читача, який одразу задає собі цілу низку питань: «А що ж буде далі? А що було до цього? Чи помре цей персонаж? Чи надасть йому доля другий шанс? Невже таке трапляється у реальному, сучасному світі? Чи існує наукове пояснення цьому явищу?» Всі ці питання будуть виникати у читача, який все ж таки наважиться прочитати «Сто років самотності», після кожної прочитаної сторінки

Від самого початку, з самих перших рядків Ґ. Ґарсія Маркес починає гру з часом, починаючи роман не з початку життя людини, а з кінця,

моменту, коли життя стоїть на межі смерті, відразу викликаючи тим самим зацікавленість: «Колись, через багато років, полковник Ауреліано Буендіа, стоячи біля стіни перед загоном, що мав розстріляти його, згадає той давній вечір, коли батько взяв його з собою подивитися на лід» [1, с. 3]. У читача не одразу ж виникає інтерес, за що ж буде розстріляний головний герой і що змусило його стати військовокомандувачем, чи то власні переконання та жага до командування, чи щось інше.

Перш за все роман приваблює тим, що він наповнений, або навіть переповнений містикою, незрозумілістю та необґрунтованістю деяких явищ, загадковістю, надмірним стражданням головних героїв, чимось міфічним, дивовижним та неосяжним. Центром всіх подій є рід Буендіа, якому не судилося бути щасливим, бо самотність супроводжувала кожного його члена до самої смерті. Кожен веде боротьбу, але ця боротьба, перш за все, з самим собою, проти себе, проти власного нещастя, самотності та гіркої долі. Любов у цьому романі також займає почесне місце, але дивним є те, що той, хто любив, був приречений на довічне, неминуче страждання. Любов тут це хрест, який герой несе до самої смерті. Любов виступає як головний художній образ почуття – жорстокий, який не щадить нікого, ні малих не старих, ні консерваторів, ні лібералів. Кожен герой, відчувши та пізнавши справжнє, або навіть несправжнє кохання, отруюється і ця отрута розповсюджується по всьому організму вбиваючи доброту, людяність, співчуття і стає недугою самотності та жорстокості. Вона вбивала рід Буендіа та тих, хто був з ними пов'язаний, але не завжди в буквальному сенсі, вона вбивала людину зсередини, все те людське та добре, чим вона була наділена з самого народження. Ґ. Ґарсія Маркес дуже ясно та чітко описує страждання людей через кохання, що породжує ненависть, лють та ворожість, жагу вбити навіть найріднішу людину, як наприклад у випадку коли Ремедіос та П'єтро Креспі вирішили одружитися. Амаранта «…була вколота жалом кохання, але нерозділеного» [1, с. 79], незважаючи на те, що вона була її сестрою, бажала їй смерті, щоб забрати у неї те, що повинно належати їй – чоловіка, думки про якого заважали їй жити: «Не радій марно. Хай мене завезуть хоч на край світу, я однаково знайду спосіб розладнати твоє весілля – готова навіть убити тебе» [1, с. 79]. Але зрештою, через деякий час, кохання між Креспі та Ребекою зазнало поразки і Амаранта отримала те, чого жадала – П'єтро Креспі, який закоханий та заворожений опинився в її руках. Вона не прийняла його, а позбавила

себе дару кохати, обравши більш легкий шлях самотності, бо любов калічить людей: «Не будь наївним, Креспі, – з посмішкою відказала Амаранта, – я радше помру, ніж піду за тебе.» [1, с. 127]. Автор роману не намагається ідеалізувати саме ідею кохання, а навпаки, показує всю його суть та характер.

Увагу кожного читача також привертає той факт, що в творі дуже багато чогось дивного, загадкового та незрозумілого, а подекуди вигаданого. Дуже дивним є те що від шоколаду можна оволодіти левітацією, як це демонстрував падре Никанор; хрести на чолах сімнадцяти синів Ауреліано Буендіа, які не можна було стерти та які слугували знаком приреченості, неминучої смерті; Ремедіос Прекрасна, яка була наділена вбивчою красою, улетіла на простирадлах; Амаранта, яка відчувала, що скоро помре та писала листи небіжчикам; багатолітні дощі; лихоманка безсоння; міф про свинячий хвіст, якщо дитина народиться від людей, що пов'язані сімейними узами та ще багато таких ситуацій, які надає автор на свій розсуд. Ґ. Ґарсія Маркес не намагається видати всі ці дивовини, як за щось неіснуюче, нелогічне та абсурдне, а навпаки, всі ці події аж ніяк не вражали головних героїв, бо для них це щось звичне, те, чим вони живуть кожен день. Автор не створює ніякої істотної паніки серед своїх героїв та всі ці речі не сприймаються ними, як щось потустороннє: для них є доволі нормальним розмовляти з привидами, як з живими, навіть якщо людина воскресла, як у випадку з Мелькіадесом. Вони це обґрунтовують лише тим, що людина досягла безсмертя. В цьому романі ніхто не вмирає в пам'яті людей назавжди, все одно про цю людину будуть згадувати, навіть сам автор може написати про неї щось в кінці твору, при цьому померла вона ще на початку історії. Люди назавжди залишаються в історії містечка Макондо, яке заснував Хосе Аркадіо Буендіа, всі жителі так чи інакше впливають на долю один одного: хтось її калічить, а хтось служить спасінням. Навіть після того, як застрелили Хосе Аркадіо, пороховий сморід ще довго нагадував жителям про нього. Слід ще раз згадати слова, якими французький прозаїк, есеїст і літературний критик Е. Жалу охарактеризував магічний реалізм – напрям до якого відноситься роман «Сто років самотності», бо саме вони дуже влучно описують всі ці художні прийоми Ґ. Ґарсія Маркес: «Роль магічного реалізму полягає в знаходженні в реальності того, що є в ній дивного, ліричного і навіть фантастичного – тих елементів, завдяки яким повсякденне життя стає доступним поетичним, сюрреалістичним і навіть символічним перетворенням» [5, с. 229].

Говорячи про феномен самотності в романі, то можна вважати, що автор заклав його в кожного з самого народження і він притаманний всім до одного, але коли ця самотність прокинеться і дасть про себе знати залежить лише від обставин та ситуацій, які будуть переживати герої. «Сто років самотності», назва, яка говорить сама за себе, але неодмінно кожен читач із нас запитає себе: чому саме сто років, а не більше, або менше? Слід, напевно, зауважити, що сама назва таїть в собі загадку, яку людина розгадає лише прочитавши роман. Відповідь полягає у тому, що саме сто років повинно виповнитися задля того, щоб хтось з роду Буендіа, як казав циган Мелькіадес, розгадав його манускрипти: «Ніхто не повинен знати, про що тут мовиться, доки манускриптам не сповниться сто років» [1, с. 234]. Врешті-решт, коли Ауреліано, розшифрував манускрипти написані на санскриті «…була історія родини Буендіа, викладена Мелькіадесом в усіх її найбуденніших подробицях з передбаченням на сто років наперед» [1, с. 343] та перегортуючи сторінки в надії вияснити все-таки причини своєї смерті, він зрозумів, що вона вже настала і прийде зі смерчем за декілька хвилин «...родам людським, засудженим на сто років самотності, не призначено з'являтися на землі вдруге» [1, с. 476].

Цифра сто є знаменною і ще не раз була згадана у романі, тим самим автор ніби дає підказки до розгадки та підготовлює читача до несподіваного завершення історія величного поселення Макондо й існування роду Буендіа.

Але, чи всі страждали самотністю і ніколи не пізнали людської радості? Можна сказати, що той, хто пізнав в деякій мірі радість, любов, одразу ж все це втрачали і разом здоровий глузд. Все це було для них пагубним та вбивчим.

Як тільки головні герої починали жити справжнім життям і пізнавати кохання, все це автор обривав смертю. Смерть наступала на п'яти кожного героя, деякі могли приборкати її та дати відсіч на певний час, а деяких вона заставала зненацька.

Іноді кохання та бажання бути щасливим рушило усі канони та устави. Урсула Іґуаран та Хосе Аркадіо Буендіа, які приходилися один одному двоюрідним братом та сестрою, обралися незважаючи на заборону та імовірність того, що їх нащадок народиться з свинячим хвостом. Ця подружня пара насправді кохала одне одного, але чи вплинув на щось той факт, що вони пішли проти всілякої волі та одружилися. Чи не накликали вони тим самим на свій рід щось погане? Може виникнути думка про те, що нехай їхні діти й не

народилися зі свинячим хвостом, але ж вони були приречені на самотність, яку вони передадуть і своїм дітям. Можливо таким чином автор хотів сказати, що саме за гріх, який вони учинили весь їх рід поплатиться тим, що будуть страждати від самотності, лише через те, що їх мати та тато, потім бабуся та дідусь були один одному двоюрідним братом та сестрою.

Образу жінки Ґ. Ґарсія Маркес надав почесне місце. Урсула, жінка, яка здатна на все, вона відважна і ніколи не проявляє слабості і навіть описуючи вже стару Урсулу автор пише: «Дарма що їй вже виповнилося сто років і вона майже осліпла від катаракти, Урсула зберегла кипуче завзяття, цілісну вдачу й тверезий розум» [1, с. 220]. На її думку, саме війна, бойові півні, погані жінки і божевільні задуми – чотири лиха, що сприяли занепаду її роду. Вона не є озлобленою на всіх, незважаючи на важку долю та всі ті біди, які пережила, справжня матір та берегиня вогнища. Вона втішала інших, забуваючи про себе. «Незважаючи на роки, постійні жалоби й численні турботи, Урсула не піддавалася старості» [1, с. 172].

Висновки: Ґ. Ґарсія Маркес створив дивовижний роман, який приваблює читача своєї формою написання та легкістю до прочитання, але важкістю для порозуміння. Його манера письма заворожує, а художні образи дають підґрунтя для роздумів. Він зумів розкрити для читачів не лише тонкощі «магічного реалізму», а й змусив пропустити через себе всі ті «звичні» явища латиноамериканського народу, які нам не зрозумілі та невідомі. Значення деяких явищ повинен розшифровувати сам читач, самостійно, бо пояснення вони не мають. Це роман, в якому феномен смерті стоїть на рівні з коханням та самотністю. Називаючи героїв в честь їх рідних, автор приречує рід Буендіа на однакову долю та страждання і саме самотній вигляд був властивий всій сім'ї.

Перспективою роботи є дослідження ідеї кохання в інших романах латиноамериканських письменників.

Література

1. Ґарсія Маркес Ґ. Сто років самотності: роман / Ґ. Ґарсія Маркес; пер. з ісп. П. Соколовського. – Х. : Фоліо, 2015. – 476 с. 2. Кургинян М.С. Человек в литературе XX века / М.С. Кургинян. – М. : Наука, 1989. – 243с. 3. Курицына О.В. К вопросу о взаимовлиянии и взаимообусловленности понятий «отчуждение» и «одиночество» / О.В. Курицына // Вестник Казанского

технологического университета. – 2006. – № 2. – С. 376–380. 4. Литературная энциклопедия терминов и понятий / под ред. А.И. Николюкина. – М. : Интелвак, 2001. – 1600 с. 5. Литературный энциклопедический словарь/ под общ. ред. В.М. Кожевникова, П.А. Николаева. – М. : Советская энциклопедия, 1987. – 752 с. 6. Ржевская Н.Ф. Основные тенденции литературного развития на рубеже веков / Н.Ф. Ржевская, Ф.С. Наркирьер // История всемирной литературы У В 9 т. – М. У Наука, 1994. – Т. 8. – С. 218 –229. 7. Стадницька Т.І. Відчуження як теоретично–літературна категорія / Т.І. Стадницька // Наукові записки. Філологічні науки. – 2005. – Т. 48. – С. 20–24. 8. Bravo V. Magias y maravillas en el continente literario: Para un deslinde del realismo mágico y lo real maravilloso / V. Bravo. – Caracas : La Casa de Bello, 1995. – 167 p. 9. Forster E.M. Aspects of the Novel / E.M. Forster. – San-Diego – New York – London : Harcourt Inc., 1955. – 176 p. 10. Ordóñez M. De voces y de amores / M. Ordóñez. – Bogotá : Grupo Editorial Norma, 2005. – 460 p.

УДК 811.134.2’243

САМОСТІЙНЕ ЗАСВОЄННЯ ІНОЗЕМНОЇ (ІСПАНСЬКОЇ) МОВИ ЗА МЕТОДОМ СТОРІТЕЛІНГ

Галичина В.С. (Харків)
Науковий керівник:
докт. філол. наук, проф. Шевченко І.С.

Галичина В.С. Самостійне засвоєння іноземної (іспанської) мови за методом сторітелінг. У статті представлені засоби і результати самостійного засвоєння іноземної (іспанської) мови за методом сторітелінг з метою виявлення позитивного досвіду для його подальшого застосування під час підвищення наявного рівня комунікативної компетенції або засвоєння іншої іноземної мови.

Ключові слова: іспанська мова, комунікативна компетенція, метод сторітелінг, методика викладання, самостійне засвоєння іноземної мови, TPRS.

Halychyna V.S. Foreign (Spanish) language self-acquisition through the storytelling method. The article presents the means and results of the foreign

(Spanish) language self-acquisition through the storytelling method in order to identify good practices for further use to improve the present communicative competence level or to acquire another foreign language.

Keywords: foreign language self-acquisition, communicative competence, Spanish, storytelling method, teaching methods, TPRS.

Здатність до самонавчання є актуальною потребою сучасної людини, яка бажає бути конкурентоспроможною на ринку праці та здійснювати продуктивну міжособистісну комунікацію. Самостійне вивчення мови становить інтерес з огляду на вельми широку свободу дій учня, але водночас і вимагає від нього ретельного відбору можливих ефективних засобів відповідно до психологічних особливостей та індивідуальних потреб, а також відповідальності за результати навчання. Спроба описати застосування методу сторітелінг для самостійного засвоєння іноземної мови здійснюється вперше, що становить новизну роботи.

Об'єкт роботи – метод сторітелінг як метод засвоєння іноземної мови.

Предмет роботи – засоби і результати самостійного засвоєння іноземної мови (іспанської) за методом сторітелінг.

Мета цієї роботи полягає у спробі висвітлити засоби і результати самостійного засвоєння іноземної мови (іспанської) за методом сторітелінг.

Метод сторітелінг має під собою значне теоретичне і практичне підґрунтя, яке ми пропонуємо коротко розглянути. Теоретична робота Стівена Крашена «Принципи та практика засвоєння другої іноземної мови» [5], також відома як теорія натурального підходу, висуває п'ять гіпотез щодо процесу вивчення іноземної мови не як вивчення, а засвоєння:

1. Гіпотеза опозиції засвоєння – вивчення наполягає на розрізненні цих двох процесів. Засвоєння є підсвідомим процесом, що відбувається природно за допомогою зрозумілого контексту висловлювань, в той час як вивчення дає свідоме знання про будову мови і правила її функціонування;
2. Гіпотеза природньої послідовності засвоєння зазначає, що граматичні правила засвоюються у закономірній природній послідовності, яку можна передбачити;
3. Гіпотеза монітору розглядає процес вивчення як монітор, або редактор, що планує, аналізує і коригує власне висловлення, за умови знання правил, зосередженості на формі або правильності та достатньої кількості часу;

4. Гіпотеза вихідної інформації пропонує зосереджувати увагу на наданні великої кількості зрозумілої учню вихідної інформації так, щоби вона містила, тим не менш, одиницю нової інформації, яка дещо перевищує наявний рівень сприйняття учня.

5. Гіпотеза афективного фільтра стосується середовища, в якому засвоюється мова. Ефективному засвоєнню вхідної інформації сприяють низький ступінь тривоги, цікавість, мотивація, упевненість у собі, позитивна самооцінка.

Теоретичні висновки С. Крашена застосовуються на практиці у наступних методиках викладання іноземних мов. Наприкінці 1960-х рр. Джеймс Ашер, викладач Державного університету м. Сан-Хосе, розробив методику "Total Physical Response" (TPR), яка передбачає фізичне реагування на команди, дані іноземною мовою і зміст яких зрозумілий учню, а також їх емоційне сприйняття для запам'ятовування іноземної лексики [2;3]. На початку 1990-х рр. Блейн Рей, вчитель з м. Бейкерсфілд, Каліфорнія, переосмислив методику Дж. Ашера, змістивши акцент з фізичних рухів на методи сторітелінгу та читання ("TPRStorytelling") [4]. Ці методи полягають у слуханні і читанні коротких зрозумілихучням історій, часто пов'язаних з предметами повсякденного життя учнів, для засвоєння іноземної лексики та граматики. У 2008 р. відповідно до нового змісту, запропонованого Б. Реєм, методика отримала назву "Teaching Proficiency through Reading and Storytelling" (TPRS). Отже, метод сторітелінг є складовою частиною TPRS, який застосовувався для викладання іноземної мови у школі.

Для висвітлення досвіду самостійного засвоєння іспанської мови ми будемо послуговуватися методом самоспостереження. Наявний учень – дівчина-школяр, 16 років (на момент початку засвоєння). Фонові знання учня – знання англійської мови, на той час єдиної іноземної мови, досвід опанування якої має учень. Англійська мова не належить до тої самої мовної групи (германська), що іспанська мова (романська), проте так само має поняття означеного і неозначеного артикля, часових форм дієслова.

Для засвоєння іспанської мови учень використовує аудіокурс, розроблений на засадах TPRS носієм мови, викладачем Оскаром Пейусом, м. Барселона, спільно з його учнем Дмитром Гурбатовим, м. Москва. Аудіокурс складається з уроків, кожний з яких містить основну коротку історію іспанською мовою (міні-історія №1), три-чотири історії у форматі питань та відповідей, що стосуються основної

історії (міні-історії № 2, 3, 4, 5), та одну історію, що є видозміненим варіантом міні-історії №1, яка розповідається від іншої особи, в іншій часовій формі або в іншому способі (історія «Точка зору»). Аудіоуроки курсу супроводжуються відповідним текстом іспанською мовою і його перекладом російською мовою.

Основні форми роботи з уроками аудіокурсу, застосовані учнем, – прослухування аудіоуроків та читання їхньої текстової версії у певній послідовності, що її пропонує Д. Гурбатов: прослухати текст мовою оригіналу декілька разів, прочитати текст у перекладі рідною мовою, прочитати текст мовою оригіналу, з'ясувавши при цьому значення всіх незрозумілих слів, конструкцій, а далі – наслухувати текст мовою оригіналу, повторюючи цю процедуру багаторазово (5-10 разів).

До додаткових форм роботи з аудіоуроками належить:

1. послідовне читання вголос за аудіозаписом тексту іспанських історій з імітуванням вимови й інтонації мовця;
2. самостійне читання вголос;
3. написання диктантів за аудіоуроками;
4. зворотній переклад, тобто письмовий переклад російського версії тексту уроку іспанською.

Детальна процедура роботи з аудіоуроками-історіями складається з наступних етапів:

1. Слухання міні-історії №1:

- слухати декілька разів не дивлячись у текст.

Мета – сприйняти історію на слух, звикнути до звучання мови, розпізнати якомога більше вже знайомих слів та висловів;

- слухати дивлячись у російський переклад.

Мета – зв'язати почуте зі значенням написаного, а саме з перекладом зрозумілою (російською) мовою;

- Слухати дивлячись в іспанський текст.

Мета – зв'язати вже зрозуміле (завдяки попередньому етапу) значення почутого з його формою, тобто, написанням іспанською мовою. На цьому ж етапі, у разі потреби, слід з'ясувати значення всіх незрозумілих слів, конструкцій;

- слухати вже зрозумілу «вхідну інформацію», послуговуючись термінологією С. Крашена.

2. Слухання міні-історій № 2, 3, 4, 5. Вони являють собою набір питань та відповідей, що надаються у логічній послідовності розвитку історії:

- спочатку мовець надає вихідну інформацію, речення з міні-історії № 1;

- далі мовець ставить питання будь-яких типів: загальні, спеціальні, альтернативні, розділові, питання до підмета;
- відповідям мовця на ці питання передує коротка пауза у 3–4 секунди, протягом якої учень має дати якомога швидшу відповідь на зразок «Так», «Ні», ім'я, число. Швидкість та стислість відповіді є принциповими, бо мета – зрозуміти питання на слух та дати відповідь, не замислюючись і не перекладаючи її подумки з рідної мови. У цей спосіб можна досягнути рівня «думати іноземною мовою». Відповідати можна і «про себе», але бажано вголос, адже це ефективніше, з точки зору тренування необхідної вимови й інтонації.
- прослухати правильну відповідь мовця. Мета – запевнитися у правильності власної відповіді або з'ясувати свої помилки, почувши правильний варіант, а також отримати інформацію для наступного запитання.

3. Слухання історії «Точка зору».

Мета цього етапу – зосередити увагу на тому, як змінюються час та число дієслівних форм, рід та число займенників.

4. Шляхом багаторазових повторень вищезазначеної процедури розвивається «відчуття» правильності мовлення, що надалі допомагає створювати правильні власні висловлювання та коригувати їх за потреби.

Вищезазначені форми роботи відповідають індивідуальним потребам учня, а саме можливості займатися вдома, по дорозі, у транспорті, під час виконання господарських робіт. Засвоєння здійснюється в аудіальний і візуальний способи сприйняття, що відповідає психологічним особливостям учня.

Часові межі процесу самостійного засвоєння – 2015–2017 рр.

Висновки: на сьогодні рівень сформованості комунікативної компетенції учня відповідає Рубіжному рівню Незалежного користувача B1 згідно зі шкалою Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (CEFR). Це означає, що учень «розуміє основні ідеї простих чітких даних зі знайомих областей, що регулярно зустрічаються на роботі, в школі, на відпочинку, тощо; може спілкуватись в більшості ситуацій, що можуть виникнути під час подорожування в районі, де розмовляють цією мовою; може скласти зв'язне повідомлення на теми, які знайомі чи які відносяться до особистих інтересів; може описати враження, події, мрії, надії і прагнення, викласти і обґрунтувати свою думку та плани» [1]. Дати таку оцінку власному рівню уможливило достатньо вільне спілкування з носієм мови з Іспанії,

листування іспанською мовою, розуміння на слух іспаномовних фільмів та подкастів.

Перспективами застосування методу сторітелінг для самостійного засвоєння іноземної мови ми вважаємо: можливість подальшого поглиблення комунікативної компетенції в іспанській мові до рівнів B2–C1; застосування методу для самостійного засвоєння інших іноземних мов.

Література

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання д. пед. н., проф. С.Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – С. 24/273. 2. Свердлова Н.А. Метод TPRS: потенциал использования в преподавании РКИ / Н.А. Свердлова, О.П. Маркова. – URL : https://cyberleninka.ru/article/n/metod-tprs-potentsial-ispolzovaniya-v-prepodavanii-rki (дата звернення: 26.11.2017) 3. Asher J.J. The total physical response method for second language learning : Final report for the Personnel and Training Branch, Office of Naval Research, NONR 4817 (00), NR-154-257 (AD No. 674868), Aug., 1968. 4. Garczynski M. Teaching Proficiency through Reading and Storytelling: Are TPRS students more fluent in second language acquisition than Audio Lingual students? / M. Garczynski. – Chapman University, 2006. – 93 p. 5. Krashen S.D. Principles and Practice in Second Language Acquisition. / S.D. Krashen. – Pergamon Press, 1982. – 202 p.

УДК 811.111+811.161.2]’42:004.512

ЛІНГВО-КУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНСТРУЮВАННЯ АНГЛОМОВНОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО АКАДЕМІЧНИХ САЙТІВ ВНЗ: КОНТРАСТИВНИЙ АНАЛІЗ

Горова О.Л. (Харків)
Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц. Легейда А. В.

Горова О.Л. Лінгво-культурні особливості конструювання англомовного та українського академічних сайтів ВНЗ: контрастивний аналіз. Електронна присутність в мережі Інтернет необхідна будь-якій організації, в тому числі освітній установі. Академічні сайти мають відповідати на всі можливі питання та надавати необхідну інформацію

колишнім, нинішнім та майбутнім студентам. На сьогодні необхідність підвищення рівня академічних сайтів є актуальною проблемою.

Ключові слова: академічний сайт, візуалізація, дискурс, домашня сторінка, інтерактивність, розділ.

Horova O.L. Linguistic and cultural peculiarities of English and Ukrainian academic site building: contrastive analysis. Online presence is important for every organization including educational establishments. Academic sites should provide answers to all possible questions and make sure former, current and future students can find the required information. Nowadays the necessity to improve the academic site level is an up-to-date issue.

Keywords: academic site, discourse, home page, interactivity, section, view.

Статтю присвячено вивченню побудови британських, американських та українських сайтів в академічному дискурсі.

Актуальність роботи зумовлена зростаючою зацікавленістю у соціопрагматичному аналізі академічного дискурсу, що спрямований на пояснення зв'язків між мовленнєвою продукцією комунікантів та низкою соціокультурних змінних, що характеризують комуніканта, як члена соціального інституту, певної етнокультури та індивідуума. Взаємозв'язок між соціокультурними факторами та мовленнєвою поведінкою індивідів можливо дослідити, зокрема, на прикладі побудови комунікативної симетрії у такому різновиді інституціонального дискурсу, як академічний.

Об'єктом дослідження постають академічні сайти.

Предметом дослідження виступають такі характеристики сайтів як:

1. Візуальний компонент;
2. Вербальний компонент;
3. Структура сайту;
4. Інтерактивність.

Метою дослідження є розглянути існуючі закономірності у функціонуванні академічних сайтів.

Наукова новизна даного дослідження полягає у встановленні етнокультурних особливостей побудови академічного сайту в україномовній та англоамериканській академічних культурних спільнотах.

Перспектива полягає у можливості застосування отриманих результатів у наукових дослідженнях з лінгво- та соціопрагматики, а також у спецкурсах з академічного дискурсу.

Категорія дискурс є однією з основних в комунікативній лінгвістиці і сучасних соціальних науках. Дискурс (фр. *discours*, англ. *discourse*, лат. *discursus*) – це і мова, і процес мовленнєвої діяльності, і спосіб говоріння. Це багатозначний термін ряду гуманітарних наук, предмет яких передбачає вивчення функціонування мови, – лінгвістики, літературознавства, семіотики, соціології, філософії, етнології і антропології [4].

Існує безліч визначень поняттю «дискурс», і не виключено, що саме цей факт сприяв широкій популярності, яку набув цей термін за останні десятиріччя.

Термін дискурс розуміється в сучасній лінгвістиці, як близький по сенсу до поняття «текст», проте підкреслює динамічний характер мовного спілкування, що розгортається в часі. Іноді дискурс розуміється як той, що включає два компоненти одночасно: і динамічний процес мовної діяльності, вписаної в її соціальний контекст, і її результат, тобто текст [7, с. 13].

На початку сімдесятих років була зроблена спроба диференціації понять текст і дискурс, що були до цього в європейській лінгвістиці майже взаємозамінними, за допомогою включення в дану пару категорії ситуація.

Представник французької школи аналізу дискурсу П. Серіо наводить свідомо не вичерпний список з восьми різних розумінь дискурсу. А саме:

1) дискурс як еквівалент поняття «мова», будь-який конкретний вислів;

2) дискурс як одиниця, що перевищує за об’ємом фразу, вислів в глобальному сенсі, послідовність окремих висловів (граматика тексту);

3) дискурс як вплив вислову на співбесідника з урахуванням ситуації вислову, внесення в «висловлювану» ситуацію, яка має на увазі суб’єкт вислову, адресата, момент і певне місце вислову (прагматика);

4) дискурс як бесіда, основний вид вислову (аналіз діалогу);

5) дискурс як говоріння, яке привласнюється тим, хто говорить, на противагу «розповіді», дія якої розгортається без зкспліцитного втручання суб’єкта вислову.

6) дискурс як еквівалент поняття «говоріння» – актуалізація, діверсіфікованність на поверхневому рівні, на противагу мові як системі мало диференційованих віртуальних значимостей (дослідження мовних одиниць «мови» і «говоріння»;

7) дискурс як система обмежень, що накладаються на необмежене число висловів через їх певну соціальну або ідеологічну позицію (наприклад, «педагогічний дискурс»);

8) дискурс як вислів/текст крізь призму дискурсного механізму, який управляє ним (французька школа аналізу дискурсу).

Для нашого дослідження найбільш релевантними представляються постулати 3 і 7.

Інституційний дискурс є спеціалізованим клішованим різновидом мовленнєвого спілкування між людьми, які можуть не знати один одного, але повинні спілкуватися відповідно до норм даного соціуму [9, с. 54].

З позицій соціолінгвістики можна виділити два основних типи дискурсу: персональний (особистісно-орієнтований) і інституційний [10, с. 313]. У першому випадку людина, яка говорить, виступає як особа у всьому багатстві свого внутрішнього світу, в другому випадку – як представник певного соціального інституту.

Побутове спілкування є природним вихідним типом дискурсу, що органічно засвоюється з дитинства. Цей тип дискурсу характеризується спонтанністю, сильною ситуативною залежністю, яскраво вираженою суб'єктивністю, порушеннями логіки і структурної оформленості висловів [9, с. 4] та ін.

Таким чином, інституційний дискурс є спілкуванням в заданих рамках статусно-рольових відносин. Стосовно сучасного суспільства, мабуть, можна виділити такі види інституційного дискурсу: політичний, дипломатичний, адміністративний, юридичний, військовий, педагогічний (в англо-американській традиції подібний різновид дискурсу традиційно називається academic, унаслідок чого у вітчизняній лінгвістиці використовуються два терміни – педагогічний і академічний.

Література

1. Апресян Ю.Д. Образ человека по данным языка: попытка системного описанняю. Вопросы языкознания / Ю.Д. Апресян. – М. : Вищ. освіта, 1995. – № 1. – С. 37–67. 2. Арутюнова Н.Д. Дискурс / Н.Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь. – М. : Сов. энцикл., 1990. – С. 136-137. 3. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества / М.М. Бахтин. – М. : Искусство, 1986. – 424 с. 4. Бєлова А.Д. Поняття «стиль», «жанр», «дискурс», «текст» у сучасній лінгвістиці / А.Д. Бєлова // Вісник Київ. нац. ун-ту ім Т.Г. Шевченка. – 2002. – № 32. – С. 11–14. 5. Борцов Ю.С.

Культура. Человек и общество / Ю.С. Борцов. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1996. – С. 233–245. 6. Винокур Т.Г. Говорящий и слушающий: варианты речевого поведения / Т.Г. Винокур. – М. : Наука, 1993. – 171 с. 7. Галапчук О.М. Вікова диференціація стратегій і тактик дискурсу в сучасній англійській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Ольга Миколаївна Галапчук. – Київ, 2000. – 18 с. 8. Дейк Т.А. Язык. Познание. Коммуникация / Т.А. Дейк. – М. : Прогресс, 1989. – 310 с. 9. Карасик В.И. Этнокультурные типы институционального дискурса / В.И. Карасик Этнокультурная специфика речевой деятельности. – М. : ИНИОН РАН, 2000. – С. 37–64. 10. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В.И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.

УДК 811.111'42

СТРУКТУРНІ, СЕМАНТИЧНІ І ФУНКЦІОНАЛЬНІ ВЛАСТИВОСТІ КЛІШЕ

Грабова А.В. (Харків)
Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц. Нефьодова О.Д.

Грабова А.В. Структурні, семантичні і функціональні властивості кліше. Роботу присвячено дослідженню ініціального казкового кліше як кінцевого результату еволюції інтертексту казки у текстах різних типів та аналізу структурно-семантичних властивостей і трансформацій кліше, які й зумовлюють його функціонування.

Ключові слова: англійська казка, інтертекст, кліше, прецедентний текст.

Grabova A.V. Structural, Semantic and Functional Features of the Cliché. The paper analyses the initial fairy-tale cliché as the final result of intertext evolution in various types of text and focuses on its structural and semantic properties and transformations which underpin its functioning.

Key words: cliché , English fairy-tale, intertext, reference text.

У контексті проблематики «Мова та культура» в сучасній лінгвістиці, складовими якої є лінгвокультурологія і теорія інтертекстуальності, формується новий ракурс дослідження мовленнєвих структур, зокрема

стабільних утворень-кліше, котрі цікаво розглянути як кінцевий результат еволюції інтертексту окремого прецедентного тексту. Отже, актуальність даного дослідження визначається використанням інтегративного підходу до вивчення стабілізованих мовленнєвих структур, що збагачує доробок традиційних структурно-семантичних досліджень новітніми висновками, отриманими лінгвістичною теорією інтертекстуальності, і підвищує його експланаторний потенціал. Об'єктом дослідження є кліше як стабілізована одиниця казкового тексту та прагматична ідіома, що має інтертекстуальний потенціал. Предметом дослідження є структурні, семантичні та функціональні властивості ініціального кліше англійської казки при його відтворенні в текстах різних функціональних стилів. Мета роботи: виявити стабільність та варіативність структурно-семантичних елементів ініціального кліше і особливості його функціонування як інтертекстуальної одиниці. Матеріалом аналізу слугують ініціальні кліше англійської казки, отримані методом суцільної вибірки зі 100 текстів англійських народних казок та 200 текстів інших різновидів. Наукова новизна одержаних результатів полягає у дослідженні ініціального кліше як фінального результату еволюції інтертексту прецедентного тексту англійської казки в текстах різних функціональних стилів та типів.

У сучасній лінгвістиці текст розуміється як *a priori* неоднорідне утворення. За Р. Бартом, «кожен текст є інтертекстом: інші тексти присутні в ньому на різних рівнях у більш-менш упізнаваних формах… . Кожен текст є тканиною, утвореною зі старих цитат. Фрагменти культурних кодів, формул, ритмічних структур, соціальних ідіом тощо – всі вони поглинені текстом та перемішені в ньому» [1, с. 38, 7]. Такі фрагменти, або інтертекст, є структурами прецедентних текстів (термін, уведений Ю.М. Карауловим), яким притаманна 1) довготривалість існування; 2) загальновідомість; 3) пізнавальна та емоційна цінність; 4) неспеціальний, загальнодоступний характер; 5) реінтерпретація в інших текстах [2, с. 216]. Прецедентні тексти актуалізуються при будові нових текстів, котрі відтворюють їх окремі фрагменти [5, с. 106]. За умови інтенсивного уживання такі фрагменти стабілізуються, часто набувають нового значення і, згодом, втрачають зв'язок із відповідним прецедентним текстом. Для позначення цієї групи усталених мовленнєвих утворень використовуються терміни «стереотипні вирази», «стійкі формули спілкування», «мовленнєві стереотипи», «функціональні / прагматичні ідіоми» і т. ін. [3, с. 9]. Одним із основних прецедентних текстів будь-якої лінгвокультури є казка. Стабілізовані мовленнєві кліше

казкового тексту зазвичай позначаються терміном «формули казки»; вони є основним жанровим маркером казкового тексту, нефразеологічним утворенням, мовленнєвим кліше [4, с. 3, 5; 6]. Відповідно до дистрибуції та функцій, формули казки розподілено на три групи: ініціальні, медіальні і фінальні [6]. У казковому тексті пограничні формули виконують функції 1) відкриття та закриття каналу комунікації у плані оповідач-читач; 2) маркування тексту казки та її хронотопу як казкових, а також 3) організації композиції [4, с. 5]. Але згодом казкові кліше трансформуються: втрачають окремі компоненти і скорочуються, що є наслідком і передумовою можливості їх уживання в текстах інших функціональних стилів і типів.

Проведений аналіз ініціального кліше англійського казкового тексту на матеріалі двох корпусів текстів, а саме 100 англійських народних казок та 200 текстів інших видів дозволив зробити наступні висновки стосовно структурно-семантичних властивостей та функціонування цього кліше.

Використання ініціального казкового кліше спостерігалося в усіх проаналізованих англійських казках, незважаючи на їхні подальші численні розбіжності. Такі дані свідчать про важливість досліджуваного кліше як маркера казкового тексту та його стереотипність / усталений характер.

За даними О.Д. Нефьодової, універсальна модель ініціальних формул англійської чарівної казки реалізується конструкцією: "*once upon a time there was a* [*character*] ((*and his name was* [*name*]) | (*who* [підрядне означальне чи додаткове])) (*and he lived* [*location*])" [4, с. 5]. Водночас, протягом дослідження було виокремлено 37 різновидів цього ініціального кліше в англійських народних казках. Аналіз показав, що такі різновиди формуються за рахунок зміни послідовності окремих компонентів такого кліше та їх редукції, що свідчить про динаміку розвитку цього тексту. Варіант *«Once upon a time there was / were* […]*»* є найбільш вживаним і становить 22% варіантів ініціального кліше; також досить часто зустрічаються значно редуковані варіанти *«There was once a»* та *« There was a / were»* (14% та 8% відсотків відповідно). Частотний аналіз ініціальних кліше англійської казки показав, що головним елементом залишається прислівник «*once*», який задає оповіданню невизначено-казковий час: *«Once there was* […]*», «Once upon a time there lived* […]*»* тощо. Аналогічну функцію виконує прислівниковий зворот *«A long, long time ago there lived* […]*»,* який, утім, на відміну від прислівника "*once*", не фокусує увагу на унікальності

подій, що описуються. Інші структурно-семантичні варіанти ініціального кліше англійської казки утворюються переважно за рахунок заміни прислівника "*once*" та прислівникового звороту "*a long time ago*" синонімічними / еквонімічними одиницями: *«Centuries of years ago, when ..., there was a», «Long years ago, there lived* […]*», «Once on a time and twice on a time», «One day», «There lived not long ago»* та ін.

Виділена повна форма ініціального кліше англійської казки та її трансформи є варіантом кліше зачину будь-якого наративного тексту. Але під час функціонування цього кліше спостерігаються два протилежні процеси: використання в казці маркує такі ініціальні кліше саме як казковий інтертекст, в той час як використання скорочених форм досліджуваного кліше в текстах інших функціональних стилів сприяє зняттю такої атрибуції.

Проведений аналіз показав, що ініціальне кліше використовується як у текстах, близьких до казкового за своєю будовою і семантикою (легенди, міфи), так і далеких (пісні, картини, ігри, блоги). Також досліджуване кліше активно використовується у мультимодальних наративах (кінострічки тощо).

Усталені вирази з казок знаходяться на стадії активного впровадження на побутовому рівні. При використанні в не-казкових текстах найчастіше досліджуване ініціальне кліше набуває форму: *«Once upon a time [a character]»* (18%), в який втрачено елемент "*there was / lived*". Пояснити таку трансформацію кліше, на наш погляд, можна типом тексту, в якому воно використовується: переважно, це блог, що є інтернет-щоденником, який слугує для передачі коротких та основних відомостей про дії / події без необхідності формульного уведення їх суб'єкту. Водночас видно, що початкова формула ініцального кліше у блогах зазнає мінімальної трансформації і продовжує виконувати свої функції інтертекстуального посилання на свій вихідний текст: казку, надаючи «казковості» і усім подіям (навіть побутовим), які описуються у блозі.

Слід відзначити, що форма, в якій ініціальне кліше використовується в не-казкових текстах залежить саме від типу такого тексту. Що більш схожий такий текст на казку, то більш традиційною буде й використана форма кліше. Так, ініціальні кліше в традиційній формі *«Once upon a time there was / were», «Once upon a time there lived [a character]»* та *«Once Upon A Time»* було виявлено у мультфільмах, які екранізують казки (16%, 10% та 9% відповідно), адже такі кліше одразу відсилають глядача на місце подій та деталізують період часу за якого існував герой.

Ініціальне кліше – явище об'єктивно необхідне, оскільки вживання одних і тих же конструкцій сприяє прискоренню і полегшенню розуміння тексту. В силу своєї традиційності у будь-якому тексті кліше легко сприймається читачем і без труднощів засвоюється їм ще й тому, що не вимагає глибокого осмислення. Таким чином, структурна і смислова стійкість мовленнєвих штампів є одним з факторів, що сприяють виправданню читацьких очікувань від тексту та реалізації категорії проспекції.

Перспективним для подальшого дослідження є дослідження фонетичних, лексичних, граматичних та семантичних передумов інтеграції кліше до текстів різних жанрів і статистична верифікація отриманих даних.

Література

1. Барт Р. Избранные работы. Семиотика. Поэтика / Ролан Барт. – М. : Прогресс, Универс, 1994. – 616 с. 2. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность / Ю.Н. Караулов. – М. : Наука 1987. – 261 с. 3. Медведєва Л.М. Вступ: що таке прагматичні ідіоми / Англо-українсько-російський словник усталених виразів / Л.М. Медведєва,Н.Ю.Медведєва. – К. : – Тернопіль : Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана; Ной, 1992. – С. 9–13. 4. Нефьодова О.Д. Особливості лінгвостилістичної організації тексту британської літературної казки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / О. Д. Нефьодова. – Х. : Харків. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна, 2001. – 18 с. 5. Нефьодова О.Д. Засоби та наслідки актуалізації прецедентного імені в комунікації / О.Д. Нефьодова // Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Серія «Іноземна філологія». – 2016. – Вип. 84. – С. 108–114. 6. Рошияну Н. Традиционные формулы сказки / Н. Рошияну. – М. : Наука, 1974. – 215 с. 7. Allen G. Intertextuality / Graham Allen. – NY : Routledge, 2011. – 244 p.

УДК 811.111’42:004:070

ІНТЕРСЕМІОТИЧНІ МЕТАФТОНІМІЧНІ ОБРАЗИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ (на матеріалі англомовних інтернет-видань новин)

Дарвіна М.В. (Харків)
Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц. Пшеничних А.М.

Дарвіна М.В. Інтерсеміотичні метафтонімічні образи Європейського Союзу (на матеріалі англомовних інтернет-видань новин). У статті викладено результати дослідження когнітивних метафтонімічних образів Європейського Союзу у статтях інтернет-видань новин. Досліджувані образи мають інтерсеміотичну реалізацію, тобто створюються завдяки взаємодії вербального та візуального (світлини) планів статті. У роботі виокремлено і проаналізовано метафоричні образи ЄС та мовні засоби їх втілення, а також описано візуальні прийоми, насамперед метонімічні заміщення ЄС, що активно взаємодіють з вербальним текстом у створенні цілісного образу Євросоюзу.

Ключові слова: гетерогенність тексту, інтерсеміотичність, метафора, метафтонімія, метонімія, образ, схемний образ, текст.

Darvina M. V. Intersemiotic metaphtonymic images of the European Union (as presentedin English-language online news editions). This article presents the results of the research of cognitive metaphtonymic images of the European Union in news sites articles. The images under analysis have intersemiotic implementation, i.e. they are created via the interaction of verbal and visual (a photograph) layers of an article. In the paper metaphorical images of the EU are singled out and analyzed, as well as linguistic means of theiractualization; visual means, first of all metonymical substitutions of the EU, are described as they are actively involved in the interaction with the verbal text to create an integral image of the European Union.

Key words: image, image-schema, intersemiotic, metaphor, metaphtonymy, metonomy, text, text heterogeneity.

Об’єктом дослідження статті є образи Європейського Союзу, представлені в англомовних інтернет-виданнях новин. Предметом вивчення – когнітивні метафтонімічні образи ЄС, а також засоби їх

вербально-візуального втілення у статтях новин. Мета полягає у виокремленні типових метафоричних образів Євросоюзу та мовних засобів їх реалізації, відповідних цим образам метонімічних заміщень, які відбуваються на світлинах, що використовуються у статтях.

Актуальність теми обумовлюється її відповідністю міждисциплінарним, інтегративним тенденціям сучасного мовознавства, що проявляється у поєднанні когнітивного, лінгвістичного та візуального ракурсів дослідження. Своєчасності цій праці надає і той факт, що матеріалом дослідження є текстові фрагменти статей (108) та світлини до них сучасних інтернет-видань, таких як "Politico", "The Guardian", "The Telegraph", "EUobserver" та ін., що висвітлюють ЄС. Наукова новизна дослідження визначається тим, що в ньому вперше здійснено спробу виокремити та проаналізувати когнітивні метафтонімічні образи ЄС, описати особливості взаємодії вербальних та візуальних засобів створення цих образів.

Текст, як об'єкт лінгвістичного дослідження, становить об'єднану змістовим зв'язком послідовність мовних одиниць, основними властивостями якої є зв'язність і цільність [4, с. 507]. З погляду семіотики ***текст*** трактується ширше: осмислена послідовність будь-яких знаків, будь-яка форма комунікації, так само як обряд, танець, ритуал [1, с. 7; 9, с. 24].Таке тлумачення тексту є найбільш прийнятним цілям нашого дослідження з тієї причини, що статі онлайн видань є ***гетерогенними*** [8, с. 83–84], тобто комбінують складники різної семіотичної природи, а саме вербальні (текст, заголовок, підпис під світлиною) та візуальні (фотографія) компоненти. У результаті взаємодії вербального тексту з візуальною складовою створюються додаткові смисли, конструюються складні образи.

Поняття образ широко досліджується і визначається по-різному згідно конкретної гуманітарної дисципліни, якою він вивчається. У роботі трактуємо образ у двох наступних ракурсах: з позицій когнітивної науки та семіотики. З погляду когнітивної лінгвістики, у фокусі уваги якої знаходяться мисленнєві процеси людини, ***образ*** – це суб'єктивний розумовий конструкт, який формується на основі образності, що визначається як досвід, який отримує людина під час взаємодії з навколишнім світом через органи чуття [12, с. 29-30]. У результаті формуються найпростіші когнітивні образи – ***схемні образи*** – відносно прості когнітивні структури, формування яких ґрунтується на сенсорному та перцепційному пізнанні світу людиною [11, с. 145; 12, с. 29–30].

У семіотичному розумінні ***образ*** – це зображення ситуації за допомогою знаків, між об'єктом та зображенням встановлюється відношення іконізму, подібності [7, с. 200–233]. В свою чергу образність визначається як яскравість, небуквальність зображення ситуації за допомогою знаків [4]. З цього погляду гетерогенні тексти статей соціально-політичних видань не обмежуються тільки денотативним значенням: як вербальна мова, так і світлина беруть участь у створенні численних конотацій, тропів.

Тексти сучасних медіа характеризуються все більшим інтегруванням знаків, що належать до різних семіотичних систем – тобто інтерсеміотичністю. За словами А.Є. Бочкарьова ***інтерсеміотичність*** – це «динамічна взаємодія знакових систем різного типу» [2, с. 62]. У цьому дослідженні статті інтернет-видань новин у єдності їх семіотичних складових слугують "доступом" до виявлення когнітивних метафтонімічних образів Європейського Союзу.

З позицій когнітивної науки ***метафтонімія*** розуміється як одна з операцій конструювання (construals / construal operation) когнітивного образу – когнітивна здібність людини осмислювати та інтерпретувати ту саму ситуацію відмінними способами [11, с. 467; 16, с. 128], та об'єднує два наступні механізми: метафору та метонімію. Суть ***метафори*** полягає у розумінні одного явища у термінах іншого, тобто перенесення знання щодо однієї царини знання (царина-джерело / source domain) на іншу (царина-мети / target domain) [13, с. 5; 14, с. 203, 207]. Метафора забезпечує пояснення одного концепту, більш абстрактного і менш освоєного, засобами іншого, конкретнішого і більш освоєного [6, с. 193]. ***Метонімію***в когнітивній лінгвістиці визначають як заснований на суміжності понять когнітивний механізм використання одного поняття для посилання на інше, пов'язане з першим певними асоціативними зв'язками [13, с. 61]. У контексті нашого дослідження когнітивний метафтонімічний образ конструюється поєднанням метафори, яка реалізується у вербальному тексті, та метонімії, що простежується на світлинах. Зауважимо, що таке розмежування є лише умовним, тому що обидва складники взаємодіють у створенні цілісного образу.

Одним з метафоричних образів, що конструюється англомовними інтернет-виданнями новин,є ЄС – це КОНТЕЙНЕР, тобто Євросоюз характеризується наявністю меж, простору поза цими межами та простору всередині цих меж [12, с. 21–22]. Шлях або двері до ЄС можуть бути відкриті для країн-партнерів,що на мовному рівні має

втілення через використання іменників (*a door* / двері, *a path* / дорога, *a way* / шлях), дієслів (*to open* / відчиняти) тощо; або закриті для мігрантів та нелегальних дій, що в свою чергу вербалізується завдяки іменникам (*a door*/ двері, *a doorstep* / поріг), дієсловам (*to close* / закривати, *to shut* / зачиняти), іншим висловам (*at our door* / біля наших дверей, *a perennial waiting room* / багаторічний зал очікування) та ін.

Наприклад, устатті під назвою (1) *EU opens door to British return* [19] сконструйовано метафору ЄС – це ВІДКРИТИЙ КОНТЕЙНЕР за допомогою вислову *to open doors*(відкрити двері): Євросоюз надає Великій Британії можливість повернутися до свого складу. Цей метафоричний образ також підкріплюється такими висловами у тексті статті (2) *to find open doors* (натрапити на відкриті двері) та (3) *the door is open* (двері відкриті):

Рис. 1. ПРЕДСТАВНИК на позначення ОБ'ЄДНАННЯ КРАЇН

(2) *"The British government has said we will stay with the Brexit," Schauble said in an interview with Bloomberg News. "We take the decision as a matter of respect. But if they wanted to change their decision, of course they would find open doors."* [19]

(3) *French President Emmanuel Macron, asked about Schauble's remark, saidTuesday: "The door is obviously still open." Macron's statement was all the more significant because he was standing next to Prime Minister Theresa May at a joint news conference in Paris* [19].

На фотографії (див. зобр. 1) до статті, що аналізується, Тереза Мей, прем'єр-міністр Великої Британії, та Еммануель Макрон, президент Франції, ідуть разом по зеленому полю. Візуальний образ взаємодіє з вербальним планом за принципом координації: представники

знаходяться разом у кадрі і рушать “відкритим”, символічно зеленого кольору ландшафтом. Крім того, на світлині відбувається метонімічне заміщення: ПРЕДСТАВНИК (Еммануель Макрон) зображений на позначення ОБ’ЄДНАННЯ КРАЇН (ЄС). Отже, конструюється такий метафтонімічний образ: ПРЕДСТАВНИК замість ОБ’ЄДНАННЯ КРАЇН (ЄС), що є ВІДКРИТИМ КОНТЕЙНЕРОМ для Великої Британії.

ЄС може також інтерпретуватися як ОБ’ЄКТ, який РУХАЄТЬСЯ, що ґрунтується на схемному образі шляху (path schema) [12, с. 113–117] і передбачає рух ЄС з одного місця в інше у певному напрямку. Ця метафора вербалізується за допомогою таких мовних одиниць: дієслів (*to leap* / стрибати, *to move* / рухатися, *to drift* / пливти, *to sink* / тонути), іменників (*a springboard* / трамплін, *a direction* / напрямок, *a move* / рух), прийменників (*forward* / вперед, *ahead* / вперед, *towards* / назустріч, *apart* / осторонь, на віддалі). Наприклад, у статті під назвою (4) *EU leaps forward in attempt to ban carcinogens at work* [20] образ ОБ’ЄКТА, що РУХАЄТЬСЯ конструюється завдяки фразеологізму *to leap forward* (зробити стрибок вперед, швидко удосконалюватися, прогресувати). У тексті статті вживаються наступні мовні вирази: (5) *to take the first step* (зробити перший крок), (6) *a step forward* (крок вперед), (7) *to press ahead* (просуватися вперед), які теж характеризують Євросоюз як об’єкт, що може рухатися вперед у питанні модернізації законодавства.

Рис. 2. ПРИЧИНА на позначення ДІЇ

(5) *European lawmakers <u>have taken the first step</u> to update EU laws related to the prevention of occupational cancers that are believed to cause 100,000 deaths every year*[20].

(6) *"This is a major step forward," remarked Lambert, "as it has been sadly demonstrated that diseases often develop many years after exposure to toxic substances.*" [20]

(7) *And Thyssen said the Commission would press ahead with further proposals next year* [20].

На фотографії до статті (див. зобр. 2) на передньому плані знаходяться руки людини, які тримають ємкість з дихлорметаном – небезпечна хімічна речовина, яка може викликати онкологічні захворювання. Тобто цей хімікат є ПРИЧИНОЮ для ДІЇ ЄС, який здійснює кроки до змін в законодавстві з наміром заборонити цей канцероген. Отже, зображення та вербальний текст мають причинно-наслідковий зв'язок та разом створюють такий метафтонімічний образ: ПРИЧИНА (небезпечна хімічна речовина) заміщує ДІЮ ЄС (заборона), що становить ОБ'ЄКТ, що РУХАЄТЬСЯ.

Інший образ Євросоюзу – це НЕСТІЙКА СТРУКТУРА, що вербалізується за допомогою наступних мовних одиниць: дієслів (*to collapse* / занепасти, *to deconstruct* / розібрати, *to shake* / похитнути, to rock / трясти), іменника (*a crack* / тріщина) та фразеологізмів (*to fall apart* / розвалитися, *to break up* / розбиватися). Проілюструємо це прикладом. У статті під назвою (8) *"It"s already failed" German economist predicts EU will collapse as nations follow UK out* [18] метафора ЄС – це НЕСТІЙКА СТРУКТУРА створюється завдяки використанню у заголовку та тексті статті (9) дієслова *to collapse* (звалитися, занепасти, зазнати краху, ослабнути), що характеризує ЄС як структуру, яка може бути зруйнована:

Рис. 3. СИМВОЛ та ПРЕДСТАВНИК на позначення ОБ'ЄДНАННЯ КРАЇН

(9) *The European Union is doomed to collapse because it has lost sight of its commitment to free trade and the beleaguered euro currency has "already failed"* [18].

Візуальне зображення до статті (див. зобр. 3) містить той самий метафоричний зміст, що і вербальний текст: ЄС – це структура, яка незабаром зруйнується. На передньому плані світлини – Жан-Клод Юнкер, президент Європейської комісії, на фоні синьої стіни із зображенням зірок прапору ЄС. Тріщини на стіні є візуальною метафорою: Євросоюз є НЕСТІЙКОЮ СТРУКТУРОЮ, яка руйнується через Брекзит. Загалом, конструюється наступний метафтонімічний образ: СИМВОЛ (прапор ЄС) та ПРЕДСТАВНИК (Жан-Клод Юнкер) зображені на позначення ОБ'ЄДНАННЯ КРАЇН (ЄС), що є НЕСТІЙКОЮ СТРУКТУРОЮ.

У результаті дослідження було також виокремлено метафоричний образ ЄС – це ЛЮДИНА (персоніфікація). Цей образ має декілька специфікацій: гостинний господар, помічник, фізично сильна людина, боєць, військовий, рефері, спортсмен або бездіяльна людина. Типовими мовними одиницями вербалізації цього образу є наступні дієслова (*to welcome* / вітати, *to invite* / запрошувати, *to rein* / приборкати, *to fight* / битися, *to combat* / боротися, *to compete* / змагатися), іменники (*a battle* / бій, *a tussle* / бійка, *an attack* / атака, наступ,*a war* / війна), вислови (*to extend a hand* / протягнути руку, *to handle a red card* / вручити червону картку, *to keep mum* / мовчати, *to turn blind eye* / закривати очі) тощо.

Проілюструємо це наступним прикладом, що є заголовком статті: (10) *EU gives Vietnam 'yellow card' over illegal fishing* [17]. Завдяки вислову *to give a yellow card* (вручити жовту картку, офіційнопопередити про правопорушення), а також *to handle a red card* (вручити червону картку, вигнати когось), що використовується у тексті статті (11) конструюється метафора ЄС – це ЛЮДИНА, а саме РЕФЕРІ, який має повноваження висувати попередження та застосовувати покарання в політиці, як на футбольному полі.

Рис. 4. ПРИЧИНА на позначення ДІЇ

(11) *The Commission can go as far as handing a red card to a third country that fails to curb illegal fishing and eventually impose a trade ban on fishery products*[17].

Зі змістом тексту статті корелює фотографія (див. зобр. 4), на якій в'єтнамські рибалки вантажать свіжу рибу. Тобто це є ПРИЧИНОЮ для ДІЇ ЄС, який висуває попередження В'єтнаму, спонукаючи його владу до боротьби проти нелегальної риболовлі. Тобто конструюється наступний метафтонімічний образ ПРИЧИНА (незаконна риболовля) на позначення ДІЇ ЄС (заборона), що являє собою РЕФЕРІ.

Проаналізований матеріал дає підстави зробити висновки про те, що метафтонімічні образи ЄС в статтях інтернет-видань – це складні інтерсеміотичні конструкти. Типовими метафоричними образами Євросоюзу є КОНТЕЙНЕР, який може бути закритим у випадках міграції та неправомірних дій та відкритим для країн, з якими ЄС має бажання співпрацювати; ОБ'ЄКТ, ЩО РУХАЄТЬСЯ вперед і прогресує; НЕСТІЙКА СТРУКТУРА через вихід з блоку Великої Британії та ЛЮДИНА, коли Євросоюз може дотримуватися певної лінії поведінки залежно від ситуації: гостинний господар, помічник, фізично сильна людина, боєць, військовий, рефері, спортсмен, бездіяльна людина. Ці образи реалізуються завдяки використанню мовних одиниць з відповідними значеннями у поєднанні з візуальними прийомами: композиція кадру, колір, ракурс зйомки, об'єкти у кадрі з символічним значенням, передній та задній плани тощо, а також метонімічними візуальними заміщеннями такими як ПРЕДСТАВНИК на позначення

ОБ'ЄДНАННЯ КРАЇН, ПРИЧИНА на позначення ДІЇ ЄС, СИМВОЛ на позначення ОБ'ЄДНАННЯ КРАЇН.

Перспективи розвитку дослідження стосуються, в першу чергу, вивчення образів ЄС на матеріалі текстів інших медіа (телебачення, кінотвори тощо), а також порівняльного аналізу образів Євросоюзу з образами інших держав.

Література

1. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика / Р. Барт; [пер. с фр., сост., общ. ред. и вступ. ст. Г.К. Косикова]. – М. : Прогресс, 1989. – 616 с. 2. Бочкарев А.Е. Семантический словарь / А.Е. Бочкарев – Новгород : Деком, 2003. – 200 с. 3. Винтгенштейн Л. Философские работы: часть 1 / Л. Винтгенштейн. – М. : Гнозис, 1994. – 530 с. 4. Гайдук Н.А. Образность как категория современной лингвистики: трактовки и подходы к исследованию образных средств языка. – 2013 [Электронный ресурс] / Н.А. Гайдук. – Режим доступа : http://centrumpl.in.ua/forum/3-16-1 – Заглавие с экрана. 5. Лингвистический энциклопедический словарь / [гл. ред. В.Н. Ярцева]. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – 688 с. 6. Никитин М.В. Основания когнитивной семантики / М.В. Никитин. – Спб. : Изд-во РГПУ имени Герцена, 2003. – 277 с. 7. Пирс Ч. Избранные философские произведения / Ч.С. Пирс. – М. : Логос, 2000. – 448 с. 8. Чернявская В.Е. Лингвитиска текста: поликодовость, интертекстуальность, интердискурсивность : учеб. пособие / В.Е. Чернявская. – М. : Либроком, 2009. – 248 с. 9. Эко У. Отсутствующая структура. Введение в семиологию / пер. А.Г. Погоняйло, В.Г. Резник. – М. : ТОО ТК "Петрополис", 1998. – 432 с. 10. Cambridge Dictionary [Electronic resource]. – Access : https://dictionary.cambridge.org/ – Title from the screen. 11. Evans V. Cognitive Linguistics. An Introduction / V. Evans, M. Green. – Edinburgh : Edinburgh University Press, 2006. – 851 p. 12. Johnson M. The body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason / M. Johnson. – Chicago : University of Chicago Press, 1987. – 268 p. 13. Lakoff G. Metaphors We Live by / G. Lakoff, M. Johnson. – Chicago, London : The University of Chicago Press. – 1980. – 256 p. 14. Lakoff G. The Contemporary Theory of Metaphor / G. Lakoff. – Cambridge : Cambridge University Press, 1993. – P. 202–251. 15. Langacker R.W. Cognitive grammar / R.W. Langacker // The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics. –

New York : Oxford University Press, 2007. – P. 421–462. 16. Langacker R.W. Discourse in cognitive grammar / R.W. Langacker // Cognitive linguistics. – 2001. – Vol. 12, № 2. – P. 143–148.

Список джерел ілюстративного матеріалу

17. Brivio E. EU gives Vietnam 'yellow card' over illegal fishing [Electronic resource] // Euractiv. – Access : https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/eu-gives-vietnam-yellow-card-over-illegal-fishing/ – Title form the screen, 24.10.17. 18. Gutteridge N. "It"s already failed" German economist predicts EU will collapse as nations follow UK out [Electronic resource] // Express. – Access : https://www.express.co.uk/news/politics/844970/European-Union-German-economist-predicts-EU-euro-collapse-Brexit/ – Title from the screen, 25.08.17. 19. Herszenhorn D.M. EU opens door to British return [Electronic resource] // Politico. – Access : https://www.politico.eu/article/brexit-theresa-may-macron-eu-opens-door-to-british-return/ – Title from the screen, 14.06.17. 20. Simon F. EU leaps forward in attempt to ban carcinogens at work [Electronic resource] // Euractiv. – Access : http://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/eu-leaps-forward-in-attempt-to-ban-carcinogens-at-work/ – Title from the screen, 12.07.17.

УДК 811.1122:378.147.091.33-028.17

ФОРМУВАННЯ ТА КОНТРОЛЬ НАВИЧОК АУДІЮВАННЯ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ

Долбінцева А.І. (Харків)
Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц. Оніщенко Н.А.

Долбінцева А.І. Формування та контроль навичок аудіювання німецькою мовою. У дослідженні уточнено навички, необхідні для навчання аудіювання, розкрито питання системи аудіювальних вправ та проаналізовано способи та критерії оцінювання рівня сформованості навичок аудіювання.

Ключові слова: дидактичний підхід, навички аудіювання, множинний вибір, мовленнєва діяльність, процес спілкування, ритмічний малюнок.

Dolbintseva A. I. Development and Checking of Listening Skills in German Language. In the research the necessary listening skills are defined, the issue of the system of the listening exercises is showed and the methods and criteria of estimation of the level of the listening skills are analyzed.

Keywords: didactic approach, listening skills, multiple choice, process of communication, rhythmic pattern, speaking activity, test.

Сучасний етап розвитку України позначився значним розширенням міжнародних контактів країни в усіх суспільних сферах. Аудіювання або сприйняття німецької мови на слух – це одна з найважливіших складових частин процесу успішного спілкування, адже важливо не тільки правильно висловити ту чи іншу думку, але й зрозуміти, що говорить співрозмовник. Аналіз наукової літератури показав, що проблемі навчання аудіювання німецькою мовою присвячено дуже багато досліджень, проте в них все ще не створено науково обґрунтованої методики професійно спрямованого навчання цього вміння із урахуванням вікових особливостей школярів і студентів. Цей факт зумовлює актуальність дослідження.

Об'єктом дослідження є процеси формування та оцінювання навичок аудіювання німецькою мовою.

Предметом виступають типи вправ, спрямованих на формування навичок аудіювання німецькою мовою, а також способи і критерії оцінювання рівня сформованості цих навичок.

Метою є розкриття основних аспектів навчання аудіювання німецькою мовою та оцінювання його навичок на основі вивчення усіх доступних джерел інформації.

Матеріалом дослідження слугували наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів, підручники з німецької мови, програми викладання німецької мови у школі та вищих навчальних закладах.

Методи дослідження охоплювали аналіз наукової літератури з методики викладання німецької мови, педагогіки, психології, психолінгвістики та лінгвістичних дисциплін; аналіз навчальної літератури рівнів A1-B2, спрямованої на формування навичок аудіювання німецькою мовою; аналіз чинних програм викладання німецької мови у школі та вищих навчальних закладах.

Сьогодні в межах пертурбації парадигми сучасної освіти відбуваються зміни й у методиці викладання німецької мови. Особливого значення набуває питання яке стосується змісту навчального процесу, який розуміє під цим мовленнєві уміння, якими

має володіти учень як засобами спілкування, – говоріння, аудіювання, читання та писання [4, с. 88]. Традиційна методика викладання німецької мови розглядала аудіювання як вид мовленнєвої діяльності, який не потребує спеціального дидактичного підходу [2, с. 51]. Але на практиці виявляється, що його навички є найменш розвинутими серед студентів.

За своєю природою *аудіювання* – це сприйняття акустичного сигналу й аналітико-синтетичний процес із його оброблення, результатом якого є осмислення, розуміння об'єкта, який сприймається, а також зіставлення його із зразком, який зберігається у пам'яті людини [5, с. 33]. Навчання смисловому сприйняттю німецької мови на слух, тобто аудіюванню, – це найважчий для студентів вид мовленнєвої діяльності, який потребує розвитку певних навичок, які можна класифікувати наступним чином:

1) Навички для формування мовленнєвого слуху:
- розпізнавати окремі звуки;
- розпізнавати ритмічний малюнок;
- визначати функції наголосу та інтонації для позначення інформаційної структури висловлювань;
- ідентифікувати слова у наголошених та ненаголошених позиціях;
- розпізнавати скорочені форми слів;
- розпізнавати межі слів.

2) Навички для розпізнання лексичних одиниць та граматичних структур:
- визначати типовий порядок слів;
- розпізнавати лексичні одиниці, які використовуються в основних розмовних темах;
- виявляти ключові слова;
- здогадуватися про значення слів, виходячи із контексту;
- розпізнавати частини мови;
- розпізнавати основні синтаксичні структури.

3) Навички для розуміння та оцінки прослуханого:
- розрізняти головне та другорядне;
- прогнозувати результат на основі описаних подій;
- виявляти логічний зв'язок між подіями;
- виявляти найбільш нормативні частини повідомлення [3, с. 24].

Об'єктом контролю сформованості навичок аудіювання є ступінь сформованості комунікативних навичок та вмінь, які необхідні для розуміння німецької мови, яка сприймається на слух. На сьогоднішній

день найбільш поширеною та надійною формою контролю знання німецької мови, зокрема володіння аудіювання, є тест [1, с. 20]. *Тест* – це вид письмової роботи, який не потребує розгорнутої відповіді, але має передумовою перевірку вивченого матеріалу. дозволяє включити великий обсяг матеріалу та контролювати не тільки його засвоєння, але й наявність окремих умінь користуватися ним [6, с. 78]. Він дозволяє отримати об'єктивні кількісні показники оволодіння певною навичкою, що допомагає викладачу проводити необхідну корекцію в подальшому.

Розглянемо деякі типи тестових завдань для аудіювання німецькою мовою. Найпоширенішими із них є:

- перехресний вибір – підбір пар за тією чи іншою ознакою, яка їх об'єднує, наприклад:

Aufgabe: Verbinden Sie die Teile, um einen ganzen Satz zu bekommen:

1) Trude ging spazieren…
2) Das Wetter war…
3) Auf der Bank sah sie…
4) Trude kam ins Geschäft…
a) …um Milch zu kaufen.
b) …mit ihrer Freundin.
c) …warm und sonnig.
d) … ein Kätzchen.

- альтернативний вибір – вибір одного варіанта відповіді із двох наведених або визнати твердження правильним чи неправильним, наприклад:

Aufgabe: Wählen Sie eine richtige Fortsetzung:

1) Herr Berger arbeitet als Kellner/ Koch.

- множинний вибір – вибір однієї правильної відповіді із трьох чи більше наведених:

Aufgabe: Wählen Sie die richtige Antwort:

1) Warum wollte Irma mit ihrer Schwester nicht sprechen?
a) Sie hat ihr Kleid angezogen.
b) Sie hat ihr Eis gegessen.
c) Sie hat ihre Puppe kaputt gemacht.
d) Sie hat ihr Buch mitgenommen.

- підстановка або заміна – виправлення невірної інформації згідно із змістом прослуханого тексту:

Aufgabe: Korrigieren Sie die Fehler in den folgenden Sätzen:

1) Deutschen feiern Weihnachten Anfang Januar. > Deutschen feiern Weihnachten Ende Dezember.

2) Bayern ist das kleinste Bundesland Deutschlands. > Saarland ist das kleinste Bundesland Deutschlands.

3) Deutschland grenzt an zehn Staaten. > Deutschland grenzt an neun Staaten.

- завершення (закінчення) – завершення фрази згідно із змістом прослуханого тексту:

Aufgabe: Ergänzen Sie die folgenden Sätze:

1) Salat „Sonnenschein“ besteht aus sauer Sahne, Mohren, Kartoffeln und_____.

2) In Sommer fährt Herr Müller gerne nach_____.

3) Oktoberfest feiert man mit Beer und_____.

- клоуз-процедура – відновлення пропущених слів у тексті:

Aufgabe: Fühlen Sie die Lücken aus:

Plinsen

Nehmen Sie _____ Milch, _____ Eier, _____ Zucker, ein bisschen Salz und ein Glas Mehl. Zuerst _____ Sie Eier mit_____ und Salz gut. Dann fügen Sie_____ hinzu und mischen Sie alles noch einmal. Dann kommt_____. Rühren Sie alles sorgfältig um, um die_____ loszuwerden. Jetzt ist _____ fertig. _____ Sie die Plinsen auf Butter oder_____.

Наше дослідження показало, що саме тест є найзручнішою формою контролю сформованості навичок аудіювання, оскільки він дозволяє включити великий обсяг матеріалу та контролювати не тільки його засвоєння, але й наявність окремих умінь користуватися ним [7, с. 24]. Він дає можливість отримати об’єктивні кількісні показники оволодіння певною навичкою, що допомагає викладачу проводити необхідну корекцію в подальшому.

Ще одна перевага тесту полягає у зручності його перевірки. Під час цього процесу переважна кількість викладачів керується методом підрахування процентів:

Наприклад, тест складається із 15 питань. Приймаємо 15 питань за 100%. Припустимо, що студент правильно відповів на 12 питань. Таким чином, ми звертаємося до звичайної формули підрахунку процентів:

100% = 15

X% = 12

100 x (12 : 15) = 80%, тобто студент відповів правильно на 80% питань.

Що оцінки кожен викладач приймає рішення самостійно. Зазвичай за 100–90% правильних відповідей студент отримує оцінку «відмінно»,

за 89–70% – «добре», 69–50% – «задовільно», 49% і нижче – «незадовільно».

Таким чином, для успішного аудіювання студентові слід оволодіти певними навичками, які сприятимуть більш глибокому розумінню прослуханого тексту, а найзручнішою формою контролю цих навичок є тестувальні вправи. Але наше дослідження не вирішує проблему навчання аудіювання остаточно. Воно потребує розвитку та доповнення у майбутньому.

Перспективними напрямами подальших досліджень може бути більш детальний аналіз вітчизняної та зарубіжної методичної літератури, планів занять із німецької мови та проведення експериментальних занять групах та індивідуально.

Література

1. Антипова А.И. Ритм как компонент интонации / А.И. Антипова // Вопросы языкознания. – 2011. – № 2. – С.19–23. 2. Величко И.Ф. Методический аспект паралингвистических характеристик устной иноязычной речи : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. пед. наук / И.Ф. Величко. – Москва, 2012. – 22 с. 3. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования / И.Р. Гальперин // Вопросы языкознания. – 2013. – № 7. – С. 24–25. 4. Гончар И.А. Модель обучения аудированию иноязычного текста как объект лингвистики и методики / И.А. Гончар // Вопросы языкознания. – 2010. – № 1. – С. 86–92. 5. Красюк Н.И. Пособие для преподавателей иностранного языка по организации тестового контроля / Н.И. Красюк. – Дніпро : Пороги, 2010. – 60 с. 6. Lodewick K. DSH Training – Aufbauprogramm : Hörverstehen, Wortschatz / Lodewick K. – Berlin : Fabouda, 2016. – 156 S. 7. Rocco G. Prüfungstrainer Zertifikat Deutsch: Lehr-, Übungs- und Lösungsbuch / Rocco G. – München : Liebaug-Dartmann, 2014. – 210 S.

УДК 811.111'42:82-292:784.011.26

МУЗИЧНИЙ ДИСКУРС ЯК СФЕРА АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ (на прикладі рок-поезії)

Жадан А.В. (Харків)
Науковий керівник:
докт. філол. наук, проф. Морозова О.І.

Жадан А.В. Музичний дискурс як сфера англомовної комунікації (на прикладі рок-поезії). У статті обґрунтовано статус музичного дискурсу як сфери комунікації. Його ознаки розглянуто на прикладі рок-поезії, що виконується у специфічному контексті рок-концерту, який поєднує різні семіотичні модуси.

Ключові слова: англомовна комунікація, музичний дискурс, семіотичний модус, рок-поезія.

Zhadan A.V. Musical Discourse as a Sphere of English Language Communication (a case study of rock-lyrics). This article justifies the status of musical discourse as a sphere of communication. Rock-poetry, which is performed in a specific context of a rock-concert that embraces disparate semiotic modi, is taken as a case.

Key words: English language communication, musical discourse, rock poetry, semiotic mode.

Дослідження присвячено опису рок-поезії як одного з жанрів музичного дискурсу. Об'єктом цього дослідження є мультимодальні (в інших термінах полікодові) тексти англомовної рок-поезії, а предметом – їхні вербальні ознаки у сукупності з невербальними параметрами ситуацій їхнього дискурсивного функціонування. Метою цієї наукової розвідки є виявити лексико-стилістичні і композиційні особливості англомовної рок-поезії у поєднанні з невербальними параметрами ситуації їхнього виконання. Метою дослідження є виявити і систематизувати вербальні та невербальні параметри англомовної рок-поезії у контексті ситуації її виконання. Матеріалом дослідження слугували 185 текстів пісень відомих англомовних рок-гуртів.

Наукова новизна роботи зумовлена тим, що що на сьогодні музичний дискурс, мовознавчий аналіз якого розпочато у працях О.В. Альошинської [1] та В.Н. Калюжного [3], залишається недостатньо

вивченим. Так, новим є здійснене у роботі вивчення особливостей англомовної рок-поезії у мультимодальному ракурсі.

До вивчення текстів рок-поезії застосовано мультимодальний підхід, згідно з настановами якого вони розглядаються у невербальному контексті їхнього виконання. Іншими словами, до уваги береться не лише вербальний модус передавання інформації (або тип знакової системи), але й інші модуси – візуальний, звуковий, жестовий тощо.

Вербальний модус представлено двома субмодусами – письмовим та усним мовленням. Невербальний модус, своєю чергою, також представлено двома субмодусами – візуальним та слуховим. Таким чином, можна виокремити чотири основні способи передавання інформації за допомогою знаків різних семіотичних систем – говоріння, письмо, зображення та музика.

Існування пісень розмиває межі між цими поняттями, адже у них поєднуються вербальний і невербальний модуси (усне мовлення та музика відповідно).

Дискурс визначаємо як сукупність текстів, поєднаних за певними тематичними та жанротвірними ознаками. Ці тексти розглядаються у контексті їхнього функціонування. Іншими словами, наше розуміння дискурсу поєднує два основні підходи до його тлумачення – його розглядаємо як мовлення, що занурене у життя [2], та як сукупність текстів, об'єднаних за певними критеріями.

Музичний дискурс витлумачуємо як сукупність полікодових текстів пісень разом з усіма позалінгвальними параметрами, до яких можна віднести символіку напряму та вигляд виконавців, їхню мімику, пози, відставнь, історію написання пісень, проведення концертів, записування альбомів, створення музичних кліпів тощо [3, с. 118]. Іншими словами, музичний дискурс – це категорія, яка охоплює різноманітні способи реперезентації специфічних аспектів музичного життя.

У фокусі нашої уваги перебуває англомовний музичний дискурс певного напряму, а саме, року, що є однією з найпопулярніших музичних течій у світі. Рок-поезію визначаємо як один із жанрів музичного дискурсу. Дослідження рок-поезії є відносно новою темою в лінгвістиці, оскільки на сьогодні наявні лише поодинокі публікації за темою, а саме О.В. Орлової [6], Ю.Е. Пілюте [8], І.І. Палкіної [7] та ін.

Музична комунікація, за І.О. Корсаковою, є багаторівневим процесом, в якому можна умовно виокремити чотири шари: 1) тілесний – звукові та ритмічні взаємодії; 2) емоційно-енергетичний; 3) логіко-смисловий, на якому музика може розглядатися як своєрідна

мова спілкування; 4) трансцендентний – духовно-ціннісний, смислоутворюючий пласт музичної взаємодії суб'єктів [4, с. 195–197].

Розглянемо докладніше складові музичної комунікації. Перша складова – потік музично-мовленнєвої поведінки, яка складається з: 1) музичного тексту (що його можна записати на нотному папері); 2) озвучування цього тексту, тобто «живої» музичної мови, що являє себе під час розгортання музично-комунікативної події (що її можна записати на цифровому носії); 3) рухи обличчя і тіла виконавців: поглядів, міміки, жестів, поз; 4) того, як під час музичного спілкування використовується простір, наприклад, наскільки близько виконавці прагнуть перебувати відносно один одного, від слухачів тощо. Друга складова – музично-комунікативна ситуація, тобто ті умови й обставини, в яких відбувається музичне спілкування, і всі ті, хто бере в ньому участь. Музично-комунікативну ситуацію можна порівняти з класичною п'єсою, в якій текст п'єси – це і є музичний дискурс, а сцена дії і дійові особи – це, по суті, елементи музичної комунікації [5, с. 143–144].

Вербальна складова англомовної рок-поезії розглядається у роботі в аспекті стилістики. Ми розмежовуємо такі групи засобів як стилістична семасіологія, стилістична лексикологія та стилістичний синтаксис. Їх представлено в аналізованому дискурсі такими прийомами:

1. Стилістична семасіологія: порівняння (*I'm a shooting star leaping through the skies like a tiger defying the laws of gravity* – Queen "Don"t Stop Me Now"), метафора (*We're skating on the thin ice / And we're in the hands of fate / Black Moon's ghostly images die* – Pink Floyd "The thin Ice"), евфемізм (*Waiting, to put on a black shirt / Waiting, for the final solution to strengthen the strain / Waiting, to turn on the showers and fire the ovens* – Pink Floyd "Waiting For The Worms"), метонімія (*Words are very unnecessary, they can only do harm* – Depeche Mode "Enjoy the Silence");

2. Стилістична лексикологія: запозичення (*She keeps Moйt et Chandon* – Queen "Killer Queen"), антропоніми (*What have we done, Maggie? / Oh, Maggie, Maggie, what have we done?* – Pink Floyd "The Post War Dream"), діалектизми (*The devil come a callin' I aint gonna be around* – AC/DC "Black Ice");

3. Стилістичний синтаксис: парцеляція (*When you're strange, when you're strange* – The Doors "People Are Strange"), повторення (*Cause I try and I try and I try and I try* – The Rolling Stone "Satisfaction"),

риторичне запитання (*Is this the real life? Is this just fantasy?* – Queen "Bohemian Rhapsody").

Поряд із вербальними семіотичними засобами передавання змісту музиканти широко використовують засоби невербальні – різноманітні жести, міміку, рухи тіла, стиль одягу, що значно полегшують комунікацію музикантів та працівників музичної індустрії під час репетицій в студії чи виступів на сцені. Наприклад, кивок головою в середовищі рок-музикантів означає перехід до коди (фінальної частини). Якщо на рок-концерті музикант піднімає догори великий палець, це знак для звукорежисера, що символізує недостатню потужність в моніторі на сцені (відповідно опущений палець вказує на необхідність знизити звук). Якщо ж лідер рок-групи припіднімає гриф гітари, це сигнал до спільного фінального акорду.

Наразі відсутні теоретичні підвалини для класифікації вербальної складової англомовних текстів рок-поезії разом з їх культурним компонентом значення. Проведений нами аналіз лексико-стилістичних засобів дає можливість стверджувати, що в англомовних текстах рок-поезії чітко простежується сюжетна організація, різноманіття художніх засобів, наявність вторичних змістів та індивідуальності авторського стилю.

Висновки. Аналіз музичного дискурсу як сфери англомовної комунікації на прикладі рок-культури показує його направленість на певну аудиторію. При цьому спілкування здійснюється з урахуванням цілей та інтенцій мовленнєвої особистості, чиї ідейні установки спрямовані на соціальний протест, протистояння несправедливості, самовираження.

Перспективою розвитку порушеної проблематики є залучення до розгляду інших жанрів англомовного музичного дискурсу.

Література

1. Алешинская Е.В. Современный американский музыкальный термин : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Е.В. Алешинская. – Нижний Новгород : НГЛУ, 2008. – 26 с. 2. Арутюнова Н.Д. Дискурс / Н.Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь. – М. : Сов. энцикл., 1990. – С. 136–137. 3. Калюжный В.Н. Музыкальный дискурс Ингардена / В.Н. Калюжный // ПАРАДИГМА. – 2005. – № 2. – С. 117–123. 4. Корсакова И.А. Музыкальная коммуникация в пространстве

культуры / А.И. Щербакова, Н.И. Ануфриева, И.А. Корсакова. – М. : РГСУ, 2012. – 392 с. 5. Корсакова И.А. Поликультурная музыкально-художественная коммуникация : монография / А.И. Щербакова, Н.И. Ануфриева, И.А. Корсакова. – М. : РГСУ, 2011. – 200 с. 6. Орлова О.В. Політизація деяких напрямів рок-музики за кордоном / О.В. Орлова. – М. : Експрес-інформація, 1985. – 143 с. 7. Палкіна І.І. Рок-мистецтво як складова рок-культури / І.І. Палкіна // Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство. – К. : Міленіум, 2016. – № 1. – С. 232–237. 8. Пілюте Ю.Е. Ідейні установки та ідеали рок-поезії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://rudocs.exdat.com/docs/ index-255921.html?page=3#8346161

УДК 811.133.1’255”373.7:821.133.1-31Камю

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У РОМАНІ АЛЬБЕРА КАМЮ “ЧУМА”

Іщук А.Ю. (Харків)
Науковий керівник:
докт. філол. наук, проф. Криворучко С.К.

Іщук А.Ю. Особливості перекладу фразеологізмів у романі Альбера Камю “Чума”. В цій роботі нами було окреслено основні тропи, які використовує автор у своєму творі, та які є складними для перекладу. Особливу увагу було приділено перекладу фразеологізмів, адже й досі не існує узгодженості щодо правил перекладу фразеологізмів у художніх творах.

Ключові слова: А.Камю, аналог, переклад, тропи, фразеологізми, “Чума”.

Ishchuk A. Yu. Specific aspects of translation of phraseological units in the novel by Albert Camus «The Plague». In this research, we have identified the main tropes that the author used in his piece of work, and which are difficult to translate. Particular attention was paid to the translation of phraseological units because there is still no coherence in rules for translating phraseological units in fictional works.

Key words: A. Camus, analog, phraseological units, «The Plague», translation, tropes.

Одним із складних аспектів для перекладу виступають, на нашу думку, фразеологізми. Дуже часто вони не мають прямого відповідника у мові перекладу, тож перекладачеві доводиться застосовувати всі свої знання та досвід, аби відтворити стиль автора, емоційні та стилістичні особливості оригіналу.

Актуальність роботи полягає у необхідності вироблення системи точного та адекватного перекладу роману відповідно до мови оригіналу. Нагальність обраної теми також зумовлена потребою знайти найкращі варіанти перекладу роману, які б не послабляли експресивності оригінального вислову та не призводили до зрушень у динаміці художнього образу.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що нами було проведено детальний аналіз усіх тонкощів перекладу фразеологізмів та інших тропів у романі А. Камю "Чума", винайдено нові, не запропоновані раніше варіанти перекладу складних з точки зору лексичних зворотів моментів у романі.

Об'єктом нашого дослідження було обрано роман А. Камю "Чума" (1947 р.), його переклад російською мовою М.М. Ваксмахера та Н.М. Жаркової, а також переклад українською мовою А.О. Перепаді.

Предметом проведеного дослідження стала специфіка перекладу тропів, що розкриває своєрідність роману, зокрема різні засоби художнього увиразнення тексту.

Метою нашого дослідження є аналіз усіх тонкощів перекладу фразеологізмів та інших тропів у романі А. Камю "Чума", а також спроба запропонувати свої варіанти перекладу, які видаються нам найбільш доречними та близькими до оригінального тексту.

Звернемося до прикладів. За основу дослідження нами було взято роман Альбера Камю «Чума», його переклад російською мовою Моріса Миколайовича Ваксмахера та Надії Михайлівни Жаркової, а також переклад українською мовою Анатолія Олексійовича Перепаді.

У своєму романі Альбер Камю пише:

Sur le moment, il écarta la bête sans y prendre garde et descendit l'escalier.

У російськомовному перекладі читаємо:

Как-то не придав этому значения, он отшвырнул ее носком ботинка и спустился по лестнице.

Українською мовою маємо наступний варіант:

Він неуважливо одкинув його носаком черевика і зійшов сходами вниз.

Звернувшись до словника, знаходимо, що ідіома *prendre garde* перш за все має значення «*остерігатися, бути пильним, обережним, залишатися насторожі*». Однак російськомовні перекладачі використовують більш нейтральний варіант – «*не придав значения*». Для обраного варіанту перекладу, на нашу думку, більше би підійшов вислів «*sans faire attention*», який як раз і перекладається «*не звертати уваги, не помічати, не надавати значення*». Україномовний перекладач пішов ще далі і задовольнився лиш одним словом «*неуважливо*». Можемо припустити, що перекладачі обрали саме такі відповідники, бо намагалися дати читачеві зрозуміти, що про чуму у місті ще не було відомо, люди не були налякані, не очікували біди. Вийшовши на вулицю та побачивши мертвого щура, доктор не замислився ні про що погане, він залишався спокійним.

Найбільш доречно було б, на нашу думку, перекласти ідіому *sans prendre garde* як "*не насторожуючись*".

Ось ще одне речення, у якому нам зустрічаються фразеологізми: *Seulement, il ne se sentait pas dans son assiette. À son avis, c'était le moral qui travaillait. Ces rats lui avaient donné un coup et tout irait beaucoup mieux quand ils auraient disparu.*

Ваксмахер та Жаркова перекладають: «*А все-таки как-то ему не по себе. Очевидно, это его заботы точат. Совсем сбили с панталыку эти крысы, а вот когда они уберутся прочь, ему сразу полегчает*».

Український варіант перекладу дуже схожий: "*Та не те щоб геть розклеївся, але якось не по собі. Певне, це його турботи гризуть. Зовсім збився з пантелику через цих щурів, от нехай вони заберуться геть, тоді йому зразу полегшає*".

У цьому випадку нам трапляється французький фразеологізм *ne pas se sentir dans son assiette*. У нього є дуже близький відповідник російською або українською мовою – «*почуватися (не) у своїй тарілці*». Однак, бачимо, що автори перекладу обирають не найбільш очевидний варіант та перекладають «*ему не по себе*» російською та «*якось не по собі*» українською. Можу припустити, що це пов'язано із тим, що вислів «*ne pas se sentir dans son assiette*» у французькій мові належить до розмовного регістру. Використання такого фразеологізму є характерним для повсякденної мови, розмовного, дружнього стилю спілкування. Як бачимо з контексту, у наступних фразах Альбера Камю так само продовжує використовувати лексику досить низького регістру. Так, наприклад він пише «*Ces rats lui avaient donné un coup*».

Шукаємо варіанти перекладу вислову «*donner un coup*» та знаходимо:

у загальному значенні: *вдарити; прибрати*

у контексті авіації: *наносити удар*

розмовна лексика: *тюкнути*

«*Donner un coup*» є досить поширеним висловом, який найчастіше перекладається, як вдарити, нанести удар. Звернувшись до кількох словників, в жодному з них ми не знайшли варіанту «*збити з пантелику*». Ми вважаємо, що перекладачі зупинилися саме на такому варіанті для того, щоб передати загальний розмовний стиль опису у наведеному відривку. Тим самим знайшовши розмовний вислів для перекладу фразеологізму, що трапляється нам у третьому реченні, вони компенсували відсутність також розмовного вислову у першому.

Ми вважаємо, що найбільш близьким до оригіналу був би переклад "*почуватися не у своїй тарілці*" у першому випадку та "*вибити з колії*" – другому.

Розглянемо ще один приклад:

Pour tous nos concitoyens, ce ciel d'été, ces rues qui pâlissaient sous les teintes de la poussière et de l'ennui, avaient le même sens menaçant que la centaine de morts dont la ville s'alourdissait chaque jour.

Переклад російською мовою звучить наступним чином: «*В глазах всех наших сограждан это по-летнему яркое небо, эти улицы, принявшие белесую окраску пыли и скуки, приобретали столь же угрожающий смысл, как сотни смертей, новым бременем ложившихся на плечи города*».

Україномовний перекладач зупиняється на наступному варіанті: «*В очах у всіх наших співгромадян це по-літньому яскраве небо, ці вулиці, споловілі від пороху й нудьги, набували такого самого погрозливого сенсу, як сотні смертей, що новим тягарем лягали на плечі міста*».

В обох мовах звичайнє дієслово *s'alourdir* автори перекладу передають за допомогою фразеологізмів «бременем ложиться на плечи» російською та «*тягарем лягали на плечі*» українською. Звернувшись до словника, бачимо, що дієслово s'alourdir має такі варіанти перекладу:

У загальному значенні: *обтяжувати; ставати важчим.*

Тож, можна вважати, що переклад є контекстуальним. Нам здається, автор перекладу вирішив використати фразеологізм для того, щоб підкреслити усю трагічність ситуації, щоб краще передати напруженість

обстановки. На нашу думку, вживання знайдених у російській та українській мовах фразеологізмів є цілком виправданим у наведеному контексті. Однак, можемо запропонувати свій варіант перекладу – "*нависати*".

З наведених прикладів можемо зробити висновок, що у своїй роботі перекладачі часто використовують фразеологізми у реченнях, де їх немає в оригінальному творі і, навпаки, пропускають фразеологізми там, де вони зустрічаються у романі Альбера Камю. У цій статті було наведено лише кілька прикладів перекладу фразеологізмів у романі. Насправді, їх набагато більше, і кожен вимагає глибокого дослідження та аналізу контексту.

У перспективі результати проведеного дослідження сприятимуть подальшому аналізу різноманіття варіантів перекладу різноманітних засобів художньої виразності, що зустрічаються у романі.

Література

1. Алефиренко Н.Ф. Протовербальное порождение культурных концептов и их фразеологическая репрезентація / Н.Ф. Алефиренко // Филологические науки. 2002. – № 5. – С. 72–81. 2. Бабенко Н.Г. Окказиональная фразеология. Опыт структурно- семантического анализа / Н.Г. Бабенко // Актуальные проблемы лингвистической семантики. – Калининград, 1988. – С. 17–27. 3. Василенко А.П. Перевод русских образных фразеологизмов на французский язык (к вопросу о составлении русско-французского фразеологического словаря) / А.П. Василенко. – URL: https://vivliophica.com/articles/linguistics/641387/1 4. Долгов К. Красота и свобода в творчестве Альбера Камю / К. Долгов. – М. : ЦИНО, 1990. – 27 с. 5. Зорівчак Р.П. Словесний образ у художньому перекладі / Р.П. Зорівчак // Хай слово мовлено інакше… : статті з теорії, критики та історії художнього перекладу / [упоряд. В. Коптілов]. – К. : Дніпро, 1982. – С. 51–65. 6. Камю А. Чума / А. Камю ; пер. с фр. Н. Жарковой, М. Ваксмахера. – М. : АРТ, 2015. – 381 с. 7. Камю А. Чума / А. Камю ; пер. с фр. О. Перепади. – К. : Навчальна книга, 1991. – 374 с. 8. Лук'янченко М.П. Лексичні трансформації при перекладі українською мовою «Першої людини» Альбера Камю / М.П. Лук'янченко // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики : зб. наук. пр. / відп. ред. Н.М. Корбозерова. – Вип. 24. – К. : Логос, 2013. – С. 233–241. 9. Lambert J. La phylosophie d'Albert Camus / Jean

Lambert // Le Monde. 1978. – № 10. – P. 7–8. 10. Marin L. Albert Camus, écrits libertaires (1948-1960) / L. Marin. – Nantes : Indigène éditions, 2013. – 337 p. 11. Marin L. Camus et sa critique libertaire de la violence / L. Marin. – Nantes : Indigène éditions, 2010. – 310 p. 12. McCarthy P. Camus / P. McCarthy. – London : Random House, 1982. – 77 p. 13. Michel O. L'ordre libertaire: la vie philosophique d'Albert Camus / O. Michel. – P. : J'ai lu, 2012. – 45 p. 14. O'Brien C.C. Camus / C.C. O'Brien. – Glasgow : Fontana, 1970. – 94 p. 15. Pelletier P. Albert Camus, Élisée Reclus et l'Algérie: les «indigènes de l'univers» / P. Pelletier. – R. : Le Cavalier bleu, 2015. – 331 p. 16. Sheaffer-Jones C. A Deconstructive Reading of Albert Camus' Caligula: Justice and the Game of Calculations / C. Sheaffer-Jones // Australian Journal of French Studies. – 2012. – V. 49, Issue 1. – P. 31–42. 17. Todd O. Albert Camus: A Life / O. Todd. – Ottawa : Vintage, 1998. – 66 p.

УДК 811.112.2'373:378.147.091.33-028.17

ДИКТАНТ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ЗАСВОЄННЯ ЛЕКСИКИ

Клименко К.О. (Харків)
Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц. Оніщенко Н. А.

Клименко К.О. Диктант як ефективний засіб засвоєння лексики. У дослідженні вивчено роль диктанту як ефективного способу первинного закріплення та відпрацювання лексики, нестандартні способи його проведення, їх переваги та недоліки, проаналізовано можливість поєднання чотирьох мовленнєвих навичок – аудіювання, читання, говоріння та письма за допомогою даного типу вправ.

Ключові слова: диктант, еквівалентні заміни, комунікативний намір, лексичні одиниці, мовленнєвий потік, первинне закріплення лексики, продуктивні навички, рецептивні навички, семантика, синтагми.

Klymenko K.O. Dictation as an effective way of studying vocabulary. In the research there is studied the role of the dictation as an effective way of studying and working out lexical units, creative ways of its administering, their advantages and disadvantages; there is studied the possibility of uniting four language skills – listening, reading, speaking and writing with the help of this type of exercises.

Keywords: communicative intention, dictation, equivalent changes, initial lexical consolidation, lexical units, production skills, receptive skills, semantics, speech stream, syntagmas.

На сучасному етапі в методиці викладання іноземної мови існує велика кількість вправ на відпрацювання та засвоєння лексики. До таких вправ відноситься проведення диктантів. Диктант традиційно вважається ефективним засобом розвитку навичок аудіювання та письма при вивченні іноземної мови. Однак, традиційний спосіб проведення диктантів роблять його нецікавим, некомунікативним, дещо обмеженим та інколи складним завданням для студентів. Внаслідок цього інтерес та мотивація учнів знижується, що призводить до погіршення засвоєння необхідної інформації та зменшення ефективності даного типу вправ.

Таким чином, актуальність дослідження зумовлена необхідністю підвищення ефективності диктанту шляхом використання нестандартних підходів до проведення даного типу вправ, потребою об'єднання чотирьох навичок – аудіювання, письма, читання та говоріння задля досягнення найкращого результату у студентів.

Об'єктом дослідження є засвоєння та відпрацювання лексики при вивченні іноземної мови.

Предметом дослідження виступали нестандартні способи проведення диктанту, як одного з найефективніших форм вивчення лексичних одиниць.

Мета дослідження полягає в проведенні аналізу різних варіацій диктанту, виявлення найефективнішого способу засвоєння лексики та розвитку всіх навичок володіння іноземною мовою.

При говорінні та письмі необхідні наступні лексичні навички, уміння та знання:

1) продуктивні навички:

- правильно підбирати слова / словосполучення відповідно до комунікативного наміру;
- правильно сполучати слова в синтагмах та реченнях;
- володіти лексико-змістовними та лексико-тематичними асоціаціями;
- сполучати нові слова з раніше засвоєними;
- вибирати необхідне слово з синонімічних та антонімічних опозицій;
- виконувати еквівалентні заміни;

- володіти механізмом поширення та звуження речень;
- пристосовуватися до індивідуальних особливостей мовця;

2) рецептивні навички:

- співвідносити звуковий або зоровий образ слова з семантикою;
- впізнавати та розуміти вивчені слова та словосполучення в мовленнєвому потоці;
- розкривати значення слів за допомогою контексту;
- розуміти значення слів з опорою на звукові чи графічні ознаки;
- диференціювати сходні за звучанням та написанням слів;
- володіти механізмом рецептивного комбінування [1, с. 288].

Задля первинного закріплення лексики необхідні вправи для розвитку умінь та навичок використання лексичного матеріалу в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі. Характерними для них є наступні особливості: 1) вони повинні складати невід'ємну частину пояснення, виконуючи ілюстративну функцію, функцію контролю та роз'яснення; 2) нові лексичні одиниці слід давати в знайомому лексичному оточенні та на засвоєному граматичному матеріалі 3) у вправах передбачаються не тільки елементарні операції, але і складні розумові дії, що розвивають творчі можливості учнів і дозволяють їм вже на етапі первинного закріплення використовувати введений матеріал у всіх формах мовленнєвого спілкування. [1, с. 300]

Такий тип вправи як диктант є дуже цінним засобом засвоєння лексики іноземної мови, адже він допомагає розвинути усі чотири види мовленнєвої діяльності та володіє усіма необхідними особливостями вправ на первинне закріплення лексики. Під час педагогічної практики в університеті мені була надана група першого курсу факультету іноземних мов, кафедри англійської філології, з німецької мовою в якості другої. В даній групі я провела експеримент на визначення найефективнішого способу проведення диктанту на засвоєння та закріплення лексичного матеріалу. Приблизний рівень групи початок А2, тема *Wohnen,* кількість студентів 10.

Варіант 1 *Shouting dictation.* Студенти працюють в парах, кожен отримує лист з частиною диктанту. Студенти стають один напроти одного на значній відстані. Вони повинні по черзі диктувати своєму партнеру речення зі свого листа. Усі 5 пар починають диктувати одночасно задля досягнення найбільш реальної ситуації сприйняття інформації на слух. Вчитель встановлює часовий ліміт 3–5 хвилин. По завершенню часу студенти передають по колу свій диктант, щоб кожна пара мала іншу частину диктанту. Так вони продовжують, доки весь диктант не буде

записано. Після цього студенти перевіряють роботи один одного, дивлячись на весь диктант, що показує вчитель. Вчитель отримує фідбек на помилки студентів. Усі частини диктанту будуть перемішані, тому студенти повинні встановити логічну послідовність тексту. Після цього вчитель ставить учням запитання на перевірку розуміння тексту (concept checking questions – CCQ) та відпрацювання активної лексики в говорінні.

Варіант 2 Running dictation. Для цього диктанту вчителю потрібно зробити копії тексту відповідно до кількості пар студентів. Студенти працюють в парах. Кожна пара отримує свій шифр. Вчитель клеїть тексти на стіну, так щоб студенти не могли читати його зі своїх місць, тобто кожний студент повинен підбігти до тексту, прочитати одне речення, запам'ятати його та продиктувати своєму партнеру. Вчитель встановлює часовий ліміт 10–15 хвилин. По завершенню часу вчитель збирає папірці з диктантом (5 штук), роздає їх іншим студентам, так щоб у кожної пари був диктант різних студентів. Після цього студенти перевіряють роботи один одного, дивлячись на весь диктант, що показує вчитель. Вчитель отримує фідбек на помилки студентів. Усі частини диктанту будуть перемішані, тому студенти повинні встановити логічну послідовність тексту. Після цього вчитель ставить учням запитання на перевірку розуміння тексту (concept checking questions – CCQ) та відпрацювання активної лексики в говорінні.

За результатами проведеного аналізу можна зробити висновок, що перший варіант є більш ефективним ніж другий, оскільки, кожен встиг написати повний текст диктанту. До того ж shouting dictation створює атмосферу реальної ситуації спілкування людей. Шум та гам можна почути крізь в суспільних місцях, особливо на вокзалі або в аеропорту, коли необхідно почути оголошення чи запитати якусь інформацію. Даний тип диктанту загострює слух студентів, практикує їх здатність швидко сприймати детальну інформацію, пристосовуватися до індивідуальних особливостей мовця, а отже ідеально практикує навичку аудіювання.

В обох типах диктанту студенти практикують свою вимову та інтонацію, намагаючись підказати партнеру розділові знаки. Той факт, що послідовність тексту порушена, дає можливість вникнути в зміст тексту, практикуючи таким чином навик читання та розуміння тексту. CCQ дають можливість перевірити розуміння тексту та змушують студентів відповідати, використовуючи активну лексику. Таким чином практикується навик говоріння. Студенти навчаються правильно

підбирати слова / словосполучення відповідно до комунікативного наміру, правильно сполучати слова в синтагмах та реченнях, володіти механізмом поширення та звуження речень, сполучати нові слова з раніше засвоєними. В якості домашнього завдання було задано написати свій диктант, використовуючи всі активні моменти, таким чином студенти практикують навик письма.

Отже, виходячи з отриманих мною даних, 80% студентів краще запам'ятали активну лексику, навчилися правильно використовувати її в синтагмах та реченнях в говорінні та на письмі, а також краще сприймати інформацію на слух та при читанні. Порівняно зі стандартним методом проведення диктанту – 30%, де практикується тільки навик аудіювання, дані способи проведення диктанту значно ефективніші. Однак, моє дослідження не забезпечує остаточного вирішення проблеми засвоєння лексичних одиниць. Перспективними напрямами для майбутніх досліджень можуть бути використання інших способів проведення диктанту, таких як *whisper dictation, picture dictation,* відео диктант, диктант з пропусками та інших.

Література

1. Гальскова Н.Д. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика : учеб. пособие для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учеб. заведений / Н.Д. Гальскова, Н.И. Гез. – 3-е изд., стер. – М. : Издательский центр «Академия», 2006. – 336 с. 2. Пассов Е.И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению / Е.И. Пассов. – М. : Рус. яз., 1989. – 276 с.

УДК 811.111'42:70

ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ ІМІДЖУ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА ЯК ПРЕДСТАВНИКА НАЦІЇ В АНГЛОМОВНИХ ЗМІ

Кривобок А.О. (Харків)
Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц. Кукушкін В.В.

Кривобок А.О. Засоби створення іміджу політичного лідера як представника нації в англомовних ЗМІ. Дана робота присвячена іміджу політичного лідера в англомовних ЗМІ. У статті розглядаються засоби

створення іміджу провідного політика та його вплив на імідж та сприйняття цілої нації на міжнародному рівні.

Ключові слова: дискурс, ЗМІ, імідж, лінгвістичні засоби, нація, політичний лідер, публіцистичний дискурс, створення іміджу.

Kryvobok A. O. Means of Creating the Image in Mass Media of the English-Speaking Countries. This article is devoted to the image of a political leader in Mass Media of the English-Speaking Countries. The article examines the means of creating the image of the leading politician and its influence on the image and perception of an entire nation at the international level.

Key words: creating the image, discourse, image, linguistic means, mass media, nation, political leader, publicistic discourse.

Актуальність дослідження визначається зростаючою участю поняття «імідж» у публіцистичному дискурсі та поширенням участі ЗМІ у повсякденному житті. Об'єктом дослідження є імідж політичного лідера у сучасних англомовних ЗМІ. Предметом дослідження є засоби формування іміджу політичного лідера як представника нації в англомовних ЗМІ.

Сучасна лінгвістична наука не стоїть на місці, наразі вона досліджує багато нових понять, розширюючи свій спектр як науки та використовуючи співробітництво з іншими галузями гуманітарних і негуманітарних наук.

Вже більш ніж 50 років поняття імідж знаходиться у процесі постійного переформулювання, уточнення та доповнення. Перші спроби трактування іміджу в теоретичній лінгвістиці належать О.С. Кубряковій, В.М. Шепелю, П.С. Гуревичу та Ф.О. Кузіну [2]

Дослідивши інформацію з даного аспекту, можна вивести наступне поняття: імідж – це цілісний образ, уявлення, що безпосередньо формує висновки про якийсь суб'єкт. Імідж може бути штучним образом, що формується в індивідуальній або масовій свідомості засобами масової комунікації та психологічного впливу.

Незалежно від того, якої теоретичної бази дотримуються дослідники, визначаючи поняття іміджу, більшість з них виділяють символічність, емоційну забарвленість, динамічність, інформативність, активність та функціональність як найбільш важливі характеристики з точки зору практичної діяльності по створенню іміджу [2].

Якщо мова йде про імідж особистості, стає можливим виділення основних функцій іміджу: аксіологічна, регулятивна, функція

самопрезентації, комунікативна, психологічна, адаптивна, функція соціально-символічного впізнання, функція самовираження [2].

Сучасні концепції переконливо показують, що імідж, будучи невід'ємною частиною будь-якої зрілої людини, здатної його створювати, активно взаємодіє з внутрішнім світом людини і сприяє її розвитку [3].

Нація – це складний феномен, що утворюється сукупністю культурних, політичних та психологічних факторів. В політичному вимірі нація розглядається як певна спільнота людей, що усвідомлює себе як політичне співтовариство, яке склалося природно та зазвичай прагне здобуття чи збереження державності, а також має громадянську самосвідомість.

Важливою складовою іміджу нації є імідж політичного лідера, що її представляє. Політичний імідж – складний, багатофакторний феномен; роль ефективного політичного іміджу проявляється як у високому рейтингу популярності його носія, так і в можливостях впливу на формування громадської думки. Вчені виділяють два основні механізми формування політичного іміджу: стихійний і штучний. У першому випадку мають на увазі природне формування політичного іміджу «в головах» виборців, що відбувається за допомогою соціально-перцептивних механізмів сприйняття. Стихійний образ не відслідковується і не коригується цілеспрямовано у бажаному напрямку. Під «штучним» мають на увазі таке формування іміджу особистості, яке проводитися опосередковано, цілеспрямовано і свідомо іміджмейкерами, фахівцями з області PR або самим політиком. Як правило, штучний імідж створюється на основі вже існуючого стихійного іміджу [1].

Виділяють п'ять компонентів, що формують професійний імідж людини: компетентність, впевненість, довіра, сталість та контроль [6]. На кожному з професійних рівнів ці параметри отримують конкретне наповнення. Зазвичай при формуванні іміджу намагаються створити позитивний образ, але іноді навмисне робиться акцент на негативних рисах об'єкту [4].

З 2 половини 20 ст. ЗМІ грають важливу роль у створенні картини світу, адже навіть реальні події стають значними лиш у тому разі, якщо вони представлені у ЗМІ.

Одним з основних мовних засобів створення іміджу у публіцистичному стилі є багатозначна образна лексика, що здатна привернути увагу читача і вплинути на нього. До такої лексики відносяться засоби виразності мови – художні засоби (прості – епітети, порівняння

та складні – метафора, метонімія, іронія, гіпербола, літота, перифраз, евфемізм, оксюморон) [5].

У публіцистичному дискурсі реалізується функція впливу (агітації та пропаганди), яка часто поєднується з інформативною функцією (повідомлення нового). У публіцистичних творах висвітлюються питання досить широкої тематики – актуальні питання сучасності, що становлять інтерес для суспільства, адже публіцистичний дискурс має на меті не тільки оперативно і доступно інформувати населення про найголовніші події, а й впливати на свою аудиторію, викликаючи в неї певне ставлення до зображуваної особи [7].

У даній роботі особливий інтерес становлять лінгвістичні засоби, використані англомовними ЗМІ у своїх описах, тобто засоби створення іміджу. Мовні засоби розглянуто на прикладі іміджу двох останніх Президентів США.

Перший темношкірий Президент США Барак Обама став особливо відомим після перемоги у президентських виборах США у 2008. З того часу його імідж був достатньо суперечливим.

Розглядаючи безпосередню діяльність та характеризування президента у ЗМІ, можна спостерігати тенденцію поступового перетворення позитивного іміджу на негативний.

Так, Американський дослідницький центр Pew у 2009 та 2016 роках проводив опитування громадської думки: Американців попрохали одним епітетом охарактеризувати президента США. Серед найчастіше вживаних епітетів по відношенню до президента залишився *“good”* (хороший) та додалися 3 нові, негативні описи: “incompetent” (некомпетентний), *“arrogant”* (зарозумілий) та *“lying”* (брехливий). Невеликий процент опитуваних навпаки, охарактеризували Обаму як *“honest”* (чесного) (див. рис. 1).

Одним із сучасних різновидів метафори є «блендінг», «змішування» – злияння двох концептів у метафору. Так, в “The BBC News” з’явився термін “Obamomania” («Обамоманія»): *“The charismatic Illinois senator is drawing big crowds at campaign rallies in a phenomenon known as Obamamania”* («Харизматичний сенатор Іллінойсу притягує великі натовпи на передвиборних мітингах у явищі, відомому як Обамоманія») [9].

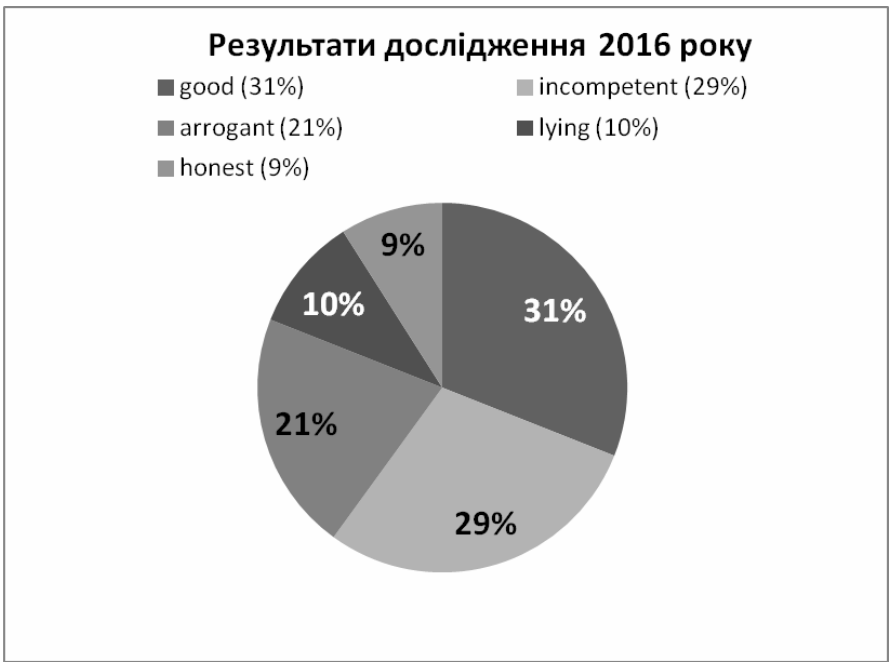

Рис. 1. Результати дослідження 2016 року [8]

Мають місце також і «блендінги» протилежного забарвлення – *"Baracknophobia"* (Баракнофобія), що означає негативне ставлення до Президента [13].

З середини другого терміну правління Обами в ЗМІ пропагандувався здебільшого його негативний імідж. Наприклад, журналіст "The Foreign Affairs" Майкл О'Генлон використовує евфемізм, коментуючи різкі заяви Обами: *"It was very short-sighted of him (let"s not use the word «stupid»)"* («Це було дуже недалекоглядно (не будемо називати слова «дурним») з його боку») [10].

У січні 2017 року Барака Обаму на посту змінив Дональд Трамп. У ЗМІ його характеризують як людину радикальну, відому своїми різкими заявами та не завжди толерантними висловлюваннями.

Журналіст "New Yorker" Девід Ремнік за допомогою гіперболи та епітетів коментує поведінку Трампа: *"Trump appears to strut through the world forever studying his own image. He thinks out loud, and is incapable of reflection. He is unserious, unfocussed, and, at times, it seems, unhinged"* («Здається, Трамп самовдоволено простує по світу, нескінченно вивчаючи власний імідж. Він мислить вголос і не здатний до рефлексії. Він несерйозний, незосереджений, а часом, здається, взагалі трохи не в собі») [11].

Також у “The BBC News” використовують метафори та гіперболи з метою пояснення агресивної манери спілкування та зухвалої поведінки Трампа: *“This is the brand that Trump has created for himself – that of an unprincipled, cocky, value-free con who will insult, stiff, or betray anyone to achieve his gaudiest purposes. “I am what I am,” he has said. But what was once a parochial amusement is now a national and global peril”* («Такий імідж, який Трамп сам собі створив – імідж безпринципного, зухвалого, безсоромного пройдисвіта, який заради досягнення своїх показних цілей готовий кого завгодно образити, надурити або зрадити. «Я такий, який я є», – говорить він. Але те, що колись було місцевою розвагою, зараз є національною та глобальною небезпекою») [12].

Результатом пропагування негативного іміджу Трампа стало тотальне погіршення іміджу американської нації в цілому. Американський дослідницький центр Pew весною 2017 року провів опитування громадської думки у світі стосовно таких аспектів як впевненість у Президенті США та імідж США наприкінці президентства Обами та на початку президентства Трампа (див. рис. 2).

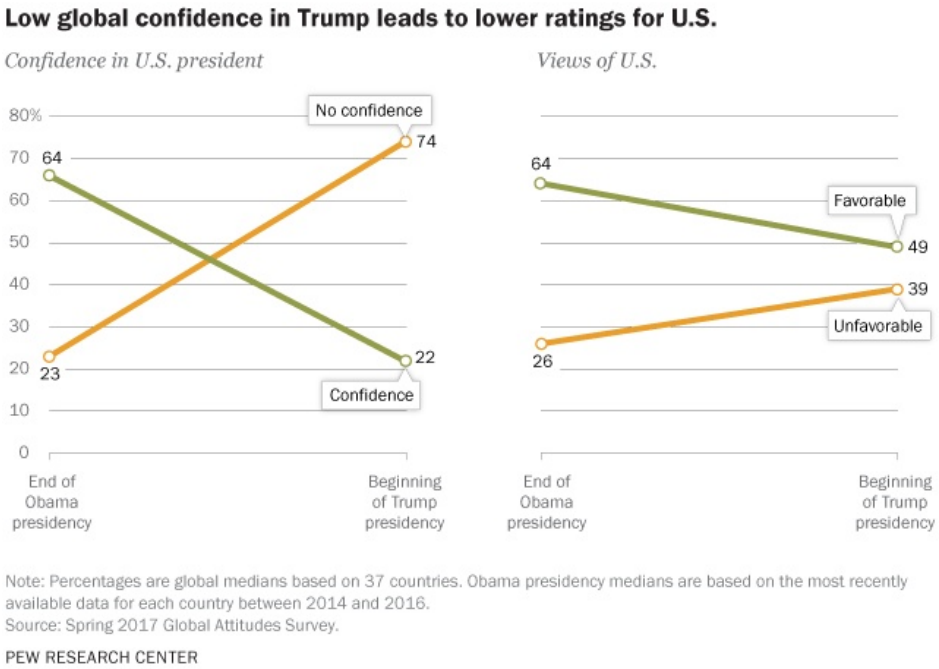

Рис. 2. Вплив іміджу Дональда Трампа
на рейтинг США у світі [14]

Прослідковується наступна тенденція: Трамп користується меншою популярністю, аніж його попередник Обама. Серед 37 країн, у яких проводилося дослідження, лише 22% висловили впевненість у тому, що Трамп веде правильну зовнішню політику. В противагу йому, 64% серед тих самих країн висловили довіру політиці Барака Обами протягом останніх років його президентства. Саме ця зміна американського лідера вплинула на оцінку іміджу США у світі: наразі тільки 49% надають США позитивний рейтинг, що менше оцінки під час правління Обами на 15%.Таким чином, через непопулярність Трампа у світі страждає імідж Сполучених Штатів, адже його негативний імідж миттєво розповсюдився по всьому світу через ЗМІ та вплинув на ставлення до американської нації у світі.

Отже, завдяки експресивним засобам створення іміджу у ЗМІ ми бачимо, що ЗМІ можуть надавати позитивну та негативну забарвленість іміджу того чи іншого політика. Не дивлячись на суб'єктивність подання та сприйняття інформації, імідж не формується на порожньому місці та наділити лідера сукупністю рис і характеристик, яким він і близько не відповідає, ще нікому не вдавалося. Таким чином, інформація у ЗМІ, тобто імідж повністю залежить від безпосередньої поведінки та діяльності політика.

Перспективою роботи є систематизація отриманих знань про поняття іміджу та виокремлення загальної тенденції впливу ЗМІ на повсякденне життя на прикладі дослідження іміджу провідних політиків як представників нації, а також докладне дослідження причини феномена формування громадської думки.

Література

1. Лікарчук Н.В. Організація передвиборчої команди і проведення виборчої кампанії. Загальні принципи і методи / Н.В. Лікарчук // Держава і право : зб. наук. праць / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – 2003. – № 19. – С. 586–589.
2. Симонова И.Ф. Педагогика имиджа [Электронный ресурс] / И.Ф. Симонова. – СПб., 2012. – 304 с. – Режим доступу : http://simmerk.ru/ 3. Сідак О.О. Мовленнєві тактики дискурсивної стратегії руйнації іміджу публічної особи (на матеріалі англомовного газетного дискурсу) [Електронний ресурс] / О.О. Сідак // Вісник Житомирського державного університету. – 2009. – Випуск 48. – Режим доступу : http://eprints.zu.edu.ua/3832/1/Vip_48_45.pdf
4. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса / Е.И. Шейгал. –

М. : Гнозис, 2004. – 424 с. 5. Coupland N. Style: Language Variation and Identity / N. Coupland. – Cambridge : Cambridge University Press, 2007. – 383 p. 6. Frederick H. Global Communication and International Relations / H. Frederick. – Belmont : Wadsworth Publishing, 2008. – 377 p. 7. Levin M. The Reporter“s Notebook : Writing Tools for Student Journalists / M. Levin. – NC : Mind-Stretch Publishing, 2000. – 103 p.

Список джерел ілюстративного матеріалу

8. Doherty Carroll: Obama in a Word: “Good”, “Incompetent” [Електронний ресурс] / Carroll Doherty. – Washington, Pew Research Center, 2016. – Режим доступу : http://www.people-press.org/files/2015/01/1-20-15-SOTU-release.pdfyler 9. Lustig Robin: Obamomania: Is It Bad for Your Health? [Електронний ресурс] / Robin Lustig. – London, The BBC News, 2008. – Режим доступу : http://www.bbc.co.uk/blogs/worldtonight/2008/02/obamamania_is_it_bad_for_your.html 10. O’Hanlon Michael: The Obama Defense [Електронний ресурс] / Michael O’Hanlon. – Washington, Foreign Affairs, 2014. – Режим доступу : https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2014-05-28/obama-defense 11. Remnick David: A Hundred Days of Trump / David Remnick. – New York, New Yorker, 2017. – Режим доступу : https://www.newyorker.com/magazine/2017/05/01/a-hundred-days-of-trump 12. Sillito David: How the media created the president [Електронний ресурс] / David Sillito. – London, The BBC News, 2016. – Режим доступу : http://www.bbc.com/news/entertainment-arts-37952249 13. Stewart John: Baracknofobia – Mongering [Електронний ресурс] / John Stewart. – New York, 2008. – Режим доступу : http://www.cc.com/video-clips/1fjvgu/the-daily-show-with-jon-stewart-baracknophobia—mongering 14. Wike Richard: U.S. Image Suffers as Publics Around World Question Trump’s Leadership [Електронний ресурс] / Richard Wike. – Washington, Pew Research Center, 2017. – Режим доступу: http://www.pewglobal.org/2017/06/26/u-s-image-suffers-as-publics-around-world-question-trumps-leadership/

УДК 811.112.2’81’42

LINGUOSTILISTISCHE TEXTINTERPRETATION DER DEUTSCHEN PARABEL: WESEN, GRUNDPRINZIPIEN UND ZIELE

Kudojarowa M. (Charkiw)
Wissenschaftliche Betreuerin:
Professor Dr. habil. L. Pichtownikowa

Кудоярова М. Назва статті_____.
У статті розглядаються основні принципи та цілі лінгвостилістичної інтерпретації тексту згідно з концепцією Е. Різель. Основна мета лінгвостилістичної інтерпретації тексту полягає в установленні співідношення між змістом та його мовностилістичним вираженням, тобто за Е. Різель у дотриманні принципу «Зміст / Форма» (Inhalt/Form-Prinzip). Єдність змісту і форми визначається інтенціями автора і вибраної ним для реалізації задуму перспективи оповіді, тобто точки зору, з якої ведеться оповідь. Наводиться визначення притчі, а також рекомендаційний план лінгвостилістичної інтерпретації тексту притчі, що розроблені Л.С. Піхтовніковою, в яких враховано єдність змістового і формального аспектів, а також вплив змісту та його мовностилістичної реалізації на реципієнта (Auswirkung-Prinzip).

Ключові слова: вплив, зміст, інтенція, інтерпретація, лінгвостилістичний, притча, реципієнт, текст, форма.

Kudoyarova M. Linguostylistic interpretation of the German parable: essence, main principles and aims. The article deals with the principles, the aims of the linguistic and stylistic interpretation of the text according to E. Riesel. The main task of the linguistic interpretation of the text is to establish a correlation between the content and its linguistic-stylistic expression, those according to E. Riesel in compliance with the principle of «Content / Form» (Inhalt / Form-Prinzip). The unity of content and form is determined of the author’s intention and the perspective of the narrative chosen by him for the realization of the idea; it is the point of view with which the narrative is conducted. The definition of the parable is given in the article, also, a recommendation plan for the linguostylistic interpretation of the parable, developed by L.S. Pikhtovnikova, which takes into account the unity of the content and formal aspects, as well as the impact of the content and its linguistic-stylistic realization on the recipient (Auswirkung-Prinzip).

Keywords: content, effects (impact), form, intention, interpretation, linguostylistic, parable, recipient, text.

In den letzten Jahrzehnten stärkt sich die Tendenz in der ukrainischen und ausländischen Philologie, verschiedenartige Texte der kleineren Formen, Texte der Parabel einschließend, als Objekte der Linguistik und Stilistik zu studieren. Die deutsche Parabel ist im Rahmen der linguostilistischen Textinterpretation noch nicht speziell betrachtet worden. Die Aktualität der vorliegenden Arbeit wird vom Beitrag der deutschen Parabel in die deutsche Literatur und von ihrer Bedeutung und Popularität in der deutschen Gesellschaft sowie durch unzulängliche Studien in der oben genannten Richtung bedingt. Als Objekt unserer Studien ist die deutsche Parabel des 20. Jahrhunderts gewählt, als Gegenstand der Forschung ist linguistische bzw. stilistische Spezifik der deutschen Parabel im Aspekt der Interpretation und Didaktisierung von kleineren Texten akzeptiert. Das Ziel der vorliegenden Arbeit ist es, das Wesen und die Hauptprinzipien der linguostilistischen Textinterpretation darzulegen sowie die Grundsätze der Parabelinterpretation zu bestimmen.

Laut der Konzeption von E. Riesel zum Wesen der linguostilistischen Textinterpretation (LSTI) wird sie als „Deutung eines schriftlichen oder mündlichen Textes im inhaltlichen und formalen Aspekt, d. h. Beschreibung des Themas und Ideengehalts einerseits und des architektonischen, äußerlichen Aufbaus anderseits sowie der gesamten Darbietungsform in ihrer sprachstilistischen Ausprägung“ definiert [4, S. 7]. Gegenstand der Interpretation kann ein gesonderter Text, einige Texte oder eine ganze Gruppe von Texten sowie Textauszüge aus den Werken der schöngeistigen Literatur, Publizistik, Sachprosa und aus dem Alltag sein. Das Ziel der LSTI besteht in: Erfassen des sprachstilistischen Ausdruckssystems, mit dessen Hilfe ein bestimmter Inhalt, bestimmte Ideen und Gefühle, bestimmte Appelle an den Leser wahrgenommen und begriffen werden können; Erfassen der sprachstilistischen Struktur, der inneren und äußeren Gliederung (Textkomposition); Erfassen des Themas und des Inhalts des Textes [4, S. 38].

Die höchste Aufgabe der linguostilistischen TI sieht E. Riesel darin, gegenseitige Beziehung zwischen Gehalt / Gestalt einerseits und deren sprachstilistischer Ausformung anderseits verständlich zu machen (Inhalt / Form-Prinzip), nachzuweisen, warum der Textverfasser für diese oder jene Information, für diese oder jene Ideen gerade diese und keine andere qualitative wie quantitative Kombination der einzelnen Redebestandteile bevorzugt hat [4; 5].

Unserer Meinung nach sind allgemeine Prinzipien, einzelne Ziele und Aufgaben der LSTI am deutlichsten auch in den Arbeiten von E. Riesel

formuliert worden [3, 4, 5]: 1) die stilistische Analyse ist kein Selbstzweck und kann nur dann produktiv sein, wenn alle Elemente des Stils in einem Werk als natürlicher Ausdruck seines Gehalts verstanden werden. Diese organische Einheit des Inhalts und der Form festzustellen ist die eigentliche Aufgabe des Stilforschers. Daher beginnt jede Stilinterpretation folgerichtig mit einer Interpretation des Gehalts; 2) die stilistische Analyse besteht keineswegs darin, so genannte «stilistische Mittel» in einem Text herauszusuchen und zu gruppieren. In einem Werk der schöngeistigen Literatur kann jedes Sprachelement einen stilistischen Wert erhalten – sowohl eine komplizierte Metapher als auch ein einfacher unerweiterter Satz mit simpler Lexik; 3) in der modernen Stilistik herrscht folgende Meinung vor: der grundlegende Faktor, der die Ganzheit des Textes der schöngeistigen Literatur, die Einheit seines Gehalts und der Form bestimmt, ist ***die Intention*** des Autors und die von ihm für die Realisierung dieser Intention gewählte Erzählperspektive, d. h. der Gesichtspunkt, unter dem die Erzählung erfolgt**.** Die Erzählperspektive bedingt den Kompositionsaufbau (Redeform und ihre Kombination) und die allgemeine Tonalität des Textes, die die Einstellung des Autors zu beschriebenen Ereignissen ausdrückt; 4) Besprechung der Wirkung des Inhalts und der sprachstilistischen Mittel auf den Empfänger (Inhalt/Form/Wirkung-Prinzip) [5, S. 271].

Unsere Forschung der deutschen Parabel basiert sich auf der Definition der Parabel von L. Pichtownikowa: “Die Parabel als Genre und als Texttyp ist eine relativ kurze Prosaerzählung (seltener eine Verserzählung) über ein Ereignis mit Rede- bzw. Nicht-Rede-Handlungen, das als wirklich Geschehenes im Leben der Menschen, seltener in der Tierwelt, beschrieben wird. In der Regel wird der Rahmen des real Möglichen nicht gesprengt. Durch Mittel der indirekten Kommunikation, der Zweischichtdarstellung, seltener der transparenten Allegorie, der Verallgemeinerung, der Symbolisierung, der Aphorisierung, der Autologie sowie durch optimale Wortauswahl (allgemeingebräuchliche, abstrakte, korporative, thematische u.a. Lexik) wird ein Gedanke, eine Meinung oder eine Vorstellung über ein nur schwer verbalisierbares Phänomen wiedergegeben, das über ein äußerst weites semantisches Volumen verfügt und das Bewusstsein des Adressaten beeinflusst“ [2, S. 217].

Von derselben Autorin wird auch ein erweiterter Plan der typologischen und stilistischen Analyse der Textsorte „Parabel“ empfohlen [1], nach dem wir uns in unserer Forschung orientieren. Das Hauptziel der Analyse der Parabel wird wie folgt gesehen: aufgrund von typischen Parabeltexten die Merkmale der Parabel als Textsorte herauszuführen und die eigene Definition

zu geben; die wichtigsten Charakteristiken des Sprachstils der Parabel als Textsorte herauszuarbeiten; die Parabel mit der eigentlichen Fabel zu vergleichen, um Unterschiede zwischen den beiden Formen aufzudecken; einen Parabeltext selbstständig von der Form, vom Inhalt, Ausdruck und von der Wirkung her interpretieren zu können [1, c. 96].

Die zu erörternden Fragen und Schwerpunkte, die helfen sollten, das Hauptziel zu erreichen, sind wie folgt dargelegt [ebenda]:

1. Ist die zu erörternde Parabel ein Sujettext? Wie ist das Sujet ausgeprägt? In Einzelheiten und konkret oder verallgemeinernd und abstrakt?

2. Wie ist die Darbietungsform der Parabel? (Prosa, Vers)

3. Die Architektonik des Textes, d.h. äußere Gliederung (im Falle der Prosaform – Absätze; im Falle der Versform – fortlaufende Zeilen, thematische Gliederung, Strophenaufbau);

4. Kompositorische Redeformen (Berichten, Beschreiben, Schildern, Erzählen u.s.w.);

5. Wie ist die Moral, der Sinn der Parabel, geäußert? (implizit, explizit)

6. Gibt es in der Parabel handelnde Figuren bzw. Parabelfiguren und welche? 7. Sind sie gegenübergestellt? 8. Vertreten sie einen Bereich der menschlichen Tätigkeit?

9. Welche Themen werden in der Parabel geschildert?

10. Wird in der Parabel eine Wahrheit behauptet und welche? Welche allgemeingültigen menschlichen Werte werden hier durchgesetzt?

11. Formulieren Sie die Wahrheit bzw. die Moral als Aphorismus, Sentenz, Sprichwort, Spruch u. s. w.;

12. Könnte das in der Parabel zu schildernde Ereignis im wirklichen Leben geschehen?

13. Gibt es in der Parabel fantastische Elemente?

14. Wie ist der Sprachstil im Allgemeinen? (neutral, gehoben, niedrig)?

15. Wie ist die Wortwahl? (z.B. einfache Wortwahl, autologischer Stil) Kann man hier von Konnotationen sprechen?

16. Gibt es im Text Fachwörter bzw. korporative Lexik?

17. Wie heißt der Sprachstil, bei dem denotative Bedeutungen überwiegen? (neutraler Stil, autologischer Stil);

18. Durch welche Sprachmittel wird die Expressivität in der Parabel ausgedrückt? Gibt es Epitheta, Vergleiche, Metaphern?

19. Formulieren Sie Ihre Eindrücke von der Parabel und wenden Sie den in der Parabel geschilderten Fall auf reale Lebenssituationen an.

Zu Perspektiven der weiteren Studien gehört es, andere Herangehensweisen an die Interpretation der Parabel auszusuchen, um das

eigene Schema auszuarbeiten oder eines der schon funktionierenden auszuwählen bzw. zu ergänzen und es bei der Analyse der Parabeltexte anzuwenden. Dabei ist es von Bedeutung, auch die Textkomposition zur weiteren Anwendung auf die Parabelinterpretation theoretisch zu betrachten.

Literatur

1. Піхтовнікова Л.С. Тексти малих форм: лінгвостилістична інтерпретація. Дидактизація. Переклад. Частина 1 : [Монографія] / [Навч. посібник] / Л.С. Піхтовнікова. – Маріуполь : ПДТУ, 2011. – 160 с. 2. Pichtownikowa L. Synergie des Fabelstils: Die deutsche Versfabel vom 13-21 Jahrhundert /Ukrainische Beiträge zur Germanistik / L. Pichtownikowa. – Band 5. – Aachen : Shaker Verlag, 2008. – 322 S. 3. Riesel E. Komposition als Zusammenwirken des inneren und äußeren Textaufbaus – eine linguostilistische Erscheinung / E. Riesel // Wissenschaftliche Studien. – Leipzig, 1970. – S.189 – 194. 4. Riesel E. Theorie und Praxis der linguostilistischen Textinterpretation : учеб. пособие для студ. ин-тов и фак. иностр. языков / E. Riesel. – M. : Высшая школа, 1974. – 184 с. 5. Riesel E. Deutsche Stilistik. Учебник для студентов ин-тов и фак. иностр. яз. / E. Riesel, E. Schendels. – M. : Высшая школа, 1975. – 315 с.

УДК 811.111’42’38:791.221.26

НАВМИСНИЙ ТА НЕНАВМИСНИЙ ГУМОР В АМЕРИКАНСЬКИХ СИТКОМАХ

Куріненко Є.В. (Харків)
Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц. Лобова О. К.

Куріненко Є.В. Навмисний та ненавмисний гумор в американських ситкомах. Стаття присвячена аналізу гумору як прояву комічного в ситуаційній комедії, визначенню основних відмінностей між навмисним та ненавмисним гумором, а також ролі адресата та адресанта у навмисному та ненависному гуморі. На базі американської ситуаційної комедії “Friends” розглянуто поняття «ситкому», визначено норми, що порушуються у жартах, зокрема, проаналізовано засоби створення комічного на лінгвальному та лінгвоситуативному рівнях.

Ключові слова: американський ситком, комічний дискурс, навмисний та ненавмисний гумор, норма.

Kurinenko Ye. V. Intentional and unintentional humor in American sitcoms. The article is devoted to analyzing humor as a form of the comic in a situation comedy, identifying key differences between intentional and unintentional humor, and a role of the listener and the speaker. The concept of "sitcom", norms that are violated in jokes are described on the examples of the American situation comedy "Friends". Aside from that means of creating comic effect on the lingual and linguosituational levels are analyzed.

Keywords: American sitcom, comic discourse, intentional and unintentional humor, norm.

Однією із характерних рис людини, що відрізняє її навіть від найрозумніших тварин, є її вміння жартувати і сміятися. Комічне було і залишається невід'ємною частиною нашого повсякденного життя, пронизуючи усі його сфери, що визначає актуальність дослідження.

Найбільш універсальним проявом комічного є гумор. Об'єктом нашого наукового розгляду виступає гумор у ситуаційній комедії, а предметом – навмисний і ненавмисний гумор. На відміну від інших видів комічного (сатири, іронії, пародії, карикатури тощо), у гуморі позитивні почуття переважають над негативними, тим самим показуючи симпатію до об'єкта сміху [4, с. 43]. У своїй праці В.О. Самохіна дуже влучно зауважила, що «гумор означає «сміятися один з одним», але не «один з одного» [7, с. 86].

Поняття гумору безпосередньо пов'язане з поняттям «комічного дискурсу», який трактуємо як «когнітивно-комунікативну лінгвокреативну діяльність суб'єктів у сукупності лінгвальних та позалінгвальних чинників» [6, с. 20]. Серед жанрового різноманіття комічного дискурсу виділяємо ситуаційну комедію, або скорочено ситком (англ. *situation comedy, sitcom*) – різновид комедійних радіо- і телепрограм з постійними основними героями та місцем дії. Для ситкому характерний 30-хвилинний традиційний формат (22 хвилини ефіру та 8 хвилин на рекламу); сімейне або робоче оточення як постійне місце дії (іноді комбінують обидва) і зазвичай 2 сюжетні лінії: А і Б, де лінія А – головна сюжетна лінія ситкому, яка пронизує увесь серіал і не вирішується аж до кінця, а лінія Б – другорядна.

Важливою особливістю ситкому є так званий закадровий сміх (англ. '*canned laughter'* or *'laugh track'*). Це окрема звукова доріжка, на якій записаний сміх аудиторії і яку вставляють у шоу, які були зняті без живої аудиторії або аудиторія поводила себе занадто тихо чи стримано [1, с. 156]. Думки щодо доцільності закадрового сміху різняться:

М.В. Кононенко вважає, що сміх за кадром вказує «не дуже розумним людям» на момент коли щось смішне відбувається на екрані [3, с. 32]. В.Л. Левченко негативно оцінює подібне явище. На його думку, закадровий сміх, подібно поясненню жарту, знищує гумор і не дає глядачеві самостійно розпізнати його [5, с. 137–142].

Зважаючи на сьогоденну популярність відеовербальної продукції, ми вважаємо доцільним розглянути природу гумору саме на базі відеовербального аспекту комічного дискурсу, який реалізується найчастіше у формі ситуаційних комедій. Це визначає новизну дослідження. Аналізуючи жарти ситкому "Friends", ми спробували дослідити двоїсту природу гумору, визначити норми, які порушуються та розглянути лінгвостилістичні засоби створення комічного в американському ситкомі.

Значення жарту ніколи не є чітко вираженим. Він (жарт) тлумачиться спільними зусиллями мовця і слухача шляхом комунікаційної імплікатури у нещирій розмові [2].

Пропонуємо розглянути наступні приклади:

У 15 серії 2 сезону Рос розмовляє по телефону із колегою у присутності Чендлера:

(1) *ROSS: [on the phone] Woah, woah, woah. Australopithecus isn't supposed to be in that display. No, no, homo-habilis was erect, Australopithecus was never fully erect.*
CHANDLER: Well, maybe he was nervous.

Наступний діалог відбувається в квартирі Рейчел та Моніки:

(2) *RACHEL: Just think, in a couple of years we get to turn into them.*
CHANDLER: If I turn into my parents, I'll either be an alcoholic blond chasing after twenty-year-old boys, or... I'll end up like my mom.

У першому жарті гумористичний ефект будується на полісемії слова "erect" – 1) прямостоячий; 2) той, що знаходиться у стані ерекції. Пам'ятаючи про те, що Рос за фахом – палеонтолог, Чендлер розуміє, що Рос вживає слово "erect" у його першому значенні, але, вирішивши пожартувати, наділяє це слово у своїй відповіді другим значенням.

У другому ж жарті комізм викликаний стереотипним мисленням глядачів. Поки Чендлер розказує про білявку-алкоголічку, котра зраджує з 20-річними хлопцями, у нас будується логічна здогадка, що мова іде про матір. Проте, неочікувана кінцівка речення, де Чендлер справді говорить про матір *(«or... I'll end up like my mom»)* змушує нас переосмислити першу частину речення, де ми і розуміємо усю комічність ситуації.

Ці приклади наочно демонструють той факт, що гумор може бути навмисним і ненавмисним. Безперечно, двозначність і активізація декількох концептів характерні як для навмисного, так і ненавмисного гумору. Однак, головна відмінність полягає у тому, що якщо навмисний гумор базується більше на взаємодії адресанта і тексту, то ненавмисний – адресата і тексту, тобто, на його здібності інтерпретувати сказане і розпізнати жарт. На відміну від навмисного гумору, ненавмисному не вистачає інтенціальності, яка є ключовим елементом у навмисному гуморі [там само]. Пропонуємо вашій увазі наступний приклад:

(3) *RICHARD: Yeah, I know. I hate it too. Look, maybe we should just tell them.*
MONICA: Maybe we should just tell your parents first.
RICHARD: My parents are dead.
MONICA: God, you are so lucky.

Комічний ефект у цьому жарті досягається порушенням валоративної норми (відповідь"*you are so lucky*" на фразу "*My parents are dead*") шляхом застосування лексико-синтаксичного алогізму. Моніка настільки переживала через розмову із батьками, що у певній мірі заздрила Річарду, у якого вже не має батьків. Очевидно, що така фраза вирвалась мимоволі і вона не мала це на увазі, чого не скажеш про наступну ситуацію: Рейчел заходить до квартири у своїй весільній сукні із капелюхом на голові, через що схожа на Маленьку Бо-Піп:

(4) *RACHEL: Hey!*
CHANDLER: I'm sorry we, we don't have your sheep.

Комічний ефект цього жарту обумовлений використанням алюзії ("*we don't have your sheep*"), де Чендлер порівнює Рейчел з казковим персонажем "Little Bo-Peep" через схоже вбрання. Адресату необхідну мати певні фонові знання, аби розуміти фразу Чендлера та оцінити жарт.

Такий жарт можна віднести до категорії порушення онтологічних норм, тобто тих, які описують реальний світ та не суперечать нормальним, загальнолюдським нормам. Дуже часто такі жарти пов'язані з вигаданими, казковими персонажами, яких не існує у реальності. З огляду на те, що особливістю таких жартів є «прийняття неймовірних подій за повсякденний випадок» [7, с. 100], у нашому ситкомі вони майже не зустрічаються.

Ще однією характерною відмінністю між навмисним і ненавмисним гумором є те, що у ненавмисному гуморі мовець мимоволі активізує більше однієї комунікативної максими, у той час як у навмисному гуморі адресант свідомо використовує комунікативні максими з метою створити

комунікативну імплікатуру і, як наслідок, викликати сміх [2].

На прикладі жартів американського ситкому “Friends” нам вдалося проаналізувати основні відмінності навмисного та ненавмисного гумору, визначити роль адресата як у навмисному, так і ненавмисному гуморі.

Проаналізувавши близько 500 жартів з ситкому, ми робимо висновок, що жарти, які базуються на порушенні логіко-поняттєвих норм, становлять абсолютну більшість усіх жартів. Валоративний, зустрічається значно рідше ніж порушення логіко-поняттєвих норм, але частіше, ніж онтологічний. Серед засобів створення комічного ефекту виділяємо лінгвальні (гіпербола, полісемія, омонімія) та лінгвоситуативні (пародіювання, ефект обманутого очікування).

У перспективі нашого подальшого наукового розгляду вбачаємо аналіз навмисного і ненавмисного гумору в диахронії, порівняння навмисного і ненавмисного гумору в ситуаційній комедії США і Великобританії та дослідження навмисного і ненавмисного гумору в інших типах дискурсу.

Література

1. Chapman A.J. Humor and Laughter: Theory, Research and Applications / A.J. Chapman, H.C. Foot ; edited by Antony J. Chapman and Hugo C. Foot ; with a new introduction by Peter Derks. – 3rd printing. – New Brunswick : Transaction Publishers, 2007. – 348 p. 2. Farghal M. Accidental Humor in International Public Notices Displayed in English [Електроний ресурс] / Mohammed Farghal. – Access : https://www.immi.se/intercultural/nr12/farghal.htm. 3. Кононенко М.В. Команда «смешно» / М.В. Кононенко // Огонёк : журнал. – 2005. – № 28 (4907) за 11–16 июля. – С. 32. 4. Копылкова Е.А. Анекдот как средство переживания национальной идентичности (на материале анализа еврейских анекдотов) : дис. … канд. психол. наук : 19.00.05 / Е.А. Копылкова. – Москва, 2006. – 202 с. 5. Левченко В. Смех как различение / В. Левченко // Докса : збірник наукових праць з філософії та філології. – Одесса : Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова, 2006. – Вып. 9. – С. 137–142. 6. Лобова О.К. Англомовна стендап-комедія як жанр комічного інституційного дискурсу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / О.К. Лобова. – Харків, 2013. – 23 с. 7. Самохіна В.О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії та США : монографія / В.О. Самохіна. – Вид. 2-е, перер. і доп. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 360 с.

УДК 811. 111-112:81’371

КОНЦЕПТ *ЖІНКА* В АНГЛІЙСЬКОМУ ДИСКУРСІ РАННЬОГО ВІКТОРІАНСЬКОГО ПЕРІОДУ

Кушка А.С.
Науковий керівник:
докт. філол. наук, проф. Шевченко І.С.

Кушка А.С. Концепт ЖІНКА в англійському дискурсі раннього вікторіанського періоду Роботу присвячено дослідженню індивідуально-авторської специфіки об’єктивації концепту ЖІНКА в англомовному дискурсі письменниць-жінок раннього вікторіанського періоду. У роботі уточнюється сутність поняття «концепт», надається характеристика типів концептів та визначається поняття «індивідуально-авторський концепт», аналізується зміст та структура концепту ЖІНКА у власне авторському літературному дискурсі Шарлоти Бронте та Джейн Остін.

Ключові слова: жінка, зміст та структура концепту, індивідуально-авторський концепт, концепт, концептуальна метафора, номінативне поле.

Kushka A. S. The concept WOMAN in the English Discourse of the Early Victorian period. This paper focuses on the analysis of specific verbalization properties of the individual author’s concept WOMAN by female writers in the English Discourse of the Early Victorian period. The paper clarifies the essence of the concept, analyses the types of concepts and proposes the definition of the individual author’s concept, analyses the content and structure of the concept WOMAN in the individual author’sliterary discourse of Charlotte Bronte and Jane Austen.

Key words: concept, conceptual metaphor, content and structure of the concept, individual author’s concept, nominative field, woman.

Вступ. Серед інших типів концептів поняття індивідуально-авторського концепту ще знаходиться у стадії осмислення [9]. Дослідники визнають, що індивідуально-авторський концепт передає індивідуальну картину світу як відображення дійсності, він є унікальним, бо проходить через призму авторського світогляду і втілюється в тексті художнього твору автора [11, с. 172–181]. Попри важливість та розповсюдженість таких концептів, їх структура та особливості мовного втілення й актуалізації в дискурсі ще потребують ретельного аналізу, що зумовлює наше звернення до індивідуально-авторського концепту

ЖІНКА у дискурсі Джейн Остін і Шарлоти Бронте. Актуальність дослідження полягає у застосуванні сучасного когнітивного підходу до дослідження індивідуально-авторських ознак важливої лінгвокультурноїуніверсалії – концепту ЖІНКА в дискурсах різних авторів раннього вікторіанського періоду.

Метою дослідження є виявлення індивідуально-авторських особливостей концепту ЖІНКА та способів його актуалізації в дискурсі Джейн Остін і Шарлоти Бронте.

Об'єктом дослідження обрано концепт ЖІНКА в індивідуально-авторському дискурсі раннього вікторіанського періоду. Предметом аналізу виступають зміст, структура і способі актуалізації індивідуально-авторського концепту ЖІНКА у дискурсі Джейн Остін і Шарлоти Бронте.

Матеріалом аналізу слугують 345 дискурсивних фрагментів, що актуалізують концепт ЖІНКА в дискурсі Джейн Остін і Шарлоти Бронте, отримані методом наскрізної вибірки з їх романів «Jane Eyre», «Northanger Abbey», «Pride and Prejudice».

Наукова новизна одержаних результатів полягає у виявленні спільного та відмінного в індивідуально-авторському трактуванні концепту ЖІНКА у дискурсі двох авторок раннього вікторіанського жіночого роману Джейн Остін і Шарлоти Бронте.

Теоретичні засади дослідження концепту у картині світу. В сучасній лінгвістиці дослідження концепту є одним із провідних напрямів лінгвістичних студій і протягом останніх років інтерес до визначення сутності концепту значно зріс (Жаботинська С.А., Лакофф Дж. та ін [….]). У центрі уваги дослідників незмінно є концепти, що належать до загальновизнаних лінгвокультурних домінант, серед яких є концепт ЖІНКА. У сучасній лінгвістиці цей концепт вивчається на матеріалі різних мов у різних історичних періодах: виявлені його провідні ознаки в англійській, українській, російській мовах; доведено, що в концепті ЖІНКА сполучаються знання про жінку як істоту жіночої статі певного віку, як особистість, як суб'єкта, що виконує різні соціальні ролі (мати, дружини, сестри, дочки та ін.) тощо, притаманні певній лінгвокультурі [1; 2, с. 54–57; 4, с. 116–119; 5, с. 168–172; 7, с. 25–31; 10, с. 81–98].

Соціальна значущість концепту ЖІНКА робить його об'єктом міждисциплінарних студій. Він розглядається у психології, педагогіці, філософії, культурології, міфології, літературознавстві, де визначається як базовий конституент культури, що свідчить про багатогранність місця, ролі й самого призначення жінки в суспільстві та важливість цієї проблематики для науки [2, с. 54].

Концепт, будучи центральним поняттям когнітивної лінгвістики, вміщує «відомості про те, що індивід знає, припускає, думає, уявляє про об'єкти світу» [8, с. 427]. Між тим, ці знання варіюються і демонструють колективні та індивідуальні властивості у окремих письменників [3]. Це наголошує на актуальності проблеми смислових трансформацій колективного й індивідуального змісту концепту та зумовлює нагальну необхідність визначення особливостей актуалізації концепту ЖІНКА в індивідуальному художньому дискурсі. У нашій роботі теоретичною основою визначення індивідуально-авторських особливостей концепту ЖІНКА у дискурсі письменниць-жінок обрано когнітивно-дискурсивний підхід.

Концепт ЖІНКА у дискурсі Шарлоти Бронте та Джейн Остін. У даному дослідженні продемонстровані особливості змісту, структури, засобів номінації та способів актуалізації концепту ЖІНКА в індивідуально-авторському дискурсі жінок-письменниць. У роботі використовувалась методика аналізу структури концепту, запропонована С.А. Жаботинською. Основу структури досліджуваного нами концепту складають наступні базові фрейми: предметний, акціональний, таксономічний, посесивний, компаративний. Концепт ЖІНКА у дискурсі Шарлоти Бронте та Джейн Остін складається з п'яти фреймів і має дев"ять заповнень, загальною кількістю у Бронте 3583 номінацій, а у Остін – 4161 номінацій.

У змісті, структурі та засобах номінації концепту ЖІНКА двох письменниць спільними ознаками є структура концепту з п'яти фреймів та дев'яти слотів. Варіативними ознаками є переважна кількість прямих номінацій концепту в дискурсі Джейн Остін та наповнення номінативного поля: у дискурсі Джейн Остін ядро його номінацій утворюють сім лексем, ближню та дальню периферію 5 та 10 мікрополів, а Шарлоти Бронте – ядро утворюють 5 лексем, периферію – 8 та 10 мікрополів відповідно.Дані про номінативні поля індивідуально-авторського концепту жінка у дискурсі Джейн Остін і Шарлоти Бронте підсумовано у таблиці 1:

Таблиця 1

Номінативне поле індивідуально-авторського концепту ЖІНКА у дискурсі Джейн Остін і Шарлоти Бронте

Дискурс / номінативне поле	Джейн Остін	Шарлоти Бронте
Ядро	7 лексем: woman, girl, lady, female, miss, madam, ma'am	5 лексем: woman, girl, lady, missis, game, madam
Ближня периферія	5 ЛСП: professional role, leadership, social status, features, titles	8 ЛСП: professional role, schoolchild, leadership, title, social status, religion, famous women, features
Дальня периферія	10 ЛСП: religion, origin, stranger, newcomer, defect, existence, role, partner, natural features, attitude	10 ЛСП: myths and religion, origin, stranger, newcomer, defect, existence, role, social role, animals and plants, partner

Обидві письменниці прямо номінують концепт ЖІНКА через лексеми-апеляції до ролі у сім'ї, соціального статусу, професії. На відміну від Джейн Остін, яка фокусується на лідерських якостях, Шарлота Бронте – на відомих постатях та релігійних поняттях.

Дослідження особливостей вербалізації концепту допомогло з'ясувати набір засобів, які концептуалізують жінку в дискурсі кожного автора. Процес концептуалізації відбувається за допомогою «концептуальних метафор», які надають нові ознаки певному концепту. У ході дослідження будо виявлено 375 метафоричних номінації концепту ЖІНКА у дискурсі Шарлоти Бронте, які можна об'єднати у дев'ять концептуальних метафоричних груп. У дискурсі Джейн Остін було виявлено 192 метафоричні номінації, які об'єднані в шість метафоричних груп. Дані про виявлені метафоричні номінації наведено у таблиці 2:

Таблиця 2

Метафоричні номінації індивідуально-авторського концепту жінка у дискурсі Джейн Остін і Шарлоти Бронте

Дискурс / Метафоричні номінації	Джейн Остін	Шарлоти Бронте
Загальна кількість МН	192 МН	375 МН
Концептуальні кореляти	6 МГ: міфічна істота; соціальна роль; абстракція; об'єкт; позиція; дія	9 МГ: природна стихія; тварина; птах; рослина; міфічна істота; соціальна роль; абстракція; об'єкт; дія

У концептуальних метафорах як способах актуалізації концепту ЖІНКА двох письменниць спільними ознаками ЖІНКИ як референту є концептуальні кореляти МІФІЧНА ІСТОТА; РОДОВА ОЗНАКА; АБСТРАКЦІЯ; ОБ'ЄКТ; ДІЯ. Варіативними ознаками є концептуальні кореляти метафор Джейн Остін – ПОЗИЦІЯ, та Шарлотти Бронте – ПРИРОДНА СТИХІЯ; ТВАРИНА; ПТАХ; РОСЛИНА.

Висновки. Аналіз індивідуально-авторської специфіки концепту ЖІНКА Джейн Остін і Шарлоти Бронте демонструє відмінності його змісту, структури, засобів номінації та способів актуалізації в дискурсах окремих авторів. Під час аналізу було виявлено спільні та відмінні індивідуально-авторські концептуальні ознаки концепту ЖІНКА двох письменниць раннього вікторіанського періоду.

Практичне значення одержаних результатів і висновків полягає у можливості їх використання у лекційних курсах із загального мовознавства (розділ «Мова і мислення»), лексикології англійської мови (підрозділ «Лексико-семантичне поле»), у спецкурсах з когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології, у наукових пошуках магістрантів та аспірантів.

Література

1. Абрамова Ю.В. Регулятивний потенціал британських прислів'їв як засобів вербалізації концептів ЧОЛОВІК та ЖІНКА : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04

«Германські мови». – Харків, 2007. – 20 с. 2. Андрущенко Ю.І. Концепт «жінка» у вимірах сучасних гуманітарних наук // Вісник Харків. нац. уні-ту ім. В.Н. Каразіна. Серія «Філологія». – 2014. – № 1107. – Вип. 70. – С. 54–57. 3 Брославська Л.Я. Об'єктивація американського лінгвокультурного концепту ВІЙНА в ідіодискурсі Ернеста Хемінгуея : дисс. … канд.. філол. наук : 10.02.04 / Брославська Любов Ярославівна. – Харків, 2016. – 221 с. 4. Волобуєва А.С. Вербалізація концепту «жінка» у британському анекдоті / А.С. Волобуєва // Вісник Харків. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. – 2005. – № 667. – С. 116–119. 5. Вороніна Ю.В. Концепт «жінка» в сучасній чоловічій прозі (на матеріалі ідіолектних порівнянь) / Ю.В. Вороніна // Мовознавчий вісник. – 2015. – Вип. 20. – С. 168–172. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mv_2015_20_33 6. Жаботинская С.А. Концептуальный анализ: типы фреймов // Вісник Черкаського університету. – 1999. – Вип. 11. – С. 12–25. 7. Каліна Я.І. Концепт "жінка" та стереотипні уявлення про її соціокультурну роль у німецькому побутовому анекдоті // Вісник Запоріз. нац. ун-ту. – 2009. – № 2. – С. 25–31. 8. Кочерган М.П. Загальне мовознавство : підручник / М.П. Кочерган. – 2-ге вид., випр. і доповн. – К. : Академія, 2006. – 464 с. 9. Маслова В.А. Введение в когнитивную лингвистику : учеб. пособие [Электронный ресурс] / В.А. Маслова. – 7-е изд., стер. – М. : ФЛИНТА, 2016. – 296 с. 10. Сукаленко Н.І. Типізовані образні парадигми словесного втілення концепту ЖІНКА в українській мові // Українська мова. – 2010. – № 3. – С. 81–98. 10. Шевченко И.С. Динамика концептов культуры: между индивидуальным и коллективным / И.С. Шевченко // Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи / НАН України, А.Д. Бєлова (гол. ред.). – Київ : Логос, 2016. – С. 172–181. 11. Lakoff G. Women, Fireand Dangerous Things: What Categories reveal about the Mind. – Chicago : University of Chicago Press, 1987. – 614 p. 12. Zhabotynska S.A. Shorts, breeches and bloomers: Plurality in blends // The way we think. Odense working papers in language and communication. – No 23, Vol. 2 / Ed. by A. Hougaard& S.N. Lund. – Odense : University of Southern Denmark, 2002. – P. 127–142.

Список джерел ілюстративного матеріалу

13. Brontл Ch. Jane Eyre. – L. : Wordsworth Editions Limited, 1997. – 410 p. 14. Jane Austen. Northanger Abbey. – The Project Gutenberg EBook of Northanger Abbey, by Jane Austen. – 2010. – 146 p. 15. Pride and Prejudice / Jane Austen – Kyiv : Znannia, 2017. – 382 p.

УДК 81:39

РОЗВАЖАЛЬНИЙ РАДІЙНИЙ ДИСКУРС. ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНА СПЕЦИФІКА

Лемешко М.Г. (Харків)
Науковий керівник:
канд. філол. наук, доцент Матюхіна Ю.В.

Лемешко М.Г. Розважальний радійний дискурс. Прагмалінгвістична специфіка. Особливості радіодискурсу загалом та власне розважального радійного дискурсу не до кінця досліджено, класифіковано та описано. Але оскільки радіо залишається важливим сучасним засобом масової інформації та грає важливу роль у житті суспільства, необхідно розуміти яким чином подається інформація та які тенденції переважають у радіодискурсі на даний момент.

Ключові слова: дискурс, прагмалінгвістика, радіодискурс.

Lemeshko M. G. Entertainment Radio Discourse. Pragmalinguistic Peculiarities. The peculiarities of the radio discourse in general and entertainment radio discourse in particular are not fully classified and described by the scholars yet. As long as radio remains significant part of modern mass media and the information has great impact on the social life, it's required to understand the way the information is delivered and what tendencies prevail in the up-to-date radio discourse.

Key words: discourse, pragmalinguistics, radio discourse.

XXI сторіччя відзначилося серйозними змінами комунікативного простору, такими як глобалізація, поява ряду нових сфер спілкування: електронна віртуальна Інтернет-комунікація, відеотрансляції радіоефіру. Завдяки досягненням науково-технічного прогресу, зростає швидкість комунікації, все більш доступними стають різноманітні форми взаємодії, розширюється обсяг аудиторії, сучасна людина живе в царині масової комунікації. Нові форми комунікації та зміни в практиці користування мовою обумовили появу нових дискурсивних практик, які приймають участь у формуванні соціального світу.

У сфері гуманітарних наук відмічається підвищений інтерес до масової та публічної комунікації, що пояснюється внутрішніми потребами лінгвістичної науки, яка в різні періоди розвитку зверталась до різних сфер функціонування мовної системи. Актуальність нашого

дослідження полягає в тому, що питання виділення типів дискурсів, обґрунтування їх класифікації та існування конкретних типів дискурсів у сучасній лінгвістиці залишається відкритим. Полярні точки зору на критерії виділення типів дискурсу можна пояснити різними підходами до розуміння самого терміну "дискурс", а також його надзвичайною смисловою місткістю.

Медіадискурс можна інтерпретувати як тематично сфокусовану, соціокультурно обумовлену мовленєво-мисленєву діяльність у мас-медійному просторі. Принциповою відмінністю такого типу дискурсу є те, що, окрім виробництва певних знань, оцінок об'єктів та їх образів як результату мовно-мисленєвої діяльності, він створює уявлення про варіанти трансляції знань [2]. Дискурс засобів масової інформації є найбільш "глобалізованим" [4] та актуальним, таким, що відображає останні тенденції та феномени соціальної дійсності.

Радіодискурс не є ізольованим типом дискурсу, а поєднує у собі як універсальні, притаманні іншим різновидам медіадискурсу, так і специфічні риси, при цьому в загальному дискурсному середовищі має самостійний статус. Цьому сприяють наступні фактори: екстралінгвістичні умови, у яких відбувається взаємодія учасників радіокомунікації, жага до матеріалізації радіопростору, типи взаємодії учасників радіокомунікації, жанрово-тематична різноплановість та особливості культурно-текстової організації радіодискурсу, особливий тип прагматичної пресупозиції, що виражається в особливих стосунках із адресатом, властивих радіодискурсивним практикам, спеціальних способах їх мовного втілення.

І.В. Анекова описує структуру медіапростору, що складається з:

1) форми фізичного простору;

2) форми соціальних відносин учасників медікомунікації;

3) форми символічного продукту, за допомогою якого розповсюджується масова інформація [1, с. 67].

Якщо розглядати радіо через призму моделі медіапростору, запропоновану вище, то уявлення про радіопростір будуть наступними:

1) фізичний радіопостір: виробник, носій та передавач інформації – радіо;

2) учасники радіокомунікації: виробники радіокомунікації (радіожурналісти, радіоведучі, діджеї, запрошені до студії експерти та гості) та споживачі радіодискурсу – слухачі;

3) продукт, за допомогою якого відбувається розповсюдження інформації, – радіотекст [там само, с. 194].

Така структура характеризує саме радіопростір, підкреслює особливості радіо як типу медіакомунікації. Мета дослідження полягає у вивченні особливостей радійного дискурсу як галузі медіадискурсу, аналіз та класифікація сучасних американстких радіотекстів.

Новизна роботи полягає у дослідженні американського розважального радійного дискурсу саме з точки зору прагмалінгвістики, важливим є те, що ми приймали до уваги фатичні особливості тексту. Сучасні ЗМІ не ставлять перед собою чітко окреслених задач з використання фатики в ефірі. В мові теле- та радіоведучих спостерігається розмитість меж побутового та ділового спілкування, їх мовлення дуже схоже на розмовне. Слід підкреслити, що розмовний стиль тісно переплітається з фатикою, проте поняття не є тотожними.

За основну структурну одиницю радіодискурсу прийнято вважати ефірний час як макротекст, що має чітко окреслені межі, певну структуру, обмежену часовим регламентом. У якості структурних елементів радіотексту зазвичай розглядають усі мікротексти, що були представлені в радіоефірі в рамках однієї радіостанції. Мікротексти всередені ефірного часу виступають в якості "внутрішнього рівня" [5, с. 110]. Згідно наведеного, макротекст може складатися з наступних мікротекстів: музичні заставки, текст ведучого, реклама, музичні композиції, прогноз погоди тощо.

Для збереження актуальності радіо сучасна ситуація потребує нових нестандартних підходів у програмному радіомовленні. В цьому контексті науковий інтерес представляє новий жар радіодискурсу – ток-шоу: сьогодні шоу – один із найпопулярніших жанрів на радіо, який активізує творчий потенціал радіоведучих. Радіошоу має специфічні особливості не тільки як жанр радіожурналістики, а як мовний жанр, що характеризується своєрідністю мовленєвої поведінки учасників.

"Наповнення" ток-шоу визначається форматом радіостанції. Наприклад, на музично-розважальних радіостанціях, в ефірі яких переважає поп-музика, ток-шоу виразно поділяються за часом трасляції на ранкові та вечірні: ранкові шоу "THE DO!! YOU!!!" (NTS), "The Breakfast Club" (iHeart), "The Morning Show" (WBBM B96); вечірні шоу: "The Bobby Bones Show" (iHeart), "CHERRYSTONES & MAGNUM JOHNSON Show" (NTS). Задача таких ток-шоу – розважальна. Ток-шоу на музичних радіостанціях являють собою "сплав" різних жанрів, коли чергуються бесіди з психологом, ігри зі слухачами, компрометуючі новини зі світу політики, шоу-бізнесу тощо.

Саме розважальні американські ток-шоу на раіо та комунікативна повідінка радіоведучих стали предметом нашого дослідження. Як наслідок, об'єктом дослідження є теорії в галузі дослідження радіодискурсу та його прагмалінгвістичних характеристик.

Мовлення учасників радіодискурсу характеризується помірною імпровізацією, оскільки ток-шоу, в якому обговорюють суспільно значущі теми, потребує попередньої підготовки основних дійових осіб. Ситуативною обумовленістю відрізняється мовлення учасників, які подзвонили в студію та репліки, що розвивають лінію діалогу між учасниками.

Зміст та організація тексту моделюються згідно зі сферою спілкування, комунікативними задачами, жанром. Підсумком ток-шоу на радіо можна вважати досягнення комунікативної мети, що пов'язана з обговоренням соціально значущих проблем. Мета комунікації ведучий – радіослухач досягається з плином полілогу, що реалізується за рахунок активності учасників в студії та слухачів, які зателефонували в студію.

Ми дійшли висновку, що, характеризуючи діяльність ЗМІ як особливий тип дискурсивної діяльності, дослідники, як правило, "не обмежують ні тип мовленєвої діяльності (усний чи письмовий), ні кількість учасників цієї діяльності (монолог, діалог, полілог) [3, с. 131]. У даній роботі ми розглядаємо радіодискурс через призму загального та специфічного: радіо- та теледискурсу визначається поєднанням прагматичних умов, властивих дискурсивній діяльності в цілому та тих, що притаманні тільки певному типу дискурсу.

Незважаючи не велику кількість досліджень у галузі медіалінгвістики загалом та радіолінгвістики зокрема, вивчення даної області залишається перспективним, оскільки існування конкретних типів дискурсів у сучасній лінгвістиці залишається відкритим питанням. У лінгвістичній літературі не представлені монографічні дослідження в яких радіодискурс вивчається з точки зору комунікативної прагматики. Комплексному осмисленню не підлягали дискурсивні зміни, що відбулися в даному типі дискурсу останнім часом.

Література

1. Анненкова И.В. Медиадискурс XXI века: Лингвофилософскии? аспект языка СМИ / И.В. Анненкова. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 2011. – 392 с. 2. Кожемякин Е.А. Массовая коммуникация и медиадискурс: к методологии исследования / Е.А. Кожемякин // Научные ведомости. Сер. «Гуманитарные науки». – 2010. –

№ 12 (83). – С. 13–21. 3. Коробкина А.Н. Медиаобразование как дискурс и современная культурная практика / А.Н. Коробкина // Теория и практика общественного развития. – 2013. – № 11. – С. 398–400. 4. Кубрякова Е.С. Вербальная деятельность как особый вид дискурсивной деятельности / Е С. Кубрякова, Я.В. Цурикова // Язык СМИ как объект междисциплинарного исследования : учеб. пособие. – М., 2004. – Ч. 2. – С. 126–159. 5. Телень Л.О. Радио в Интернете: новая жизнь старого / Л.О. Телень // Журналистика и конвергенция: почему и как традиционные СМИ превращаются в мультимедийные / под ред. А.Г. Качкаевой. – М. : Фокус-медиа, 2010. – С. 106–126.

УДК 811.111'38:004

КАРНАВАЛЬНА КУЛЬТУРА ІНТЕРНЕТУ

Мельничук А.В. (Харків)
Науковий керівник:
докт. філол. наук, проф. Самохіна В.О.

Мельничук А.В. Карнавальна культура інтернету. Автор розглядає сміхову культуру як джерело зародження феномену карнавалізації. Спираючись на характеристики карнавалізації в рамках сучасного культурно-комунікативного інтернет-простору, у статті аналізуються комічні інтернет-жанри на основі англомовних прикладів, їх специфіка та карнавальні прийоми.

Ключові слова: вірші-«пиріжки», вірші-«порошки», демотиватори, комічні інтернет-жанри, карнавал, карнавалізація, меми.

Melnychuk A.V. Carnival Culture of the Internet. The author examines the laughter culture as a source of origin of carnivalization phenomenon. Depending on characteristics of carnivalization in context of modern cultural-communicative internet area, comic internet genres with examples in English, their specificity, and carnival techniques are being analysed.

Key words: carnival, carnivalization, comic internet-genres, demotivators, memes, pirozhki-poems, poroshki-poems.

Феномен карнавалізації вже давно став значущим елементом життя людини, адже його наявність у повсякденності стирає кордони між святковим і буденним, сприяючи зображенню світу з комічного ракурсу [5, с. 124; 6, с. 89].

Усебічний розгляд цього феномену як значущої складової сміхової культури став можливим завдяки фундаментальним працям сміхових традицій (М.М. Бахтін, Т.М. Рюміна). Карнавалізація – це фактор, що стимулює процеси культурного оновлення (М.А. Загібалова, О.В. Михайлюк). Карнавальні процеси активуються в період кризи культури (О.А. Семенова). Природа карнавалу є діалогічною та полягає у взаємодії з повсякденним життям людей (В.О. Самохіна). Окрему увагу науковці звертають на карнавалізацію в інтернеті, а саме на місце карнавалізації та її ролі у віртуальному просторі (В.В. Брязкун, О.В. Мальцева), значення карнавалізації у віртуальному просторі (Н.Г. Асмус, А.А. Бойко), класифікацію комічних жанрів інтернету (Т.М. Колокольцева, Ю.В. Щуріна).

При всій багатоаспектності досліджень ступінь розробки проблем, пов'язаних із питанням розгляду інтернет-культури у світлі концепції карнавалізації, доволі низький. Недослідженим залишається вивчення карнавальної культури та її жанрів у віртуальному просторі інтернету.

Актуальність дослідження зумовлено потребою розкриття та аналізу засобів досягнення комічного в інтернет-жанрах з точки зору карнавальної культури інтернету.

Об'єктом цієї роботи є сучасні аспекти карнавалізації як характеристики інтенціональної лінгвокреативної діяльності людей.

Предметом аналізу є сучасні жанри комічного віртуального простору. Вибір цих жанрів як предмета дослідження продиктований тим, що вони дають унікальний матеріал для декодування та інтерпретації адресатами комічної інформації, актуалізованої в інтернеті.

Основним джерелом фактичного матеріалу слугували англомовні комічні інтернет-жанри – меми, демотиватори, вірші-«пиріжки» та вірші-«порошки».

Метою дослідження є комплексний аналіз феномену карнавалізації в контексті інтернет-жанрів як засобів культурно-комунікативного обміну комічною за змістом інформацією.

Поставлена мета передбачає необхідність розв'язання таких завдань:

- охарактеризувати сміхову культуру як джерело феномену карнавалізації;
- встановити різницю між поняттями «карнавал» та «карнавалізація»;
- проаналізувати специфіку жанрів комічного в рамках інтернет-культури;
- виокремити прийоми та засоби карнавалізації в інтернет-жанрах.

У ході дослідження було використано такі методи: описовий метод (пояснення особливостей ключових понять роботи); метод систематизації та класифікації (огляд жанрів комічного в інтернет-культурі); метод аналізу (визначення прийомів, використаних для досягнення комічного ефекту в різних інтернет-жанрах).

Наукова новизна проведеного дослідження виявляється в тому, що вперше розроблено алгоритм віртуальної сміхової культури в межах сучасного карнавалізаційного процесу, на підґрунті якого описано нові комічні інтернет-жанри.

Поле, у якому розгортається сміхова культура, є втіленням прямого зв'язку з реальним життям, його дійсністю, яка дозволяє глибше зануритися в сутність явища «сміх» та визначити кордони в розкритті його природи. Невід'ємним компонентом культури сміху є феномен *карнавалізації*. Це процес інтеграції елементів карнавалу у різні сфери буденного життя людини. Особливість карнавального дійства полягає в його діалогічній природі та взаємодії з повсякденним життям людей. Діалогічне світосприйняття передбачає пізнання шляхом діалогу, тобто здійснення комунікації з іншими [1, с. 4]. Гумор – яскравий приклад діалогічної моделі пізнання світу.

Головною відмінністю карнавалу від карнавалізації є те, що карнавал – це тимчасове явище, обмежене часовими та просторовими рамками, а карнавалізація – процес постійний, який відбувається в глобальних масштабах і не просто проникає в усі галузі людського життя, а й завойовує свідомість людей по всьому світі. Карнавалізація в сучасному культурно-комунікативному просторі не знає часових та просторових меж. Ситуація дистанціювання та атомізації життя приводить до того, що відбувається підміна святкової площі, де народжувалося «тіло» карнавалу і свята (натовпи, колективні пісні, танці тощо) медійним простором, долучитися до якого можна, не залишаючи власної домівки. Під упливом віртуальної карнавалізації формується карнавальне життя, тобто життя поза справою, роботою, у якому панують фамільярні стосунки між людьми, що приводить до того, що закони, заборони і обмеження, що визначені суспільним ладом, відміняються. Отож, інтернет-простір – це ідеальне середовище для існування й розвитку сміхової стихії.

У глобальній мережі вирує безліч жанрів, які вносять ефект карнавалізації в буденність. Існує багато класифікацій комічних жанрів. У дослідженні ми спиралися на класифікацію Ю.В. Щуріної, яка розподіляє комічні жанри інтернет-комунікації на 3 групи:

- запозичення – це неспецифічні для інтернету жанри, які перейняті з інших сфер спілкування (наприклад, жарти, анекдоти, пародії тощо);
- аналоги – комічні мовленнєві жанри, які мають схожі моделі в інших сферах, але виникли та сформувалися виключно в умовах інтернет-спілкування (наприклад, вірші-«пиріжки», вірші-«порошки»);
- власне інтернет-жанри – специфічні для інтернет-комунікації комічні жанри, які реалізуються за допомогою використання вербальних і невербальних засобів (наприклад, меми, демотиватори) [8, с. 40].

Зосередимо увагу лише на другій та третій групах, оскільки зацікавлені в тому, які продукти власне інтернету сприяли карнавалізації у віртуальному просторі.

«Пиріжки» – чотиривірші, написані чотиристопним ямбом, як правило, малими літерами, без розділових знаків, з відсутністю явних рим, з можливим спотворенням орфографічних норм. Джерело комічного ефекту – несподіваний смисловий поворот, що виникає в останніх рядках [2, с. 387]. Наприклад:

the scariest thing is when you've died
and you've accepted it but wait
the doctor takes defibrillator
you're in office sharp at 9 [9].

Ефекту карнавалізації в «пиріжках» сприяють семантична «нескладність» та «установка на абсурд» [4, с. 130].

«Порошки» – (як і «пиріжки») чотиривірші, написані ямбом, з характерним розміром по складах, де римуються другий та четвертий рядок (при цьому останній рядок містить лише одне, інколи два слова). Наприклад:

he is by gravitation forced
flies and transfixes cloud lid
obstructed by defective brolly
a bit [10].

Комізм виникає на контрасті лексичних засобів, які, з одного боку, надають «порошку» глибокого патетичного звучання, а, з іншого, руйнують картину прекрасного та «приземлюють» до нещасливого фіналу. На основі цього порушується логіка мислення та створюється абсурдна ситуація.

Демотиватор – зображення, що складається з малюнка та слогана або фрази, що коментує це зображення. Найчастіше ефект карнавалізації досягається мовними прийомами гіперболізації та іронії [3]:

Рис. 1 [12]

У цьому демотиваторі іронізується ситуація, типова для молоді сьогодення. Майже кожна молода людина прагне купити саме iPhone, а не будь-який інший телефон. Карнавалізується бажання людей не відставати від інновацій технічного світу, користуватися лише новинками. Використання ідіоми «like a fish needs a bicycle» підсилює іронічний ефект.

Інтернет-мем – це явище спонтанного розповсюдження в інтернет-середовищі певної кмітливої або іронічної інформації або фрази різними способами [7, с. 162]. Комічний ефект досягається мовною грою та абсурдністю креолізації, тобто поєднання тексту та візуального супроводу. Наприклад:

Рис. 2 [11]

Замість героїв усім відомого фільму «Titanic» на кормі знаходяться коти, відповідно, і назва корабля на основі мовної гри, а саме контамінації слів «cat» та «Titanic», перетворюється в «Catanic».

Отже, глобальна мережа інтернет не лише надає потенціал для реалізації інтелектуальних та творчих потреб людини, а й функціонує в напрямку формування нового типу культури – культури інтернету, яка пропонує нові види спілкування, що зумовлюють появу комічних мовленнєвих інтернет-жанрів.

Перспективу подальших досліджень убачаємо у виявленні когнітивного підґрунтя сучасних карнавалізовних інтернет-жанрів великих та малих форм та в їх глобальному лінгвістичному аналізі.

Література

1. Гришакова В.И. Карнавал и виртуальная реальность / В.И. Гришакова // Вестник КГУ «Alma Mater». – Курск, 2016. – № 8. – С. 16–19. 2. Дымарский М.Я. Между жанром и творчеством, или К становлению пирожкового мышления языковой личности / М.Я. Дымарский // Жанры речи. – 2012. – № 8. – С. 385–390. 3. Касьянова Ю.А. Специфика карнавализации в контексте демотиватора [Электронный ресурс] / Ю.А. Касьянова. – Режим доступа : http://tl-ic.kursksu.ru/pdf/016-005.pdf. – 6 с. – Заглавие с титул. экрана. 4. Петренко С.Н. Пирожки и порошки: сетевая поэзия между фольклором и литературой / С.Н. Петренко // Актуальные проблемы литературоведения. – Волгоград, 2014. – № 8. – С. 129–135. 5. Самохіна В.О. Карнавальний діалог(ізм) / В.О. Самохіна // Шостий міжнар. наук. форум. Сучасна англістика: До 85-річчя кафедри англійської філології : Тези доп. за ред. В.О. Самохіної. – Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2015. – С. 123–125. 6. Самохіна В.О. Карнавальна рефлексія в комічному ідиодискурсі / В.О. Самохіна // Художні феномени в історії світової літератури: перехід мови в письменництво / (Екоцентризм: культура і природа) : Тези доповідей ІІІ Міжнар. наук. конф. – Х. : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2017. – С. 89–91. 7. Щурина Ю.В. Интернет-мемы как феномен интернет-коммуникации / Ю.В. Щурина // Филология. – 2012. – № 3. – С. 160–172. 8. Щурина Ю.В. Классификация комических речевых жанров коммуникативного пространства интернет / Ю.В. Щурина // Известия ВГПУ. – Чита, 2013. – № 3. – С. 39–43.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. http://despair.com/poems 2. http://samolit.com/post/662 3. https://me.me/t/catanic?s=new 4. https://www.pinterest.com

УДК 811.111'42

ДОНЬКА ЯК ДИСКУРСИВНА ОСОБИСТІСТЬ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Микитенко Н.О. (Харків)
Науковий керівник :
доктор філол. наук, проф. Солощук Л.В.

Микитенко Н.О. Донька як дискурсивна особистість у сучасному англомовному дискурсі. У статті розглядаються особливості використання вербальних та невербальних компонентів комунікації донькою як дискурсивною особистістю у сучасному англомовному родинному дискурсі кооперативного та конфліктного спрямування.

Ключові слова: вербальні компоненти комунікації, дискурс, дискурсивна особистість, невербальні компоненти комунікації, родинний дискурс.

Mykytenko N.O. Daughter as a Discursive Personality in the Modern English Discourse. The article focuses on the specifics of using verbal and non-verbal components of communication by a daughter as a discursive personality in the modern English family discourse of cooperative and conflict orientation.

Key words: discourse, discursive personality, family discourse, non-verbal components of communication, verbal components of communication.

Актуальність дослідження обумовлена загальною антропоцентричною орієнтованістю сучасної лінгвістики, яка передбачає всебічне вивчення людського фактору в мові, тобто різних його варіацій. Дослідження особливостей комунікативної діяльності доньки у сучасному англомовному родинному дискурсі є необхідним для всебічного дослідження побутового дискурсу.

Об'єктом дослідження є вербальні та невербальні компоненти комунікації, які використовує донька як дискурсивна особистість.

Предметом виступає вербальні та невербальні компоненти комунікації, які використовує донька як дискурсивна особистість у родинному англомовному дискурсі.

Поставлена мета дослідження передбачає виконання таких завдань: уточнити поняття "дискурс" та його роль у сучасних наукових

дослідженнях; визначити характеристики доньки як дискурсивної особистості, виявити особливості використання вербальних та невербальних компонентів комунікації у сучасному родинному дискурсі кооперативного та конфліктного спрямування.

Наукова новизна роботи полягає у висвітленні особливостей мовленнєвої поведінки доньки як дискурсивної особистості з урахуванням вербальних та невербальних компонентів комунікації.

Сьогодні існує безліч наукових точок зору з приводу визначення поняття "дискурс" та його типології. Це пояснюється тим, що типологія дискурсу, як і будь-яка інша класифікація може базуватися на різних теоретичних підходах. У своїх лінгвістичних працях Т.А. ван Дейк подає дискурс як «розмиту» категорію [11].

О.Й. Шейгал трактує дискурс як «систему комунікації, що має реальний та потенційний (віртуальний) вимір [10, с.109]. Р. Водак розуміє дискурс як багаторівневе утворення вербального і невербального характеру, побудоване за певними правилами. Дискурс зумовлює та виражає ті чи інші дії, знаходить втілення у формах культури та бере участь у творенні цієї культури [3, с. 21].

Дискурс також розуміється як текст, "представлений у вигляді особливої соціальної даності" і "утворений в результаті мовленнєвої діяльності представників певної лінгвокультурної спільноти, який розглядається у сукупності його лінгвістичних параметрів та соціокультурного контексту" [4, с. 86].

З огляду на різноманіття тлумачень поняття «дискурс» можна визначити так: дискурс – це сукупність мовленнєво-мисленнєвих дій комунікантів, пов'язаних з пізнанням, осмисленням і презентацією світу мовцем і осмисленням мовної картини світу адресанта слухачем (адресатом) [1, с. 138].

Сімейний дискурс – це міжособистісне спілкування споріднених сімейними зв'язками осіб, якому притаманні залежна від статі, віку та сімейних ролей адресантно-адресатні конфігураціі [6, с. 12].

У сучасному мовознавстві важливе місце при дослідженні мови займає підхід, у якому для різнобічного опису мови залучається його носій як мовна особистість. Мовленнєва діяльність вийшла на новий рівень розвитку із введенням мовної особистості у центр комунікативних студій [7, с. 131].

Особистість у дискурсі виявляє себе по-різному. Дослідження функціональних властивостей мови вимагало моделювання та визначення мовної особистості, котру розуміють "як сукупність

здібностей до створення та сприймання мовленнєвих витворів(текстів), які розрізняються ступенем структурно-мовної складності, точності та глибини відображення дійності, певною цілеспрямованістю" [5, с. 108].

Поняття мовної особистості постійно розширюється у зв'язку з тим, що на сучасному етапі розвитку науки до кола лінгвокомунікативних досліджень входять не тільки вербальні компоненти комунікації, але й інші складові комунікативного процесу, включаючи невербальні компоненти комунікації. Л.В. Солощук уводить поняття дискурсивної особистості. "Дискурсивна особистість – це особистість, яка діє в континуальному комунікативному просторі і здатна поряд із мовним кодом використовувати й трактувати інші семіотичні коди залежно від типу дискурсивних відносин, у які вона є включеною в певні моменти спілкування" [8, с. 127]. У процесі творення дискурсу дискурсивна особистість використовує невербальні компоненти комунікації. Вони можуть бути різними за ступенем структурної складності, точності та глибини відображення дійсності, певною цілеспрямованістю та пов'язані з вербальними компонентами за певними принципами взаємодії вербальних і невербальних компонентів комунікації [8].

Таким чином, поняття дискурсивної особистості відображує індивідуальну здатність мовної особистості гнучко реагувати на дискурсивне оточення, брати до уваги всі компоненти не тільки мовного, але й немовного характеру, з яких складається комунікативний процес і які мають вплив на його розвиток, тобто дискурсивна особистість спроможна до зміни одного типу дискурсивних відносин на інший [8; 9, с. 161-163].

Для оптимальної реалізації дискурсивної стратегії та досягнення глобальної мети спілкування обираються відповідні тактики, під якими слід розуміти одну або декілька дій, які сприяють реалізації стратегій [8, с. 215].

Донька як дискурсивна особистість використовує певні тактики у родинному кооперативно спрямованому дискурсі, серед яких найбільш поширеними є тактики погодження з комунікативним партнером та утішання.

1) *When Atticus looked down at me I saw the expression on his face that always made me expect something. "Do you know what a compromise is?" he asked.*
   "Bending the law?"
   "No, an agreement reached by mutual concessions. It works this way," he said. "If you'll concede the necessity of going to school, we'll go on

reading every night just as we always have. Is it a bargain?"
"Yes, sir!"[Harper Lee, p. 8].

Донька передбачає комунікативне розгортання ситуації з огляду на вираз обличчя батька. Вона використовує тактику погодження, повністю підтримуючи твердження батька, і тим самим діалог набуває позитивного кооперативного спрямування.

2) "*After you get out of school, I want you to come join me at the factory. I don't want you here in this apartment by yourself, waiting for me every afternoon and evening. And I'm worried I won't be able to do the finishing at the factory alone. The last woman who had my job had two sons who came to work with her. I have to ask you to come to the factory with me after school and help me there."*
"Of course, Ma. I always help you." I put my hand on hers and smiled. In Hong Kong, I'd always dried the dishes and folded our laundry [Jean Kwok, p. 5].

Цей приклад ілюструє тактику утішання – це модель взаємодії між членами родини з домінуванням стратегії утішання, що має на меті виведення адресата з глибокої психоемоційної кризи (горе, смуток, страждання), послаблення або подолання його негативного емоційного стану. Донька бачить, що матері тяжко працювати і погоджується на допомогу *"Of course, Ma. I always help you"*. При цьому донька використовує невербальний компонент *"I put my hand on hers and smiled",* тим самим виражаючи утішання та підтримку матері.

У конфліктно спрямованому родинному дискурсі превалюють тактики переконання та вередування. Мета тактики переконання полягає у тому, щоб «змінити, трансформувати, модифікувати картину світу комуніканта, яка є лише частиною об'єктивної картини ситуації і являє собою знання, переконання, віру, емоційний та інтелектуальний стан комуніканта» [2, с. 24]:

3) *Tell him we'll only pay two dollars," Ma said to me at the American fish store near our apartment.*
"Ma, you can't do this here!"
"Just say it!"
I gave the fishmonger an apologetic smile. I was only thirteen. "Two dollars?"
He was not amused. "Two dollars and fifty cents"
Later, Ma scolded me for not having had the right attitude. She was sure that if I'd been firmer, we would have gotten a discount
[Jean Kwok, p. 32].

Донька, використовуючи заперечення та пряме звертання, *"Ma, you can't do this here!"* намагається переконати мати у неправильності її дій. Але використання цієї тактики не дає результату. І доньці не залишалося нічого іншого, ніж просто виконати прохання матері. І в кінці мати звинувачує доньку у неправильному виконанні прохання. *"Later, Ma scolded me for not having had the right attitude. She was sure that if I'd been firmer, we would have gotten a discount."*

Частотною у конфліктно спрямованій дискурсивній діяльності доньки є тактика вередування:

4) *Rachel!» Her father clicked off his phone and stood to kiss her cheek.*
«Hi, Dad.» She did not kiss him back.
«You look exhausted.»
And so it begins, she thought. «I got your message. What's up?»
«I can't ask my daughter out for breakfast?»
Rachel had learned long ago her father seldom requested her company unless he had some ulterior motive [Dan Brown, p. 12].

Через постійний непрямий конфлікт з батьком донька у їхньому діалозі використовує тактику вередування *«Hi, Dad.» She did not kiss him back.* У своїй невербальній дії, тобто непрямій відмові поцілувати батька у відповідь, Рейчел демонструє йому своє негативне ставлення. Також із свого попереднього досвіду Рейчел робить висновок, що батько зовсім не просто так запросив її на сніданок, йому щось від неї потрібно.

З проаналізованого матеріалу можна зробити висновок, що донька як дискурсивна особистість у родинному дискурсі часто звертається до свого минулого досвіду у спілкуванні з батьками. Зазвичай вона намагається уникати конфліктів та проявляє співчуття та піклування до батьків.

Перспективою роботи вважаємо можливість використання отриманих результатів для подальшого наукового дослідження проблематики дискурсивних суб'єктів родинного дискурсу.

Література

1. Борисова И.Н. Категория цели и аспекты текстового анализа / И.Н. Борисова // Жанры речи. – Выпуск № 2. – Саратов, 1999. – 102 с. 2. Бровкіна О.В. Стратегія конфліктування в англомовному родинному дискурсі з адресантно-адресатною конфігурацією «БАТЬКИ-ДІТИ» / О.В. Бровкіна // Філологічні трактати. – 2014. – Т. 6. – № 3. – С. 23–28. 3. Водак Р. Язык. Дискурс. Политика /

Р. Водак ; пер с англ. – Волгоград : Перемена, 1997. – 140 с. 4. Галапчук О.М. Вікова диференціація стратегій і тактик дискурсу в сучасній англійській мові : дис. … канд. філол. наук : 10.02.04 / О.М. Галапчук. – Луцьк, 2000. – 197 с. 5. Караулов Ю.Н. Роль прецедентных текстов в структуре и функционировании языковой личности / Ю.Н. Караулов // Научные традиции и новые направления в преподавании русского языка и литературы: доклады. – Москва : Русский язык, 1986. – С. 105–126. 6. Козлова В.В. Реалізація виховного впливу в англомовному парентальному дискурсі: структурно-семантичний та прагматичний аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / В.В. Козлова. – Харків, 2012. – 22 с. 7. Полюжин М.М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення : монографія / М.М. Полюжин. – Ужгород : Закарпаття, 1999. – 240 с. 8. Солощук Л.В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англомовному дискурсі : [монографія] / Людмила Василівна Солощук. – Харків : Константа, 2006. – 300 с. 9. Солощук Л.В. Дискурсивна особистість у світлі теорії полікодовості комунікативного процесу / Л.В. Солощук // Записки з романо-германської філології. – Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. – 2015. – №1(34). – С. 160–167. 10. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса : монография / Е.И. Шейгал. – М. – Волгоград : Перемена, 2000. – 368 с. 11. Dijk van T.A. Studios in Pragmatics of Discourses / T.A. van Dijk. – Paris, 1981. – 157 p.

Список джерел ілюстративного матеріалу

1. Brown D. Deception point [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.goodreads.com/book/show/976.Deception_Point?from_search=true Lee H. 2. To kill a mockingbird [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.goodreads.com/book/show/2657.To_Kill_a_Mockingbird?ac=1&from_search=true 3. Kwok J. Girl in translation [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.goodreads.com/book/show/7362158-girl-in-translation?ac=1&from_search=true

УДК 821.134.2-31Уна.09

ПСИХОЛОГІЗМ У РОМАНІ МІГЕЛЯ ДЕ УНАМУНО “ЛЮБОВ І ПЕДАГОГІКА”

Мохаммад М.Н. (Харків)
Науковий керівник:
докт. філол. наук, проф. Криворучко С.К.

Мохаммад М.Н. Психологізм у романі Мігеля де Унамуно “Любов і педагогіка”. У статті досліджується психологізм на базі роману ”Любов і педагогіка”, розглядаються художні образи, психологічні конфлікти і проблеми, темою яких постають різноманітні фактори, такі як проблема виховання, проблема смерті і безсмертя, концепція геніальності, питання свідомого і підсвідомого тощо.

Ключові слова: проблема, психологізм, психологічні конфлікти, художні образи.

Mokhammad M.N. Psychology in Miguel de Unamuno’s novel “Love and pedagogics”. The article studies psychology based on the novel “Love and pedagogics”, considers artistic figures, psychological conflicts and problems the theme of which are various factors such as the problem of the upbringing, the problem of death and immortality, the concept of genius, the task of the conscious and subconscious etc.

Key words: artistic figures, problem, psychology, psychological conflicts.

Вперше досліджується психологізм на базі роману «Любов і педагогіка» іспанського письменника Міґеля де Унамуно, одного з перших психологічних романів початку XX століття. У романі розглядаються психологічні конфлікти і проблеми, темою яких постають різноманітні фактори, такі як проблема виховання, проблема смерті і безсмертя, концепція геніальності, питання свідомого і підсвідомого тощо. Унамуно був письменником, який писав свої твори із мотивами трагізму, базуючись на своєму внутрішньому психологічному стані. На нашу думку, головною проблемою філософії М. де Унамуно постає духовне життя особистості, безсмертя людини, невіра у раціональне і логічне, протиріччя кінцевому, або потреба у вірі для сучасної людини. Роман «Любов і педагогіка» також включає в собі ці фактори, і крім того в ньому розглядається цілий ряд психологічних проблем, що саме і привертає увагу до дослідження тексту. Таким чином, актуальність

дослідження зумовлена необхідністю дослідити проблематику, ідеї: спробу письменника зберегти віру в безсмертя, що спонукає в ньому безумство, боротьбу за неіснуючий ідеал, і йде воно нарівні з сумнівом в релігії, що також можемо спостерігати у романі. Ми погоджуємося з думкою М. де Унамуно, що істинна філософія має «екзистенціальний» характер. Він акцентував увагу на непоєднанні наукового і духовного прогресу, та вважав відродження особистості єдиним можливим виходом з глухого куту для сучасного світу.

Наукова новизна дослідження, полягає у тому, що в українському літературознавстві здійснена спроба осмислити самобутність модерністської прози Міґеля де Унамуно на прикладі роману «Любов і педагогіка», його художнього новаторства.

Об'єктом дослідження є роман М. де Унамуно «Любов і педагогіка» (1902 рік).

Предметом дослідження є специфіка психологізму модерністської прози М. де Унамуно на рівні художніх образів.

Метою дослідження є опрацювання психологізму в модернізмі загалом та модерністській прозі М. де Унамуно зокрема, виявлення оригінальні риси психологізму Міґеля де Унамуно на прикладі роману «Любов і педагогіка».

Роман знаменитого іспанського письменника, філософа і політичного діяча Міґеля де Унамуно «Любов і педагогіка», друкований у 1902 році, став одним з перших психологічних романів того часу.

«Хочу спробувати гумористичний жанр. Це буде роман між гротеском і трагічним і всі його герої будуть карикатурними» – так писав М. де Унамуно своєму другові, коли писав цей роман. На нашу думку проблематика цього твору і дотепер є актуальною. Здоровий, так би мовляв науковий глузд проти людських почуттів.

Річ піде про головного героя Авіто Карраскаля. Герой – палкий шанувальник новітніх методів педагогіки, винаходить свою «формулу створення справжнього генія». У філософській бесіді він помітив, що бджоли виховують своїх королев зі звичайних личинок, тож вирішив спробувати «створити людського генія» аналогічним методом на практиці із своєю дитиною. Для того він вирішує одружитися дедуктивно. Складає перелік якостей, якими має володіти його майбутня дружина, а головне мати майбутнього генія. Він навіть знаходить жінку, яка відповідає всім цім вимогам, але закохується в повну її протилежність. Тут відбувається перше зіткнення науки і почуттів і вперше загострюється психологічний конфлікт [2, с. 425].

Потім у дона Авіто народжується син, як він і планував, адже за його теорією, генієм може бути лише особа чоловічої статі. На його думку, жінки існували лише задля того, щоб народжувати чоловіків, тобто були певною матерією.

Свої методи нової педагогіки Карраскаль вже починає застосовувати коли дитина ще не народилась, а знаходилася в «матерії», як він називав мати свого сина. Змушує майбутню матір слухати лише класику, дивитися на різноманітні витвори мистецтва і також їсти багато квасолі для отримання достатньої кількості фосфору для майбутнього генія. Хоча батько і дає хлопчику ім'я Аполодоро, мати потайки називає сина Луісом. І тут постає інша проблема, проблема виховання [2, с. 451]. Коли батьки навіть між собою не згодні у педагогічних методах іншого.

У той час як дон Авіто випробовує свою експериментальну педагогіку на синові, у нього народжується друга дитина, донька. Через те, що дитина дівчинка, Карраскаль не приділяє її вихованню особливого сенсу. Її він вирішує залишити на потіху матері. І в цій дитині мати розпливається у любові, в той час як Аполодоро потопає в дитячій заздрості, так як батько не допускав матері зайві ніжності із сином. Міґель де Унамуно зауважує: «Сльози висушуються поцілунками і, допоки дон Авіто насуплює брови, ці поцілунки є неусвідомленим протестом, цими поцілунками вона обдаровує свою доньку в присутності педагога, сповнюючи її мікробами, тоді як зі свого куточка на все це крадькома поглядає маленький Аполодорчик, із сумними очима невдалого генія».

Попре всі експериментаторські методи виховання генія, Аполодоро не задовольняє очікувань батька, в чому він звинувачує гени «матерії». Він впевнений, що генії не можуть закохуватися, а Аполодоро закохався. Хоча й сам його батько, свого часу, піддавшись почуттям земним, відійшов від ідеї дедуктивного шлюбу та одружився на коханій. Тепер він питається: «Що ж тепер робити педагогіці?!» [5, с. 147]

Аполодоро виявляється витонченою, творчою натурою, що не може не обурювати його батька. Та Карраскаль знову звинувачує у своєму «провалі» в педагогіці свою дружину.

Аполодоро пише роман. Його наречена, яку він обожнює, виступає в ролі музи. Але Кларіта, так її звали, закохується в іншого та вирішає розійтись з Аполодоро. Це відбувається після публікації його роману, який не викликав у критиків особливої зацікавленості. Герой розчаровується у коханні, він вже замислюється, чи взагалі колись любив Кларіту насправді. Як зауважує автор: «Тепер йому здається,

опісля того як він уже використав її для створення літератури, що любов розвіялася» [5, с. 148]. Тут можна побачити риси його батька, а саме ставлення до жінки як до сировини для праці.

Аполодоро не вдається миритися із цим фіаско, а в своїй нікчемності та в тому, що він нещасливий, він звинувачує свого батька. І тут загострюється проблема батьків та дітей [2, с.455].

Аполодоро хоче боротися за свою любов та йому бракує духу та рішучості для цього. За подачею одного з приятелів він вирішує завершити життя, якщо не може відвоювати кохану. Але не хоче просто зникнути. Йому необхідно залишити щось після себе. Щось, що продовжувало б його життя навіть після смерті. «Роби дітей!» – слова дона Фульхенсіо засіли у нього в голові. – «Хіба ми не успадковуємо від наших батьків риси обличчя, органи, расу, вид? Та ми все успадковуємо …» [5, с. 159]. Ця ідея смерті та життя після смерті становиться головною для героя.

Депресивний стан не лишає Аполодоро та з часом тільки загострюється. Проблема ставлення оточуючих до нього, зневага, непорозуміння із батьком, сум за коханою… все складається начебто пірамідою та спадає на героя.

Син не виправдовує великих очікувань батька. Остаточно переконавшись, що із сином наука не спрацювала, батько переносить свою увагу на доньку. Але всі зусилля марні, дитина, за словами батька, вже зіпсована.

Роса, друга дитина Карраскаля, вмирає. Кожний з членів родини сприймає це особливо по своєму. Ця смерть має ще більший вплив на Аполодоро і з ідеєю безсмертя [4, с. 217] він наблизився до служниці. Але через декілька днів герой усвідомлює свій учинок і його охоплює сором, відраза і зневага до самого себе. Саме це стає останньою інстанцією його рішення піти з життя.

Коли батько знаходить сина повішаного, він ще намагається його врятувати, але вже пізно. Мати, ще не відійшовши від втрати доньки, бачачи бездиханне тіло свого сина, приголомшена падає на крісло, нашіптуючи: «Сину мій! Луїсе! Сину мій!» [5, с. 178]. Авіто розуміє свою втрату і також печально вигукує: «Сину мій!» [5, с. 179]. За словами автора: почувши це, Матерія встає і, наблизившись до Форми, бере її за голову, конвульсивно стискаючи її руками, цілує її в уже запалене чоло, бідний педагог падає, обезсилений в обійми жінки.

Автор впроваджує ідею перемоги кохання. [5, с. 178–179]

Висновок: роман має кільцеву композицію, завершується тим, з чого починається: Форма та Матерія залишаються самі із палкою любов'ю один до одного.

Література

1. Ждан А.Н. История психологии от античности до наших дней / А.Н. Ждан. –Москва : Академический проспект, 1990. – 554 с. 2. Основи психології / Під заг. ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. – К. : Либідь, 1996. 3. Петровський А.В. История советской психологии. Формирование основ психологической науки / А.В. Петровський. – Москва, 1964. 4. Писатели Латинский Америки о литературе / под ред. В. Кутейщиковой; [пер. с исп., порт. и франц]. – М. : Радуга, 1982. – 397 с. 5. Унамуно М. де. Любов і педагогіка; [пер. з ісп. О. Маєвської] / Унамуно М. де. – 455 с. 6. Унамуно М. де. О трагическом чувстве жизни / Унамуно М. де. – К. : Символ, 1996. – 416 с. 7. Чепурна О. Екзистенційний аналіз як методологічна проблема / О. Чепурна // Наукові записки. Серія : Філологічні науки. – 2009. – Вип. 85. – С. 419–426.

УДК 811.133.1'271.1'367.3

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ОКЛИЧНИХ РЕЧЕНЬ У СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

Папакиця Є.О. (Харків)
Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц. Вороніна М.Ю.

Папакиця Є.О. Комунікативно-прагматична спрямованість окличних речень у сучасній французькій мові. В даній статті розглядаються аспекти окличних речень сучасної французької мови. Оскільки окличність відноситься до царини мовленнєвої діяльності, актуальним є дослідження цього феномену у прагматичному аспекті, підґрунтям якого є теорія мовленнєвих актів.

Ключові слова: окличне речення, прагматика, синтаксична структура, функціональна граматика, французька мова.

Papakytsia Y.O. The communicative and pragmatic thrust of exclamatory sentences in modern French. This article examines aspects of exclamation

sentences of the French language. Since the exclamation refers to the field of speech activity, the study of this phenomenon in a pragmatic aspect, based on the theory of speech acts, is topical.

Key words: exclamatory sentence, functional grammar, French language, pragmatics, syntactic structure.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що у осередку комунікативно-системної прагматики питання окличності ще не знайшло остаточного вирішення. Окличність відноситься до галузі мовлення, її комунікативна функція є самостійною саме у мовленнєвому акті, тобто у прагматичному аспекті. Тому розгляд окличного речення як мовленнєвого акту зі всіма притаманними йому характеристиками є актуальним.

Об'єкт дослідження – явище окличності у сучасній французькій мові в сукупності своїх різноманітних виявів.

Предметом дослідження є статус, семантика та комунікативно-прагматичні характеристики окличних речень.

Метою дослідження є комплексний аналіз окличних речень сучасної французької мови.

Новизна роботи полягає у системному комплексному описі явища окличності з урахуванням прагматичної складової.

Поява прагматичного напряму у лінгвістиці надає нових можливостей для аналізу комунікативно-прагматичної спрямованості цього типу речень. У дослідженні поняття окличності аналізується у семантичному, синтаксичному та комунікативно-прагматичному аспектах.

У семантичному плані окличність виражає абсолютний високий ступінь. Основним значенням виступає емотивне; оцінне значення є другою необхідною семантичною складовою; інтенсивність виступає як основне значення при вираженні суб'єктивності мовця. Експресивність та волевиявлення є додатковими значеннями.

Лінгвістичним виразником окличності є обов'язковий фонетичний маркер, представлений інтонацією, та пунктуаційно, знак оклику наприкінці. Вигук, який є первісним засобом вираження окличності, виступає синкретичним виразником основних її значень.

Лексико-граматичними маркерами окличності є прикметники, займенники, прислівники та їх граматичні омоніми: *quel, que, ce que, combien, comme, tellement*. За певних умов можуть входити в це коло спонукальні частки: *si, pourvu que, voir, un peu, donc, mais* та інші.

До структурно-синтаксичних моделей окличності відносяться як одночленні моноремні структури, так і двочленні (ремотематичні) структури.

Комунікативно-прагматичною функцією окличності є вираження суб'єктивності мовця відносно дійсної ситуації, відображеною чи ні у мовленнєвому акті.

Основними комунікативно-прагматичними значеннями окличності виступають:

а) суб'єктивно-виражальне

La beauté des beautés ! [7, p. 37]

б) інтерпретативне (або емотивно-оцінне)

Un éblouissement, cette fille ! [7, p. 94]

в) апелятивне

Mais, bon Dieu, Chalonnes ! [4, p. 77]

с) спонукальне (бажальне)

Je vous prie de ne plus m'appeler! [6, p. 67]

Основна функція окличного акта передбачає домінуючу роль того, хто промовляє, підкреслює його намір і відображає ситуацію реальну, але представлену мовцем суб'єктивно.

Фактори, що впливають на взаєморозуміння співрозмовників, можуть бути різними:

а) домінує мовець;

Ôte-toi de là! crie le vieil homme. Allez! Sors! [7, p. 83]

б) домінує його співрозмовник;

Quelle belle histoire, Bertrand! [4, p. 35]

в) співрозмовники рівні;

– *Crois-tu !*

– *Est-ce possible ?* [4, p. 98]

г) співрозмовники є знайомими, або не знайомими;

Vous allez me raconter tout ça ! [6, p. 25]

Mais il est imbécile ! [7, p. 74]

д) їх стосунки є достатньо або недостатньо близькими.

Ah! çà non! Mon petit Antoine il ne faut pas raconter ces choses-là à une femme... [4, p. 86]

Таким чином основний вектор аналізу враховує відносини суб'єктів і оцінює ситуацію, в якій знаходяться співрозмовники.

Окличні висловлення є характерними для розмовного усного побутового і, частково професійного спілкування, аргументативних та полемічних дискурсів, різної функціонально-стильової віднесеності і, звичайно, для мови художньої літератури.

Для більшої наглядності комунікативно-прагматичної цілеспрямованості у тексті, доречно навести у якості прикладу кілька зв'язаних загальним змістом, але різних за жанром фрагментів (роман, комедійна п'єса, лінгвістичний трактат).

«Combien de fois j'ai senti cette revanche des choses quand je veillais au bord de l'étang ! Que de froissements subits dans les roseaux, que de cris d'appel sortis des fentes de la terre, quelles rumeurs échappées des bois, que de rides sur l'eau ! Et si j'étais allé plus loin, jusqu'à la rivière où se déversent les sources froides de l'étang, jusqu'à la mer où va se perdre ce pauvre brin de fleuve, la mer qui n'a pas arrêté une minute sa vie prodigieuse !» [5, p. 163]

Автор роману під впливом почуттів, які його охопили з неймовірною силою, дає волю своїй яскравій фантазії, наділяючи неживу природу рисами живих істот (*des cris d'appel, des rides sur l'eau*). Він має намір поділитися з усіма своїми почуттями і тими сильними емоціями, які він відчуває. Три окличні фрази, які складають цей уривок, починаються зі слів інтенсифікаторів, характерних для явища окличності: *combien de, que de, si j'étais*. Синтаксична побудова фраз є складною з елементами паратаксису та гіпотаксису. Кожна з фраз пунктуаційно завершується знаком оклику. За ознаками нашої класифікації це моновираження, яке є безпосередньою реакцією на оточуючий світ.

Другий фрагмент взятий з комедійної п'єси Ж. Фейдо «Чоловік на повідку». Дві сестри дуже емоційно спілкуються, обговорюючи появу неочікуваного візитера.

– *Ah ! Marceline !*
– *Eh ! arrive donc, toi !*
– *De l'antyprine ! vite un cachet !*
– *Un cachet, pourquoi ? Tu es malade ?*
– *Moi ! oh ! non, moi je suis bien heureuse ! Non ! Pour lui ! il a la migraine !*
– *Qui, lui ?*
– *Fernand ! Il est revenu !*
– *M. de Bois-d'Enghien ! non ?*
– *Si !*
– *Ah ! Firmin, M. de Bois-d'Enghien qui est revenu !*
– *M. de Bois-d'Enghien, pas possible ! ah ! bien, j'espère, Madame doit être contente ?*
– *Si je suis contente, oh ! vous le pensez ! Tu juges de mon émotion quend je l'ai vu revenir hier soir. Figure-toi, le pauvre garçon, pendant*

que je l'accusais, il avait une syncope qui lui a duré quinze jours ! [8, p. 69]

У короткій розмові їм вдається надати максимум інформації про цю особу. Вживаючи виключно дуже прості за синтаксичною побудовою окличні речення, сестри передають своє ставлення до гостя. Наявність моноремних речень у вигляді номінальних фраз переважає у канві цього фрагмента. Кожна з реплік являє собою іллокутивний акт мовлення, у пресупозиції якого припускається попереднє знання кожної с осіб. Таким чином, намір і однієї і другої виявляється у тому, щоб надати додаткову інформацію.

Всупереч нашому сприйняттю наукових трактатів, які, зазвичай, пишуться академічною мовою, стаття з наукової праці французького лінгвіста Ніколь Рікален-Пуршо «Naturel et mixité en famille» привертає увагу незвичайною формою подання.

Naturel et mixité en famille

Invraisemblable ! Un enfant dit naturel n'est pas né d'un mariage, même mixte !

Avant les bébés-éprouvettes, les enfants, semble-t-il, naissaient depuis le cemmencement du monde, selon les lois de la nature ! Curieusement, un enfant naturel n'est pas ce que l'on croit, c'est un enfant né hors mariage. Qu'a-t-il de plus naturel que l'enfant légitime ?

De même, le mariage jusque très récemment, était toujours considéré mixte, c'est-à-dire comprenant des personnes des deux sexes. Cela allait de soi... mais alors pourquoi le préciser? Tout simplement parce qu'un mariage mixte est un mariage contracté «entre deux personnes de religion, de race ou de nationalité différente» (Le Petit Robert). Un mariage homosexuel pourrait être mixte !

Bizarrerie de la langue ! [9, p. 255]

Вона є максимально короткою, але надзвичайно насиченою. Автор подає цікаву інформацію про семантичні особливості слова «*naturel*» в словосполученні «*enfant naturel*». Подив автора дивовижністю лінгвістичного явища передається через кілька окличних речень. Перше речення – моноремне, складається з одного прикметника. Друге речення – просте, синтаксично поширене з підсилюючим сегментом окличності:

Improbable ! Un enfant dit naturel n'est pas né d'un mariage, même mixte !

Третя фраза є також окличною, складною, з уточнюючими елементами (*semble-t-il, selon les lois de la nature*). Завершується стаття

також двома моно ремними окличними реченнями, які посилюють перформативний характер мовних елементів, які самі по собі, вочевидь, привертають увагу читачів:

Un mariage homosexuel pourrait être mixte ! Bizarrerie de la langue !

Висновки. В сучасній французькій мові окличні речення становлять особливий комунікативний тип речення, що актуалізує категорію окличності, і що виділяється на основі набору прагматичних, семантичних, граматичних, функціональних і характеристик, які складають типові категоріальні ознаки окличності. Окличні висловлювання є характерними по-перше, для певних кризових ситуацій, в яких діють відмінні від нормативних постулати і правила, а по-друге – можна відзначити недостатню вивченість їх в прагматичному аспекті, що призводить до недостатньої визначеності як основних типів мовленнєвих актів так і їх характеристик.

Перспективу дослідження вбачаємо у подальшому більш детальному вивченні окличності комунікативних речень у прагматичному аспекті.

Література

1. Moeschler J. Dictionnaire encyclopédique de pragmatique / J. Moeschler, A. Reboul. – Paris : Éditions du Seuil, 1994. – 567 p. 2. Reboul A. La pragmatique aujourd'hui : Une nouvelle science de la communication / A. Reboul, J. Moeschler. – Paris : Éditions du Seuil, 1998. – 243 p. 3. Searle J.R. Sens et expression. Etudes de théorie des actes de language / J.R. Searle. – Paris : Éditions de Minuit, 1982. – 132 p.

Список джерел ілюстративного матеріалу

4. Maurois A. Une carrière et autres nouvelles / A. Maurois. – P. : Éditions du Seuil, 1985. – 271 p. 5. Bazin L.-R. Rien que la vérité / L.-R. Bazin. – P. : Librairie des Champs-Élysées, 1970. – 343 p. 6. Boileau P. Le contrat / P. Boileau, T. Narcejac. – P. : Éditions Gallimard, 2015. – 193 p. 7. Clavel B. L'Iroquoise / B. Clavel. – P. : Éditions J'ai lu, 1998. – 121 p. 8. Feydeau G. Un fil à la patte / G. Feydeau. – P. : Brodard et Taupin, 1969. – 172 p. 9. Ricalens-Pourchot N. Les facéties du français / N. Ricalens-Pourchot. – P. : Armand Colin, 2016. – 332 p.

УДК 811.111’42’38:502/504

ГУМОРИСТИЧНИЙ РІЗНОВИД ДИСКУРСУ (в світлі еколінгвістики)

Петріщева Т.Д. (Харків)
Науковий керівник:
докт. філол. наук, проф. Самохіна В.О.

Петріщева Т.Д. Гумористичний різновид дискурсу (в світлі еколінгвістики). У статті розглядаються функції та особливості створення гумористичного різновиду екологічного дискурсу. Аналіз дискурсу виконується шляхом дослідження тематики, структури і форми, а також стилістичних засобів, що використовуються у жартах про екологію.

Ключові слова: гумористичний різновид дискурсу, еколінгвістика, екологічний дискурс, лінгвістична екологія.

Petrishcheva T.D. Humorous Variety of Discourse (in the Light of Ecolinguistics). The article considers functions and peculiarities of the humorous variety of ecological discourse. The analysis of discourse is performed by exploring themes, structure and forms, together with stylistic devices which are used in jokes about ecology.

Key words: humorous variety of discourse, ecolinguistics, ecological discourse, linguistic ecology.

На сьогоднішній день багато лінгвістичних праць виконується в рамках еколінгвістики – нової дисципліни, що виникла на межі XX – XXI століття, суть якої полягає у вивченні взаємозв’язків між будь-якою мовою та її оточенням [8, с. 1]. З усієї сукупності досліджень, що поєднують екологію та лінгвістику, А. Філ виділяє піднапрям лінгвістичної екології, у межах якої науковці намагаються вирішити питання екології, досліджуючи мову [7, с. 5]. У цій статті на матеріалі гумору про екологію та природу ми розглянемо, як виражаються оцінки та ставлення людей до екологічних проблем та природних явищ.

Метою роботи є вивчення функцій гумористичного дискурсу в екологічній комунікації та еколінгвістичному аналізі тематики, структури та засобів створення комічного в гумористичному різновиді екологічного дискурсу. Наукова новизна полягає у виділенні гумористичного різновиду екологічного дискурсу та визначенні його ролі в реалізації цілей і задач екологічного дискурсу.

Актуальність роботи визначається тим, що вона виконана в дискурсивній парадигмі лінгвістики і присвячена аналізу гумористичної інтерпретації екологічних питань.

Об'єктом дослідження є гумористичний різновид екологічного дискурсу, а предметом виступають його функції, тематична структура та стилістичні особливості створення комічного ефекту.

Під екологічним дискурсом розуміється «сукупність вербальних та невербальних актів, що використовуються для вербалізації знань про довкілля з метою впливу на суспільну думку» [5, с. 3]. Ознаками цього типу дискурсу є масовий характер комунікації та гетерогенна структура [там само, с. 3].

Умовою для виділення дискурсу в окремий тип є наявність спільної тематики, але з огляду на те, що текст рідко буває присвячений одній темі, відбувається змішування та взаємне проникнення різних видів дискурсу. За А.В. Зайцевою [1] та О.В. Івановою [2] екологічний дискурс має польову будову. Причому, його ядерну зону займає науковий та юридичний, колоядерну – публіцистичний, а периферійну – художній і побутовий різновиди [1, с. 246; 2, с. 20–22]. Беручи до уваги існуючу структуру екологічного дискурсу, виділено гумористичний різновид екологічного дискурсу, що охоплює гумористичні тексти різних жанрів, поєднані спільною екологічною тематикою. Відповідно він займає периферійне положення, поряд з художнім та побутовим екологічними дискурсами. Відмітимо, що якщо публіцистичний екодискурс має на меті вплинути на суспільну думку, а науковий – обґрунтовує та пояснює явища екології за допомогою наукових методів, то присутність екотематики в гуморі є реакцією або відповіддю адресата на такий уплив. Задля функціонування гумористичного дискурсу в учасників комунікації (а в нашому випадку, це –масовий адресат) мають бути фонові знання з цієї сфери. Присутність гумору в екологічному дискурсі підтверджує актуальність проблем, що піднімаються в рамках центральних різновидів цього дискурсу та означає формування екологічної свідомості в широкого загалу людей, які сприймають гумор про екологію.

Характерними ознаками гумористичного тексту, що функціонує в ситуації сміхового спілкування, є комунікативний намір учасників піти від серйозної розмови; гумористична тональність спілкування, тобто прагнення скоротити дистанцію і критично переосмислити в м'якій формі актуальні концепти; наявність певних моделей сміхової поведінки, прийнятих у певній лінгвокультурі [4, с. 363–364]. Використання гумору

в екологічному дискурсі є доцільним, адже він виконує такі функції: встановлення контакту, інтерпретація нагальних проблем та формування суспільної думки, посилення риторичної та емоційної складової тексту. Крім того, гумор виступає в якості захисного механізму, об'єднує людей з подібним світобаченням і спільною метою та привертає увагу масового адресата до серйозних проблем.

Аналіз гумористичного різновиду екологічного дискурсу проведено з огляду на такі три аспекти: 1) тематика жартів, 2) структура і форма жартів, 3) стилістичні засоби створення комічного. Зважаючи на тему, жарти на екологічну тематику умовно розділено на три категорії: жарти про охорону навколишнього середовища (environmental jokes), жарти про природні катастрофи (natural disaster jokes) та жарти про природу (nature jokes).

Згадування в жартах таких тем охорони навколишнього середовища, як тестування продуктів на тваринах, глобальне потепління, зміна клімату, знищення лісів, викиди шкідливих газів у атмосферу, збереження енергії підтверджує їх актуальність. Так само в жартах знайдено критику видатних осіб та політиків, які своїми діями заперечують фактичне існування екології як науки та зміни клімату як глобальної проблеми людства. В англомовному гумористичному дискурсі основною дійовою особою таких політичних жартів про екологію є 43-й президент США Джордж Буш-молодший. Вибір саме цього президента обумовлюється його політикою заперечення наукових доказів існування та негативних наслідків глобального потепління. Розглянемо такий приклад:

(1) *President Bush has a plan [to fight global warming]. We can <u>lower the temperature</u> dramatically just by <u>switching from Fahrenheit to Celsius</u>* (Sceptics changing light bulbs…).

Гумористичний ефект у цьому жарті виникає через абсурдність запропонованого вирішення проблеми глобального потепління – перейти від шкали Фаренгейту до Цельсію.

Категорія жартів про природні катастрофи включає жарти, авторами яких є люди, яким з огляду на їх місце проживання доводиться стикатися з певними природними лихами, або жарти про природні катастрофи, які асоціюються з тією чи іншою географічною місцевістю чи етнічною групою. Попри те, що гумор про аварії та техногенні катастрофи може видатися обурливим, він є способом вивільнення емоцій страху або безпорадності перед проблемами глобального порядку та подолання шокового ефекту від трагічних подій, що мали місце у минулому. Наприклад, наступний жарт побудований на припущенні, що аварія

на Челенджері, як і Чорнобильська аварія, відбулися не без участі російських і американських військових відповідно:

(2) *A: Russians just sent their condolences on occasion of Challenger crash.*
R: OK, we have to thank them. Do they have anything starting with 'Ch' in their country? (Challenger/Chernobyl jokes).

Відмітимо, що в жарті не згадується назва Чорнобиль, замість якої використовується стилістичний прийом перифраз (*anything starting with "Ch"*).

Третя категорія жартів про природу у свою чергу підрозділяється на жарти про тварин, птахів, комах, погоду, пори року та неживу природу. Ставлення до природи в гумористичному різновиді і публіцистичному екологічному дискурсі відрізняються. На відміну від текстів публіцистичного характеру, в яких природа набуває метафоричного означення «ворог, нападник» [3, с. 35-37], у гуморі про екологію спостерігається метафоричне зближення людини та природи на основі проведення паралелей та виділенні подібностей, сприйняття людини і природи як єдиного цілого:

(3) *Q: Why is a Hurricane like the typical woman?*
A: She's gonna come in all <u>*wet and wild*</u> *and* <u>*leave you without a car or house*</u>*!* (Hurricane Jokes).

У жарті з третього прикладу ураган наділяється рисами «типової» жінки, яка може залишити чоловіка без його майна. Таким чином, наслідки від урагану порівнюються з можливими збитками чоловіка після розлучення з жінкою, а не з розрухою після війни або нападом ворогу, як це прийнято в публіцистичному екологічному дискурсі.

За структурою і формою більшість жартів на екологічну тематику є діалогічними («питання – відповідь», «тук-тук» жарти, жарти про лампочку) або наративними (у формі історії, що описує певну ситуацію, або коротких жартів, що складаються з одного або двох речень). Крім того, зустрічаються жарти типу «смішні визначення» (daffy definitions), що пояснюють поняття, які стосуються екології або природи.

Згідно з теорією інконгруентності, ключовим механізмом породження комічного ефекту є суперечність, невідповідність, порушення норми. Порушення норми відбувається на лінгвальному і лінгвоситуативному рівнях [6, с. 70]. У рамках гумористичного різновиду екологічного дискурсу лінгвоситуативний гумор полягає в перенесенні якостей, реалій повсякденного життя, особливостей спілкування та міжособистісних стосунків людей на світ тварин:

(4) *Q: Why was the ant so confused?*

A: Because all his uncles were "aunts"! (Bug and Insect Jokes).

У цьому жарті спостерігається перенесення родинно-сімейних зв'язків людей на світ мурах та омофонію пари слів ant – aunt.

На лінгвальному рівні можуть порушуватися фонетичні та лексичні норми. Фонетичні норми порушуються задля включення в жарт ономатопічних слів, що ілюструють звуки тварин та птахів, або слів на позначення частин тіла тварин:

(5) *Q: Where did the sheep go on vacation?*

A: The baaaahamas (Animal Jokes).

У цьому жарті нормативна фонетична вимова слова *the Bahamas* порушується задля надання йому подібності до звуків, що вимовляє вівця – *baa*.

Щодо порушень мовних норм на лексичному рівні, то вони більшою мірою представлені каламбурами:

(6) *If you meet a woman, start talking about global warming. It's a real icebreaker* (Climate jokes).

Слово *icebreaker* у цьому жарті одночасно має пряме і переносне значення. Пряме значення: через глобальне потепління лід тане і відповідно ламається. Переносне: зламати лід у значенні «зробити спілкування більш невимушеним», «започаткувати більш близькі та дружні стосунки».

Отже, в мові відображаються зміни, що відбуваються в мисленні та свідомості мовців, а тому необхідно вивчати та аналізувати ці зміни в усіх типах дискурсу. Гумористичний різновид екологічного дискурсу, будучи жанровим різновидом дискурсу, який знаходиться на периферії, виконує важливу роль у реалізації цілей та функцій основного типу дискурсу.

Перспективою подальших пошуків є аналіз зображення природи, природних явищ і екологічних проблем через засоби мови у гумористичному різновиді екологічного дискурсу. Також перспективним є порівняння уявлень людини про природу в учасників гумористичної комунікації, що використовують різні мови або належать до різних етнічних, національних, соціальних груп.

Література

1. Зайцева А.В. Коммуникативные стратегии экологического дискурса ФРГ [Електронний ресурс] / А.В. Зайцева // Вестник ИГЛУ. – 2013. – С. 244–250. – Режим доступа : https://cyberleninka.ru/article/v/kommunikativnye-strategii-ekologicheskogo-

diskursa-frg. 2. Иванова Е.В. Метафорическая концептуализация природы в экологическом дискурсе : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / Е.В. Иванова. – Челябинск, 2007. – 25 с. 3. Иванова Е.В. Эколингвистика и роль метафоры при описании экологических проблем / Е.В. Иванова // Вестник Челябинского университета. Серия Филология. Искусствоведение. – 2007. – № 13(91). – С. 34–37. 4. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В.И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с. 5. Розмаріца І.О. Лінгвокогнітивні особливості комунікації у сфері екології (на матеріалі сучасної англійської мови) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.04 «Германські мови» / І.О. Розмаріца. – Київ, 2004. – 15 с. 6. Самохіна В.О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії та США : монографія / В.О. Самохіна. – Вид. 2-е, перероб. і доп. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. – 360 с. 7. Fill A.F. Ecolinguistics / A.F. Fill. – Graz : University of Graz, 1993. – 23 с. 8. Haugen E. The Ecology of Language : essays by Einar Haugen / E. Haugen. – Stanford : Stanford University Press, 1972. – 66 с.

Список джерел ілюстративного матеріалу

1. Animal Jokes [Electronic resource]. – Access Mode : http://www.funology.com/ animal-jokes/. 2. Bug and Insect Jokes [Electronic resource]. – Access Mode : https://www.funology.com/bug-and-insectjokes/ 3. Challenger/Chernobyl jokes [Electronic resource]. – URL : https://groups.google.com/forum/#!topic/alt.tasteless.jokes/kADGjdqA69s. 4. 4. Climate jokes [Electronic resource]. – Access Mode : https://www.wtnh.com/on...climate...jokes.../1097468995 5. Hurricane Jokes [Electronic resource]. – Access Mode : http://www.jokes4us.com/ miscellaneousjokes/weatherjokes/hurricanejokes.html. 6. Sceptics changing light bulbs ... [Electronic resource]. – Access Mode : https://www.theguardian.com/environment/2008/may/08/climatechange.

УДК 811.133,1’367.622

КАТЕГОРІЯ ОЗНАЧЕНОСТІ/НЕОЗНАЧЕНОСТІ ІМЕННИКА ВАСПЕКТІ ПРАГМАТИКИ

Поліванова Ю.О. (Харків)
Науковий керівник:
канд.філол.наук, доц. Вороніна М.Ю.

Поліванова Ю.О. Категорія означеності/неозначеності іменника васпекті прагматики. В даній статті розглядається якісна категорія означеності/неозначеності французького іменника з урахуванням прагматичної складової мовленнєвого акту як головного фактору функціонування мови у реальних процесах комунікації.

Ключові слова: дейксис, категорія іменника, мовленнєвий акт, правила використання артиклів, прагматика, фактори вибору артиклю.

Polivanova Y.O. The category of definiteness/indefiniteness of the French noun in the aspect of pragmatics. This article deals with the qualitative category of definiteness/indefiniteness of the French noun, taking into account the pragmatic component of the speech act as the main factor of the functioning of the language in real communication processes.

Key words: article choice factors, category of a noun, deixis, pragmatics, rules for the use of articles, speech act.

Актуальність галузі лінгвопрагматики обумовлюється важливою роллю, яку та відіграє у формуванні умінь і навичок вживання тих чи інших граматичних форм у іншомовному мовленні, та зокрема, труднощами вибору форм артиклю у вживанні та перекладі аналогу, якого немає у рідній мові.

Об’єктом дослідження є категорія якісної означеності/неозначеності іменника у сучасній французькій мові. Термін «якісна означеність/неозначеність» був запроваджений видатним французьким лінгвістом В. Гаком для чіткого розрізнення якісної означеності/неозначеності, яка передається формами означеного/неозначеного артиклів, від кількісної означеності/неозначеності, яка, відповідно, має зовнішній показник у вигляді означеного/партитивного артиклів.

Предметом дослідження є категоріальні властивості бінарної опозиції означеності/неозначеності іменника, зовнішніми показниками якої є форми означеного і неозначеного артиклів.

Метою дослідження є комплексний когнітивно-прагматичний аналіз конструкцій категорії означеності/неозначеності.

Новизна роботи полягає у прагматичному підході до якісної категорії означеності/неозначеності іменника.

У рамках навчання мовленнєвій комунікації французької мови граматичне оформлення висловлення є невід'ємною частиною загального набуття умінь студентів. Але деякі явища, які відносяться до інтерферуючих форм, у нашому випадку вираження артиклем категорії означеності та категорії неозначеності, викликають труднощі у його вживанні та перекладі. Цей вибір ускладнюється ще й тим фактором, що засоби вираження цієї категорії не піддаються суворій граматичній класифікації. Тим не менш понятійний зміст є зрозумілим і знаходить свого роду аналог у синтаксичній побудові українського речення.

Видатним українським мовознавцем-романістом Миколою Поповичем відзначається факт недостатнього вивчення цього актуального питання. І він же визнає, що «понятійне тлумачення категорійних значень детермінованості та недетермінованості може бути значущим тільки для певного кола мовних фактів, і вихід за його межі веде до концептуальних суперечностей…» [3].

Не є випадковим, що артикль як основний покажчик категорії означеності/неозначеності завжди був і є у центрі уваги найбільш відомих французьких та вітчизняних лінгвістів, таких як Ш. Баллі, Г. Гійом, В. Гак, М. Попович. Загальне функціонування артикля французькі лінгвісти, перш за все, прагнули пояснити в рамках протиставлення мови і мовлення, з позиції логіки, актуального членування тощо [1; 2; 3; 4]. Їх теорії висвітлюють різні сторони явища і доповнюють одна одну. Когнітивний початок у процесі породження мовлення взагалі є однією з основних характеристик теорії психосистематики Г. Гійома, яка легко інтегрується в сучасну теорію прагматики, царина якої – вивчення реальних висловлювань у реальних ситуаціях [4].

З урахуванням різних точок зору лінгвістів на категорію означеності/неозначеності можна виділити три групи факторів, які впливають на вибір артиклю: 1) ситуаційні; 2) контекстуальні; 3) комунікативні. Ситуація – це те, що знаходиться безпосередньо в полі зору або в колі знання співрозмовників. Контекст, в свою чергу, має в своєму розпорядженні такі засоби, які індивідуалізують назву предмета, звужують значення іменника настільки, що воно співвідноситься

зі строго певним предметом. Комунікація, в свою чергу, – це процес обміну інформацією (фактами, ідеями, поглядами, емоціями тощо) між двома або більше особами, спілкування за допомогою вербальних і невербальних засобів із метою передавання та одержання інформації за власним розумінням мовця.

Останній фактор «власне розуміння» комунікативної ситуації є основою тих випадків вживання артикля, які не уписуються у регламентовані граматичні правила, зважаючи на складність самого когнітивно-мовленнєвого процесу: єдине розуміння категорійних значень для всіх елементів мовленнєвого акту у мовця і його співрозмовника, предмета дискусії і самої мови як засобу спілкування. Ці фактори підводять нас до прагматики як науки, яка вивчає функціонування мови у реальних процесах комунікації з урахуванням ситуації, контексту, стану і наміру мовця, з напрямом мовленнєвого акту, з паралінгвістичними засобами. Основними поняттями прагматики є суб'єкт (відправник тексту), адресат (отримувач тексту), предмет комунікації та комунікативна інтенція. У тріаді факторів – ситуація, контекст, комунікація, це комунікація набуває чільну роль. Комунікативний процес реалізації мовних актів починається в ментальній сфері мовця. Вихідна точка аналізу – комунікативна інтенція. Комунікативна інтенція обумовлює формування змісту всього мовленнєвого акту. Мовленнєвий акт постає як мовленнєва взаємодія, заснована на комунікативних інтенціях учасників спілкування.

Необхідною складовою прагматичних компонентів висловлювання є дейксиси. Дейксис – вказівка на значення або функцію мовної одиниці, яка виражається лексичними та граматичними засобами. До граматичних засобів відносяться – демонстративи, посесиви, артиклі. Універсальною є властивість дейксиса активізувати компоненти мовленнєвої ситуації. Облігаторним дейксисом у побудові комунікативного повідомлення є артикль. Він здатний змінювати дейктичну спрямованість мовно-розумової діяльності і інтенцію співрозмовника. Як дейксис він співвідноситься з особами, предметами і подіями, які знаходяться в тому чи іншому відношенні до мовця або до моменту мовлення.

Прагматична функція граматичного дейксиса діє у конкретній мовленнєвій ситуації. Загальна характеристика їх, як елементів висловлення, має наступні риси. Дейксиси: а) ситуативні (семантично залежні від ситуації мовлення, поза ситуацією їх значення розпливчате і не зрозуміле); б) егоцентричні (постійно віднесені до суб'єкта мовлення); в) суб'єктивні (об'єкт референції виділяється за ознакою

співвіднесеності з суб'єктом мовної дії); г) їх значення миттєве і ефемерне, змінюється від одного вживання до іншого.

Основні групи факторів, які впливають на вибір артиклю, це а) ситуація; б) контекст; в) комунікація. Комунікативний фактор в свою чергу має наступні функції: а) інформаційна; б) прагматична; в) експресивна.

Прагматична функція – інтенція – аналізується через характер дейксису, який вказує на значення або функцію мовної одиниці.

В якості демонстраційного матеріалу аналізу показовою є бінарна опозиція означеного та неозначеного артиклів у висловленнях, референтним майже аналогічним ситуаціям, з одним і тим же іменником, або іменниками одного розряду.

Приклади взяті з двох творів французької письменниці, написаних у вигляді щоденних нотаток хлопчика та дівчинки від першої особи. Тобто вони створюють комунікативно-прагматичне поле, звертаючись безпосередньо до читачів: *Meschers amis…* Мовець, виходячи від концептуалізації сприйманої ситуації та своїх особистих здібностей, переходить до інтенціональних дій, а уособлення «я» наділяє об'єкт тією чи іншою ознакою: артиклем. Таким чином у цій ситуації артикль має здатність змінити дейктичну спрямованість мовленнєво-когнітивної діяльності і визначити категорію означеності/неозначеності шляхом ідентифікації предметів, подій, явищ.

Приклади, які наводяться нижче, у повній мірі демонструють диференційну ознаку форм означеного та неозначеного артиклів.

– *J'ai* ***le*** *sommeil léger. – В мене чутливий сон.*

– *J'ai dormi d'****un*** *sommeil de plomb. – Я заснув важким сном.*

Ситуації, в яких хлопчик говорить про свій сон, подібні, граматичні конструкції також: підмет (я), присудок (маю, мав), додаток з означенням (сон який? – *легкий, чутливий*, або як у другому реченні – *важкий (свинцовий)*. Егоцентричність передається безпосередньо через дейксис «я». Це «я», хто дає оцінку своєму сну. Суб'єктивність оцінки проявляється у вживанні двох різних артиклевих дейксисів: «le» та «un».

«***Le*** *sommeil léger» – взагалі я сплю чутливо*, я узагальнюю характеристику свого сну; «***un*** *sommeil de plomb» – цієї ночі я спав важким сном*. Закінчена дія, позначена в дієслові, заміняє відсутність обставини «*цієї ночі*». Означений артикль має більш нейтральне значення, в той час як неозначений надає висловлюванню конотативну забарвленість, акцентуючи прикметник «*важкий*», який до того ж має

метафоричний характер (*важкий* – подібний до свинцю).

– *Oh!* ***Le*** *charmant bambin. – Який чудовий хлопчик.*

– ***Une*** *charmante bambine. – Яка чудова дівчинка.*

У цій ситуації мовець (літня жінка) реалізує вербальну репрезентацію, безпосередньо відштовхуючись від своїх особистих симпатій. Вживання неозначеного «une» підсилює позитивну конотацію прикметника «*charmante*».

З точки зору цієї особи дівчинка має більше шарму, ніж хлопчик. Згідно з параметрами, які ми визначили, можна сказати, що наведений приклад ситуативний (ситуація однакова), егоцентричний (та ж сама особа надає характеристику), суб'єктивний (ставлення до хлопчика і до дівчинки різне), що веде до швидкої зміни форми дейксису. Цей приклад є дуже показовим, бо ситуація незмінна: одна і та ж особа оцінює хлопчика і дівчинку. На перший план виходить суб'єктивність її оцінки.

– *Qu'as-tu à pousser* ***des*** *cris comme ça? – Чому ти репетуєш?*

– *Mamane starrivée en poussant* ***les*** *hauts cris. – Прибігла мати, яка голосно кричала.*

У цьому прикладі вживання сталого виразу «*pousser des cris*» (з неозначеним артиклем) перекладається як *репетувати, лементувати*. Такою формою мовець звертається до молодшої сестри. А потім він вживає цей вираз до характеристики своєї матері; але, по-перше, він пом'якшує ситуацію, а, по-друге, він виказує своє більш поважне ставлення. Для цього він змінює форму артиклю сталого виразу на означену, а прикметник «*голосний» (haut)* нейтралізує негативну конотацію «*лементувати*».

Висновки. Артикль як основний покажчик категорії означеності / неозначеності завжди був і є у центрі уваги найбільш відомих французьких лінгвістів та вітчизняних романістів. З урахуванням різних точок зору лінгвістів на категорію означеності та неозначеності можна виділити три групи факторів, які впливають на вибір артиклю: 1) ситуаційні; 2) контекстуальні; 3) комунікативні. Комунікація має наступні функції: інформативну, прагматичну, експресивну. У рамках сучасної прагмалінгвістики, прагматична функція набуває особливої ролі. Необхідною складовою прагматичних компонентів висловлення є дейксиси. Облігаторним дейксисом у побудові комунікативного повідомлення є артикль,який має спроможність змінювати намір мовця з точки зору категорії означеності та неозначеності шляхом ідентифікації та оцінки об'єктів: предметів, подій, явищ.

Перспективу дослідження вбачаємо у подальшому більш детальному розгляді якісної категорії означеності/неозначеності іменника у прагматичному аспекті.

Література

1. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли. – М. : Иностранная литература, 1955. – 416 с. 2. Гак В.Г. Теоретическая грамматика французского языка. Морфология / В.Г. Гак. – М. : Добросвет, 2000. – 832 с. 3. Попович М.М. Теоретична граматика французької мови. Морфологія / М.М. Попович. – Чернівці : Букрек, 2010. – 288 с. 4. Guillaume G.. Le problème del'articleetsa solution dans la langue française / G. Guillaume. – P. : Hachette, 1959.– 213 p.

УДК 811.112.2'367.335

ТИПИ СКЛАДНОСУРЯДНИХ РЕЧЕНЬ ТА ЇХ ФУНКЦІОНУВАННЯ В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Проскурова В.М. (Харків)
Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц. Кривенко В.П.

Проскурова В.М. Типи складносурядних речень та їх функціонування в сучасній німецькій мові. Стаття присвячена проблемі вивчення складносурядних речень, їх типів, вживання та функціонування в сучасній німецькій мові. Значна увага приділяється типам зв'язку (за формою, за змістом) у складносурядному реченні. У статті розглядається безсполучникове речення, поняття автосемантики та синсемантики.

Ключові слова: автосемантика, безсполучникове речення, безсполучниковий зв'язок, синсемантика, синтаксис, складносурядне речення, сполучники, сполучниковий зв'язок, тип зв'язку.

Proskurova V. M. Types of compound sentences and their functioning in the modern German language. The present article deals with the issue of compound sentences, their types, usage and functioning in the modern German language. Much attention is paid to communication type (by form and content) in the compound sentence. The paper focuses on asyndetic sentences, terms of autosemantics and synsemantics.

Keywords: asyndetic sentence, asyndeton, autosemantics, communication type, compound sentence, conjunction, syndesis, synsemantics, syntax.

Стаття присвячена дослідженню складносурядних речень та їх функціонування в сучасній німецькій мові, що обумовлює актуальність роботи. Незважаючи на те, що частотність вживання складносурядного речення, у порівнянні з складнопідрядним, постійно зростає, воно менше досліджується в сучасному мовознавстві.

Об'єктом дослідження є складносурядне речення в сучасній німецькій мові, а особливості функціонування складносурядного речення у сучасній німецький мові становлять предмет дослідження.

Матеріалом дослідження слугували літературні твори німецьких авторів XX століття Б. Ноак, Дж. Майер, Е.М. Ремарка та С. Цвейга.

Метою роботи є систематизація способів утворення та побудови складносурядних речень, а також вивчення їх структури.

Робота була проведена із застосуванням когнітивно-прагматичних, когнітивно-семантичних, порівняльних та загальнолінгвістичних методів.

Складносурядним реченням (Satzreihe) називається смислове та інтонаційне ціле, яке складається з двох або декількох частин, тісно пов'язаних між собою за змістом і граматично оформлених як самостійні речення. Наприклад, *Ich kam aus dem Zimmer des Chefarztes, Köster wartete auf mich in der Halle* (3, S. 91). *Ich sah sie an, und mit einem Schlage war alles anders* (3, S. 92). Отже, «Сурядність (сурядний зв'язок) – граматичний зв'язок, який встановлюється між синтаксично рівноправними, незалежними один від одного компонентами – словами, членами речення або складовими частинами складного речення» [2, с. 12].

За формою зв'язок складносурядного речення може бути сполучниковий або безсполучниковий. Сполучники не тільки здійснюють зв'язок, вони точніше передають смислові відносини між реченнями.

Порядок слів у складносурядних реченнях німецької мови залежить від сполучника або сполучного слова.

За змістом зв'язок між окремими реченнями може бути:

- копулятивний – kopulative (anreihende Verbindung);
- причинно-наслідковий – kausale (begründende Verbindung);
- адверзативний – adversative (entgegengesetzte, gegenüberstellende Verbindung) [4, 59 с.].

Розглянемо на прикладах речення різних типів зв'язку за змістом. *Ich warte auf Peter und meine Schwester macht ihre Hausaufgaben.* (копулятивний) *Wir gingen ins Kino nicht, denn es regnete.* (причинно-

наслідковий) *Ich wollte mit meinen Freunden spazieren gehen, aber ich musste zu Hause bleiben.* (адверзативний)

Тип зв'язку у складносурядному реченні не завжди може бути однозначним. Існують такі речення, у яких зв'язок між його складовими може бути як копулятивний, так і причинно-наслідковий і т.п. [4, 59 с.] *Der Tag war sonnig und ich war glücklich.*

Наступні сполучники сурядності не впливають на порядок слів: *und, aber, auch, denn, oder, sondern*. Наведемо декілька прикладів речень із уживанням поданих сполучників: *Antonio wohnte im zweiten Stock. Er lieh mir ein Paar Schuhe und Schier. Sie paßten, denn wir waren gleich groß* (3, S. 94). *Autos waren Freunde, aber Karl war uns noch viel mehr gewesen. Ein Kamerad!* (3, S. 95) *Letzthin habe ich zwei Tage keine Aufgaben gemacht, und sie hat mir gar nichts gesagt* (4, S. 23). *Er fand nicht viel, aber es reichte für ein gemeinsames Bier* (1, S.147). *Susi wusste es auch nicht, aber sie wollte ihm gern welche abkochen* (1, S. 148).

Ми дослідили слова, які виконують функцію сполучників та впливають на порядок слів:

1. Зі значенням причини – *darum, deshalb, deswegen, daher* і т.д. Речення, які вводяться цими словами, слідують за реченням, що називає причину дії. *Aus welchem Grund interessiert er sich für griechische Kultur? Seine Mutter stammt aus Griechenland, daher interessiert er sich für griechische Kultur* [1, 37 с.].

2. Зі значенням наслідку – *also, so, folglich, infolgedessen, demnach, insofern* і т.д. Речення, що вводяться цими словами, називають наслідок попереднього висловлювання: *Er fuhr bei Rot über die Kreuzung, demnach handelte er verkehrswidrig.*

3. Зі значенням поступки – *trotzdem, dennoch, allerdings, indessen* і т.д. Речення, що вводяться даними словами, висловлюють обмеження попереднього висловлювання або містять інформацію, протилежну очікуваній: *Er spielte leidenschaftlich gern, er hatte indessen nur selten Glück* [1, 38 с.].

4. Часові – *dann, da, danach, daraufhin, inzwischen* і ін. Речення, що вводяться цими словами, характеризують протікання дії в часі: *Seltsamerweise blickte er zuerst sie an und sah, wie alle Farbe aus ihrem Gesicht wich, und dann schaute er Julie an, die ungläubig lächelte, und dann erst wandte er den Blick zur Tür* (2, 318 S.).

Досить часто сполучники виступають у парі. Вони виконують сурядний, а деякі з них – підрядний зв'язок і вживаються у такому значенні: [3, 281 с.]

1. Приєднання виражають сполучники:

a) *sowohl ... als auch, sowohl ... als, sowohl ... wie* – як ... такі. *Sowohl Kinder als auch Erwachsene sehnen sich Zeichentrickfilme gern an.*

b) *nicht nur ... sondern auch, nicht bloß ... sondern auch, nicht allein ... sondern auch* – не тільки ... а й. *Es klingt so, als ob der Typ die Mail nicht nur an dich geschickt hat, sondern auch an andere* (2, 117 S.).

2. Протиставлення виражають сполучники:

a) *nicht ... sondern, kein ... sondern – ні ... а ... nicht ... wohl aber* – ні ... але, ні ... проте ... *Die Vereinigung beider deutschen Staaten ist keine zufällige historische Erscheinung, sondern eine geschichtliche Notwendigkeit.*

b) *einerseits ... andererseits* – з одного боку, з іншого боку. *Einerseits enthält sein Vortrag manche glaubwürdige Tatsachen, andererseits ist ihre Herkunft nicht zu ermitteln.*

c) *entweder ... oder* – або ... або, або ... або, чи то ... чи то. *Entweder machst du diese Arbeit zu Ende, oder sie bekommt ein anderer Student.*

d) *sei es ... oder* – будь то ... або, *sei es ... sei es* – будь то ... будь то. *Ich schaffe diese Aufgabe, sei es mathematisch, oder physikalisch.*

3. Подвійне заперечення виражає сполучник *weder ... noch* – ні ... ні. *Es gibt weder ideale Leiter noch ideale Isolatoren.*

4. Чергування виражає сполучник *bald ... bald* – то ... то. *Viele Völkerschaften wurden im Laufe der Geschichte bald durch Naturkatastrophen, bald durch verheerende Kriege ausgerottet.*

5. Часткову участь виражає сполучник *teils ... teils* або *zum Teil ... zum Teil* (скорочено *z.T. ... z.T.)* – частково ... частково. *Die Sonnenstrahlen werden teils von der Atmosphäre absorbiert, teils dringen sie durch dieselbe hindurch.*

Яке ж місце займають безсполучникові складні речення в синтаксисі німецької мови? Є.Й. Шендельс серед складносурядних речень виділяє особливу групу безсполучникових складносурядних речень. Автор визначає інтонаційну своєрідність даних речень. Крім того, окремі речення розділені паузою. На їх зв'язок між собою вказує інтонація перерахування. *Dieses Kleid passt mir nicht, es ist zu groß.* Цей тип зв'язку Є.І. Шендельс називає безсполучниковим (*konjunktionlose, asyndetische Verbindung*) [5].

Безсполучникові речення сурядності можуть мати різні значення:

a) одночасність, наприклад: *Sie atmete laut, und ich hörte das unregelmäßige Scharren des Atems* (3, 94 S.). *Ihre Hände waren feucht und heiß und ihre Lippen trocken und aufgesprungen* (3, 94 S.).

б) послідовність, наприклад:

Ein Jüngling hatte ein Mädchen lieb, Sie flohen heimlich von Hause fort, Es wüßt' weder Vater noch Mutter. Sie sind gewandert hin und her, Sie haben gehabt weder Glück noch Stern, Sie sind verdorben, gestorben. (H. Heine)

в) перше речення пояснюється наступним, наприклад: *Wir wandten das neueste Verfahren an, wir trieben nämlich den Druck auf 20 Atmosphären.*

г) наступне речення має підсилювальне значення, наприклад: *Die Hand ist nicht nur das Organ der Arbeit, sie ist auch ihr Produkt.*

У сучасній німецькій літературній мові широко вживаються складносурядні речення. Вони характеризуються тим, що предикативні частини в них об'єднані в одне смислове ціле сурядним зв'язком і в синтаксичному відношенні вони рівноправні. Для зв'язку частин у складносурядному реченні використовують різні сполучники сурядності.

Складносурядні речення дуже пов'язані з простими реченнями, ускладненими однорідними членами, оскільки останні можуть поєднуватися сурядним зв'язком, як і предикативні одиниці складносурядного речення. Розмежовуючи ці конструкції, треба приймати до уваги той факт, що частини складносурядного речення вступають у сурядний зв'язок безпосередньо, без допомоги інших компонентів, а сурядний зв'язок між однорідними членами не виражається безпосередньо, а обов'язково за наявності іншого компонента, щодо якого вони виступають як однорідні присудки, додатки, означення, обставини.

Складносурядні речення відрізняються від простих у стилістичному відношенні тим, що думки в складному реченні утворюють складне ціле. Так, в художньому стилі прості речення виділяють в зображуваній картині окремі деталі, а складносурядні речення об'єднують деталі в більш повну картину, розкривають взаємозв'язок між ними.

У розмовному стилі вживаються складносурядні речення, як правило, невеликого розміру, прозорі за структурою, як інформаційного, так і емоційного характеру. Для них характерні розмовні слова, частки, вигуки, сполучники з розмовним забарвленням. *Sie ist doch nicht verheiratet, und nur verheiratete Leute haben Kinder, das weiß ich* (4, S.29). *Aber es ging nicht, wir brauchten es* (3, 95 S.). *Nicht wahr, ihr bleibt allein, ich kann mich auf euch verlassen* (4, S.35).

На початку XX століття досліджувалися такі поняття як «автосемантика» (Autosemantika) та «синсемантика» (Synsemantika). Під поняттям автосемантики слід розуміти слова та речення, взяти відокремлено, але які залишають своє самостійне значення *(der Junge, stark; der Tag ist sonnig).* Синсемантика ж отримує власне значення завдяки тексту. Проблема синсемантики та автосемантики в складному реченні була розроблена А.В. Гулигою [4, 57 с.].

Якщо два окремі речення об'єднуються в одне, вони втрачають свою автосемантику. Це може виражатися інтонацією, порядком слів, паузою після першого речення чи наявністю сполучуваних слів.

У складносурядному реченні виділяють наступні можливості для зв'язку окремих речень [4, 57 с.]:

- потенційно-автосемантичне речення + потенційно-автосемантичне речення; *Ich sehe die Topfpflanze, ich sehe die leere Coladose, ich sehe eine dicke Stubenfliege* (2, S. 5). *Montags hatte sie in den ersten beiden Stunden Sport und vor dem Sportunterricht musste man in die Umkleidekabine* (2, S. 8).
- потенційно-автосемантичне речення + синсемантичне речення; *Ich war damals ziemlich verrückt, deshalb habe ich geschwindelt* (3, S. 401).
- синсемантичне речення + синсемантичне речення. *Bald scheint die Sonne, bald regnet es.*

Отже, говорячи про складні речення, то вони дають різноманітні можливості для вираження смислових відносин і синтаксичних зв'язків між частинами висловлювання.

Ми можемо зробити висновки, що складносурядні речення в німецькій мові є досить вживаними. Думки в таких реченнях утворюють єдине ціле, їх не можна розірвати, вживати окремо, поставити знак рівності між самостійними реченнями. Якщо мовець об'єднує речення в єдине ціле, це свідчить про той факт, що він намагається позначити більш тісні відносини між частинами складного речення. Таким чином, окремі самостійні речення, стаючи частинами складносурядного, втрачають деяку частину своєї самостійності та не передають повного змісту всього висловлювання.

Перспективою подальшого дослідження може бути вивчення та аналіз цих речень в українській мові та їх переклад українською мовою.

Література

1. Багаева А.И. Синтаксис немецкого языка. Syntax der deutschen Sprache: Theorie, Übungen und Textbeispiele : учебное пособие / А.И. Багаева, И.С. Воронина, И.Н. Ефименко. – Омск : Омск. гос. ун-т, 2004. – 149 с. 2. Ганич Д.І. Словник лінгвістичних термінів / Д.І. Ганич, І.С. Олійник. – К. : Вища школа, 1985. – 299 с. 3. Євгененко Д.А. Граматика німецької мови: теоретичний матеріал, комунікативні вправи і завдання для студентів : навч. посіб. для студ. вищ. навч. заклад. / Д.А. Євгененко, О.М. Білоус, Б.В. Кучинський, О.І, Білоус. – 3-тє вид., виправл. та доповн. – Вінниця : Нова книга, 2013. ? 576 с. 4. Кривенко В.П. Курс лекций по теоретической грамматике немецкого языка / В.П. Кривенко. – Харьков, 2002. – 68 с. 5. Шендельс Е.И. Практическая грамматика немецкого языка: Для I-III курсов ин-тов и фак-тов иностр. яз. : учебник. – 2-е изд., испр. – М. : Высшая школа, 1982. – 400 с.

Список джерел ілюстративного матеріалу

1. Ноак Б. Бастиан. Роман. Задания. Ключи / Сост. заданий Н.И. Супрун, М. Майер-Верман. – М. : Ин. Язык; КДУ, 2005. – 352 с. 2. Mayer G. Morgen wirst du sterben / G. Mayer. – Ravensburg : Ravensburger Buchverlag, 2013. – 353 S. 3. Remarque E.M. Drei Kameraden [Електронний ресурс] / E.M. Remarque. – Режим доступу до журн. : http://www.litmir.com 4. Zweig S. Novellen / S. Zweig. – Moskau, 1958. – 519 S.

УДК 811.111:502/504:316.772.2

ВЕРБАЛЬНА АГРЕСІЯ В АНГЛОМОВНОМУ ІНТЕРНЕТ-ДИСКУСІ З ПОЗИЦІЇ ЕКОЛІНГВІСТИКИ

Пруднікова А.О. (Харків)
Науковій керівник: канд. філол. наук, доц. Шпак О.В.

Пруднікова А.О. Вербальна агресія в англомовному інтернет-дискусі з позиції еколінгвістики. Стаття присвячена дослідженню вербальних комунікацій у сучасному інтернет-просторі з позиції еколінгвістики. Розглянуто такі види інтернет-агресії як флуд, флейм, холівар, тролінг та ельфінг, а також їхній вплив на екологічність англомовного спілкування. Виокремлено ортобіотичні заходи щодо зменшення шкідливого впливу інернет-агресії на суспільство.

Ключові слова: вербальна інтернет-комунікація, еколінгвістика, екологія мови, ельфінг, інтернет-агресія, ортобіотичні заходи, тролінг, флейм, флуд, холівар.

Prudnikova A. Verbal aggression in English-speaking Internet discourse from the position of ecolinguistics. The article is focused on the study of verbal Internet communication from the position of ecolinguistics. Such types of Internet aggression as flood, flame, holy-war, trolling and elfing, as well as their influence on the ecology of English-speaking communication have been described. The orthobiotic measures on the abatement of harmful effects of Internet-aggression on society have been highlighted.

Keywords: ecolinguistics, ecology of language, elfing, flame, flood, holy-war, Internet aggression, orthobiotic measures, trolling, verbal Internet communications.

У наш час кібер-простір став невід'ємною частиною життя сучасної людини перетворившись на еко-середовище. Явище онлайн-спілкування стало важливим елементом буденності людей. Цей вид комунікації є дуже зручним та корисним, але крім позитивних сторін він також має негативні наслідки для суспільства в еколінгвістичному та ортобіотичному плані. Об'єктом дослідження є вербальна агресія в екологічному контексті, а предметом вивчення – засоби її реалізації в англомовному інтернет-дискурсі. Актуальність цієї наукової розвідки зумовлена обранням об'єкта, предмета та підходу до його аналізу, який можна назвати екологічним у широкому сенсі завдяки зв'язку із проблемою негативного впливу на людину. Метою дослідження є вивчення різновидів вербальної агресії у сучасному англомовному інтернет-середовищі з точки зору еколінгвістики.

Відмінною рисою розвитку сучасної науки є те, що сьогодні з'являється багато дисциплін, які включають в себе одночасно декілька різних напрямків і виникають на стику вже існуючих наукових парадигм. Це можна пояснити тим, що людське суспільство продовжує розвиватися і ускладнюватися, і для того, щоб продовжувати здійснювати нові відкриття, необхідно розвивати дослідження в суміжних областях. Прикладом цього явища є лінгвістична екологія – інтегративна наука, що досліджує проблеми лінгвістики у рамках екологічної науки [7, с. 326–339]. Вперше це явище описав Ейнер Хауген, який підкреслив зв'язок мови та навколишнього середовища та сформулював основні проблеми екології мови. Екологічний підхід у науці передбачає дії

людини, спрямовані на збереження біологічного та культурного різноманіття. Предметом еколінгвістики є взаємодія між мовою, людиною як мовною особистістю та навколишнім середовищем. Мова при цьому розглядається як невід'ємний компонент ланцюга взаємовідносин між людиною, суспільством і природою. Функціонування і розвиток мови представляється як екосистема, а навколишній світ – як її середовище. Однак, оскільки ідеальної системи не існує, проблеми та загрози є її невід'ємною складовою. Не дивлячись на спроби націй зберегти автентичність своїх мов на зовнішньому рівні (наприклад уникнення запозичення іншомовних слів внаслідок впливу західної культури), на внутрішньому національному рівні мова також зазнає певних «страждань» (безграмотність, спотворення мовних засобів, вербальна агресія тощо). Ці проблеми і вивчає еколінгвістика.

Однією з головних проблем еколінгвістики, так само як і екології, є забруднення середовища, у даному випадку англомовного, як відомо, заснованого на нормах ввічливості. Мова і людина є невід'ємною складовою один одного у лінгвістичному середовищі. Найпоширенішим забруднювачем мовного середовища є вербальна агресія. Разом із переміщенням мовної комунікації у віртуальний простір, набувши певних особливостей, вона зберегла свої проблеми у вигляді вербальної інтернет-агресії, основними видами якої є флуд, флейм, холівар, тролінг, ельфінг. Ці явища було досліджено та описано науковцями, серед них І.С. Шевченко, О.В. Вохришева, Є.Ю. Нікіфорова, Ю.А. Данько, О.М. Шерман та інші.

Флудом (в англомовному спілкуванні – *shitposting*) називається марнослів'я, повідомлення в інтернет-форумах і чатах, яке займає великі обсяги і не несе якоїсь нової чи корисної інформації (однотипна інформація, багаторазове повторювання однієї фрази чи букв у фразі, однакових графічних файлів або коротких безглуздих повідомлень, капіталізація тощо) [5]. Найрозповсюдженішим проявом флуду є саме багаторазове повторювання букв у слові чи фразі, що дуже заважає сприймати інформацію, наприклад: *«We hope your ruuuuules aaaaaaannnnd wiiiiiiiiisdoooooom chooooooooke yoooooooooooooooooou!!!!»*. Також часто зустрічаються графічні символи у вигляді смайлів: *«(?° ?? ?°) (?° ?? ?°) (?° ?? ?°) i love to shitpost on /2/ (?° ?? ?°) (?° ?? ?°) (?° ?? ?°) please stop me»*. Крім того, флудом також вважається будь-яка інформація, що не стосується теми.

Флейм – це обмін повідомленнями в інтернет-форумах і чатах, що становить словесну війну, що нерідко вже не має відношення

до початкової причини суперечки [1]. Повідомлення флейма можуть містити особисті образи та нецензурні висловлювання, і найчастіше спрямовані на розпалення сварки. Відмінною рисою флейму є дискредитація особистості під час спілкування [5]. Зазвичай флейм має прояв у діалогах, але нерідко у сварці беруть участь декілька осіб, надаючи йому форму полілогу. Флейм існує тільки якщо у полеміку вступають два або більше осіб, у протилежному випадку (якщо образи односторонні), таке явище є тролінгом. Поступово флейм може еволюціонувати у холівар.

Суть холівару полягає у веденні суперечок людьми з діаметрально протилежними думками. Такі суперечки вважають безглуздими, адже ніхто з учасників не хоче змінювати свою думку [1]. Флейм та холівар тісно пов'язані між собою, адже майже завжди один може змінитися на інший та навпаки. Ці явища можна побачити на прикладі суперечки прихильників телефонів різних виробників: «*Apple better EDIT: apple is better for me because its EASIER to use and doesnt lag or crash much (its not my problem if some of u guys crash on your iphone u must have phone problems) AND it doesnt get affected by virus much, – Are you f*cking serious? Even Apple management themselves admitted they make previous versions of iphone work slower so that you idiots buy new ones ahahaa, – So what? Anyway iphone is the best phone, it's easy to use it, the quality is super great and Apple is the most prestigious company in the world!, – HAHAHAHA do you even know that apple don't create anything themselves? Samsung make the displays and sony make cameras for iphones! You are so blind with the brand that even unawareof such things. Easy to use, are you really an idiot that you need a simple device? OMG iphone is nothing than a brand. It can't even compete with Samsung…»*. Як бачимо, прихильники телефонів залишаються при своїй думці, жоден аргумент не здатен переконати один одного. У наведеному фрагменті спостерігаються елементи флейму – образливі слова та перехід на особистості. Також варто звернути увагу на граматичні, лексичні та синтаксичні помилки, зроблені у текстах повідомлень, використання сленгу та нецензурних слів, що свідчить про невисокий рівень освіченості співрозмовників або байдужість на свою оцінку інших користувачів.

Наступні види інтернет-агресії у своїй назві відображають певних істот, а саме тролей та ельфів. В уявлені кожного одразу відбувається їх розмежування – троль є гидкою, неприємною та дратуючою істотою, а ельф є більш нейтральною та навіть позитивною. Ці характеристики можна простежити і в похідних від казкових героїв видах інтернет-

агресії. Терміном «ельфінг» позначається навмисне надмірне захвалювання жертви, доки остання не почне відчувати роздратування, та у пориві гніву не зірветься на ельфа і в результаті пошкодує про це. Це і є стратегія ельфа та його кінцева мета – примусити троля відчувати муки совісті [6]. Ельфінг, який фактично не вважається видом інтернет-агресії, адже не несе у собі відкритих образ, є протилежним явищу тролінга.

Лідером за поширеністю в інтернеті є тролінг. Це явище має багато проявів, таких як написання в інтернеті провокаційних повідомлень, жартів, іноді дуже жорстоких, а також спойлерів із метою викликати флейм, конфлікти між учасниками, порожню балаканину, образи, знущання, війну тощо [2]. Іноді жарти троля не є безпосередньо цілеспрямованими образами, а є глузливими коментарями до відомих подій. Таким чином троль привертає до себе увагу та набуває прихильників та підтримку. Наприклад: «*If Donald Trump wins the presidency with no background in politics, I shouldn't have to graduate college to get a good job in my field lol*». Автор коментаря натякає на некомпетентність президента Сполучених Штатів та глузує з нього, щоб привернути увагу прихильників та противників його політики. Крім того, у коментарі наявні граматичні помилки та сленгові скорочення.

Особливим проявом тролінгу є спойлери, тобто – передчасно розкрита важлива інформація, яка псує враження від гри, книги чи фільму і руйнує їх інтригу. Наприклад : *«– It's a great movie, definitely must see! – Superman will die in this part)))) – Thanx for spoilers!!!! God damn you!...»*. Проявом тролінгу також є навмисне ігнорування повідомлень співрозмовника для його роздратування.

Безумовно домінуючим видом інтернет-агресії під час цієї наукової розвідки виявився тролінг, адже діяльність троля не потребує багато часу, зусиль та розуму, на відміну від флейму та холівару, де необхідно витрачати час на довгі образливі дискусії, полеміку. Ареал діяльності тролів є дуже широким, адже тролінг може знайти місце у будь-якому комунікативному ресурсі, і головне – для цього явища не обов'язково потрібна конкретна тема або окремий коментар. Звичайний тролінг не має на меті жорстокість та кривду – це прості жарти або легкі провокації. Але є випадки, коли тролінг набуває деструктивного характеру і тягне за собою негативні наслідки.

Інтернет-агресія абсолютно справедливо стає об'єктом вивчення еколінгвістики. Цей вид агресії, маючи віртуальне підґрунтя, тягне за собою доволі реальні загрози та проблеми. Ці проблеми мають

відбиток як на мові, так і на безпосередньо людині. Екологія мови дуже страждає від проявів кіберагресії. По-перше, норми спілкування, дотримувані у реальному житті, можуть часто нехтуватися у віртуальному. Як наслідок, у лексиці користувачів домінують нецензурні вислови, сленг, іноді вигадані слова. По-друге, враховуючи глобальність мережі, будь-хто може нею користуватися, а це означає, що неграмотність поширюється. Нерідко користувачі нехтують правописом, граматикою та пунктуацією не тільки через безграмотність, а просто для зручності спілкування, не витрачаючи час на додаткові маніпуляції. Враховуючи те, що підлітки займають вагому частку інтернет-користувачів і кібер-простір фактично перетворився для них у середовище існування, «забруднена» мова «всмоктується» в їхні голови, формуючи вже зіпсовані мовні навички. У результаті молодше покоління все більш стає безграмотним. Безграмотність – страждання мови.

Відомо, що вербальна агресія не тільки є забрудненням мови, але по відношенню до людини негативно впливає не тільки на освіченість, а також на її здоров'я. Ображена людина починає нервувати, дратуватися, а іноді відчувати страх, що також негативно впливає і на фізичний стан здоров'я (підсилюється серцебиття, запаморочення, іноді з'являється нудота тощо). Тому, для підтримання екологічних засад мовного середовища людини, а також для збереження її здоров'я, потрібно утриматися від підтримки конфліктних ситуацій та ігнорувати агресивні атаки, розуміючи, що вони ні до чого не призведуть, а тільки заподіють шкоди. Тим самим зберігається екологія мови. Нажаль, іноді ситуація виходить з-під контролю і з'являються жертви у реальному житті. Так починаючи з 2010 року у мережі почали з'являтися новини про самогубства підлітків у різних куточках світу, включаючи США, Канаду, Великобританію, Росію, Україну та країни Європи. Приводом цього став жорстокий кібербулінг та шантаж провокаційними матеріалами заради жартів. Точна кількість самогубств по всьому світу в результаті кібер-агресії на сьогодні невідома [4].

Роблячи висновок, необхідно підкреслити, що сучасне інформаційне суспільство важко уявити без інтернету. Ця всесвітня мережа заполонила усі види людської діяльності, перетворившись на нове унікальне екосередовище. Як і біологічні, мовні та культурні системи перебувають під загрозою небезпеки різних чинників. Під «небезпекою» розуміється ймовірність «пошкодження», «забруднення» та навіть загроза поступового зникнення мови. Ці явища спричинені глобалізацією усього світу, безмежним доступом до будь-яких ресурсів, контактів та можливостей.

Кібер-простір виступає у ролі головного посередника та платформою явища глобалізації, об'єднуючи світ та поступово перетворюючи його в одну єдину складну екосистему із своїми позитивними сторонами та недоліками. Інтернет-агресія – це найпоширеніше негативне явище, з яким можуть зустрітися інтернет-користувачі. Воно має різний прояв, але тролінг виявився лідируючим видом інтернет-агресії у кібер-спілкуванні агломовців. Вербальна кібер-агресія є загрозою не тільки для самої мови, але також і для користувачів. Це мовне явище є дуже актуальним і потребує досконалого вивчення з різних напрямків, включаючи еколінгвістику. Перспективи дослідження вбачаємо у поглибленому вивченні різновидів явищ інтернет-агресії з позиції еколінгвістики як негативне явище для екології мови та впливу на людей на окремих англомовних сайтах.

Література

1. Вохрышева Е.В. Флуд, флейм, холивар и троллинг как формы девиантного поведения в интернет-коммуникации [Электронный ресурс] / Е.В. Вохрышева. – Режим доступа к ресурсу : http://www.rusnauka.com/10_NPE_2011/ Philologia/7_82450.doc.htm. 2. Данько Ю.А. Тролінг як новий вид віртуальної комунікації [Електронний ресурс] / Ю.А. Данько. – Режим доступу до ресурсу : http://www.ukr-socium.org.ua/Arhiv/Stati/4%202013/17-25.pdf. 3. Нікіфорова Є.Ю. Флуд у віртуальній комунікації (на матеріалі англомовних Інтернет-форумів) [Електронний ресурс] / Є.Ю. Нікіфорова. – Режим доступу до ресурсу : http://philology.knu.ua/files/library/ movni_i_konceptualni/46-3/14.pdf. 4. Поворазнюк С. Наши сети притащили мертвеца. Как интернет-травля толкает людей на самоубийство [Электронний ресурс] / Светлана Поворазнюк. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: https://lenta.ru/articles/2016/09/19/inernetruinedalife/. 5. Шевченко І.С. Конфліктна мовленнєва поведінка в англомовному кіберпросторі [Електронний ресурс] / І.С. Шевченко, І.О. Гончаренко. – Режим доступу до ресурсу : http://studentam.net.ua/content/view/8682/97/. 6. Шерман О.М. Агресія в Інтернеті [Електронний ресурс] / О.М. Шерман. – Режим доступу до ресурсу : http://virt.ldubgd.edu.ua/pluginfile.php/14596/mod_folder/content/0/2013_1/SH2013_6.pdf?forcedownload=1. 7. Haugen E. The Ecology of language. Essays by Einar Haugen / Einar Haugen. – Stanford : Stanford University Press, 1972. – 366 с.

УДК 811.112.2’27:316.77

ТИПИ ІМПЛІКАТУР В РОМАНАХ Е.М. РЕМАРКА

Рудзік А.Я. (Харків)
Науковий керівник:
докт. філол. наук, проф. Безугла Л.Р.

Рудзік А.Я. Типи імплікатур в романах Е.М. Ремарка. У мовленні персонажів романів Е.М. Ремарка «Три товариші» та «Чорний обеліск» зафіксовано висловлення з конвенційними та з конверсаційними імплікатурами. Конвенційні імплікатури представлені у висловленнях реактивних реплік, становлять відповіді на питання й підтвердження і мають у якості тригерів лексичні, морфологічні та синтаксичні одиниці. Конверсаційні імплікатури актуалізуються у ініціальних та реактивних висловленнях, становлять твердження, заперечення й відмову та можуть супроводжуватися метафоричним і оксиморонним переосмисленням змісту.

Ключові слова: відмова, імплікатура, метафора, оксиморон, питання, твердження, тригер.

Rudzik A.Y. Implicature types in E.M. Remarque’s novels. Characters’ speech in E.M. Remarque’s novels «Three Comrades» and «Black Obelisk» features statements with conventional and conversational implicatures. Conventional implicatures are presented in the statements of reactive moves; they present answers to questions and confirmations and contain lexical, morphological and syntactic units as triggers. Conversational implicatures are actualized in the initial and reactive statements, present statements, denial and rejection and can be accompanied by metaphorical and oxymoronic reinterpretation of the content.

Key words: implicature, metaphor, oxymoron, question, refusal, statement, trigger.

У повсякденній комунікації певна частина смислів, які висловлюють мовці, є закодованою, скритою за значенням слів, проте вона все одно призначена для декодування з боку адресата. Для пояснення механізмів передачі й виведення таких прихованих смислів створено теорію імплікатур. Уведення терміну «імплікатура» Г.П. Ґрайсом слугувало для звільнення «від необхідності кожен раз обирати той чи інший певне дієслово з групи, для якої слово *імплікувати* має служити родовим

поняттям» [4, с. 220]. Новим терміном Г.П. Ґрайс намагався підкреслити відмінність цього поняття від існуючих понять інференції та імплікації. Імплікація становить логічну операцію, яка пов'язує два висловлення союзом «якщо ... то» [8, с. 494], а інференція є когнітивною операцією виведення інформації, в результаті якої інтерпретатор виходить за рамки буквального значення лексичних одиниць для виведення більш глибокого змісту, ніж зміст окремих складових [5, с. 211]. Тобто ці обидва поняття позначають процес, а поняття імплікатури – результат навмисної передачі мовцем та усвідомлюваного виведення адресатом певного смислу, який виражено небуквально – імпліцитно. Вивчення закономірностей актуалізації (тобто передачі й виведення) імплікатур у повсякденному мовленні є актуальним у сучасній лінгвістиці, оскільки воно відповідає її антропоцентричній спрямованості.

Метою цієї статті є встановлення особливостей актуалізації типів імплікатур у мовленні персонажів романів Е.М. Ремарка «Три товариші» та «Чорний обеліск». Об'єктом дослідження є висловлення з імплікатурами, представлені у персонажному мовленні вказаних творів. Предметом дослідження є особливості актуалізації імплікатур з огляду на їхні типи й прагматичне навантаження. За Г.П. Ґрайсом, висловлення містить імплікатуру, якщо в процесі мовлення мовець дає можливість адресатові зробити висновок про деякий стан речей, хоча й не говорить прямо, що цей стан речей має місце [4]. Іншими словами, імплікатури містять смисли, які має на увазі мовець та свідомо хоче донести до адресата. Обираючи мовні засоби, мовець розраховує не тільки на здатність адресата складним шляхом логічних міркувань розкрити смисл сказаного, але й на його здатність до інтерпретації, яка може бути вкрай суб'єктивною. З одного боку, мовець, сприймаючи конкретну ситуацію і бажаючи впливати на співрозмовника, оперує в своїй свідомості певними суто особистими смислами, які в процесі спілкування мають бути «переведені» в систему об'єктивних форм; з іншого боку, адресат, сприймаючи висловлення, привносить у нього свої власні знання, тобто інтерпретує його відповідно до свого внутрішнього світу [6, с. 39]. Тому важливо підкреслити, що під імплікатурами маються на увазі імпліцитні смисли, які навмисне вкладаються мовцем у висловлення у такий спосіб, щоб адресат мав змогу їх вивести.

Виводячи імплікатури, адресат спирається не тільки на конвенційне значення слів, але, в першу чергу, на максими та Принцип кооперації, фонові знання, дискурсивний контекст та на факт, що ця інформація є доступною для обох співрозмовників [9, с. 269]. Принципом кооперації

є принцип, дотримання якого очікується від учасників діалогу: «Твій комунікативний внесок на певному етапі діалогу має бути таким, якого вимагає спільно прийнята мета цього діалогу» [4, с. 228]. Виконанню цього принципу відповідає дотримання чотирьох постулатів або максим, а саме: 1) кількості – висловлення має містити рівно стільки інформації, скільки потрібно для його вірного розуміння; 2) якості – висловлення має бути правдивим; 3) відношення – не треба відхилятися від теми; 4) способу – треба уникати неоднозначності та незрозумілих висловлень [там само]. За Л.Р. Безуглою, «якщо буквальна інтерпретація висловлення адресанта адресатом не влаштовує останнього, це свідчить про порушення цих максим адресантом, а також дає привід адресатові замислитися про причину такого порушення й дійти висновку, що це порушення гадане і що адресант, не маючи підстав не додержуватися принципу кооперації, хоче вкласти в свої слова дещо більше, ніж вони конвенціонально означають, – отже, адресат виводить імпліцитно виражену у висловленні адресанта пропозицію – імплікатуру» [1, с. 44].

Г.П. Ґрайс розрізняє два типи імплікатур: конвенційні та конверсаційні. Конвенційні імлікатури тісно пов'язані з конвенційним значенням мовних одиниць, вони виводяться співрозмовником з висловлень на ґрунті контексту та сприймаються як звичайний смисл, котрий витікає з загальноприйнятого значення слів та граматичних конструкцій [4, с. 234]. Натомість конверсаційні імплікатури не існують поза контекстом, у їхній актуалізації беруть участь тільки екстралінгвальні чинники – ситуація, контекст, фонові знання мовців тощо.

Кожна мова має свої можливості для формування імпліцитних смислів, є низка мовних феноменів – лексичних, морфологічних і синтаксичних, які здатні варіювати смислове наповнення у кожній конкретній ситуації у відповідності з намірами мовця. Такі мовні одиниці ми називаємо тригерами імплікатур, вони викликають появу імплікатури у свідомості мовців. Відповідно, структурними різновидами конвенційних імплікатур є лексичні, морфологічні та синтаксичні [2, с. 16].

Лексичні імплікатури співвідносяться з лексемами, до яких вони прив'язані: це сполучники, прислівники, частки, дієслова тощо [там само]. Прикладом лексичної імплікатури є імпліцитний смисл, який виводиться на ґрунті значення градуальної частки *nur*, яким є виділення з низки предметів, осіб або явищ [3, с. 86]. Приміром, відповідаючи на питання співрозмовниці про належність до категорії міліонерів, Едуард дає негативну відповідь у імплікатурі, підкреслюючи часткою *nur* скромність свого роду діяльності:

(1) *Gerda lächelt. „Sie sind Billionär? Wie interessant!“*
Eduard seufzt. „Nur ein Geschäftsmann mit allen Sorgen eines Geschäftsmannes. (+> Ich bin nicht Billionär) Hören Sie nicht auf diesen leichtfertigen Schwätzer da!“ (Remarque, „Der schwarze Obelisk“, S. 92)

Лексичну імплікатуру ілюструє також фрагмент, у якому позитивна відповідь на питання дається за допомогою займенника *mein* на ґрунті загального знання про те, що якщо людина говорить про «свою» кімнату, то у нього є, де жити:

(2) *„Wohin denn?“ Wilke stochert nach Gräten in seinen Zähnen. „Da liegt ja der Haken! In ein Hotel? Zu teuer. Dazu die Angst vor Polizei-Razzien. In die städtischen Anlagen? Wieder die Polizei! Hier in den Hof? Da ist meine Werkstatt doch noch besser.“*
„Haben Sie keine Wohnung?“
„Mein Zimmer ist nicht sturmfrei. Meine Vermieterin ist ein Drache. (+> Ich habe ein Zimmer, aber ich kann dorthin nicht gehen) Vor Jahren habe ich mal was mit ihr gehabt. In äußerster Not, verstehen Sie? Nur kurz – aber der Satan ist heute, zehn Jahre später, noch eifersüchtig. Mir bleibt nur die Werkstatt.“ (Remarque, „Der schwarze Obelisk“, S. 90)

Морфологічні імплікатури привязані до морфологічних одиниць, приміром, до форм умовного способу дієслова. У наступному фрагменті мовець, який під час першої світової війни завідував кладовищем, замість негативної відповіді на загальне питання про свої дії надає причину таких дій, яка виводиться із висловлення з дієсловом у формі *Plusquamperfekt Konjunktiv Aktiv*:

(3) *„Einen Tag vor der Besichtigung wurde alles abgesagt. Seine Majestät kamen überhaupt nicht. Ein Meer von Primeln und Narzissen hatten wir gep?anzt.“*
„Haben Sie die Austauschtoten dann zurückgegeben?“ fragt Georg.
„Das hätte zuviel Arbeit gemacht. (+> Ich habe sie nicht zurückgegeben) Die Papiere waren auch schon geändert. Und die Angehörigen waren informiert worden, daß ihre Toten verlegt worden seien. Das kam ja öfter vor. Friedhöfe gerieten in die Kampfzone, und nachher mußte alles neu angelegt werden.“ (Remarque, „Der schwarze Obelisk“, S. 225)

Синтаксичні імплікатури привязані до синтаксичних одиниць. У наступному фрагменті це структура нереального умовного речення. Роберт, розмовляючи з лікарем клініки, в якій перебуває його кохана

Пат, питає його про прогноз лікування, на що отримує емоційну відповідь за допомогою умовного речення:

(4) *„Kommt sie durch?“ fragte ich. Er betrachtete mich aufmerksam. Ich blickte zur Seite.*
„Glauben Sie, dass ich solange hier bei Ihnen stünde, wenn sie nicht durchkäme?“ sagte er. (+> Ich stünde hier nicht, wenn sie nicht durchkäme, deshalb kommt sie durch) (Remarque, „Drei Kameraden“, S. 169)

Синтаксичним тригером імплікатури є також риторичне питання – таке питальне висловлення, відповідь на яке не потрібна або не очікується з огляду на її очевидність [7, с. 19]. Наприклад, у структурі спеціального питання з дієсловом *sollen* в умовному способі приховано стан речей, який є причиною негативної відповіді на загальне питання:

(5) *Ich sehe ihn unentschlossen an. Zur Hölle mit seinen Aufträgen, denke ich. Zur Hölle mit seinem Kognak! Und zur Hölle mit seinen gottähnlichen Redensarten! „Ein kräftiges Schlafmittel“, sage ich.*
„Das beste, was es gibt. Waren Sie jemals im Orient? China?“
„Wie sollte ich nach China kommen?“ (+> Ich war niemals im Orient, weil ich keine Möglichkeit hatte) (Remarque, „Der schwarze Obelisk“, S. 204)

Риторичне питання може приховувати і позитивну відповідь на загальне питання. Наступний фрагмент презентує розмову членів поетичної спілки:

(6) *„Ich habe eine neue Sonett-Serie vor“, erklärt er <Eduard Knobloch>, ohne darauf einzugehen. „Ich hoffe doch, du hast nichts dagegen.“*
„Was soll ich dagegen haben? Ich hoffe, sie reimen sich.“ (+> Ich habe nichts dagegen) (Remarque, „Der schwarze Obelisk“, S. 115)

Структура риторичного питання частіше імплікує відповідь на питання співрозмовника, як у фрагментах *(1-6)*, але може містити в імплікатурі підтвердження та доповнення констатації, наприклад:

(7) *Ich betrachte den selbstgefälligen Sokrates der Hakenstraße. Leichter Schweiß ziert seinen kahlen Kopf wie Perlen ein helles Kleid. „Es ist erstaunlich, wie philosophisch man sein kann, wenn man nachts nicht allein geschlafen hat“, sage ich.*
Georg zuckt nicht mit der Wimper. „Wann sonst?“ erklärt er ruhig. (+> Man kann philosophisch nur dann sein, wenn man nachts nicht allein geschlafen hat) „Philosophie soll heiter sein und nicht gequält.“ (Remarque, „Der schwarze Obelisk“, S. 69)

Конвенційні імплікатури у фрагментах *(1-7)* належать висловленням, які входять до реактивних реплік (ініціальну репліку підкреслено

пунктиром). Натомість конверсаційні імплікатури зафіксовано як у реактивних, так і в ініціальних репліках. Частотними є такі висловлення з конверсаційними імплікатурами, які становлять відмову на пропозицію послуги шляхом вказівки на причину. Наприклад, на пропозицію глінтвейну Георг, хворий на грип, відповідає відмовою, вказуючи на її причину:

(8) *„Grippe bringt Geschäft. Ich merke das draußen. Bedeutend mehr Tote.“*
„Herr Liebermann“, sage ich zu dem rüstigen Achtzigjährigen. „Wir sprechen nicht vom Geschäft. Herr Kroll hat einen schweren kosmischen Grippeanfall, den wir soeben heroisch bekämpfen. Wollen Sie auch ein Glas Medizin?“
„Ich bin Schnapstrinker. Wein macht mich nur nüchtern.“ (+> Nein, ich will kein Glas Medizin) (Remarque, „Der schwarze Obelisk“, S. 114)

Відмова від пропозиції послуги може вкладатися в імплікатуру шляхом вказівки не на причину, а на альтернативний зміст. Приміром, Роберт запросив Пат у кафе, тому замовляє не те, що звичайно:

(9) *Er <Alfons> wischte mit der behaarten Tanze über die helle Tischplatte aus Tannenholz. „Bier?“ fragte er.*
„Korn und was zu essen“, sagte ich. (+> Nein, nicht Bier, sondern Korn und etwas zu essen) (Remarque, „Drei Kameraden“, S. 56)

Конверсаційні імплікатури, які містять відмову, можуть також бути реакцією на пропонування сумісної дії. Вказівка на причину – частотний спосіб формулювання імпліцитної відмови і у цьому випадку. Наприклад, коли Отто, Роберт и Пат вирішують піти на прогулянку, Отто пропонує взяти ґринджоли, оскільки Пат може не витримати навантаження, але Пат відмовляється:

(10) *„Wollen wir nicht lieber einen Schlitten nehmen?“ fragte Köster.*
„Ich halte es schon aus“, sagte Pat. (+> Nein, wir nehmen keinen Schlitten, weil ich es aushalte) (Remarque, „Drei Kameraden“, S. 291)

Зафіксовано також емоційну відмову на пропонування: пан Кнопф, сусід Людвига й Георга, дуже хворий, але випита пляшка шнапсу надала йому сил і він дебоширить – на пропонування він реагує дуже емоційною

(11) *„Aber Vater, wir können die Sachen doch wieder verkaufen!“*
„Verkaufen! Ich werde euch verkaufen, ihr verdammten Luder –“ (+> Nein, ihr werdet die Sachen nicht verkaufen, ich verbiete es) (Remarque, „Der schwarze Obelisk“, S. 236)

Конверсаційні імплікатури можуть містити заперечення думки співрозмовника, вказівка на причину і тут є механізмом формулювання

імплікатури. Приміром, мовці висловлюють припущення щодо смерті людини, свідками якої стали Людвіг і Георг:

(12)*Der Vorsteher nickt unbehaglich. „Es ist Beste. Von einem Lungenschuß weiß ich nichts. Aber vielleicht hat der Schreck – er hatte wohl ein schwaches Herz“.*

„Davon bekommt man keinen Blutsturz“, erklärt Bredius trocken. (+> Deshalb ist er nicht vor Schreck gestorben) „Was ist denn passiert?“ (Remarque, „Der schwarze Obelisk“, S. 83)

Конверсаційні імплікатури в ініціальних репліках стосуються прихованого твердження, як у наступному фрагменті, де мовець ховає за загальним висловленням імплікатуру з конкретизацією:

(13)*„Wir machen die Bude zu, das wird dabei herauskommen“, sagte Gottfried. „Das Finanzamt ist auch schon rebellisch wegen der Steuern.“ (+> Das Finanzamt kann zu uns kommen, um Steuern zu verlangen) (Remarque, „Drei Kameraden“, S. 432)*

Частотними є конверсаційні імплікатури з метафоричним переосмисленням змісту твердження. Приміром, обґрунтовуючи, як можна умовити булочника купити автівку, Роберт називає його вежею недовіри – він має на увазі, що той дуже недовірливий до слів:

(14)*Will er verkaufen?“ Ich nickte und blickte durchs Fenster, wo Lenz lebhaft auf den Bäcker einsprach. „Er macht das falsch“, sagte ich beunruhigt, „ er redet zuviel. Der Bäcker ist ein Turm von Mißtrauen; man muß ihn durch Schweigen überreden.*

(+>Der Bäcker ist sehr unentschlossen und misstrauisch) (Remarque, „Drei Kameraden“, S. 243)

У висловленнях з конверсаційними імплікатурами зафіксовано поєднання у метафори з оксимороном. Наприклад, Пат, телефонуючи з Робертом із санаторія, називає його сяючою, прекрасною в’язницею:

(15) *„Ach, Robby“, sagte sie langsam, und ihre Stimme klang tiefer als vorher. „Ich kann dich nicht betrügen. Dafür denke ich viel zuviel an dich. Du weißt nicht, wie das hier oben ist. Ein strahlendes, schönes Gefängnis. Man lenkt sich ab, so gut es geht, das ist alles. (+> Pat musste dort sein aber sie fühlte sich dort nicht gemütlich) (Remarque, „Drei Kameraden“, S. 457)*

Висновки: Мовлення персонажів романів Е.М. Ремарка «Три товариші» та «Чорний обеліск» демонструє висловлення як із конвенційними, так і з конверсаційними імплікатурами. Конвенційні імплікатури представлені у висловленнях реактивних реплік, становлять відповіді на питання й підтвердження і мають у якості тригерів лексичні

(частки, займенники), морфологічні (умовний спосіб дієслова) та синтаксичні (нереальне умовне речення, риторичне питання) одиниці. Конверсаційні імплікатури актуалізуються тільки на ґрунті екстралінгвальних чинників у ініціальних та реактивних висловленнях, становлять твердження, заперечення й відмову та можуть супроводжуватися метафоричним і оксиморонним переосмисленням змісту.

Перспективою роботи є подальша систематизація конвенційних і конверсаційних імплікатур із розширенням мовного матеріалу та залученням когнітивного підходу.

Література

1. Безугла Л.Р. Вербалізація імпліцитних смислів у німецькомовному діалогічному дискурсі / Л.Р. Безугла. – Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2007. – 332 с. 2. Безуглая Л.Р. Виды импликатур / Л.Р. Безуглая // Слово і речення: синтактика, семантика, прагматика. – К. : Київ. ун-т. ім. Б. Гринченка, 2013. – С. 13–18. 3. Богуславский И.М. Исследования по синтаксической семантике: Сферы действия логических слов / И.М. Богуславский – М. : Наука, 1985. – 175 с. 4. Грайс Г.П. Логика и речевое общение / Г.П. Грайс // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1985. – Вып. 16. – С. 217–237. 5. Кубрякова Е.С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке. Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира. / Е.С. Кубрякова. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 549 с. 6. Милосердова Е.В. Имплицитность как лингвопрагматическая категория и ее роль в разных типах дискурса [Электронный ресурс] / Е.В. Милосердова // Режим доступа : http://cyberleninka.ru/article/n/implitsitnost-kak-lingvopragmaticheskaya-kategoriya-i-ee-rol-v-raznyh-tipah-diskursa 7. Шатуновский И.Б. Риторические вопросы как форма агрессивного речевого поведения / И.Б. Шатуновский // Агрессия в языке и речи. – М. : Изд-во РГГУ, 2004. – С. 19–37. 8. Bußmann H. Lexikon der Sprachwissenschaft / H. Bußmann. – Stuttgart : Kröner, 2002. – 783 S. 9. Rolf E. Sagen und Meinen / E. Rolf. – Opladen : Westdeutscher Verl., 1994. – 269 S.

Список джерел ілюстративного матеріалу

1. Remarque E.M. Der schwarze Obelisk [Электронный ресурс] / Erich Maria Remarque. – Режим доступа : http://artefact.lib.ru/library/remarque.htm 2. Remarque E. M. Drei Kameraden / Erich Maria Remarque. – Спб. : Каро, 2007. – 350 S.

УДК 811.112.2’255

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СЛІВ-РЕАЛІЙ У НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ПУБЛІЦИСТИЦІ

Румянцева Д.О.
Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц. Оніщенко Н. А.

Румянцева Д.О. Лінгвокультурологічні особливості слів-реалій у німецькомовній публіцистиці. У дослідженні вивчено лінгвокультурологічні аспекти німецькомовної публіцистики, особливості перекладу слів-реалій українською мовою та визначено найбільш поширені способи перекладу, які використовуються для перекладу німецьких реалій у публіцистичному тексті.

Ключові слова: слова-реалії, безеквівалентна лексика, публіцистичний текст, способи перекладу, транскрипція, транслітерація, калькування, описовий, наближений та трансформаційний переклад.

Rumiantseva D.O. Lingvo-cultural features of word-reality in German-speaking journalism. The study examined the linguistic and cultural aspects of German-speaking journalism, the peculiarities of translating words-realities into Ukrainian, and defined the most common methods of translation used to translate German realities into a journalistic text.

Keywords: culturally specific words, non-equivalent vocabulary, journalistic text, translation methods, transcription, transliteration, calking, descriptive and transformational translation

Відтворення національної своєрідності оригінального публіцистичного тексту є одним з ключових питань у перекладознавстві. Реалії як одиниці безеквівалентної лексики в німецькомовних публіцистичних статтях викликають значні складнощі під час перекладу, котрі полягають насамперед в тому, що для їх перекладу не існує відповідників, які б разом з відтворенням специфічної інформації передавали б національний колорит, а також мали ті самі конотації емоційного, смислового та стилістичного характеру, що супроводжують реалії в оригінальному тексті [2].

Лінгвокультурологічне дослідження слів-реалій представляє інтерес, що зумовлений їх змістом в публіцистичному тексті в системі безеквівалентної лексики. Національно-культурна семантика таких

мовних одиниць дозволяє проникнути в культуру носіїв мови, у їх фонові знання, які обов'язково присутні у свідомості учасників комунікації та значною мірою визначають зміст вислову. Аналіз сучасних досліджень свідчить про недостатню кількість праць, присвячених особливостям перекладу німецькомовних реалій у публіцистичних текстах українською мовою.

Таким чином, актуальність статті зумовлена тим, що питання про лінгвокультурологічну природу мовних реалій у німецьких публіцистичних текстах та засоби їх перекладу становлять значний інтерес з боку вчених-лінгвістів. Разом з тим, роль слів-реалій у процесі міжкультурної комунікації доволі важлива.

Об'єктом дослідження є слова-реалії як ключові лексичні одиниці німецькомовної публіцистики , що відображають національний колорит.

Предметом дослідження є способи перекладу та перекладацькі трансформації, які використовуються для перекладу реалій та термінології у німецькій публіцистиці.

Метою роботи є вивчення лінгвокультурологічних особливостей німецьких слів-реалій у публіцистичному тексті та визначення найбільш поширених способів їх перекладу українською мовою.

Матеріалом дослідження є німецькомовні публіцистичні тексти та українські переклади слів реалій у цих текстах.

Методи дослідження охоплювали: метод суцільної вибірки, застосований для виокремлення слів-реалій у публіцистичному тексті; метод порівняння тексту оригіналу і тексту перекладу – для з'ясування застосованих способів та перекладацьких трансформацій; метод кількісного аналізу – для встановлення питомої ваги застосованих способів та перекладацьких трансформацій.

Публіцистичні тексти відображають суспільно-політичні процеси в країні та виконують дві основні функції: інформативну та функцію впливу. Вони висвітлюють внутрішнє життя в середині країни та за кордоном, повідомляють про цікаві факти. Слова-реалії досить часто зустрічаються в публіцистичних текстах, адже саме публіцистичний стиль найбільш чутливо реагує на зміни, що відбуваються у суспільстві. Тому реалії як одиниці безеквівалентної лексики, в німецькомовних статтях викликають значні труднощі під час перекладу. Складність полягає в тому, що для перекладу їх не існує відповідників, які б разом з передачею специфічної інформації відображали національний колорит, мали б ті самі конотації емоційного, смислового та стилістичного характеру, що супроводжують реалії в оригінальному публіцистичному тексті [3].

Варто зазначити, що у реаліях відображена культура німецької нації. З появою в матеріальному і духовному житті суспільства нових явищ або предметів виникають відповідні реалії в мові, і, оскільки, всі зміни в суспільстві будуть знаходити в ньому своє відображення, час виникнення нових реалій встановити досить не складно. Від інших лексичних одиниць мови реалії відрізняються характером свого предметного змісту, а саме: вони мають тісний зв'язок з країною і з певним історичним періодом.

Отже, слова-реалії – це лексичні-одиниці вихідної мови, що не мають у мові перекладу лексичних відповідників тому, що позначуваний цією одиницею предмет чи явище відсутні у практичному досвіді етнічної спільноти носіїв мови перекладу (напр., нім. *Advent – передріздвяний час, який починається за чотири тижні до Різдва і святкується кожної неділі, Richtfest – свято будівельної бригади з приводу зведення даху*).

Під час перекладу слів-реалій у публіцистичному тексті відбувається не тільки зіставлення різних мовних систем (німецької та української), а й зіткнення різних культур, саме тому перекладач, спираючись на свої знання та досвід, повинен обрати варіант, який найбільш підходить, а деколи є єдино можливим.

Саме тому для проведення дослідження вважаємо за необхідне зосередитися на німецькомовних публіцистичних текстах. Матеріалом дослідження послужили випуски журналу «Schrumdirum» видавництва «Маві Груп»: «Berlin, Berlin!» Жовтень 2015; «Erzgebirge – Weihnachtsland» грудень 2015; «Wollen wir Wandern gehen?» Квітень 2016 року. Усього до аналізу було залучено 10 німецьких публіцистичних текстів та їхній переклад українською мовою.

Наступним кроком було виокремлення з тексту оригіналу ключових слів-реалій, які склали 125 одиниць. Їх було розподілено в 5 груп, представлених у наступній таблиці.

Таблиця 1

Виділені групи реалій у публіцистичних текстах

Група	Частка від загальної кількості реалій, %
Етнографічні реалії	29,17
Географічні реалії	5,9
Суспільно-політичні реалії	16,7
Реалії системи освіти релігії і культури	29,17
Ономастичні реалії	18,5

У процесі практичного дослідження німецьких публіцистичних статей нами виділено 5 основних основних способів перекладу реалій українською мовою [1, с. 97–104]:

1. Транслітерація та транскрипція. Ці способи перекладу застосовуються при передачі іншомовних власних назв, географічних назв та назв різних компаній, фірм, готелів, використаних у статтях, наприклад: *Siemens – компанія Сіменс, der Balken – балка*. Транскрипція та транслітерація доцільні там, де важливо зберегти лексичну стислість позначення і разом з тим підкреслити специфічність названого об'єкту або поняття, яке відсутнє у мові перекладу. Недоліком цього способу можна назвати те, що він не завжди дозволяє розкрити зміст нового поняття реципієнту. Тому вказаним способом слід користуватися помірковано.

2. Калькування. Суть цього способу полягає в передачі реалії вихідної мови за допомогою заміни її складових частин їх прямими лексичними відповідниками у мові перекладу: *der Kindergarten – дитячий садок, der Geschäftsbank – комерційний банк*.

3. Описовий або пояснювальний переклад. Цей спосіб слів-реалій полягає в розкритті значення лексичної одиниці вихідної мови за допомогою розгорнутих словосполучень, що розкривають суттєві ознаки позначуваного даною лексичною одиницею явища: *das Mitbestimmungsrecht – право робітників і службовців брати участь в управлінні підприємством, der Zubringerverkehr – рух транспорту місцевого сполучення, узгоджений з рухом транспорту далекого сполучення*.

4. Наближений переклад. Суть цього способу полягає в тому, що замість іншомовної реалії перекладач використовує реалію мови, яка має власну національну специфіку, але в той же час має багато спільного з реалією вихідної мови: *der Schnaps – горілка, der Weihnachtsmann – Дід Мороз*. Звичайно ж ці поняття не ідентичні, проте можуть використовуватись у певних контекстах.

5. Трансформаційний переклад. При цьому способі перекладачу доводиться вдаватися до перебудови синтаксичної структури речення, до лексичних змін з повною заміною значення вихідного слова чи того і іншого одночасно: *Speckknödel – фрикадельки <u>зі шматочками шпика</u>; Realschule – середня школа з 5 по10 клас, <u>що готує до професійної освіти</u>*

Отже, за результатами перекладацького аналізу 125 слів-реалій на базі 10 німецьких публіцистичних текстів та їхнього перекладу

українською мовою, було встановлено, що найчастіше зустрічаються в публіцистичних текстах етнографічні реалії, а також реалії системи освіти релігії і культури. Причому найбільш уживаними способами перекладу розглянутих реалій є транскрипція або транслітерація (37 %) та описовий або пояснювальний спосіб (32 %). Переклад методом калькування становив 12 %, перекладацькі трансформації – 14 %, наближений переклад – 5 %. Проте наше дослідження не забезпечує остаточного вирішення проблем та труднощів перекладу слів-реалій у німецькій публіцистиці.

Одержані результати доводять необхідність подальших досліджень. Перспективними напрямами для майбутніх досліджень можуть бути вирішення проблем перекладу реалій у вузькогалузевій публіцистиці, а також у виступах та промовах державних діячів, крім того, адаптування реалій в офіційно-діловому стилі до вимог українського національного законодавства тощо.

Література

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода) / Л.С. Бархударов. – М. : Международные отношения, 1975. – 240 с. 2. Бацевич Ф.С. Очерки по функциональной лексикологии / Ф.С. Бацевич, Т.А. Космеда. – Львов : Світ, 1997. – 392 с. 3. Верещагин Е.М. В поисках новых путей развития лингвострановедения: концепция речеповеденческих тактик / Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров. – М. : Гос. ин-т рус. яз. им. А.С. Пушкина, 1999. – 84 с. 4. Виноградов В.С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) / В.С. Виноградов. – М. : Издательство института общего образования РАО, 2001. – 224 с. 5. Влахов С. Непереводимое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М. : Международные отношения, 1980. – 352 с. 6. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад / Р.П. Зорівчак . – Львів : Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. – 216 с. 7. Кияк Т.Р. Теорія і практика перекладу. Німецька мова / Т.Р. Кияк, А.М. Науменко, О.Д. Огуй. – Вінниця : Нова книга. – 2006. – 586 с. 8. Кочерган М.П. Загальне мовознавство: підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти / М.П. Кочерган. – К. : Академія, 1999. –288 с. 9. Латышев Л.К. Технология перевода : учеб. пособие по подготовке переводчиков (с немецким языком) / Л.К. Латышев. – М. : НВИ-Тезаурус, 2001. – 279 с.

УДК 811.111’42’372:82-1

АНГЛОМОВНА ВІЗУАЛЬНА ПОЕЗІЯ

Самойлова І.Ю. (Харків)
Науковий керівник:
докт. філол. наук, проф. Морозова О.І.

Самойлова І.Ю. Англомовна візуальна поезія. У статті пропонуються результати дослідження англомовної візуальної поезії, яке виконано у річищі мультимодальної лінгвістики. Твори англомовної візуальної поезії описано за семіотичними принципами індексальності, іконічності та символічності.

Ключові слова: візуальна поезія, іконічність, індексальність, мультимодальність, символічність.

Samoilova I.Y. English Visual Poetry. This paper presents the results of analyzing English visual poetry in the aspect of its multimodal characteristics. Works of English visual poetry are described according to the semiotic principles of indexicality, iconicity and symbolicity.

Key words: visual poetry, iconicity, indexicality, multimodality, symbolicity.

Об’єктом цього дослідження є мультимодальні тексти представників англомовної візуальної поезії, серед яких Баррі Філіпп Нікол, Едвард Каммінгс, Алекс Кадоген, Ніколас Цурбругг, Джордж Герберт, Ділан Томас, Том Філіпс. Предметом вивчення виступають когнітивно-семіотичні принципи, що зумовлюють лінгвальні та позалінгвальні властивості відповідних поетичних текстів. Вибір об’єкта, предмета та мультимодального підходу до їх аналізу зумовлюють актуальність цієї наукової розвідки.

Метою дослідження є мультимодальний опис англомовних візуальних поезій на підґрунті когнітивно-семіотичних принципів, що зумовлює наукову новизну здійсненої розвідки.

Визначимо зміст ключових термінів дослідження. **Поезія** – це один із трьох родів літератури, поряд з епосом і драмою. Інколи цим поняттям означають віршовані твори певного автора, нації чи епохи [2, с.583]. У найзагальнішому вигляді поезія може бути визначена як невеликий художній твір у віршах.

Візуальна поезія – це вид мистецтва, який перебуває на межі словесного, графічного і живописного. У візуальній поезії римовані

рядки не тільки передають певний зміст, але й утворюють графічні зображення. Органічне поєднання у візуальній поезії двох семіотичних систем, або модусів, – мови та візуального зображення – свідчить про мультимодальну природу візуальної поезії, а отже, до її аналізу вважаємо доцільним застосувати мультимодальний підхід, що є міждисциплінарним за своєю природою. Цей підхід має на меті з'ясувати, як відбувається процес смислотворення, до якого залучені гетерогенні семіотичні ресурси [4, с. 4]. Зразки візуальної поезії можна бачити в літературі Давньої Греції у творчості низки поетів, таких як Алкей, Тимофій Мілетський, Антімах Колофонський, Ерінна, Евен Пароський та ін. [3, с. 514].

Візуальна поезія поєднує в собі словесне та образотворче мистецтво завдяки створенню словесно-зорового образу [1]. У візуальній поезії можна виділити графічну образність, нелінійність сприйняття, а також відносну індивідуальність інтерпретації та багатогранність значення, що було розкрито в ній – характеристики, які притаманні й символу.

Розглянемо на прикладі принципи мультимодального підходу. Аналіз розпочнемо з порівняння візуального зображення жаби, що належить австралійської художниці по текстилю Еніемейк Майн, з поетичним образом жаби, який втілено у хайку «Старий ставок» японського поета Мацуо Басьо (в перекладі англійською) та у візуальній поезії без назви канадського поета Баррі Філіппа Нікола.

Рис. 1. Візуальне зображення жаби (Еніемейк Майн)

На художньому зображенні (Рис. 1) жаба своїм рішучим стрибком порушує стан речей у середовищі свого побутування. Мабуть так

і починалося життя у всесвіті, що його символізують концентричні кола на задньому плані.

Зміст хайку «Старий ставок», японського поета Мацуо Басьо

Old pond!
Frog jump-in
Water's sound.

можна було б передати у такий спосіб: «Жаба стрибнула у воду, обуривши спокій старого ставка. Почувся раптовий сплеск». У вірші немає жодного слова, яке означало б тишу, і все ж він дає читачеві можливість її відчути. Ми розуміємо, що навколо панує безмовність, ми знаходимся далеко від стукоту коліс і людського гамору. Як відомо, в Японії жаба – це символ удачі. Можливо, саме через це японський класик і використав її образ для того, щоб показати, яким би затишним не було б довкілля, завжди існує надія на вдачу, яка зворушить цю тишу [6, с.13].

Рис. 2. Візуальний вірш без назви Баррі Філіппа Нікола

Візуальний вірш без назви Баррі Філіппа Нікола (Рис. 2) пропонує зовсім просте зображення: пару намальованих ліній і два з половиною слова англійською мовою. Ми читаємо слово *pond (ставок)* та розуміємо, що саме він є місцем дії.

Орієнтація букв і слів зліва направо, зверху вниз, посилює шаблон сканування під час читання тексту. Ці лінії накреслюють шлях, що спрямовує увагу читача у певний спосіб: хтось рухається поруч зі ставком, мигцем побачив щось, що вискакує з трави, потім це «щось» зникає, залишивши лише бризки позаду; з цього можна вивести наявність у ставку жаби. Поет, таким чином, пропонує її екзистенційне, унікальне зображення. Цей вірш є прикладом переходу від простоти до складності через мінімалістичну презентацію. Історія, яку розповідає ця візуальна поезія, є короткою, а її текстове втілення зайняло б набагато більше лінійного простору, ніж пара намальованих ліній і два з половиною слова [5, с. 151].

Таким чином, ми бачимо, що вищенаведені описи та художні зображення жаби дуже різні. Кожен автор має своє особисте бачення ситуації її споглядання, що відбиває його думки та почуття. Для втілення

цього бачення він обирає відповідні семіотичні ресурси – мовні, візуальні або їхнє поєднання. Найскладніші й найбагатші смисли виникають в інтерфейсі мовного та візуального модусів, кожен з яких є максимально спрощеним. Це є потужним прийомом, який активно залучає до процесу смислотворення читача, який одночасно виступає й глядачем.

Розглянемо, як в англомовній візуальній поезії втілюються загальні семіотичні принципи індексальності, іконічності та символічності.

Індексальні знаки вказують на те, що перебуває в безпосередній близькості. На це вказує етимологія латинського слова *index* (палець). Найяскравіший приклад індексальності – це транспортний знак, що вказує напрям пересування (стрілка). Він містить в собі значення «йди в цьому напрямку, щоб дістатися до заданного пункту» [6, с. 167].

Іконічні знаки пов'язані зі схожістю знака та об'єкта, який він позначає. Так, наприклад, дорожній знак, який попереджає водіїв, щоб вони озирнулися на дітей, які переходять дорогу, є іконічним зображенням, яке, звичайно, лише віддалено схоже на дійсність, але вгадати, чиї фігурки зображено, доволі легко [там само, с. 173].

На відміну від індексальності та іконічності, символічність, яка не передбачає природного зв'язку між формою знака та позначуваною ним річчю. Наприклад, транспортний знак у формі перевернутого трикутника – один з таких символів: він не має природного зв'язку між його формою і значенням «дати дозвіл на шлях». Зв'язок між формою і змістом тут суто умовний. Наприклад, розбита на дві половини каблучка дозволяє закоханим впізнати один одного після тривалого часу шляхом зіставлення двох частин. Зв'язок тут суто умовний, конвенційний [там само, с. 174].

Візуальна поезія Баррі Філіппа Нікола, який має назву «Вода Вірш 5» («Water Poem 5») (Рис. 3). Він пропонує нам спрощене зображення води нерівною, хвилястою лінією, яка утворює слово *water (вода)*. Само слово й візуальний образ зливаються: «А» з води є білою кришкою, «т» човен або колода, і «е» плавучий об'єкт. У цьому зображенні простежується принцип іконічності, тобто схожості зображення із зображуваним об'єктом.

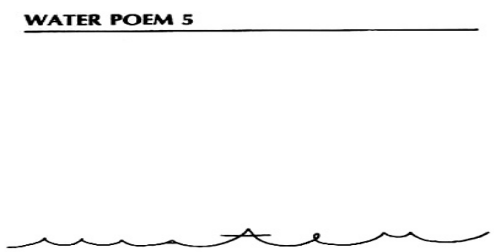

Рис. 3. Візуальна поезія Баррі Філіппа Нікола «Вода Вірш 5»

У візуальній поезії Барбари Туспік (Рис. 4) чітко простежується символ – людина. Цю живу істоту завжди терзають різні запитання. Це ми і бачимо на піктографічному зображенні. З рота йде вислів «Я, хто я…», ноги йдуть та задаються питанням (у цьому простежується принцип індексальності, бо не ноги задають питання, а сама людина). «Я – це те, що роблю», «Я міркую над тим, що відбувається». Ми розуміємо, що це вічні запитання людства.

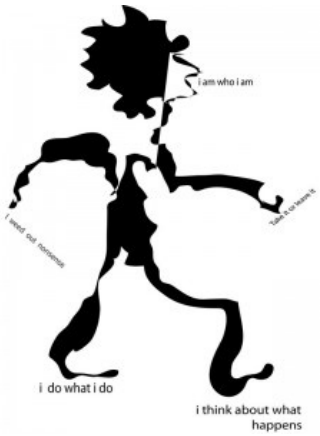

Рис. 4. Візуальна поезія Барбари Туспік

У своїй візуальній поезії (Рис. 5) Семюель Філіпс зобразив безбарвний світ, де буква звільнюється від рабства (принцип іконічності). Літери нібито висмоктують кисень з алфавіту, щоб спричинити божевільний переворот у їх поведінці. Вони розтягнулися до контрастних силуетів, танцюючи під звуки нової мови. Ці розтягнуті силуети стають символами руху та вільного життя (принцип символічності).

Рис. 5. Візуальна поезія Семюеля Філіпса

Таким чином, наведений аналіз свідчить про те, що візуальна поезія – це своєрідне та захоплююче явище в літературі та суміжному з нею зображальному мистецтві. Вона є новим поетичним жанром, який має міждисциплінарну природу, поєднуючи в собі графічні символи, слова та піктографічні образи. Автори використовують різні прийоми під час написання візуальних поезій: зміна довжини рядків та речень, розташовування символів у будь-якому порядку, зміна кольору та розміру шрифту тощо. Поєднуючи ці елементи, візуальна поезія надає її читачеві можливість не тільки сприймати текст, але й бачити зображення, створюване цим текстом.

Перспективи розвитку порушеної проблематики полягають у виявленні особливостей візуальної поезії за періодами та авторами.

Література

1. Васильківська О.О. Проблема сприйняття і вивчення візуальної лірики сучасними читачами [Електронний ресурс] / О.О. Васильківська // Соціум. Наука. Культура. Філологічні науки. – Режим доступу : http://intkonf.org/vasilkivska. 2. Літературознавчий словник-довідник / [Під ред. Р.Т. Гром'як та ін.]. – К. : Академія, 1997. – 748 с. 3. Що таке вірші? [Електронний ресурс] – 2015. – Режим доступу : http://myhelper.com.ua/index.php?newsid=25841. 4. Analyzing Multimodal Interaction [Electronic resource]. – 2004. – Available : http://wikilivres.ru. 5. Borkent M. Illusions of simplicity: a cognitive approach to visual poetry / Mike Borkent // English Text Construction, 2010. – Vol.3, No. 2. – P. 145–164. 6. Dirven R. Cognitive Exploration of Language and Linguistics / Rene Dirven, эMarjolyn Verspoor. – Amsterdam : John Benjamins, 2004. – 269 p.

УДК 811.111’42’276.502/504

ЕКОЛОГІЧНІСТЬ КОМУНІКАТИВНОГО КОНТАКТУ В АНГЛОМОВНОМУ ДІЛОВОМУ ДИСКУРСІ

Скіданенко А.А. (Харків)
Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц. Шпак О.В.

Скіданенко А.А. Екологічність комунікативного контакту в англомовному діловому дискурсі. Стаття присвячена дослідженню реалізації комунікативної категорії контакт у сучасному англомовному діловому дискурсі з позиції еколінгвістики. Проаналізовано фатичну й інформативну функції контакту на його фазах контактовстановлення, контактопідтримання і контакторозмикання. Виокремлено унісонний і дисонансний типи контакту. Вивчено принципи екологічності у спілкуванні суб’єктів англомовного ділового дискурсу.

Ключові слова: діловий дискурс, дисонансний контакт, еколінгвістика, інформативна функція, комунікативна категорія, унісонний контакт, фатична функція.

Skidanenko A.A. The ecology of communicative contact in English-speaking business discourse. The article is focused on the study of the implementation of the communicative category contact in modern English-language business discourse from the point of view of ecological linguistics. The phatic and informative content has been analyzed in the phases of opening, supporting and closing contact. Unison and dissonant types of contact are singled out. The principles of ecology in communication of subjects of English-speaking business discourse have been determined.

Key words: business discourse, communicative category, dissonant contact, ecolinguistics, informative function, phatic function, unison.

Стаючи все більш популярним, питання довкілля інтегрувало у різні науки, у тому числі і в лінгвістику. Екологія розуміється не тільки як чистота навколишнього середовища та взаємовідносини його складових, а й як чистота мови, вплив суспільства та глобалізації на мову і мовлення. Актуальність цієї роботи зумовлена зверненням до проблеми співвідношення мови як об’єкта та людини як важливого складника середовища її існування, а також загальною спрямованістю сучасної лінгвістичної науки на комплексний підхід до розкриття механізмів продукування дискурсу та специфіки його побудови. Вивчення функціонально-комунікативних особливостей англомовного ділового дискурсу крізь призму еколінгвістики сприяє конкретизації

його основних ознак і складників. Новизна полягає у використанні екологічного підходу для дослідження проблем спілкування людини у соціумі. Об'єктом дослідження є комунікативний контакт у сучасному англомовному діловому дискурсі, а предметом – екологічність способів й засобів реалізації комунікативної категорії у бізнес сфері. Завдання роботи полягає у дослідженні особливостей спілкування суб'єктів англомовного ділового дискурсу, аналізі засобів контакту на його трьох фазах контактовстановлювання, контактопідтримування та контакторозмикання, висвітленні принципів екологічності контакту у сучасному англомовному діловому дискурсі.

Еколінгвістика посіла одну з щабель лінгвістичних наук, та привертає все більше уваги мовознавців, культурологів, соціологів, оскільки екологічний підхід передбачає дії людини, спрямовані на збереження біологічного та культурного різноманіття. З точки зору еколінгвістики, дискурс розуміється як засіб і спосіб формування соціальних відносин. Вивчення дискурсивного процесу має висвітлити аспект відношення знаків до їх користувачів та пролити світло на центральне питання сучасної лінгвістики – проблему ефективності мовного спілкування у різних типах дискурсу. Потребують висвітлення базові принципи екологічності англомовного інституційного дискурсу, зокрема ділового, його системо утворюючі ознаки, функції та особливості.

Екологія мови – це дослідження взаємодії мови з її оточенням [4, с. 65–66], мова існує в розумах мовців, що спілкуються, та в природі, яка розуміється як соціальне та культурне середовище. Принципи еколінгвістики застосуються у вивченні комунікації, а саме у комунікативному контакті.

Основу комунікативної категорії КОНТАКТ складає поняття «контакт», яке наявне у свідомості англомовних комунікантів у вигляді комунікативної події спілкування суб'єктів комунікації з метою фатичного та інформативного обміну. Контакт – фрагмент комунікативного процесу й спосіб спілкування за допомогою вербальних і невербальних засобів у ситуаціях дискурсу, які відрізняються конфігураціями ролей комунікантів та їх настановами на гармонізацію або дисгармонізацію стосунків [3, с. 46]. Мовці знаходяться у певних соціальних умовах, мають різні цінності, культуру, мову та світобачення. З точки зору еколінгвістики, умови та соціум, в яких існує мова, безпосередньо впливаючи на останню, утворюють екосистему.

Розглядаючи екологічність комунікативного контакту у діловому дискурсі, важливим стає питання визначення ділового дискурсу.

Дискурс визначається як зв'язний текст, що являє собою сукупність екстралінгвістичних, соціокультурних, психологічних та інших факторів; мова як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, що бере участь у взаємодії людей та механізмах їх свідомості. Контакт у діловому дискурсі маніфестується у спілкуванні індивидів у комерційних компаніях, які прагнуть опрацювати або обговорити одне з питань своєї праці. Суб'єктами ділового дискурсу являються агенти та клієнти, працівники інститутів, що існує у таких сферах: комерція, виробництво, фінанси та посередництво.

Гідна поведінка, дотримання етикету та ввічливе ставлення комунікантів один до одного маніфестують екологічність англомовного спілкування в інституційних умовах та стають відмінною рисою комунікативного контакту у бізнес сфері. Екологічність контакту, що відбувається між агентами та клієнтами, передбачає наявність трьох фаз спілкування: 1) контактовстановлення; 2) контактопідтримання; 3)контакторозмикання. Висловлення мовців виконують фатичну та інформативну функції, де фатична регулює протікання контакту [2, с. 53], а інформативна – несе тему розмови. Обидві складові контакту є значущими для спілкування, але екологічність контакту визначається правильним співвідношенням фатики і інформатики у спілкуванні агентів та клієнтів. За результатами дослідження, інформативна складова контактів у бізнес сфері – 82%, відсоток фатики –18%.

Спілкування в інституційному дискурсі є офіційним, стриманим й тактовним [1]. Формальність мовного стилю виражається у формі негативної ввічливості, яка реалізується за допомогою стратегії лінгвістичної незалежності, що відповідає соціальній відстані між співрозмовниками та субординації.

Екологічність спілкування мовців визначається також модусом контакту: діловий контакт буде розвиватися злагоджено та успішно, якщо комуніканти воліють дійти спільної думки та піти на необхідні поступки, або навпаки, конфліктно та напружено, що призведе до порушення комунікації та розриванню комунікативного контакту. Таким чином, контакт являє собою двополярне явище, що відображується в унісоні чи дисонансі. Якщо унісонний контакт маніфестує щире визнання досягнень, поглядів та позицій партнера, то дисонансний контакт визначається взаємним з'ясуванням стосунків комунікантів, розбіжністю думок, контрактивним та суперечливим спілкуванням, часто емоційно забарвленим.

Наведений нижче фрагмент – спілкування у телефонному режимі, є прикладом екологічного контакту:

DICK MCDONALD: This is Dick.

RAY KROC: Hello Dick, this is Ray Kroc from Prince Castle Sales. I'm phoning because someone there placed an order with us for some Multimixers.(фаза 1)

DICK MCDONALD: Yes, yes, that was me. How soon can you get 'em out here? RAY KROC: Well, that's actually why I was calling. I believe there may have been a miscommunication between. My secretary said that you wanted six. Are you sure that such amount is enough for you?(фаза 2)

DICK MCDONALD: You know what? I think that's a mistake. Better make it eight. You know where to send 'em, right? San Bernardino, California. Corner of 14th and E.

RAY KROC: To anyone in particular?

DICK MCDONALD : Just the store is fine. McDonald's.

DICK MCDONALD: I gotta go. Just get those mixers out here ASAP, okay? Thanks! (фаза 3).

RAY KROC: Thank you, Mr. Mcdonald. Good bye (The Founder).

Комуніканти спілкуються по телефону, адресантом є молодий підприємець Рей Крок, а адресатом – Дік Макдональд, власник ресторану. Рей дзвонить Діку для укладення договіру про продаж міксерів. Мовці уважно слухають один одного та приходять до спільного рішення питання. У фазі контактовстановлення 1, за нормами спілкування, адресант представляється і називає фірму, представником якої він є, та переходить безпосередньо до причини дзвінку. Комунікація проходить чітко, згідно заданої теми «кількість приладів». Адресант ставить уточнюючи питання, які стосуються кількості приладів. Контактопідтримуюча фаза 2 – змістовна фаза спілкування, яка несе суто інформативний характер за рахунок обміну повідомленнями. Контакторозмикаюча фаза 3: оскільки ціль дзвінка адресанта вирішена, контакт розмикається за допомогою метакомунікативних висловлень у функції подяки та прощання *Thank you, Mr. Mcdonald. Good bye*. Наведений приклад контакту ілюструє перевагу інформативної складової й маніфестує ефективність комунікації.

Унісонний контакт набуває стратегічного значення у діловому спілкуванні, оскільки сприяє досягненню цілі комунікації, взаєморозумінню агентів та клієнтів, покращенню репутації інституту. Дисонансний контакт, на відміну від унісонного, характеризуються

порушеннями етикетних норм та установок ввічливості, небажанням мовців йти на компроміс, поступатися своїми цілями. Дисонансний бізнес контакт є нехтуванням ділових норм спілкування. Це, в свою чергу, порушує екологічність контакту, робить його неефективним: комуніканти не прагнуть підтримання розмови, відносин, зміцнення стосунків та ін. За результатами дослідження, унісон у контактах англомовних суб'єктів ділового дискурсу переважає дисонанс: 79% та 21%, що підкреслює їх прагнення до одностайності та унісонної співпраці.

Висновки. Екологічність спілкування у сучасному англомовному діловому дискурсі маніфестується унісонним комунікативним контактом, що розвивається у трьох фазах, та у якому інформативна складова перевищує за обсягом фатичну. Ефективна взаємодія та кооперативна співпраця досягається за рахунок такту й ввічливості англомовних агентів та клієнтів, зважання думки іншого, уваги до слів та дій співрозмовника, особливій шанобливій підтримці дистанції між комунікантами, готовності піти на компроміс заради успіху справи та репутації закладу.

Перспективою роботи є дослідження екологічності комунікативного контакту в інших інституційних дискурсах: юридичному, медичному тощо.

Література

1. Володько А. Такт, бестактность и личные границы: взгляд психолога [Електронний ресурс] / А. Володько. – 2015. – Режим доступу до ресурсу : https://lady.tut.by/news/relationship/438840.html 2. Почепцов Г.Г. Фатическая метакоммуникация / Г.Г. Почепцов // Семантика и прагматика синтаксических единств. – 1981. – № 7. – С. 52–59. 3. Шпак О.В. Реалізація комунікативної категорії контакт у сучасному англомовному дискурсі : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Шпак Олена Владиславівна. – Харків, 2015. – 238 с. 4. Haugen E. The Ecology of Language; Essays / Einar Haugen. – Stanford: Stanford University Press, 1972. – 384 с. 5. "The Founder"– [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://twcguilds.com/wp-content/uploads/2016/12/THE-FOUNDERScripwCover_Rd12. pdf

УДК81'367.335=112.2

СКЛАДНОПІДРЯДНЕ РЕЧЕННЯ ТА ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Смоляник М.С. (Харків)
Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц. Кривенко В.П.

Смоляник М.С. Складнопідрядне речення та його функціонування у сучасній німецькій мові. В ході дослідження проаналізовані основні класифікації складнопідрядного речення, виявлено та систематизовано особливості функціонування підрядного речення, а також його місце в структурі гіпотаксису.

Ключові слова: висловлювання, порядок слів, приєднувальні підрядні речення, речення, синтаксис, члени речення.

Smolianyk M. S. A complex sentence and its functioning in the modern German language. In the research were analyzed the main classifications of a complex sentence, were defined and systematized the peculiarities of a complex sentence“s functioning and also its place in the structure of hypotaxis.

Keywords: conjunctive clause sentence, order of words, parts of the sentence, sentence, speech, syntax.

Актуальність обраної теми обумовлюється суперечливістю відносно вирішенні проблеми про природу складнопідрядного речення; залишається багато нез’ясованого, виникають все нові і нові спірні питання. Деякі види речення залишаються поза увагою. Труднощі вивчення речень, а саме рестриктивних речень обумовлені як специфікою їх формування, так і особливостями функціонування в тексті та мовленні.

Об’єктом нашого дослідження є складнопідрядне речення.

Особливості функціонування складнопідрядного речення у сучасній німецький мові є предметом даного дослідження.

Метою роботи є систематизація способів утворення та побудови складнопідрядних речень

Матеріалом дослідження стали твори таких відомих зарубіжних авторів як Е.М. Ремарка та С. Цвейга.

Речення – це мінімальна одиниця мови, яка представляє собою граматично організоване з’єднання слів (або слово), що володіє смисловою та інтонаційною закінченістю. З точки зору пунктуації,

речення як закінчена одиниця мови оформляється в кінці точкою, знаком оклику або питальним знаками або трьома крапками. [1, с.78]

За будовою речення поділяють на :

- просте;
- складне;
- складносурядне;
- складнопідрядне

У німецькому реченні існує чіткий порядок слів, тобто ця мова є регламентована, прикладом цього є рамкова конструкція, інверсія може спостерігатися лише при емпфазі в питальних, спонукальних і підрядних реченнях. В. Комісаров постулює порядку слів три основні функції в висловлюванні: служити засобом оформлення певної граматичної категорії, забезпечувати смисловий зв'язок між частинами висловлювання і між сусідніми висловлюваннями (служити засобом комунікативного членування висловлювання і тексту) і вказувати на емоційний характер висловлювання За визначенням [2, с. 192]. О.І. Москальської складнопідрядне речення (гипотаксис) позначає відносини субординації між своїми безпосередніми компонентами, а саме між частинами речення [3, с. 302]. Порядок слів характеризується складною системою функціонування і включає в себе два провідних аспекти: власне синтаксичний (формальний) і логіко-семантичний. У структуру останнього включені когнітивний, логічний, семантичний і прагматичний аспекти порядку слів, кожен з яких виконує певну роль у формуванні загального логіко-семантичного плану. Речення, що складається з двох або більше предикативних частин, поєднуваних підрядним зв'язком у єдине структурне, семантичне та інтонаційне ціле за допомогою сполучників підрядності або сполучних слів та інших граматичних засобів, виступає складнопідрядним [3, с. 322].

В сучасній німецький мові існує класифікація складнопідрядного речення, основними типами якого є :

- присудкові речення;
- з підрядними підметовими і додатковими;
- обставинне речення (способу дії, тимчасові, причинні,
- умовні, наслідку)
- означальні речення

Існують також приєднувальні підрядні речення, котрі не змінюють ні пропозицію головного речення, ні його модус. Тобто підрядне відноситься до всього головного, пояснює повністю його склад, має

союзний засіб. В. Юнг вважає, що приєднувальні підрядні речення виражають щось нове, до них він відносить [5, с. 90–91]:

а) відносні підрядні речення (*Relativsätze*), наприклад: *Ferdinand führte den Bäckermeister herum und fragte ihn, welche Art ihm am besten gefiele* [6, с.155];

б) підрядні речення, що вводяться питальним словом *was*, наприклад: *Er weiß nicht mehr, was er mit seinem Leben anfangen soll – deshalb freut er sich einfach, daß er noch lebt* [6, с. 217];

в) підрядні речення, що вводяться союзом *während*, наприклад: *Sie sah aus wie ein Kind, während sie kniete, ein Kind, das man beschützen mußte* [6, 284];

У граматиці видавництва «Duden» приєднувальні підрядні речення позначаються як підрядні речення – «уточнюючі висловлювання», тобто вони можуть певним чином уточнювати зміст головного речення. Вони реалізуються в наступних модифікаціях [4, S. 779–780]:

- в якості якоїсь умови;
- обмеження, локалізації; (в складнопідрядному реченні завжди стоять дієслова типу: *angehen, betreffen* і т. д.);
- обмеження будь-якого аспекту;
- компетенція мовця;
- прийняття до уваги;
- супровід висловлювання;
- обмеження теми.

Найбільш вживаними є складнопідрядні речення часу, означальні так деякі інші. Надамо характеристику складнопідрядним реченням часу.

Підрядні часу найчастіше відповідають на питання: коли? – *wann?* як довго – *wie lange*? з яких пір? – *seit wann?* до яких пір – *bis wann?* Підрядні часу зазвичай стоять перед головним реченням, але також можуть стояти і після головного. Порядок слів у підрядному реченні фіксований: допоміжне дієслово завжди ставиться в кінці речення. Також варто пам'ятати , що підрядне речення завжди відокремлюється комами. Найчастіше підрядні часу приєднуються до головного речення за допомогою сполучників:

wenn – коли, *als* – коли; *nachdem* – після того як; *bis* – до того, як; *bevor, ehe* – перш ніж, раніше чим; *seidem* – з того часу як, *während* – в той час, як.

Висновки. В ході дослідження було проаналізовано речення як синтаксичну одиницю німецької мови, проаналізовані основні класифікації складнопідрядного речення, виявлено та систематизовано

загальномовні засоби вираження підрядного речення, а також його місце в структурі гіпотаксису.

Перспектива. Зіставлення складнопідрядних речень в українській мові та їх переклад українською мовою.

Література

1. Валгина Н.С. Современный русский язык : учебник / Н.С. Валгина. – М. : Агар, 2000. – 78 с. 2. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение : курс лекций / В.Н. Комиссаров. – М. : ЕТС, 1999. – 192 с. 3. Москальськая О.И. Грамматика немецкого языка / О.И. Москальськая. – Москва : Академия, 2004. – 352 с. 4. Duden-Grammatik der deutschen Gegenwartssprache / Hrsg. u. bearbeitet von G. Drosdowski et al. – 5., völlig neu bearbeitete u. erweiterte Auflage. – Mannheim : Dudenverl., 1995. – 864 S. 5. Jung W. Kleine Grammatik der deutschen Sprache / W. Jung. – Leipzig : VEB Bibliographisches Institut Leipzig, 1954. – 284 S. 6. Remarque E.M. Drei Kameraden / E.M. Remarque. – Moskau, 1963. – 155 S.

УДК 811.111'221

КОНФРОНТАЦІЯ В АНГЛОМОВНОМУ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ: ВЕРБАЛЬНІ І НЕВЕРБАЛЬНІ АСПЕКТИ

Соболєва О.О. (Харків)
Науковий керівник:
докт. філол. наук, проф. Солощук Л.В.

Соболєва О.О. Конфронтація в англомовному інституціональному діалогічному дискурсі: вербальні і невербальні аспекти. У статті досліджено особливості функціонування невербальних компонентів комунікації в англомовному інституційному дискурсі конфронтаційного спрямування та їх взаємодію з вербальними компонентами. Визначено та проілюстровано комунікативну значущість кінесичних, просодичних та проксемічних компонентів комунікації у вираженні конфронтаційних намірів співрозмовників, розглянуто варіювання їх використання в залежності від статусу співрозмовників, а також їх комунікативної мети.

Ключові слова: вербальний, інституціональний діалогічний дискурс, кінесичний, конфронтація, невербальний, просодичний, проксемічний.

Sobolieva O.O. Confrontation in the English Institutional Dialogical Discourse: Verbal and Non-verbal Aspects. The article considers the peculiarities of non-verbal communicative components usage within the frames of the English institutional dialogical discourse and their interaction with verbal components. The significance of kinesic, prosodic and proxemic components in expressing confrontational intentions of interlocutors is determined and illustrated with examples. The variety of their usage depending on the status of interlocutors as well as their communicative purposes are analyzed.

Key words: confrontation, institutional dialogical discourse, kinesic, non-verbal, prosodic, proxemic, verbal.

Вступ. Інституціональна комунікація є суттєвою частиною життя людей, важливим видом відносин між ними. Використовуючи мову для організації своєї діяльності, кожна людина протягом життя взаємодіє з різними організаціями у повсякденному житті або як професійний член цих організацій, або як їх клієнт [15, с. 92, 4; 13; 14; 16].

Невербальні компоненти спілкування є невід'ємною частиною будь-якої комунікації. Починаючи з кінця XX століття невербальні засоби спілкування досліджувалися багатьма ученими [5; 6; 8; 10; 17], але й досі багато аспектів невербального коду спілкування потребують подальшого розвитку. Англомовний інституціональний діалогічний дискурс є одним із тих об'єктів, у якому невербальні елементи спілкування та їх взаємодія з вербальним кодом мають бути розглянуті більш детально, адже невербальні засоби комунікації є невід'ємною і важливою частиною взаємодії людей в межах різноманітних інституцій. У статті розглядаються невербальні аспекти конфронтації в англомовному інституціональному дискурсі як у конфліктному типі ділового спілкування, де обидва учасники мають закріплений професійно-діловий статус, що впливає на використання ними як вербального, так і невербального кодів. [9; 11].

Отже, актуальність роботи зумовлена необхідністю аналізу невербальних конфронтаційних компонентів спілкування для виявлення закономірностей мовного та позамовного самовираження співрозмовників у ситуаціях конфлікту в англомовному інституціональному дискурсі.

Об'єктом дослідження є англомовний інституціональний дискурс конфронтаційного спрямування. Предметом дослідження є закономірності функціонування конфронтаційних невербальних компонентів комунікації в англомовному інституціональному діалогічному дискурсі та їх взаємодія з вербальними компонентами комунікації.

Метою статті є аналіз прагматичних особливостей функціонування вербальних та невербальних компонентів комунікації в англомовному інституціональному дискурсі конфронтаційного спрямування.

Матеріалом дослідження стали фрагменти конфліктно спрямованого англомовного інституціонального діалогічного дискурсу, виокремлені із текстів сучасної англомовної літератури та кіноскриптів.

Наявність невербальних компонентів комунікації в інституціональному діалогічному дискурсі, їх роль у відображенні конфронтаційних намірів мовців. У структурі будь-якого типу дискурсу наявні як вербальні, так і невербальні компоненти комунікації, які співіснують з іншими складовими дискурсу. Враховуючи головні характеристики невербальних засобів (рух, простір, час) і базові системи їх відображення та сприйняття (зорова та акустична), можна виділити такі класи невербальних комунікативних компонентів: кінесичні, проксемічні та просодичні комунікативні компоненти [10; 3, с. 63].

У разі залучення кінесичних, просодичних або проксемічних компонентів до процесу спілкування, вони набувають інформаційної цінності, тобто стають комунікативно значущими [2, с. 11–12; 10, с. 20].

Конфронтаційна стратегія демонструє установку мовця діяти проти партнера по комунікації. Конфронтація зорієнтована на те, щоб активно і самостійно домагатися власних цілей/інтересів, не звертаючи уваги на інтереси партнера/партнерів, що беруть участь у конфлікті, і відбиває прагнення одного з учасників спілкування взяти перевагу, самоутвердитися, нав'язати своє бачення і рішення проблеми [7, с. 51; 12, с. 120]. У ситуації конфронтації невербальні компоненти спілкування експліцитно відображають наміри мовця:

(1) *I was just drinking my coffee and the Chief blurted out "Level with me, kid, what's going on with the Corelli`s?" I almost choked, as he asked. 'Damn it! I`d hoped I might get away without talking about that' I thought to myself. I sat silent for probably a little longer than I ought to, the Chief looked at me and I glanced back with a look to tell him that he knew what I could tell him but I couldn`t say more [22, c. 89].*

У наведеній ситуації підлеглий приховує від шефа певну інформацію, він почувається розгублено, коли його питають про справу. Не маючи наміру розповідати правду, він мовчить, але розуміє, що саме цим видає себе. Комунікація відбувається саме за допомогою невербальних кінесичних компонентів (погляди), при чому один співрозмовник намагається отримати інформацію, а інший дає зрозуміти, що він не може нічого розповісти.

В інституціональному діалогічному дискурсі конфліктного спрямування значення вербальної складової комунікації – впевненість, невдоволення, злість, зневага, або, навпаки, невпевненість, страх, образа тощо учасників спілкування – підсилюється за рахунок просодичних компонентів:

(2) *"Ahn-dre-ah! What is this? Please tell me, what on earth is this?"*
I raced into her office and stood before her desk, where we both looked down at what was, obviously, the same lunch she ate whenever she didn't go out. What was her problem?
"Um, it's, uh, well, your lunch," I said quietly, making a genuine effort not sound sarcastic, which was difficult, considering my statement supremely obvious. "Is something wrong?"
"Is something wrong?" she mimicked in a high-pitched voice that sounded nothing like my own, nothing human [21].

У наведеному прикладі деспотична жінка-начальник не намагається приховати свою злість. Вона виражає її підвищеним тоном (*high-pitched voice that sounded nothing like my own, nothing human*) та власне вербальною складовою свого мовлення. Конфронтація стає очевидною та тлі дисонансних намірів учасників комунікації: один із учасників налаштований агресивно, про що свідчить просодичне оформлення – жінка говорить голосно, з явними нотами роздратування, інший – намагається нівелювати конфліктну ситуацію за рахунок просодичного оформлення висловлення (*I said quietly, making a genuine effort not sound sarcastic*).

Проксемічна складова як невербальний комунікативний компонент в інституціональному діалогічному дискурсі позначає комунікативно значущі зміни особистого простору в межах загального комунікативного простору, якою оперує дискурсивна особистість для здійснення/посилення ефективності комунікативного впливу та досягнення певної комунікативної мети [11, с. 78]. Проксемічна складова є поліфункціональною за природою: з одного боку, вона є засобом творення ефективних умов для реалізації стратегій позитивно спрямованого спілкування, а з іншого – виступає засобом посилення домінування та реалізації конфліктно спрямованих стратегій [3]. Невербальними ознаками конфліктно спрямованого спілкування є стрімке скорочення / збільшення комунікативної дистанції, дисгармонійні пози, різкі жести.

В інституціональному дискурсі різкі рухи комунікантів , намагання вийти за межі комунікативного простору іншого комуніканта свідчать про їхні конфронтаційні наміри:

(3) *"Hello, Ms. Priestly." I squeaked impulsively, even though somewhere in the back of my head I knew that she hadn't uttered a word yet. But the tension was unbearable, and I couldn't help but barrel forward. "I'm so excited to be working for you. Thank you so much for the opportunity to…" Shut up! Just shut up your stupid mouth! Talk about no dignity. She walked away. Finished looking me up and down, pushed backward off the counter, and just walked away while I was shuttering mid-sentence. I could feel heat coming off my face, a flush of confusion and humiliation all wrapped into one, and it didn't help that I could feel Emily glaring at me [21, c. 68].*

У наведеному прикладі жінка-керівник демонструє агресію не тільки вербально *(Just shut up your stupid mouth!)*, вона йде від розмови буквально *(...and just walked away while I was shuttering mid-sentence)*, демонструючи цим неповагу до співрозмовника та небажання спілкуватися.

Варіювання використання конфронтаційних невербальних та вербальних компонентів комунікації у залежності від статусу та мети мовців. У діловому діалогічному дискурсі для маніпулювання співрозмовником використовуються як вербальні, так і невербальні складові. Уміння впливати на людей і керувати ними за допомогою невербальних компонентів є невід'ємною складовою ділового дискурсу як дискурсу компететивного типу [11, с. 80–81]. У спілкуванні, провідною рисою якого є компететивність, перемагає той, хто може продемонструвати впевненість у собі та самоповагу на невербальному рівні:

(4) *The word that Dyke was fairly smart cop seemed to be based on facts. The grin I gave him was not the one I had given Saunders. "Sorry," I said, "but I'm under orders from the man I work for." I went to the District Attorney. "You know the score? Mr. Hobart. It would be stretching a point even to hold me for questioning as it stands now, and since I wouldn't answer the questions, and since Mr. Wolfe wouldn't talk on the phone or let anyone in the house until he gets my report, I suppose we'll have to let Captain Saunders go without. But of course it's your murder." He had his head titled back to frown at me. "You know the penalty," he said, "for obstructing justice." When I said, "Yes, sir," politely, he abruptly doubled his fists, bounced up out of his chair, and yelled, "Get the hell out of here!" As I turned to obey, Ben Dykes shook his head at me. I passed close enough to Saunders for him to stick out a foot and trip me, but he didn`t [20, c. 31].*

У прикладі один учасник діалогу повністю володіє собою як на вербальному, так і на невербальному рівнях, і користується цим, щоб досягти своєї мети. Він уникає відповіді на запитання поліції, вживаючи характерні для юридичного дискурсу тактики аргументативного обґрунтування своєї позиції, констатації відомих фактів [1, с. 152]. В той самий час він самовпевнено посміхається (*The grin I gave him was not the one I had given Saunders*) та поводиться підкреслено ввічливо. Це дратує його співрозмовника, який демонструє своє роздратування спочатку на невербальному (*He had his head titled back to frown at me; he abruptly doubled his fists, bounced up out of his chair*), а потім і на вербальному рівні.

Конфронтаційні кінесичні компоненти відіграють важливу роль в англомовному судовому дискурсі. У суді, за умов конфронтації адвокатів сторін, жести та міміка часто використовуються для підсилення впливу на учасників процесу. Використання невербальних компонентів є свідомим, має за мету вплинути на співрозмовника та оточуючих, справити саме той ефект, який необхідний для вирішення справи на користь мовця:

(5) *Annie knew her chances plummeted every time Johnny opened his mouth. If Johnny wanted to adjourn, Judge Killam would do the opposite.*
"Most respectfully, Your Honor." *Annie waited for Judge Killam to remove his glowering gaze from Johnny back to her*. *"I'm requesting a brief continuance until tomorrow morning."*
"No way." *Clancy flattered his fingers way up in the air and shook his head, exaggerating for the jury, who could probably hear bits and pieces of the sidebar conference.* *"We won't go for that."*
"Are you objecting, counselor?" *Judge Killam rested his forehead in his hand*.
"Objecting? I'm requesting an outright dismissal if they can`t produce any witness" [19, c. 101].

У наведеному прикладі адвокат однієї зі сторін використовує невербальні засоби комунікації, щоб привернути увагу присяжних до того, що відбувається біля столу судді (*Clancy flattered his fingers way up in the air and shook his head, Exaggerating for the jury*), та намагається цим показати опонента з невигідної сторони. Суддя також використовує мову тіла (*rested his forehead in his hand*), щоб виразити свою втому та небажання продовжувати комунікацію у явно вираженому конфліктному руслі.

У наступному прикладі адвокат, зовні спокійна, використовує проксемічну складову комунікації – максимально зменшує відстань між собою та свідком – та кінесичні засоби (*She looks him in the eye, direct and eerily calm*), щоб змусити його почуватися некомфортно та отримати потрібну їй відповідь:

(6) *Annalise goes to the stand and puts her hand on the box, her fingers just inches away from Nate. She looks him in the eye, direct and eerily calm as she now drops a bomb:*
ANNALISE: Where were you 2 nights ago Detective?
NATE: What?
ANNALISE: Two nights ago, when Detective Gill acquired this tape, weren't you supposed to be working at the precinct as Detective Gill's direct supervisor?
NATE: I was.
ANNALISE: And were you there?[18, с. 52-53].

Невербальні компоненти спілкування можуть, у залежності від ситуації спілкування та намірів мовців, підсилювати або нівелювати значення вербальної складової мовлення. Ефективне використання невербальних компонентів комунікації підвищує можливість впливати на вирішення ситуації конфлікту у бажаному руслі та досягати поставлених цілей.

Висновки. Проведений аналіз підтверджує комунікативну значущість кінесичних, просодичних та проксемічних невербальних компонентів в умовах англомовного інституціонального дискурсу конфронтаційного типу. Наведені приклади ілюструють, що невербальні компоненти можуть як підсилювати ефект вербальної складової, так і виявляти небажані для мовців, протилежні до вербально виражених, наміри та емоції, в обох випадках впливаючи на результат конфліктно спрямованого спілкування. Перспективи подальшого дослідження цієї теми полягають в поглибленому вивченні особливостей функціонування невербальних конфронтаційних компонентів спілкування у різних типах інституціонального дискурсу – юридичному, політичному, медичному тощо, та взаємодії їх з вербальними компонентами комунікації.

Література

1. Бєлова С.Є. Структурно-семантичні та лінгвопрагматичні особливості непрямих відповідей адресата в різних типах англомовного дискурсу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / С.Є. Бєлова. –

Харків, 2017. – 20 с. 2. Вацлавик П. Аксиомы теории коммуникации / П. Вацлавик, Дж. Бивин, Д. Джексон // Межличностное общение. – СПб. : Питер, 2001. – С. 11–25. 3. Віротченко С.А. Вплив проксемної поведінки на досягнення комунікативної мети в конфліктних ситуаціях / С.А. Віротченко // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2003. – № 586. – С. 61–64. 4. Карасик В.И. О типах дискурса / В.И. Карасик. – Режим доступа : : http://rus-lang.isu.ru/education/discipline/philology/disrurs/material/material2/ 5. Горелов И.Н. Невербальные компоненты коммуникации / И.Н. Горе лов. – М. : Наука, 1980. – 104 с. 6. Колшанский Г.В. Паралингвистика / Г.В. Колшанский. – М. : Наука, 1974. – 81 с. 7. Корольова А.В. Стратегії і тактики комунікативної поведінки учасників спілкування в ситуаціях конфлікту / А.В. Корольова // Studia Linguistica : збірник наукових: праць. – К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – № 1. – С. 48–53. 8. Крейдлин Г.Е. Невербальная семиотика : язык тела и естественный язык / Г.Е. Крейдлин. – М. : Новое литературное обозрение, 2002. – 592 с. 9. Кузин Ф.А. Культура делового общения / Ф.А. Кузин. – М. : Ось-89, 1997. – 243 с. 10. Солощук Л.В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англомовному дискурсі [монографія] / Людмила Василівна Солощук. – Харків : Константа, 2006. – 300 с. 11. Солощук Л.В. Особливості функціонування невербальних компонентів комунікації в англомовному діловому діалогічному дискурсі / Л.В. Солощук // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія “Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов”. – 2013. – № 1051. – С. 77–82. 12. Фролова И.Е. Регулятивный потенциал стратегии конфронтации в англоязычном диалогическом дискурсе : инструментарий и принципы анализа / И.Е. Фролова // Когниция. Коммуникация. Дискурс : междунар. электронный сб. науч. тр. – Харьков, 2013. – № 7. – С. 111–130. 13. Чрдилели Т.В. Структура, семантика и прагматика делового диалогического дискурса (на материале современного английского языка) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Чрдилели Татьяна Васильевна. – Харьков, 2004. – 216 с. 14. Яшенкова О.В. Реалізація принципів спілкування у діловій сфері / О.В. Яшенкова // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. пр. – К. : Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, 2002. – №7. – С. 561–573. 15. Briggs C. Disorderly Discourse : Narrative, Conflict and Inequality / C. Briggs. – Oxford : NewYork,

1996. – 296 p. 16. Drew P. Institutional Dialogue / P. Drew, M.-L. Sorjonen // Discourse as Social Interaction. Discourse Studies : A Multidisciplinary Introduction. – London: Sage Publications Ltd, 2000. – Vol. 2. – P. 92–118. 17. Knapp M.L. A. Nonverbal Communication in Human Interaction / M.L. Knapp, J. Hall. – Wadsworth : Thomas Learning, 2007. – 281 p.

Список джерел ілюстративного матеріалу

18. How to Get Away With Murder. – Screenplay by Pete Nowak [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zen134237.zen.co.uk/How_To_Get_Away_With_Murder_1x01_-_Pilot.pdf 19. McLean. M. Under Oath / M. McLean. – New York : Forge Books, 2013 – 448 p. 20. Stout R. The Final deduction / R. Stout. – New York : Viking press, 1961. – 182 p. 21. Weisberger L. The Devil Wears Prada / L. Weisberger. – New York : Broadway Books, 2003 – 360 p. 22. Whinnerah J. A Bitter Betrayal in Brooklyn / J. Whinnerah. – New York : Jono Publishing, 2013. – 307 p.

УДК 811.111'276.3:791.228

ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЯ ПЕРСОНАЖІВ АНІМАЦІЙНОГО "ТАЄМНИЦІ ҐРАВІТІ ФОЛЗ" ("GRAVITY FALLS")

Федорова О.В. (Харків)
Науковий керівник:
докт. філол. наук, проф. Морозова О.І.

Федорова О.В. Особливості мовлення персонажів анімаційного "Таємниці Ґравіті Фолз" ("Gravity Falls"). У статті подано результати мультимодального опису персонажного мовлення в анімаційному серіалі "Таємниці Ґравіті Фолз". Шляхом аналізу самоідентифікуючих висловлень у широкому контексті виявлено загальні і ґендерно-специфічні характеристики мовних особистостей героїв цього анімаційного серіалу.

Ключові слова: анімаційний серіал, ґендер, мовна особистість, мультимодальність, самоідентифікуюче висловлення.

Abstract: Fedorova O.V. Speech Characteristics of Personages in the Animated Series "Gravity Falls". This article presents the results of the multimodal description of characters' speech in the animated series "Gravity

Falls”. The analysis of self-identifying utterances in a broad context reveals common and gender-specific features of the linguistic personalities of the characters of this animated series.

Key words: animated series, gender, linguistic personality, multimodality, self-identifying utterance.

Сучасна анімація, яка представлена високотехнологічними мультфільмами, пройшла доволі довгий шлях розвитку, що починається від коміксу. Протягом усього цього періоду вона відображала важливі реалії життя – радощі та жахи, надії та турботи, пошуки та тривоги суспільства [9, с. 1]. За більш ніж сторічну історію свого існування анімація стала потужним засобом віддзеркалення актуальних процесів у суспільстві. У ній відбивається авторське світобачення, а вербальна і невербальна поведінка анімаційних персонажів відображає типові особливості спілкування представників гендерних та вікових груп в реальних умовах [8, с. 6]. Саме тому з сучасного мультфільму можна дізнатися про особливості менталітету та культури країни, яка його випустила у світ. Розкриваючи специфіку того або іншого образу, автори мультфільмів вказують на типові риси сучасного суспільства, яким вони його бачать.

Об’єктом цього дослідження є англомовний анімаційний серіал «Таємниці Ґравіті Фолз». Предметом вивчення є вербальні та невербальні засоби конструювання ґендерно маркованих мовних особистостей персонажів цього мультсеріалу. Під **мовною особистістю** (далі **МО**), услід за Ю.М. Карауловим, розуміємо сукупність здібностей і характеристик людини, які зумовлюють створення нею мовних творів (текстів), що розрізняються ступенем структурно-мовної складності, глибиною й точністю відображення дійсності, визначеною мовною спрямованістю [2, с. 126]. То, як розмовляють між собою персонажі анімаційних фільмів (у сукупності усіх контекстних параметрів мовлення) витлумачуємо як **анімаційний дискурс** (далі **АД**).

Розкриття МО персонажу анімаційного серіалу потребує залучення до аналізу різнорівневих мовних одиниць, невербальних семіотичних засобів, а також різноманітних контекстів (від власне текстового до соціального і психолого-мотиваційного). Дослідження належить до мультимодальних лінгвістичних розвідок, оскільки у ньому береться до уваги не лише вербальный модус (або мовний тип знакової системи), але й інші модуси – візуальний, аудіальний, жестовий тощо. Мультимодальна лінгвістика, що є новим напрямом мовознавчих студій,

зазнала інтенсивного розвитку на межі тисячоліть, коли спостерігається експоненційне зростання інформаційних технологій. Мультимодальний ракурс розгляду об'єктів сьогодні притаманний багатьом напрямкам лінгвістичних студій, зокрема, лінгвістичній персонології.

Актуальність роботи визначається її відповідністю парадигмальним настановам сучасної лінгвістики – антропоцентризму, експансіонізму, функціоналізму та експланаторності [5, с. 207]. Новизну дослідження зумовлено тим, що на сьогодні АД, мовознавчий аналіз якого розпочато у працях І.О. Харитонової [7] та М.М. Юрковської [8], залишається недостатньо вивченим з мультимодальних позицій, зокрема, в аспекті лінгвістичної лінгвоперсонології. Метою цієї наукової розвідки є виявлення та систематизація вербальних та невербальних засобів формування МО персонажів анімаційного серіалу «Таємниці Ґравіті Фолз» з огляду на їхню ґендерну приналежність та психотип.

Розглянемо особливості формування МО героя мультсеріалу на прикладі персонажів мультсеріалу "Таємниці Гравіті Фолз", а саме, трьох жіночих персонажів (Мейбл Пайнс, Венді Кордрой та Пасифіка Нортвест) і трьох чоловічих (Діппер Пайнс, Стен Пайнс та Сус Рамірез). У фокусі нашої уваги перебувають самооцінні та самоідентифікуючі висловлення, що втілюють певну "ментальну картину" жіночої та чоловічої мовної особистості, яка розглядається як "сукупність відомостей індивіда про себе" [4, с. 7]. За їх допомогою встановлюються домінантні параметри ідентичності особистості, зокрема, те, як жіноча та чоловіча МО позиціонують себе. Усе це дозволяє виявити, які еталони мужності й жіночності задаються мультфільмом, з одного боку, і переваги, що жіночі і чоловічі МО надають вибору мовних засобів для екстеріорізації власної ментальної картини.

Самооцінне висловлення (далі СВ) визначається як таке, за допомогою якого особистісна інформація, внутрішні уявлення людини про себе і свої дії стають доступними оточуючим [4, с. 7], структуру якого утворюють суб'єкт, об'єкт та предмет самооцінки. **Самоідентифікуюче висловлення** (далі **СІВ**) визначається як "висловлення, за допомогою якого мовець вербалізує судження про свою ідентичність, включаючи себе в певний клас, приписуючи собі певну властивість, якість, динамічну або статичну ознаку» [3, с. 4]. Як СІВ, так і СВ характеризуються тим, що, суб'єктом в них виступає сам мовець, а предикат представляє "уявлення індивіда про свою ідентичність" [6, с. 91].

Систематизуємо СІВ, які промовляються персонажами анімаційного фільму "Таємниці Ґравіті Фолз", на основі класифікації О.В. Кашкіної

[4], що доповнюється елементами класифікацій В.А. Даулетової [1] і Е.М. Катанової [3].

У переважній більшості випадків персонажі аналізованого мультсеріалу вдаються до стратегії прямої ідентифікації, яка реалізується за допомогою СВ таких типів: 1. Дієслівний тип: *I made this sculpture with my own two hands!* [Season 1 Episode "Headhunters" 00:04:42] (ознака ідентифікації – творчі здібності); *I care about my friends* [Season 2 Episode "The Last Mabelcorn" 00:05:44] (ознака ідентифікації – реляційні принципи). 2. Ад'єктивний тип: *I guess I'm just IRRESISTIBLLLLE!* [Season 1, Episode "Tourist Trapped" 00:06:42] (ознака ідентифікації – надзвичайна зовнішність); *I'm always right about everything!* [Season 1, Episode "The Time Traveler's Pig" 00:02:50] (ознака ідентифікації – високі розумові здібності). 3. Субстантивний тип: *I am the master of Attic Stuff Mini-golf!* [Season 1 Episode "Carpet Diem" 00:00:10] (ознака ідентифікації – фізичні здібності); *I'm a genius, ha ha!(*ознака ідентифікації – розумові можливості) [Season 1, Episode "Carpet Diem" 00:16:54]. 4. Аппозитивний тип: *All this time I thought I was a bad person. But you're even worse than I am!* (ознака ідентифікації – характер) [Season 2 Episode "The Last Mabelcorn" 00:15:05]. 5. Особистісно-орієнтоване порівняльне самооцінне висловлення: *I used to be one of the sweetest people I knew, but recently I've been slacking in the whole goodness department* [Season 2 Episode "The Last Mabelcorn" 00:08:33] (ознака ідентифікації – характер). Однак іноді персонажі мультсеріалу використовують і стратегію непрямої ідентифікації. Наприклад, персонаж Мейбл Пайнс промовляє таке: *Boys! Why can't you learn to hate each other in secret? Like girls do!* [Season 1, Episode "Fight Fighters" 00:04:47] (ознака самоідентифікації – гендерна приналежність). Персонаж відносить себе за гендерним принципом до "girls" та протиставляє поведінку дівчат та хлопців.

Підіб'ємо підсумки. Шляхом аналізу СВ та СІВ героїв аналізованого мультсеріалу було виявлено специфічні риси МО деяких персонажів: для Пасифіки Нортвест на перший план висувається її соціальний статус, а для Мейбл Пайнс та Стена Пайнс – характер. Було також встановлено загальні риси, притаманні персонажам однієї статі. Так, жіночі персонажі частіше вдаються до непрямої, відстороненої ідентифікації, ніж чоловічі. Жіночим персонажам більш властивий акцент на характері та творчих здібностях; чоловічі персонажі частіше ідентифікують себе через фізичні та розумові здібності. Соціальна роль відіграє для чоловічих персонажів більшу роль, ніж для жіночих. Домінантним типом висловлень

самоідентифікації як для жіночих, так і для чоловічих персонажів є дієслівний тип. Зіставний аналіз жіночих та чоловічих персонажів показав, що у мультсеріалі Гравіті Фолз чоловчі та жіночі МО в їхніх загальних рисах відповідають ґендерним стереотипам сучасного англомовного світу.

Перспективою подальшого дослідження може стати психолінгвістичний опис персонажів мультсеріалу, а також опис МО автора та його картини світу через створені їм персонажі.

Література

1. Даулетова В.А. Вербальные средства создания автоимиджа в политическом дискурсе (на материале русской и английской биографической прозы) : дис. … канд. фил. наук : спец. 10.02.20 / В.А. Даулетова. – Краснодар, 2004. – 193 с. 2. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность / Ю.Н. Караулов. – Москва : Наука, 1987. – 263 с. 3. Катанова Е.И. Функциональный анализ самоидентифицирующих высказываний: на материале американских и британских парламентских дебатов : дис. … канд. филол. наук : 10.02.04 / Е.И. Катанова. – Воронеж, 2009. – 224 с. 4. Кашкина О.В. Функциональный анализ самооценочных высказываний как средства вербализации Я-концепта (на материале интервью немецкой прессы) : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / О.В. Кашкина. – Воронеж, 2005. – 24 с. 5. Кубрякова Е.С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века (опыт парадигмального анализа) / Е.С. Кубрякова // Язык и наука конца 20 века : сб. статей. – М. : Рос. гос. гуманит. ун-т, 1995. – С. 144–238. 6. Леонова Е.В. Когнитивно-дискурсивный подход к изучению идентичности языковой личности в дневниковых текстах : дис. … канд. филол. наук / Е.В. Леонова. – Саратов, 2015. – 199 с. 7. Харитонова И.А. Роль языковой игры в дискурсе современного анимационного фильма / И.А. Харитонова. // Уральский филологический вестник. Сер. Язык. Система. Личность : Лингвистика креатива. – 2016. – С. 267–272. 8. Юрковська М.М. Дискурс англомовної анімаційної комедії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / М.М. Юрковська. – Київ, 2011. – 23 с. 9. Wells P. Animation and America / Paul Wells. – Edinburgh: Edinburgh University Press, 2002. – 185 p.

УДК 811.111’45

ПОЛІМОДАЛЬНІСТЬ СУЧАСНОГО АНГЛІЙСЬКОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО ПЛАКАТА: КОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ

Фесенко О.Ю. (Харків)
Науковий керівник:
докт. філол. наук, проф. Бондаренко Є.В.

Фесенко О.Ю. Полімодальність сучасного англійського та українського політичного плаката: когнітивний аспект. Статтю присвячено дослідженню порівняльних когнітивних характеристик вербальних та візуальних засобів реалізації впливу в англійському та українському політичних плакатах.

Ключові слова: блендинг, когнітивний аналіз, модус, полімодальність, політичний дискурс, політичний плакат, теорія концептуальної інтеграції.

Fesenko O.Y. Multimodality of contemporary English and Ukrainian political posters: the cognitive aspect. The article deals with the study of comparative cognitive features of verbal and visual means of influence in English and Ukrainian political posters.

Key words: blending, cognitive analysis, mode, multimodality, political discourse, political poster, conceptual blending theory.

В останні роки зросла кількість досліджень політичного дискурсу та його жанрів, які роблять акцент на взаємозв’язку мислення, політичної комунікації, суспільства та мови. Лінгвістів цікавить інструментарій політичного дискурсу, який дозволяє комуніканту досягати основної мети політичної комунікації – боротьби за владу, що передбачає вплив на свідомість та поведінку особистості. Питання когнітивних рис політичного дискурсу не раз ставало об’єктом наукового дослідження у роботах Т. ван Дайка [3], в той час як вербальні засоби впливу у політичних текстах вивчали О.Й. Шейгал [8], А.Г. Алтунян [4], М.Б. Ворошилова [5], Н.П.Кругликова [7].

Науковий інтерес дослідників викликає зокрема жанр політичного плакату, який є полікодовим явищем, адже поєднує у собі різні семіотичні системи. Існуючі дослідження політичних плакатів передбачають в основному лінгвістичний аналіз плакатного тексту,

в той час як доцільним є вивчення цілісного впливу його вербальних та візуальних засобів на свідомість реципієнта. Такий підхід до вивчення політичного плакату пропонує Е. Льот (E. L'Hôte) [2], яка вивчає політичний плакат як полікодове явище, залучаючи теорію концептуального блендингу, один з інструментів когнітивного аналізу.

Актуальність обраної теми визначається, по-перше, тим, що політичний дискурс є особливим типом спілкування, однією з основних соціокультурних рис якого є високий ступінь маніпулювання. Політичні плакати поєднують візуальні та вербальні засоби, комбінація яких має потужний вплив на думку, оцінки та дії реципієнта, саме тому адресату політичної комунікації необхідно усвідомлювати істинні наміри комуніканта та прийоми маніпулювання, які можуть застосовуватися у політичних текстах, а авторам політичних текстів шукати оптимальні засоби впливу на аудиторію. По-друге, актуальність дослідження зумовлено, вивченням етноспецифічних рис англійсько- та українськомовного політичного плакату у рамках когнітивного підходу, адже він дозволяє цілісно дослідити полімодальну природу плаката та його вплив на свідомість реципієнта.

Метою статті є визначення та порівняння базових когнітивних характеристик сучасного політичного плаката у британській та українській політичних (лінгво-) культурах. Наукова новизна дослідження полягає у виявленні та окресленні когнітивних рис вербальних та візуальних засобів впливу в англійськомовному та українськомовному політичному плакатах, їхнього впливу на реципієнта, а також визначенні спільних та етноспецифічних властивостей англійсько- та українськомовного політичного дискурсу. Відповідно, об'єктом дослідження є вербальні та візуальні засоби реалізації впливу в англійському та українському політичних плакатах, а предметом – порівняльні когнітивні характеристики вербальних та візуальних засобів реалізації впливу в англійському та українському політичних плакатах.

Вивчення політичного плакату вважаємо доцільним почати з окреслення меж політичного дискурсу, до якого він належить, та його характеристик. Політичний дискурс в сучасних дослідженнях визначається як певний набір комунікативних практик, чий зміст, суб'єкт та адресат належать до сфери політики [9, с. 151]. У межах лінгвопрагматики, політичний дискурс спрямований на формування у свідомості реципієнта певної оцінки дійсності із точки зору, необхідної комуніканту, навіювання адресату необхідності виконання політично правильної дії, мобілізацію аудиторії, її почуттів та переконань.

З когнітивної точки зору, його базовими культурно-соціологічними рисами є високий ступінь маніпулятивності та переважний вплив на цінності особистості, а не на її когнітивні установки [8, с. 6]. Одним з жанрів політичного дискурсу є жанр політичної реклами, який в свою чергу можна підрозділити на піджанри політичної пропаганди та агітації, і в межах обох з піджанрів функціонує політичний плакат. Різниця між пропагандою та агітацією полягає у тому, що пропаганда діє через аргументацію, оперування фактами, раціональне переконання, а агітація заснована на емоційному навіюванні.

Визначною характеристикою політичного плакату як під жанру політичного дискурсу є полімодальність (поєднання різних семіотичних систем в межах одного тексту) та креолізація (поєднання вербальної та невербальної складової, результатом якого стає створення самостійного лінгво-візуального феномену, що цілісно сприймається реципієнтом). Основною стратегією в політичному плакаті є саме візуалізація тексту (лозунгу), що забезпечує потужний прагматичний вплив на адресата [5, с. 88]. Центральними функціями політичного плакату, які реалізуються завдяки поєднанню вербального та візуального компонентів, є функція привернення уваги та мобілізації аудиторії [4, с. 29]. Згідно до класифікації плакатів за функціональним середовищем їх обігу та специфікою цілей, розрізняють три основних види сучасних політичних плакатів: передвиборчі плакати (плакати партій), опозиційні (революційні) плакати, а також сатиричні плакати (плакати-пародії). Саме на основі цієї класифікації було проведено аналіз сучасних англійсько- та українськомовних зразків наочної агітації.

Одним з продуктивних засобів для аналізу когнітивного аспекту вербальних та візуальних засобів реалізації впливу в англомійськовному та українськомовному політичному дискурсі постає теорія концептуального блендингу, адже вона дозволяє дослідити взаємодію різних семіотичних систем та механізми співвіднесення вербального та візуального компонентів у процесі «онлайн-утворення» нових смислів у режимі реального часу [1, с. 6]. В процесі когнітивної операції блендингу процес смислотворення відбувається в режимі реального часу за допомогою картування між вихідними просторами, в результаті чого у змішаному просторі, бленді, продукується нове самостійне значення. Теорія концептуального блендингу дає змогу вивчати компоненти різні семіотичного характеру, які в сучасних наукових дослідженнях відомі як модуси та вивчаються у рамках явища полімодальності. Під полімодальністю розуміється поєднання в межах

одного тексту двох або більше семіотичних систем (модусів), зокрема графічного та письмового. Із полімодальностю є тісно пов'язаним поняття семіотичної гібридизації (взаємодії компонентів різного семіотичного характеру), адже вона відбувається під час поєднання у тексті декількох гетерогенних модальностей (різних семіотичних систем), що веде до перенесення властивостей однієї семіотичної системи на іншу [6, с. 142]. Таке розширення змісту завдяки комбінованому застосуванню різних семіотичних систем, що виявляється у плакаті, є доцільним досліджувати у рамках теорії концептуального блендингу, яка пропонує нагоду розглянути когнітивні процеси смислотворення, що стоять за сприйняттям змісту, вираженого за допомогою гетерогенних модусів. Крім того, в сучасній науці існує досвід застосування теорії концептуального блендингу до аналізу політичних плакатів та засобів їх впливу [2, с. 234–236], саме тому було вирішено використати теорію у дослідженні.

У ході дослідження було виявлено ряд спільних та етноспецифічних рис англійського та українського політичних плакатів. Так, англійськомовні передвиборчі плакати вирізняються конкретикою політичних ідей та переважною аргументованістю обіцянок та цілей, які мають на меті логічно переконати адресата у необхідності виконання політично правильної дії, що дозволяє говорити про присутність політичної пропаганди у зразках передвиборчої наочної агітації. На противагу цьому, українськомовні політичні плакати здебільшого ґрунтуються на політичній агітації, що передбачає вплив на емоції реципієнта, радше ніж його логіку. Спільною рисою англійсько- та українськомовних передвиборчих плакатів є те, що і ті, й інші апелюють переважно до групових цінностей громадян, які є або традиційно значущими, або актуальними для них на даний момент. Крім того, спільною тенденцією постає застосування національних кольорів країн для візуального оформлення плаката.

Спільною рисою революційних плакатів доби Брексіту та Революції Гідності є те, що їх візуальна складова нерідко повністю модифікує вербальну складову (плакатний текст), надаючи їй цілком нових відтінків змісту. Розбіжності українського та англійського плакатів цього типу полягають у тому, що основною метою більшості українськомовних плакатів є перш за все формування українця із новим образом мислення та новими цінностями, який буде здатен адекватно діяти в умовах революції, а англійськомовний плакат апелює переважно до уже існуючих цінностей та прагнень громадян.

Що стосується сатиричних плакатів, або плакатів-пародій, англійським плакатам цього жанру загалом притаманне таке поєднання графічних та письмових елементів, що вимагає від реципієнта глибокого розуміння політичного контексту з метою коректної інтерпретації настанови плакату. На відміну від них, композиційним центром українських плакатів частіш за все є загальнозрозумілий візуальний образ, який у поєднанні з плакатним текстом дозволяє з першого погляду осягнути послання плакату.

Отже, виявлені відмінності між плакатами створюють підґрунтя для твердження, що для англійськомовного передвиборчого плакату є характерною аргументативність та суттєвіша роль вербальної складової, що є рисами застосування пропаганди, в той час як українському передвиборчому плакату притаманна сугестивність, що дозволяє казати про використання стратегій політичної агітації. Послання англійського революційного плакату апелює переважно до існуючих бажання та цінностей британців, в той час як зміст українського плакату не лише містить заклик до революційних дій, але й має на меті формування оновленого менталітету українця. Інтерпретація англійськомовного сатиричного плакату чи плакату-пародії здебільшого вимагає від реципієнта глибокого знання історії та сучасної політичної ситуації, а українськомовний пародійний плакат є доступним для більшості громадян та зрозумілим інтуїтивно. Вважаємо, що використана методика дослідження на основі теорії концептуальної інтеграції виправдала себе, адже дозволила не лише встановити, але й порівняти базові когнітивні етноспецифічні характеристики сучасного англійського та українського політичного плаката як полімодального явища в англійськомовному та українськомовному політичному дискурсі.

Перспективи дослідження вбачаємо у розширенні корпусу матеріалу дослідження з метою розгляду інших існуючих візуальних та вербальних засобів реалізації впливу, а також вивчення порівняльних рис політичних плакатів англійсько-та німецькомовного або українсько- та німецькомовного дискурсу.

Література

1. Grady J.E. Blending and Metaphor / J.E. Grady, T. Oakley, S. Coulson // Metaphor in cognitive linguistics. – Philadelphia : John Benjamins, 1999. 2. L'Hôte E. Identity, Narrative and Metaphor. A Corpus-Based Cognitive Analysis of New Labour Discourse /

E. L'Hôte . – Palgrave Macmillan, 2014. – 305 p. 3. Van Dijk T.A. Discourse and Manipulation / T.A. van Dijk // Discourse and Society. – London : SAGE Publications, 2006.– Volume 17 (2) – P. 359–383. 4. Алтунян А.Г. Анализ политических текстов : учебное пособие / А.Г. Алтунян. – М. : Университетская книга; Логос, 2006. – 384 с. 5. Ворошилова М.Б. Политический креолизованный текст: ключи к прочтению : монография / М.Б. Ворошилова. – Екатеринбург, 2013. – 194 с. 6. Канашина С.В. Интернет-мем как новый вид полимодального дискурса в интернет-коммуникации : дис. … канд. филол. наук : спец. 10.02.04 / С.С. Канашина. – Москва, 2016. – 265 с. 7. Кругликова Н.П. Языковые средства плаката: семантический и прагматический аспекты (на материале британских и американских плакатов Первой и Второй мировых войн) : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Н.П. Кругликова. – Санкт-Петербург, 2005. – 28 с. 8. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса : дис. … канд. филол. наук : 10.02.01 / Шейгал Елена Иосифовна. – Волгоград, 2000. – 440 с. 9. Эпштейн О.В. Семантико-прагматические и коммуникативно-фугкциональные категории политического дискурса / О.В. Епштейн // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – Тамбов : Грамота, 2008. – № 2 (2). – С. 150–156.

УДК 811.112.2'42

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКИХ НОВЕЛІСТИЧНИХ КАЗОК

Ченцова А.І. (Харків)
Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц. Сотникова С.І.

Ченцова А.І. Лексико-граматичні особливості німецьких новелістичних казок. У дослідженні вивчено типологічні аспекти німецьких новелістичних казок, поширені способи та особливості їх перекладу українською мовою, визначено засоби виразності мови у казках та трансформації, які використовуються при перекладі новелістичних казок.

Ключові слова: граматичні особливості, лексичні особливості, німецькі новелістичні казки, синтаксичні особливості, способи перекладу.

Chentsova A. I. Lexical and Grammatical Peculiarities of German Novelistic Fairy Tales. In the research there are studied typological features of German novelistic fairy tales, common ways and peculiarities of translating them into the Ukrainian language, there are determined means for expressing the language in fairy tales and transformations used in the translation of novelistic fairy tales.

Keywords: German novelistic fairy tales, grammatical peculiarities, lexical peculiarities, syntactic peculiarities, translation methods.

Літературна творчість віками збагачувалась різноманітними фольклорними образами, сюжетами, мотивами, а також жанрово-стильовими формами. Через це дослідники літератури та фольклору проявляють значну зацікавленість до новелістичної казки, зокрема, до німецької новелістичної казки, хоча багато аспектів цього фольклорного жанру залишаються ще недостатньо вивченими.

Актуальність дослідження зумовлена розбіжностями у визначенні казкових жанрів та їх класифікацій, а лексичні та граматичні особливості не вважаються вивченими у достатньому обсязі. Окрім того, переклад німецьких новелістичних казок українською мовою викликає певні перекладацькі труднощі, що мають бути досліджені та вирішені. Зараз ця проблема набуває нового наукового осмислення.

Об'єктом дослідження є лексичні та граматичні мовні одиниці, що вживаються в текстах німецьких новелістичних казок, та способи їх перекладу українською мовою.

Предмет вивчення складають лексико-граматичні характеристики німецьких новелістичних казок та способи їх відтворення українською мовою.

Метою дослідження є визначення лексичних та синтаксичних особливостей німецької новелістичної казки, а також поширених способів її перекладу українською мовою.

Матеріалом дослідження виступають тексти німецьких новелістичних казок, відібрані методом суцільної вибірки.

Методи дослідження охоплюють: метод суцільної вибірки, застосований для виокремлення лексичних і граматичних одиниць з фрагментів німецьких новелістичних казок; метод порівняння тексту оригіналу і тексту перекладу – для визначення застосованих способів перекладу; метод кількісного аналізу – для встановлення питомої ваги застосованих способів.

Казка є жанром творчості, відомим в історії літератури багатьох народів світу, вона – один з найдавніших видів словесного мистецтва

[4, с. 3]. Національні особливості казкового репертуару того чи іншого народу відображаються в його сюжетному складі – у співвідношенні в ньому міжнародних тем, сюжетів та образів з темами сюжетами та образами, відомими тільки даному народу [6, с. 12].

Для казки характерними є образність; замкнутість наративної структури; стабільність персонажів та сталість їхніх функцій; поверховість і типовість діючих осіб без змалювання їхнього внутрішнього світу; наявність однієї сюжетної лінії; типові сюжетні мотиви та сюжетні будови; стереотипні сценарії розвитку подій, які відповідають наївній моралі відповідного етносу; символіка чисел, природи, анімалістичний погляд на світ; зв'язок з міфом; символічне розв'язання повсякденних проблем [2, с. 10].

Традиційним поділом казок, прийнятим в усьому світі, є поділ на казки про тварин (птахів, рослин, комах), чарівні казки (героїчні та фантастичні) та суспільно-побутові (реалістичні, новелістичні) [5, с. 297].

Новелістична казка відрізняється від інших видів казок своєю своєрідністю через те, що вона розповідає про проблеми не особистого чи родинного життя, а саме суспільного. В таких казках звичайні люди «перемагають» багатих та вчених, тому що покладаються лише на свою чесність, доброту, працьовитість та розум. Гуманістичні ідеали та життєстверджувальний пафос надають казкам переконливості та посилюють емоційний влив на читачів.

Інша назва суспільно-побутових казок – казки новелістичні. Вона вказує на те, що побутові казки мають спільні риси з новелою, літературним жанром, що з'явився в європейській літературі в епоху Середньовіччя. Проте така схожість не заважає побутовим новелістичним казкам різних народів залишатися зразками національного самобутнього фольклору [1, с. 82].

Зважаючи на особливості головного конфлікту, усі побутові казки ми розподілили на твори дидактичні, соціально-антагоністичні, сатиричні, гумористичні, казки з релігійного циклу («Kinderlegenden») [2, с. 21].

З часом суспільно-побутові казки набувають нових характеристик, головною з яких є комізм, тобто гумор, іронія та сарказм. Дійові особи, що представлені в казках, мають чітко виражений розподіл на позитивних та негативних, і це сприяє виникненню конфлікту між ними, який вирішується на користь позитивних персонажів. Таке вирішення

конфлікту визначає оптимістичну настроєність казки, яка робить можливим використання елементів комізму [7, с. 6].

Переклад німецьких новелістичних казок українською мовою викликає певні лексичні, граматичні та жанрово-стилістичні труднощі. Це обумовлюється тим, що різні мови мають різні засоби виразності, граматичну структуру речень, словотворення. Саме тому дослідження способів перекладу всіх мовних особливостей є надзвичайно важливим для перекладачів усього світу.

Для проведення дослідження ми вважали за доцільне зосередитись на текстах німецьких казок, які вже були перекладені українською мовою.

У нашому дослідженні ми перш за все виділили такі лексичні засоби виразності літературної мови: побутова, розмовна лексика та фразеологія; просторічні слова; емоційно-експресивні слова; вигуки; вставні слова; використання великої кількості діалогів, прямої мови; типовий зачин; типова характеристика простору та часу дії; звертання та інші.

Перш за все, аналізуючи казкові тексі, ми можемо виявити наявність типового казкового зачину. Наприклад, в казці «Das Rätsel»:

«*Es war einmal ein Königssohn, der bekam Lust, in der Welt umherzuziehen, und nahm niemand mit als einen treuen Diener*» [9].

Такий зачин в українському варіанті відтворюється за допомогою лексичних одиниць «якось», «колись», «був собі».

Важливою лексичною особливістю німецьких побутових казок є використання експресивної лексики. Наприклад, у казці «Das tapfere Schneiderlein»:

«*Der Riese sah den Schneider verächtlich an und sprach: «Du Lump! du miserabler Kerl*!» [10, S. 191]

Слово «*Kerl*» також є елементом розмовного стилю мовлення, який є типовим для побутових казок.

В перекладі українською розмовний стиль та значення слів зберігаються:

«Велетень зневажливо подивився на кравчика та й каже:

– Ах ти ж, голодранцю! Жалюгідна комахо! Ти ще рівнятимешся до мене?» [4]

Характерною ознакою казкових текстів є те, що прикметники, які описують героїв казки, також визначають його морально-етичні характеристики та вказують на те, добрий персонаж чи злий.

Це демонструє фрагмент з казки «Aschenputtel»:

«*Die Frau hatte zwei Töchter mit ins Haus gebracht, die schön und weiß von Angesicht waren, aber garstig und schwarz von Herzen*» [10, S. 34].

Український переклад повністю зберігає цю особливість:

«Та жінка привела до нього в дім двох своїх дочок. Лиця в них були білі та гарні, а серця чорні й жорстокі» [4].

Поширеною граматичною ознакою казки є використання минулого часу.

Приклад з казки «Von dem Fischer und seiner Frau»:

«*Es war einmal ein Fischer und seine Frau, die wohnten zusammen in einer kleinen Fischerhütte, dicht an der See, und der Fischer ging alle Tage hin und angelte: und angelte und angelte. So saß er auch einmal mit seiner Angel und sah immer in das klare Wasser hinein: und so saß er nun und saß*» [8, S. 63].

При перекладі українською мовою минулий час зберігається. Також зберігається типовий казковий зачин:

«Був собі колись рибалка, а жив він зі своєю жінкою в хижі, зліпленій зі старого судна, біля самого моря. День у день ходив він вудити рибу – що навудить, ото й усе їхнє добро. І ось одного дня пішов він, як завжди, до моря. Сів, закинув вудку та й дивиться на воду. А море тихе й прозоре, тільки риба не клює» [4].

Теперішній час використовується здебільшого у прямій мові (казка «Brüderchen und Schwesterchen»):

«*Als sie zum zweiten Brünnlein kamen, hörte das Schwesterchen, wie auch dieses sprach: «Wer aus mir trinkt, wird ein Wolf, wer aus mir trinkt, wird ein Wolf.» Da rief das Schwesterchen: «Brüderchen, ich bitte dich, trink nicht, sonst wirst du ein Wolf und frissest mich!» – Das Brüderchen trank nicht und sprach…*» [10, S. 140].

Відомо, що в казках найчастіше використовуються прості речення, загалом не ускладнені граматичними або іншого виду конструкціями.

У фрагменті з казки «Aschenputtel» речення є простим, але ускладненим однорідними присудками.

«*Das Mädchen ging jeden Tag hinaus zu dem Grabe der Mutter und weinte, und blieb fromm und gut*» [10, S. 33].

Замість «ходила та плакала» перекладач обирає дещо іншу тактику перекладу, проте такий переклад не змінює змісту речення:

«Дівчинка щодня ходила на материну могилу виплакатись, але була працьовита й добра» [4].

Іншим важливим синтаксичним прийомом, який дозволяє літературній мові бути розміреною, а течії подій – плавною, є сполучниковий зв’язок.

Приклад з казки «Das Rätsel»:

«*Ehe sie sich aber ans Werk machten, setzten sie sich zu Tisch, und der Wirt und die Hexe setzten sich zu ihnen, und sie aßen zusammen eine Schüssel mit Suppe, in die das Fleisch des Raben gehackt war*» [8].

Ще однією особливістю синтаксису казок є велика кількість спонукальних та питальних речень, які посилюють ефект розмовної мови, що створюється в діалогах і демонструє почуття та емоції героїв.

Приклад з казки «Von dem Fischer und seiner Frau»:

«»*Mann,» sagte sie, «was stehst du da? Ich bin nun Kaiser, nun will ich auch Papst werden; geh hin zum Butt.» - «Ach Frau» sagte der Mann, «was willst du denn nicht alles? Papst kannst du nicht werden, ihn gibt's nur einmal in der Christenheit: das kann er doch nicht machen!*»» [9, S. 67]

Іноді перекладачі вдаються до таких трансформацій, як додавання і вилучення слів, а також до лексичної заміни.

Приклад з казки «Aschenputtel»:

«…rief sie ihr einziges Töchterlein zu sich ans Bett und sprach: «Liebes Kind, bleibe fromm und gut, so wird dir der liebe Gott immer beistehen, und ich will vom Himmel auf dich herabblicken, und will um dich sein»» [10, S. 33].

«…покликала свою маленьку доньку до себе та й каже:

– Доню моя, будь завжди працьовита й добра, і я й після смерті не кину тебе в біді» [4].

Таким чином, на основі проведеного аналізу, ми дійшли висновків про те, що до синтаксичних особливостей казкових текстів відноситься використання: насамперед неускладнених речень; сполучникового зв'язку; великої кількості спонукальних або питальних речень та інші. Також варто зазначити, що композиційно-синтаксичною особливістю казкового тексту є форма викладення від третьої особи однини або множини.

Для забезпечення еквівалентного перекладу тексту казок перекладачі вдаються до таких способів як дослівний переклад, додавання і вилучення слів, лексична заміна. Проте здебільшого перекладачі намагаються максимально зберегти оригінальну структуру речення, його лексичні та граматичні особливості.

До перспектив подальших досліджень слід віднести вивчення засобів образності німецької новелістичної казки, особливостей її перекладу та вирішення перекладацьких труднощів.

Література

1. Аникин В.П. Русская народная сказка / В.П. Аникин. – М. : Просвещение, 1977. – 208 с. 2. Давиденко Г.В. Німецька побутова казка: тематичні, структурно-композиційні та лінгвокультурні характеристики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Г.В. Давиденко. – К., 2009. – 31 с. 3. Казки братів Ґрімм [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://derevo-kazok.org/kazki-brativ-grimm/ 4. Мелетинский Е.М. Герой волшебной сказки: происхождение образа / Е.М. Мелетинский. – М. : Просвещение, 1958. – 282 с. 5. Минц С.И. Русская фольклористика / С.И. Минц, Э.В. Померанцева. – М. : Высшая школа, 1971. – 362 с. 6. Померанцева Э.В. Судьбы русской сказки / Э.В. Померанцева. – М. : Высшая школа, 1965. – 218 с. 7. Сотникова С.І. Мовні засоби комічного в німецьких народних казках : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / С.І. Сотникова. – Харків, 1997. – 16 с. 8. Brüder Grimm. Kinder- und Hausmärchen / J. Grimm, W. Grimm. – Leipzig : Verlag Philipp Reclam jun., 1976. – 266 S. 9. Märchen der Brüder Grimm. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.grimmstories.com/de/grimm_maerchen/index 10. Märchen der Brüder Grimm / J. Grimm, W. Grimm. – Berlin : Der Kinderbuchverlag, 1985. – 262 S.

ЗМІСТ

Барабашова А.Г.
МЕМ В АНГЛІЙСЬКОМОВНІЙ ТА УКРАЇНСЬКОМОВНІЙ МУЛЬТИМЕДІЙНІЙ РЕКЛАМІ 3

Барило В.В.
МІСЦЯ ПАМ'ЯТІ В РОМАНІ КАТІ ПЕТРОВСЬКОЇ «МАБУТЬ ЕСТЕР» 7

Безугла К.В.
ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ "ОДЯГ" В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У XIX–XXI СТ. 16

Бородіна Г.Д.
ПРОСОДИЧНІ АСПЕКТИ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЖІНОК ТА ЧОЛОВІКІВ – СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ (на матеріалі англомовного діалогічного дискурсу) 21

Вакула А.О.
ЕКОЛОГІЧНІСТЬ КОМУНІКАТИВНОГО КОНТАКТУ В ЖІНОЧОМУ СПІЛКУВАННІ (на матеріалі роману Маргарет Мітчелл «Віднесені вітром») 28

Владимирова М.А.
МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТІВ СПОРТИВНИХ ПОВІДОМЛЕНЬ У НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ПРЕСІ 34

Водяницька Д.М.
ІДЕЯ КОХАННЯ У РОМАНІ ҐАБРІЕЛЯ ҐАРСІЯ МАРКЕСА «СТО РОКІВ САМОТНОСТІ» 39

Галичина В.С.
САМОСТІЙНЕ ЗАСВОЄННЯ ІНОЗЕМНОЇ (ІСПАНСЬКОЇ) МОВИ ЗА МЕТОДОМ СТОРІТЕЛІНГ 45

Горова О.Л.
ЛІНГВО-КУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНСТРУЮВАННЯ АНГЛОМОВНОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО АКАДЕМІЧНИХ САЙТІВ ВНЗ: КОНТРАСТИВНИЙ АНАЛІЗ 50

Грабова А.В.
СТРУКТУРНІ, СЕМАНТИЧНІ І ФУНКЦІОНАЛЬНІ ВЛАСТИВОСТІ КЛІШЕ 54

Дарвіна М.В.
ІНТЕРСЕМІОТИЧНІ МЕТАФТОНІМІЧНІ ОБРАЗИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ (на матеріалі англомовних інтернет-видань новин) 59

Долбінцева А.І.
ФОРМУВАННЯ ТА КОНТРОЛЬ НАВИЧОК АУДІЮВАННЯ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ 68

Жадан А.В.
МУЗИЧНИЙ ДИСКУРС ЯК СФЕРА АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ (на прикладі рок-поезії) 74

Іщук А.Ю.
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У РОМАНІ АЛЬБЕРА КАМЮ “ЧУМА” 78

Клименко К.О.
ДИКТАНТ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ЗАСВОЄННЯ ЛЕКСИКИ 83

Кривобок А.О.
ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ ІМІДЖУ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА ЯК ПРЕДСТАВНИКА НАЦІЇ В АНГЛОМОВНИХ ЗМІ 87

Kudojarowa M.
LINGUOSTILISTISCHE TEXTINTERPRETATION DER DEUTSCHEN PARABEL: WESEN, GRUNDPRINZIPIEN UND ZIELE 95

Куріненко Є.В.
НАВМИСНИЙ ТА НЕНАВМИСНИЙ ГУМОР В АМЕРИКАНСЬКИХ СИТКОМАХ 99

Кушка А.С.
КОНЦЕПТ *ЖІНКА* В АНГЛІЙСЬКОМУ ДИСКУРСІ РАННЬОГО ВІКТОРІАНСЬКОГО ПЕРІОДУ 104

Лемешко М.Г.
РОЗВАЖАЛЬНИЙ РАДІЙНИЙ ДИСКУРС. ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНА СПЕЦИФІКА 110

Мельничук А.В.
КАРНАВАЛЬНА КУЛЬТУРА ІНТЕРНЕТУ 114

Микитенко Н.О.
ДОНЬКА ЯК ДИСКУРСИВНА ОСОБИСТІСТЬ
У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ 120

Мохаммад М.Н.
ПСИХОЛОГІЗМ У РОМАНІ МІГЕЛЯ ДЕ УНАМУНО
“ЛЮБОВ І ПЕДАГОГІКА” 126

Папакиця Є.О.
КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ
ОКЛИЧНИХ РЕЧЕНЬ У СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ
МОВІ 130

Петріщева Т.Д.
ГУМОРИСТИЧНИЙ РІЗНОВИД ДИСКУРСУ
(в світлі еколінгвістики) 136

Поліванова Ю.О.
КАТЕГОРІЯ ОЗНАЧЕНОСТІ/НЕОЗНАЧЕНОСТІ
ІМЕННИКА ВАСПЕКТІ ПРАГМАТИКИ 142

Проскурова В.М.
ТИПИ СКЛАДНОСУРЯДНИХ РЕЧЕНЬ
ТА ЇХ ФУНКЦІОНУВАННЯ В СУЧАСНІЙ
НІМЕЦЬКІЙ МОВІ 147

Пруднікова А.О.
ВЕРБАЛЬНА АГРЕСІЯ В АНГЛОМОВНОМУ
ІНТЕРНЕТ-ДИСКУСІ З ПОЗИЦІЇ ЕКОЛІНГВІСТИКИ 153

Рудзік А.Я.
ТИПИ ІМПЛІКАТУР В РОМАНАХ Е.М. РЕМАРКА 160

Румянцева Д.О.
ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ПЕРЕКЛАДУ СЛІВ-РЕАЛІЙ У НІМЕЦЬКОМОВНІЙ
ПУБЛІЦИСТИЦІ 168

Самойлова І.Ю.
АНГЛОМОВНА ВІЗУАЛЬНА ПОЕЗІЯ 173

Скіданенко А.А.
ЕКОЛОГІЧНІСТЬ КОМУНІКАТИВНОГО КОНТАКТУ
В АНГЛОМОВНОМУ ДІЛОВОМУ ДИСКУРСІ 179

Смоляник М.С.
СКЛАДНОПІДРЯДНЕ РЕЧЕННЯ ТА ЙОГО
ФУНКЦІОНУВАННЯ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ 184

Соболєва О.О.
КОНФРОНТАЦІЯ В АНГЛОМОВНОМУ
ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ:
ВЕРБАЛЬНІ І НЕВЕРБАЛЬНІ АСПЕКТИ 187

Федорова О.В.
ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЯ ПЕРСОНАЖІВ
АНІМАЦІЙНОГО “ТАЄМНИЦІ ҐРАВІТІ ФОЛЗ”
(“GRAVITY FALLS”) 195

Фесенко О.Ю.
ПОЛІМОДАЛЬНІСТЬ СУЧАСНОГО АНГЛІЙСЬКОГО
ТА УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО ПЛАКАТА:
КОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ 200

Ченцова А.І.
ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
НІМЕЦЬКИХ НОВЕЛІСТИЧНИХ КАЗОК 205

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В ДОСЛІДЖЕННЯХ СТУДЕНТІВ

Збірник статей
Випуск 14

Українською, англійською, німецькою, французькою мовами

Відповідальний за випуск: Оніщенко Н.А.
Технічний редактор: Зябченко Л.П.

Підписано до друку __.__.2018. Формат 60 х 84 1/16.
Папір офсетний. Друк ризографічний.
Ум. друк. арк. ____ Обл.-вид. арк. ___.
Тираж 75 прим. Ціна договірна.

61022, м. Харків-22, майдан Свободи, 4,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Надруковано ФОП Сверделов М.О.
м. Харків, вул.. Гв. Широнінців, 24, корп. А, к. 33.
Тел.: 755-00-23
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ВОО № 971661 від 13.12. 2005.